
3 1761 07141874 3

MINNEN

UR

SVERIGES NYARE HISTORIA.

SAMLADE OCH UTGIFNA

AF

B. von SCHINKEL,

Öfverste, f. d. Adjutant hos Konung Carl XIV Johan.

ELFTE DELEN.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1823—1828.)

FÖRFATTAD

AF

J. A. C. HELLSTENIUS,

Aktuarie i Kgl. Statistiska Central-Byrån.

STOCKHOLM

SAMSON & WALLIN.

STOCKHOLM, 1872.
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI.

MINNEN

UR

SVERIGES OCH NORGES HISTORIA

EFTER ÅR 1814,

SAMLADE OCH UTGIFNA

AF

B. VON SCHINKEL,

Öfverste, f. d. Adjutant hos Konung CARL XIV JOHAN.

TREDJE DELEN.

(1823—1828.)

FÖRFATTAD

AF

J. A. C. HELLSTENIUS,

Aktuarie i Kgl. Statistiska Central-Byrån.

STOCKHOLM

SAMSON & WALLIN.

CARL JOHAN OCH HANS TID.

(1823—1828.)

INNEHÅLL.

Carl Johan och hans tid.

1823—1828.

FÖRSTA KAPITLET.

Lagtima Riksdagen år 1823.

(23 Januari—22 December.)

ANDRA KAPITLET.

Kronprinsens förmälning.

TREDJE KAPITLET.

Kronprinsen vicekonung i Norge. 1824 års storthing. Läger i Skåne.

FJERDE KAPITLET.

Skeppshandeln.

(1825.)

FEMTE KAPITLET.

Tronskiftet i Ryssland. Sverigas inre utveckling. Prins Carls födelse. Statsrevisionen år 1827.

(1825—27.)

SJETTE KAPITLET.

Norge.

(Storthingen 1827 och 1828.)

BILAGOR.

FÖRSTA KAPITLET.

Lagtima Riksdagen år 1823.

(23 Januari—22 December.)

Regeringsåtgärder till landets förkofran. — Missnöjen. — Ekonomiska svårigheter. — Wirsén anmodas att utarbeta en finansplan, men undanbeder sig förtroendet. — Finanskomitén förordar realisation. — Statsrådets sammansättning. — Den frie pressens tidigaste historia. — Anmärkaren, Couriren, Argus. — Dess anfall mot embetsmannamyndigheten. — Carl Johans personliga åsigter. — Den »Schwerin'ske Talklubben». — Högmålsåtalet mot Anckarsvärd. — Riksdagen öppnas. — Oppositionen. — Hartmansdorff. — Anders Danielssons helsningstal. — Bondeståndets kansli. — Förslag om en »tacksägelse-adress». — Konungen afböjer dess afgifvande. — Försök att utsträcka ständernas granskningsrätt. — Frågan om offentlighet vid riksståndens öfverläggningar. — Borgarståndets beslut i frågan. — Riksstaten. — Anckarsvärds förslag om indragningar på ministerstaten. — Plenum hos Ridderskapet och Adeln aftonen den 1 Mars. — Platen mot Anckarsvärd. — Rutbergs förslag om inskränkning af den stående härens styrka. — Fråga väckes om hans utvoterande. — Dynastiska ränker. — Anonyma bref. — Uppvaktning af samtliga riksstånden. — Utbetalning af f. d. konungaättens fordringar af staten. — Grundlagsändringar. — Ombud för universiteten och vetenskapsakademien få plats i preståndet. — Nytt omröstningssätt inom utskott. — Nya grundlagsändringsförslag. — Anmärknings-anledningar. — Riksrättsåtalet mot statssekreteraren Quiding. — Justitieombudsmannaval. — Ehrenborg, Richert. — Frågan om embetsverkens ombildning. — Tullstyrelsen. — Allmänna Magasins-inrättningen. — De finansiela frågorna vid riksdagen. — Offentlig redovisning af bankens ställning. — Förberedelser för en realisation. — Lag för enskilde banker. — Regeringens framgång i anslagsfrågorna. — Huru den kan förklaras. — Hemliga utskottet. — Göta kanal. — Friare åsigter i fråga om tullsatserna börja göra sig gällande. — Näringsfriheten. — Yrkes- och tillämpningsskolor. — Fattigvårdsfrågan. — Skogslagstiftningen. — Decimalsystemet. — Folkundervisningens tillstånd. — Vexelundervisningens införande. — Frågan om de högre läroverkens ombildning. — Tidningsstämpel införes. — Slutord. — Konungens tal vid ständernas hemförlofvande.

För första gången efter det nya statsskickets införande sammanträdde den 20 Januari en *lagtima* riksdag. Denna omständighet ger redan i och för sig en antydan, att det sedan

förra riksdagen förflutna tidskiftet varit utmärkt af en mera lugn och stilla utveckling än som varit närmast föregående årtionde beskärd. Den sedvanliga berättelsen till ständerna om rikets tillstånd vittnade också onekligen i många hänseenden om styrelsens bemödanden att främja landets utveckling. Man kunde deri bland annat omförmäla utfärdandet af en ny skolordning (den $\frac{16}{12}$ 1820), upprättandet af gymnasier i Stockholm (1821) och Visby (1822), af bergsskolan i Falun (1821) och af veterinärinrättningen i Stockholm (1821); inom rättsväsendets område: lagkomiténs afslutande af dess arbete i hvad som rörde civil-lagen, och inrättandet af den nye hofrätten öfver Skåne och Blekinge (den $\frac{27}{10}$ 1820); i fråga om kommunikationsanstalterna: öppnandet af Södertelje kanal (den $\frac{7}{9}$ 1819) samt af Göta kanallinie mellan Venern och Vettern (den $\frac{24}{9}$ 1822), anläggandet af nye vägar mellan Sverige och Norge, samt förslag om postbefordring medelst ångfartyg mellan Sverige och Tyskland. Beträffande försvarsverket omnämndes arbetena vid Vanäs (Karlsborg) och förstärkningarna af Karlskronas befästningar, bådadera (liksom ock kanalbyggnaderne) hufvudsakligen utförda genom arbetskommenderingar af den indelte hären: vidare upprättandet af artilleriläroverket och ombildandet af krigsakademien på Karlberg, anordnandet af invalidinrättningen på Ulriksdals slott, stadgandet af nytt beklädnadssätt för indelte soldaten (den $\frac{30}{12}$ 1819), samt nybyggnad och ombyggnad af 8 större krigsfartyg. Landshöfdingarne hade (den $\frac{17}{4}$ 1821) blifvit anbefallde att hvarje femte år afgifva statistiska berättelser enligt stadgadt formulär; förslag för ny rikshufvudbok hade utarbetats; förberedande åtgärder vidtagits för beredande af en vidsträcktare näringsfrihet, och ny seglationsordning utgifvits (den $\frac{12}{2}$ 1820). Gränseregleringen med Ryssland var verkställd och handelsfördrag afslutade med Förente Staterne och Turkiet.

Belåtenheten var dock hvarken så stor eller så allmän, som man möjligen häraf skulle vilja förmoda. All regeringens verksamhet oaktadt funnos dock de, som påstodo, att dels något bättre, dels ännu mer bort kunna kommas åstad, derest större kraft förefunnits, och än större var antalet af dem, som ville göra regeringen ansvarig för alla tillstötande svårigheter,

jemväl de från äldre tider nedärfda, dem tydligen endast tiden kunde afhjelpa [1]). Och så kom det sig, att ur de — visserligen ännu ej särdeles djupa — led, som förde det permanenta missnöjets talan, en och annan klagan förspordes öfver »den betryckta ställningen»; men snarast var detta ett svagt återskall af de nödrop, som höjts vid 1815 och 1817 års riksdagar, och någon allmännare genklang fann denna klagolåt icke, ehuruväl ej bör eller kan förnekas, att ställningen i åtskilliga hänseenden var bekymmersam. De tider voro väl lyckligtvis förbi, då hvarje dag tecknades af nya konkurser inom Stockholms, Göteborgs och Malmös handelsverld, då Vermlands bruksegare, med skrifdonet i fickan, reste omkring och på landsvägen anmodade mötande bekante att teckna borgen [2]), och då missväxt år efter år gäckade landtmannens hopp. Men Sveriges handel, liksom dess näringar i allmänhet, hade ännu ej på långt när återvunnit krafter efter den nyss genomgångna häftiga krisen [3]), och nästan än värre såg det ut för vår skeppsfart, hvars fullkomliga undergång ansågs vara nära förestående [4]). Med hänsyn åter till jordbruket förefanns en

---

[1]) I sitt här nedan flerstädes citerade bref till Skogman yttrar Wirsén: »Sverige delar lika öde med nästan alla länder i Europa, att befinna sig under en utarbetning eller, om jag så må uttrycka mig, att stå uti ett slags ackord mellan det förflutna och det tillkommande på det närvarandes bekostnad.»

[2]) Detta drag är oss meddeladt af en äldre man, bördig från detta landskap. »C'est le malheur de la Suède, ce: Söta Bror, skrif på!» yttrade Carl Johan om denne utväxt på vårt kreditväsende.

[3]) Ett bevis bland många: antalet utländska fartyg, som idkade handel på Göteborg, hade från år 1817 till år 1822 nedgått från 477 till 351, d. v. s. minskats med mer än 25 %. Jemför ock landshöfdingarnes årsberättelser 1817—1822; särskildt de för Göteborgs och Bohus län, Halland, Malmöhus och Kalmar län. För Stockholms stad afgafs för dessa år ingen särskild berättelse, men den för åren 1823—1827 visar tillfyllest, att ekonomiska tillståndet i Stockholm ännu då var bedröfligt.

[4]) H. N. Schwan's anförande till Finanskomiténs protokoll; tryckt hos *Skogman:* Anteckningar om Riksens Ständers Bank, II: 2, pag. 209.

ganska väsendtlig skiljaktighet mellan betryckets källor nu och förut. Missväxtåren hade följts af ovanligt rika skördar (särdeles åren 1820 och 1821), och målsmännen för de nyare statsekonomiska åsigterna började tala om »öfverproduktion» och dess följder; men den af denna anledning tryckte marknaden för jordbrukets alster[1]) hade bragt nya bekymmer för landtmännens och de indelte löntagarnes talrika klass. Regeringen sökte väl genom flere åtgärder motverka dessa missförhållanden: införseltullen å utländsk spanmål höjdes och utförseln af inländsk frigafs; försök gjordes att bereda afsättning för vårt öfverflöd i England, ja till och med i Italien; sockenmagasins anläggning uppmuntrades, o. s. v.; men alla dessa konstlade medel förmådde ej motstå naturförhållandenas inflytelser.

Ytterst berodde dock lösningen af dessa liksom af öfriga frågor rörande landets materiela utveckling på fastställandet af ett stadgadt myntvärde, hvilket allt fortfarande var det stora finansiela önskemålet. Redan i Maj månad år 1820 hade konungen anmodat presidenten i Statskontoret, friherre G. F. af Wirsén att utarbeta en finansplan till ledning och upplysning vid stundande riksdags öfverläggningar om det vigtiga ämnet. Men Wirsén undanbad sig förtroendet, sägande sig dertill ej ega nödig förmåga. »En finansplan i och för sig, uppställd i partiela förslag och sifferkalkuler, kan», yttrade han, »ej blifva något bestående helt; rikets utrikes politik, dess handelsställning och kreditförhållanden, de statshushållningsprinciper, som antagas, skatternas fördelning och användning; — allt samverkar på en dylik plan, hvilken således bör utarbetas ej af en person, hvars embetsmannaverksamhet är inskränkt till blott en detalj af finanserna, utan under konungens egen ledning och med stöd af den erfarenhet och de upplysningar, som af hans närmaste förtroendemän äro att söka»[2]). Den komité, som af denna anledning under

[1]) Priset på en tunna råg hade fallit från 10 à 12 Rdr B:ko till 5 Rdr, och öfriga sädesslag i förhållande dertill.

[2]) Bref från Carl Johan till Wirsén (den 2/5 1820); bref från Wirsén till C. D. Skogman; båda tryckta såsom bilagor i den sistnämndes ofvan citerade arbete, II: 2, pag. 176 ff.

konungens eget ordförandeskap och med Rosenblad, Mörner, Wirsén. Schwan och Skogman såsom ledamöter ett ögonblick var tilltänkt, trädde aldrig i verksamhet och den stora frågan fick hvila till år 1822, då i April månad en »Finanskomité» nedsattes, hvilken erhöll uppdrag att afgifva dels berättelse om nuvarande tillståndet, dels förslag till framtida förbättringar, såväl med hänsyn till myntrepresentativets upprätthållande, som ock i afseende på den så kallade »allmänna förlägenheten» [1]).

Från föregående delar [2]) af dessa »Minnen» är redan kändt, huruledes Carl Johan sjelf alltid med synnerlig förkärlek omfattade finansfrågorna, men ock att han esomoftast i dessa ämnen blef nästan ensam om sin åsigt och råkade i strid med de erkändt största förmågorna. Så äfven nu! Med vanlig liflighet hade han sjelf uppgjort en finansplan, hvilken under formen af några »Anmärkningar öfver finanserna» tillställdes finanskomitén vid dess första sammanträde [3]). Grundtanken deri var, att efterhand (och äfven om det skulle fordra en tid af hundrade år) gradvis och efter ett en gång för alla faststäldt system återgifva åt det i vanpris fallna myntrepresentativet dess ursprungliga silfvervärde och sålunda undvika ett förhatligt ackord mellan riksbanken och dess sedelinnehafvare. Skogman, Wirsén, Schwerin, Schwan och ännu andre gjorde ganska grundade anmärkningar mot detta sätt att tillvägabringa en realisation och den förstnämnde framhöll i sitt votum [4]) klart och oförtydbart, huruledes »hvarje myntbestämning, som skall lyckas och ej åstadkomma olägenheter lika menliga, som dem man vill undanrödja, bör så nära som möj-

---

Af en anteckning i S. S. kunde man vara berättigad att draga den slutsats, att Wirséns kännedom om konungens åsigter rörande realisationen varit förnämsta anledningen till hans vägran att mottaga förtroendet.

[1]) Ordförande var Matthias Rosenblad; ledamöter: A. G. Mörner, J. de la Gardie, G. Lagerbjelke, Wirsén, C. A. Löwenhjelm, C. de Geer, M. Björnstjerna, Skogman, kanslirådet Hegardt, prosten Schwerin och H. N. Schwan.

[2]) T. ex. IX: 284 f.

[3]) Tryckt hos *Skogman*, l. c. II: 2, 182 ff.

[4]) *Skogman*, l. c. II: 2, pag. 217.

ligt rätta sig *efter det närvarande förhållandet;* emedan en plötslig förbättring eller försämring af pappersmyntet nödvändigtvis skulle medföra stora olyckor utan någon nytta, och alla försök att uppgöra en depreciationsskala för liqvider enskilde emellan efter gällande kurs vid hvarje afhandlings ingående skulle i verkligheten åtföljas af oredor och orättvisor, större än dem man ville undvika. Realisationen borde derföre på en gång utföras; ty om den ställes på framtiden, ökas ovissheten om operationens framgång, hvarförutan de vådliga följder uppkomma, som äro oskiljaktiga från en successiv myntförbättring.»

I öfverensstämmelse med senast anförda åsigter fattade komitén sitt beslut att tillstyrka en realisation efter en kurs af 120 skill. bankosedlar mot 1 Riksd. i silfver; åtskillige af komitéledamöterne ansågo, att silfverutvexlingen efter desse grunder alltför väl kunde af banken börjas redan med dess närvarande redbara tillgång, men flertalet var böjdt att stadga en ytterligare förstärkning af dess metalliska fond, innan utvexlingen finge börjas. Att bereda denna förstärkning och på samme gång befästa allmänhetens förtroende fann komitén bästa utvägen vara, att Riksens Ständer tilläte enskilde medborgare att genom aktieteckning i banken deltaga, hvarigenom ett under dåvarande förhållanden saknadt element, ansvarighet inför lag, skulle i bankens organisation komma att införas. Beträffande åter den allmänt öfverklagade »förlägenheten» hos enskilde stadnade komitén vid det beslut att föreslå dels möjligast största skattelindring — hufvudsakligen för jordbrukarne, — dels beredandet af större stadga i den under förflutna åren iråkade stora inteckuade skuldsumman genom upprättande af en hypoteksinrättning, hvilken flertalet tänkte sig böra omfatta hela riket. Det var i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Wirséns åsigter, som dessa beslut fattades; Skogman och Lagerbjelke tillkommer förtjensten af deras redaktion.

Såsom en nödvändig förberedande åtgärd för hvarje realisation enades komiterade snart om lämpligheten af att genom offentliggörandet af bankens ställning bibringa allmänheten förtroende till dess soliditet. I denna punkt åtminstone voro de ense med konungen, som i sina »Anmärkningar» träffande

skildrat olägenheterna af det rådande hemlighetsmakeriet. »Den hemlighetsslöja», säger han, »hvarmed banken betäcker sin förmögenhet och sina operationer, är en af de orsaker, som allramest bidrager till förlägenheten, kursvinglerierna och det allmänna misstroendet. Regeringen, som borde vara underrättad om alla offentliga inrättningars beskaffenhet för att kunna vaka öfver deras förvaltning, vet icke mer än nationen i detta fall. Att vara hemlighetsfull i otid ingifver icke förtroende. Det fordras verkligen en sådan inneboende ärlighet, redlighet och patriotism, som karakteriserar Svenska nationen, för att hon skulle kunna bibehålla sig så länge med en organisation, som i flere grenar af allmänna förvaltningen är så bristfällig. Det fordras embetsmän, så allmänt redlige, oveldige och oegennyttige, som våra äro, för att de särskilde delarne af statsbyggnaden skulle kunna så länge underhålla sig. Förtjensten deraf tillhör ensamt nationen, och jag begagnar med lifligaste glädje detta tillfälle att betyga min aktning för de moraliska och borgerliga dygder, som utmärka Svenskarne.» — Men det bifall, denna hans tanke rönte, uppvägde ej det misshag, han kände öfver att se sin realisationsplan förkastad för hvad han kallade en bankrutt. Förgäfves hade Skogman i sitt särskilda utlåtande sökt mildra intrycket af komiténs beslut genom att uttryckligen framhålla, att den föreslagna åtgärden ej var att anse såsom en tvungen realisation, utan endast såsom ett erbjudande å bankens sida att till de innehafvare af bankosedlar, som det åstundade, utlemna silfver efter 120 sk. för 1 Rdr Sp. Konungen vidhöll länge och envist sin plan, åberopande exemplet af Norge, som, med vida mer förstörda finanser, tillvägabragt en realisation efter just desse samme grunder; endast med största svårighet kunde han förmås att taga kännedom om motiven för finanskomiténs förslag och dess detaljer, innan det till ständerna öfverlemnades, och i sjelfva trontalet kan man ej undgå att finna uttalad en indirekt varning mot en alltför hastig realisation [1]).

[1]) »Att upprätthålla myntet måste vara ett af lagstiftningens hufvudändamål: men undviken de vådor, som brådstörtade förändringar medföra». — Ofvanstående skildring af finanskomiténs åtgärder är hufvudsakligen grundad på Skogmans

Sedan vi sålunda i korthet antydt det allmänna tillståndet och de föreslagna botemedlen, torde det ej vara olämpligt att taga i betraktande den styrelse, hvars åtgärder nu skulle undergå ständernas granskning. Främst möta oss då embetsmannaveteranerne *Matthias Rosenblad* och *Lars v. Engeström*. Den förres ovanliga duglighet och långa erfarenhet af ärendena hade alltifrån Gustaf IV Adolphs första regeringsår gjort honom snart sagdt till en oumbärlig faktor i styrelseverket. Engeström åter, redan mer än sjuttioårig, hade öfverlefvat sig sjelf och stod beredd till aftåg. Han var på sista tiden blott en skuggbild under rådsmanteln, medan hofkansleren grefve *Wetterstedt*, under konungens egen ledning, skötte de utrikes ärendena. Wetterstedts talang för diplomatiens värf torde få anses vara tillfullo bevisad af den framgång och glans, hvarmed han fäst sitt namn vid de för Sverige så vigtiga underhandlingar, som föregingo den allmänna verldsfreden. Hans lyckliga talegåfva och förbindliga umgängessätt hade gjort honom till en medlande länk vid riksdagarne, och sin konungs förtroende åtnjöt han i synnerligen hög grad. *Carl Lagerbring* hade några månader före riksdagens början (Mars 1822) nedstigit i grafven, till stor förlust för rådskammaren. Han var i besittning af lika mycken embetsmannaskicklighet som fasthet i karakteren och kraft i viljan, och hade under våra inre oredor och partistrider alltid framstått såsom förkämpe för en stark regering[1]). Justitie-

---

framställning l. c., der äfven bland bilagorna finnas inryckta hans och Schwan's särskilda utlåtanden, hvilka ej återfinnas i det utgifna komité-betänkandet.

[1]) I de Engeströmska anteckningarna skildras han på följande sätt: »L. egde ett förträffligt hufvud, stor lätthet att arbeta, mycken böjelse till lättja; men när han satte sig till arbetet, gjorde han mera på en timma, än mången annan på hela dagar. Han hade en stark karakter och var temligen älskare af despotismen. Han var slug och visste i sin ungdom med ett buttert utseende ställa sig såsom hofman. Han var af naturen het; men kunde, när det behöfdes, styra sig. Det visade han vid 1812 års riksdag. Han var skarpsinnig och förstod att förena tankarne i statsrådet. Han var Gustaf III mycket tillgifven och länge nog äfven dess son. Såsom så-

statsministern grefve *Gyllenborg*, en ärans man, embetsman af gamla stammen, samvetsgrann, men passiv i allt utom sin pligt, saknade inflytande och sträfvade ej heller derefter. *Clas Fleming*, en fin verldsman, som med den gamla högadelns hållning förband en dragning åt de frie grundsatserne, hade gjort sin bana inom hofvet, der han efter Essens död (1824) ernådde värdigheten af riksmarskalk. Han var utmärkt för redbar karakter och vetenskaplig bildning, samt ansågs vara Svenska Akademiens sirligaste talare; men saknade den embetsmannaerfarenhet, som gör sig gällande vid rådsbordet[1]). *Adolf Göran Mörner*, en af 1809 års män, af den tidens liberala skrot och korn, hade genom år, erfarenhet och förändrad samhällsställning kommit till andra åsigter. Oberoende genom sin förmögenhet, samt erfaren, redbar och upplyst försvarade han ganska väl sin plats bland rådgifvarne. General *A. F. Skjöldebrand*, som vunnit sina sporrar i kriget, egde visserligen mycken lärdom, talade och skref latin, var musiker, målare, författare; men hans håg var mera vänd åt dessa håll än åt statsvärfven, i hvilka han ock var utan egentligt inflytande. I 1809 års konstitutionsutskott hade han deltagit i stiftandet af vår grundlag, hvilken han i en senare tid ogillade såsom »illa tolkad». Grefve *Carl Löwenhjelm*, som år 1822 inträdt i statsrådet, var ett fyndigt hufvud, rikt på förslag, och med en talegåfva, hvars ymniga flöde ofta under öfverläggningarna gjorde statsrådets förtviflan. Med ultrakonservativa grundsatser, rotfästa under hans långvariga beskickning i Ryssland, var han ingen vän af tryckfrihet och konstitutionela skrankor, samt föraktade, i likhet med Rosenblad, popularitetens honung. Amiral *Olof Rudolf Cederström* var dock bland rådgifvarne den, mot hvilken missnöjet starkast uttalade sig, och detta af flere skäl. Han var väl, såsom i föregående delar blifvit anmärkt, i den civila förvaltningen föga hemmastadd, men en djerf och tilltagsen sjöman,

---

dan var han en tid mindre väl hos Carl Johan, och tillhörde efter 1792 den s. k. Gustavianska ligan, och spelade en hufvudrol i alla den tidens intriger».

[1]) Han utbytte ock snart (1824) denna plats mot presidentstolen i Kammarrätten.

hvars konungska grundsatser gjorde honom till ett villigt redskap för magten. I egenskap af öfverståthållare och chef för den allmänt hatade hemliga polisen hade han kommit i förtroligare beröring med konungen än någon annan af embetsbröderne, men det betydande insteg, han på så sätt vunnit, begagnades ofta nog på ett för dem förödmjukande sätt. Det hände understundom, att sedan statsråden i konungens närvaro yttrat sin mening i något mål, uppsköts afgörandet, för att sedan af Cederström i enskildt företräde bestämmas i strid mot statsrådets beslut. Detta sidoinflytande gjorde honom hatad af statsrådets öfrige medlemmar, och allmänhetens ovilja lade en ökad tyngd i vågskålen. Den bekante »Skeppshandeln», som slutligen störtade honom, har åt hans bana gifvit en sorgligare ryktbarhet, än någon annan af rådgifvarne från Carl Johans 25-åriga regering vunnit.

Bland statssekreterarne[1]) (*B. C. Qviding* för krigsärenden, *M. G. Danckwardt* för kammar- och inrikes civila ärenden, *C. D. Skogman* för handels- och finansärenden, och *A. C. af Kullberg* för ecklesiastikärenden) voro företrädesvis de två sistnämnde egnade att tilldraga sig uppmärksamheten. Få embetsmän torde bättre förberedde hafva kommit på sin rätta plats än Carl David Skogman det var, då han år 1821 förordnades att (under C. af Klintbergs tjenstledighet) i statsrådet föredraga handels- och finansärenden, och det är heltvisst mer än en blott tillfällighet, att hans verksamhet i detta kall sammanfaller med en betydlig förkofran i fäderneslandets ekonomiska och finansiela ställning, under det att samtidigt handel och näringar steg för steg utvecklade sig till allt större frihet. — Af de båda generaladjutanterne (för arméen *Magnus Björnstjerna*, för flottan, sedan Cederström lemnat denna befattning, *Clas August Cronstedt*) var den förstnämnde onekligen i många hänseenden en förmåga. Hans mot-

---

[1]) Det torde knappast behöfva erinras, att intill år 1840 de sex egentliga statsråden ej voro departementschefer, utan att hvarje statssekreterare egde säte och stämma i statsrådet, så snart han der var föredragande, eller eljest närhelst ärenden der till behandling förekommo, som till hans befattning hörde. Af detta skäl hafva vi trott dem böra här nämnas.

ståndare — och af dem egde han många — förmenade, att det statsskuldssystem, som redan inom finanskomitén af honom försvarades, och för hvilket han sedan, i förening med C. A. Agardh, med ord och penna kämpade, egentligen af honom omhuldades i egenskap af medel för genomförandet af stora militära reorganisationsplaner, hvilka för öfrigt, liksom hans åtgärder såsom chef för stuteristyrelsen, väckte yttringar af starkt ogillande.

Denne rådgifvarepersonal. utan att vara lysande, innehöll onekligen åtskilliga aktningsvärda element; men det kan å andra sidan ej förvåna, att förkämparne för de friare statsåsigterna skulle i dess sammansättning sakna en önskad trygghet, att ej regentens personliga vilja alltför mycket gjorde sig gällande på den konstitutionela konungamagtens bekostnad. Att så i sjelfva verket esomoftast skedde, är tvärtom ganska visst; det antyddes redan här ofvan och personer, som med skäl räknas bland dåvarande regeringens förnämste försvarare, hafva otvetydigt medgifvit detsamma[1]). De mot regentens personliga åsigt stridande meningarna blefvo sålunda oftast blott en reservation till protokollet, och det var således mot »allenastyrandet», — en föregifven följd af statsrådets slapphet, — som man nu skulle söka bot genom kraftigare viljors insättande i rådskammaren; — dess nuvarande ledamöter voro »för gamla». Och den nya tiden var otålig; dess sakförare ville se storverk, och trodde sig med nya krafter vid styret kunna skapa ett nytt Sverige, lyckligare och ärorikare än det bestående. Med ett ord: de »menlösa tiderna», då man ännu företrädesvis uppsökte och erkände regeringens förtjenster, voro förbi. »C'est la lassitude du bienêtre qui arrive» yttrade konungen.

Nyssnämnda förhållanden skulle dock hafva varit af jem-

---

[1]) Så t. ex. Baltzar Bogisl. v. Platen, då han, under dechargefrågans behandling på riddarhuset, bland annat yttrade: »Man verkar ej lika lätt på den hjelte, som slog Europas förste krigare vid Dennewitz och vid Saale's stränder till jorden, som på den konung, hvars namnstämpel sattes under besluten, när så erfordrades». Ridd. och adelns protokoll 1823, VI: I. 429 ff.

förelsevis mindre betydenhet, derest ej regeringen låtit komma sig till last en och annan åtgärd, som var egnad att blottställa dess anseende, och detta just vid en tid, då vid sidan af dess magt en annan kraft, ringa till sin början, småningom arbetat sig fram till betydenhet i samhället; vi syfta naturligtvis på »den frie pressen». Till de ofvan antydda regeringsåtgärderna skola vi straxt återkomma, sedan vi förut i största korthet redogjort för pressens uppkomst samt dess och regeringens ömsesidiga ställning.

Det är nogsamt bekant, att Sveriges press, löst från de tunga band, som före år 1809 tryckt densamme, snart slog öfver till den motsatta ytterligheten af ohejdadt sjelfsvåld. Dels på grund deraf, dels under förebärande af nödvändigheten att under den inträffade brytningen i Europas allmänna politiska förhållanden aflägsna hvarje möjlighet af missförstånd med utländska magter, hade vid riksdagen år 1812 »Indragningsmagten» blifvit införd. Någon tvekan i dess tillämpande förspordes ej; tidskrifter och tidningar, som förut vanligtvis dukat under »för tvinsot», dogo nu merendels »af slag», — för att tala med en af tidens många politiska satirer[1]; och de, som ej drabbades af indragningarna, upphörde ofta sjelfmant af fruktan att få dela de andras öde. Tvångets vanliga följder dröjde ej heller att visa sig; de brännande frågorna för dagen, t. ex. den om Göta kanal, eller den om Diskonterna, lemnades af tidningarne, på särskild anmaning af höga vederbörande, fullkomligen åsido, till stor förvåning för allmänheten; och då tilldragelserna sjelfva eller betraktelser deröfver ej kunde meddelas i vanlig form, tog man sin tillflykt till allegorien och fabeln. — Så småningom inbröt dock en tid, då detta tillstånd blef outhärdligt. Lusten — eller, kanske rättare sagdt, behofvet — att slita sönder hemlighetsslöjan och granska blef öfvermägtigt, och i trots af de särdeles ogynnsamma yttre omständigheterna[2]) började en fri press spira

[1]) »Anton Fuselbrennerson's redogörelse».

[2]) Oberäknadt det hinder, som tydligen skulle ligga i den städse hotande indragningsmagten, funnos äfven andra af ganska svår art. Så t. ex. förbjödos (den $\frac{5}{2}$ 1820) postmästarne att på andra vilkor än mot fullt porto expediera tidningar (utom

upp; vida skild visserligen från hvad vi nu äro vane att tänka oss under detta namn, men dock i stånd att ingifva ganska allvarsamma farhågor och framkalla rätt hårda strider. Dess förnämste medlemmar voro: *Anmärkaren* (grundlagd af den bekante romanförfattaren Fredr. Cederborgh, och sedan under namnet *Anmärkarne* fortsatt af Georg Scheutz), *Stockholms Courir* (utgifven af bröderne J. P. och S. L. Theorell), samt *Argus* under dess olika former (först utgifven af Scheutz och Joh. Johansson gemensamt; efter den första indragningen af den sistnämnde ensam).

Anmärkaren, som, enligt hvad man anmärkt, företer den egendomligheten, att »den måste betraktas såsom det egentliga upphofvet till den Svenske oppositionspressen, under det att dess utgifvare var en person af det fridsammaste lynne och den, som mest af alla ville lefva i endrägt med hvarje menniska», leder sitt upphof så långt tillbaka i tiden som till år 1816. Det »anstötliga» i dess uppsatser rörer sig hufvudsakligen kring de den tiden ej sällsporda yttringarna af embetsmannagodtycke; det var här det bekanta Wermdömålet först omnämndes. Först den 24 Januari 1820 drabbades den af en indragning, såsom man trodde på grund af en liten, af Johansson införd, notis om Matth. Rosenblad. Två dagar derefter utkom *Anmärkarne*, med stöd af ett någon tid förut för Scheutz enskildt utfärdadt tillståndsbevis. Cederborgh ensam fortsatte Anmärkaren, sedan nytt tillstånd dertill erhållits. Anmärkarne åter förvandlade sig den 29 November samma år till »*Argus: Politisk, Litterär och Commerciel Tidning*». Scheutz' oparäknade manöver med det gamla till-

---

de portofrie Post- och Inrikes Tidningar, Allmänna Journalen och Stockholms Handelstidning). Detta var för de fleste tidningar nästan liktydigt med ett fullkomligt förbud mot försändning, enär denna kostnad i de flesta fall skulle hafva uppgått till 2—3 gånger prenumerationsafgiften. Mot slutet af samma år medgafs dock den lindring att endast $^1/_8$ porto skulle erläggas. — Ett af 1815 års ständer framstäldt förslag om fullkomlig portofrihet för dylika skrifter hade mötts af ett undvikande svar; styrelsen förbehöll sig att i hvarje särskildt fall bevilja eller afslå efter sig företeende omständigheter.

ståndsbeviset föranledde förordningen af den $\frac{27}{1}$ 1820, hvilken stadgade, att dylikt bevis, för att vara gällande, skall begagnas inom en månad från utfärdandet.

Stockholms Courir började sin bana i Januari år 1820. Den sysselsatte sig med en viss förkärlek med frågan om offentlighet inom det politiska lifvet[1]) och följde derföre tryckfrihetsangelägenheterna med särskild uppmärksamhet. Tidningen var nära att dö en bråd död med anledning af några i dess N:o 25 inryckta betraktelser öfver Kungabrefvet af den $\frac{7}{3}$ 1820, hvilket »för statens intresse» förordnar, att sådane till försvarsverket hörande handlingar, »som finnas i Krigs-Kollegii och Förvaltningens för Sjöärenden arkiv samt i General-Adjutantsexpeditionerna, och hvilkas kungörande kunde medföra våda för rikets säkerhet», skola af dessa embetsverks chefer särskildt vårdas och intet deraf utan kungligt tillstånd utlemnas till någon, eho det vara må[2]). Redan efter några da-

---

[1]) Redan dess andra nummer innehåller några befogade anmärkningar öfver det missförhållande, att svenska allmänheten först genom utländska tidningar får underrättelse om de nyligen af Kommersekollegium till K. M:t afgifna utlåtanden i fråga om Produktplakatets upphäfvande till förmån för Förenta Staterna och Nederländerna.

[2]) Tydligen föranledd af ofvannämnda förhållanden var en kort tid derefter införd uppsats: »*Något om Hemlighetssjuka*», ur hvilken vi aftrycka några rader, hvilka tillika må tjena såsom prof på den frie pressens språk. »Hvad man vanligen i tid och otid upprepar är *Statens säkerhet*. Med dessa ord, — dem man dock aldrig finner för godt att närmare förklara, — vill man skrämma folk, såsom man skrämmer barn för busen. Ämnar man göra någon politisk operation, så är statens säkerhet i fara, ifall den yppas. Har man gjort någon, så måste den döljas för statens säkerhets skull; endast vederbörande få se in i hemligheten, folket måste hållas på afstånd. Skall ett beslut fattas, — i hvad ämne som helst, och således äfven i den mest populära fråga; i ekonomi, finanser, etc. etc. — så får ingen våga gissa, ingen yttra ett omdöme. Det synes, som komme detta allt icke af kärlek till ordning och skick, icke af hat till det förhastade och lögnaktiga, för dess egen skull, utan af en medfödd rädsla, en krampaktig rörelse i hjertsäckarne, så snart orden regering, förordning, o. s. v. uttalas officielt. Mån

gars förlopp fick dock tidningen fortsätta sin verksamhet. Den fortgick t. o. m. N:o 132; då kom en indragning. I stället utkom *Couriren*, N:o 1 och 2, samt (sedan förre utgifvaren, J. P. Theorell, blifvit nekad tillåtelse att vidare utgifva något dagblad eller periodisk skrift) *Couriren från Stockholm* (N:o 1—101). Den indrogs för en uppsats om »Sveriges ekonomiska läge och vinst af 1809 års revolution»[1]. Efter en månads dröjsmål utkom *Stockholmska Couriren*, som fortgick till 1822 års slut, då den, trött vid bråket, frivilligt upphörde. Nyssnämnda dröjsmål var föranledt af redaktionens grundsats, att ej vilja hafva en »ansvaring» blott till namnet, utan en person, »som sjelf kan bedöma de saker, för hvilka han ansvarar och inse deras brottslighet eller obrotts-

---

gen afhåller sig af blott rädsla från att motarbeta hvad lagen tillåter, t. ex. omdömen om en redan verkställd åtgärd, ehuru dylika äro tusende gånger mera genanta än de, som göras öfver tillämnade, öfver hvilka han deremot finner allt omdöme förgripligt. Om ett uppror utbrister i en del af landet; ja, om det lumpnaste smädeord mot regeringen yttras, det otroligaste, grundlösaste upprorsrykte utsprides af en fånig menniska, så uppstår deraf en stor statssak, hvaraf man försöker göra en hemlighet. Man rådslår, man stänger dörrar och spjäll, man påhittar de barnsligaste förevändningar och tydningar för att kunna dölja det. Och man besinnar icke, att detta just är sättet att gifva vigt åt lappri. Får saken öppet framläggas inför hela verlden, så uppdagas dess obetydlighet. Skall åter det kringsmygande ryktet kringföra berättelsen, så kan man hålla tusen mot ett, att af ett sandkorn blifver ett berg. Ju tätare cordon man drager omkring det smittade stället, desto vanställdare blifver det, som lyckas att slippa igenom. Med begärlighet sluka de uppspärrade öronen hvarje halft ord; oro fattar sinnena; folket tänker — och hvem undrar, att det så tänker —: »regeringen döljer ängsligt tillståndet, således måste det vara farligt». Man döljer *för statens säkerhets skull*, till dess hon kan verkligen vara i fara».

[1]) Den utlofvades i brochyrform såsom ersättning åt prenumeranterne; vi hafva dock ej lyckats anträffa densamma. Inledningen förefaller visserligen skarp, men ej orättvis och är egentligen i sin jemförelse mellan 1696 och 1817 års riksstater rigtad mot öfverflödet på embetsmän och desses rofferier.

lighet, och sålunda med fullt medvetande och öfvertygelse underkasta sig det ansvar, som artiklarnes innehåll kan ådraga».

Argus ändtligen fortgick ostördt till början af år 1822, då den (d. $\frac{16}{1}$) indrogs på grund af en artikel om det sedan längre tid tillbaka gängse rapporteringssystemet[1]. *Argus*

---

[1]) Då detta ämne, såvidt vi kunnat finna, hittills endast helt flyktigt varit i dessa Minnen (IX: 361 ff.) vidrördt, torde följande korta anteckningar derom böra meddelas. Med anledning af det gustavianska partiets förstuckna spel (IX: 355—400) hade grefve v. Engeström några månader efter Carl Johans ankomst till Sverige utfärdat till samtlige landshöfdingar ett cirkulär, den $\frac{7}{12}$ 1810, i hvilket bland annat yttras: »Konungen, som insett nödvändigheten för en vaksam och kraftfull regering att ega tidiga och fullständiga underrättelser om hvad inom riket, på dess kuster och gränser sig tilldrager, har befallt mig anmoda hr landshöfdingen, att åtminstone en gång i veckan insända rapport om hvad sig uti länet eller å gränsen tilldragit, och som kan ega gemenskap med ordning och stillhet uti landet, Sveriges förbindelser med främmande magter, dessas och deras undersåtares intressen, o. s. v. — — — — Att allmänna tänkesättet för eller mot regeringen eller förvaltningen, samt misstänkta personers vistande icke bör undgå hr landshöfdingens uppmärksamhet, förstås af sig sjelft». Dylika befallningar utgingo sedan från länsstyrelserna till underordnade myndigheter, och den omständigheten att försumlighet i insändandet af dylika rapporter var bland de fel, som lades den åtalade borgmästaren Bergholtz till last (se härom nedan), föranledde just att allmänna uppmärksamheten ånyo rigtades på denna rundskrifvelse. Fem år derefter, vid 1815 års riksdag, väckte B. H. Santesson förslag om en adress rörande dess återkallande, men utan framgång. I stället infördes den »förbättring» (våren 1820, genom cirkulär, utfärdadt af statssekreteraren för kammarärenden, frih. C. W. Ehrenborg), att rapporterna borde insändas i dubbel afskrift, ett exemplar till utrikes statsministern och ett till kammarexpeditionen. Från det civila embetsmannaområdet öfverfördes snart samma stadganden på det militära och kyrkliga. Den af M. Björnstjerna, den $\frac{14}{6}$ 1816, utfärdade instruktion för arméens inspektörer och brigadgeneraler stadgar upprättandet af namnrullor öfver officerarne »med bifogade anteckningar, som kunna lemna K. M:t närmare kännedom om öfverbefälets mer eller mindre applikation och skicklighet för tjensten, samt conduite såväl i som utom tjensten». (Denna förordning lärer

II:s indragning följde omedelbart efter börjadt offentliggörande af C. H. Anckarsvärds, sedermera i brochyrform utgifna: »Några ord om Rustningskostnaden vid Indelta Kavalleriet». *Argus III* började sin regering Julaftonen år 1822. Ungefär samtidigt grundades af motpartiet en tidning med namnet *Argus IV* (1823—1830), redigerad af A. Regnér, och afsedd dels för anfall mot den verklige Argus, dels att omöjliggöra en orubbad fortsättning af den »Argusiska dynastien». Argus var jemväl under detta skede af sin tillvaro föremål för ett åtal. Det föranleddes af ett enkelt omnämnande af och en del mycket naturliga, men ingalunda stötande betraktelser öfver det förhållande, att den officiela brefvexlingen mellan Alvarado och Wetterstedt (om skeppshandeln) stod att läsa i »Liste der Börsenhalle» långt innan någon Svensk tidning, officiel eller ej, yttrat ett ord i frågan. Juryns utlåtande blef likväl friande[1]).

---

hafva upphäfts mot slutet af år 1823 eller i början af nästföljande år). I senare hänseendet föreligger t. ex. Kalmar konsistorii cirkulär till kontraktsprostarne om insändandet af qvartalsrapporter öfver presternes uppförande och sedlighet. Det statsrådsprotokoll, som fördes vid behandlingen af ofvannämnda indragning, är så märkligt, såväl genom hofkanslerens (Wetterstedts) motivering af den föreslagna åtgärden, som ock genom Carl Johans diktamen till protokollet, att vi anse oss göra den svenska häfdeforskningen en tjenst genom dess meddelande bland bilagorna (bil. N:o 1).

[1]) Vid tal om Argus må erinras om följande betecknande anekdot. Johansson var en beundrare af Napoleon såsom en personifikation af den öfverlägsenhet, som det tillkommer att styra verlden, och han yttrade i anledning häraf till sin dåvarande vän (Hvasser): »Man må skrika hur mycket som helst om motsatsen, är det dock säkert, att det är Carl Johan, som störtat Napoleon, och detta kan jag aldrig förlåta honom; utan jag lofvar att jag skall hämnas på honom». Hvasser tillägger: »jag fann detta yttrande af hans hatfulla öfvermod så fräckt, att jag knapt kunde återhålla ett hånande åtlöje». Men han sade: »Du får väl se, att jag skall hålla ord!» — Genomträngd af harm, svarade jag: »Om du träder upp och anfaller honom med smädelse, hvilket lärer vara din mening, skall jag försvara honom». Hans ansigte förvred sig då först till ett ytterligt förakt, men sedan vi en stund djerft betraktat hvarandra, kunde vi ej undgå att finna

Utmärkande för samtliga dessa tidningar var en ungdomlig lust att mästra, och Argus har särskildt vunnit ryktbarhet för sin orubbliga sjelftillit och ofelbarhet. Det kan ej heller nekas. att något visst retsamt låg i deras »lilla krig», och de mera lugne kämparne för samma politiska åsigter medgåfvo öppet, att man oftast, under en ifrig granskning af småsaker, förbisåg och glömde det stora hela. Deremot torde det böra erkännas, att den hätskhet i anfall och den bitterhet i ton, som i en senare tid så sorgligt utmärkt vår frie press, i allmänhet ej vid denna tid förspordes. Visserligen sparades ej på stickorden, då motpartiet någongång i sin konungska ifver slog öfver i ett osmakligt smicker[1]), men i det hela visade man ingen håg att träda 3 § R. F. för när. Helt annat var deremot förhållandet med allt, som rörde embetsmannalifvet[2]) och embetsmannamyndighet, af hvad rang den än vara månde. Detta var synbarligen ett älsklingsfält för den unge pressens idrotter, och — det må så gerna först som sist öppet med-

---

vår tvist löjlig och utbrusto i ett hjertligt skratt. Men jag frågar: »hafva vi icke hållit ord?» Valda skrifter af Isr. Hvasser I: 73 ff.

[1]) Såsom t. ex. då Inrikes Tidning utan vidare aftryckte en Landskronatidnings berättelse om firandet af »vår *tillbedjansvärde* Konungs födelsedag», eller då Linköpings domkapitel i ett embetsbref med anledning af det stundande biskopsvalet (1819) uppställt såsom främsta önskeegenskap hos kandidaterne att »vara värdig K. M:ts nåd», dernäst kyrkolagens föreskrifter, och slutligen »att vara Konungen trogne».

[2]) Mångfaldiga prof härpå skulle kunna anföras. Särdeles pikanta äro i detta hänseende åtskilliga stycken af artikelserien »Tidens Lexikon» (i Stockholms Couriren); se t. ex. orden Blommor, Komité, m. fl. I en annan uppsats (i samma tidning) om Uniformers nytta — med anledning af ett generaltullstyrelsens cirkulär af år 1818 — förekommer följande: »Lyckliga tidehvarf, då upplysningen stigit så högt, att en viss snitt på rocken, ett visst broderi på kragen underhåller och befäster en upphöjd anda! — — Några dylika sporrar till, och strafflagar mot embetsmän skola ej behöfvas! Om t. ex. tulltjenstemännen finge guld äfven på byxorna, så blefve de ännu ärligare, samvetsgrannare, vaksammare, upplystare. Finge de sedermera något äfven på ryggen, så skulle säkerligen ingen hafva något mot dem att påminna».

gifvas, — det var långt ifrån ett otacksamt fält. Embetsmannagodtycke och missbruk af allehanda art frodades denna tid så inom lägre som högre kretsar. Derom vittna till öfverflöd den mängd af fiskaliska aktioner, som i de dagarne anställdes och, hvad mer är, hade en påföljd. För att ej tala om det beryktade »Wermdö-målet»[1], som, samtidigt med den frie pressens nyfödelse, förnämligast genom dess åtgärd blef rikskunnigt, må allenast erinras om åtalen mot landshöfdingarne Nieroth i Östergötland och Koskull i Norrbotten, mot landssekreteraren Kleman i Wermland och borgmästaren Bergholtz i Falköping[2].

Den granskning, som under behandling af dessa och dylika »causes célèbres» kom landets förvaltande och dömande myndigheter till del, var något hos oss dittills oerhördt. Man kan sålunda lätt tänka sig, både hvad uppmärksamhet detta tilltag skulle röna, och huru svårt den »gamla goda tidens» män skulle hafva att finna sig vid den ungdomliga närgångenheten. Vare sig att det nu skedde på grund af en nog långt drifven esprit de corps' fordringar, eller derföre att huggen under anfallets hetta måttats med alltför ringa urskil-

---

[1]) Derom se, utom den tidens dagblad, t. ex. L. J. Hiertas sjelfbiografi i Biografiskt Lexikon; Ny Följd, V: 146 ff.

[2]) Mot Nieroth framställdes af hans f. d. landssekreterare C. Wåhlin (sjelf, trots sin obestridt öfverlägsna förmåga, ett varnande exempel på den ruttenhet, som den tiden ej så alldeles sällan förspordes inom de högre kretsarne) icke mindre än 16 anklagelsepunkter, deribland åtskillige af särdeles besvärande art. Så hade han i sin enskilda tjenst användt en del af fångpersonalen, och, då under slapp bevakning dervid rymningar egt rum, förfalskat fångjournalerna till döljande af förhållandet; kronoparkernas afkastning hade han ock dragit sig till nytta; manat jägeribetjeningen till öfverträdelse af jagtstadgan, o. s. v. N. blef afsatt. Koskull, som med grofva otidigheter bemött allmogen i sitt län, dömdes till dryga böter; han vädjade till högste domstolen, men denne fastställde domen. Den för försnillningar anklagade Klemans vädjande till allmänna opinionens rättvisa framkallade en särdeles skarp motförklaring, undertecknad af ett betydligt antal bland länets mest framstående män. Bergholtz dömdes af Göta hofrätt sitt embete förlustig »såsom ovärdig och oskicklig».

ning mot både skyldig och oskyldig, — alltnog, i embetsmannaklassen, och särskildt i dess högre grader fick den frie pressen snart sin mest afgjorde fiende, och länge jemväl den farligaste. Ty hufvudsakligen genom medlemmar af denna samma klass var det, som konungen lärde känna och hörde omtalas och lät för sig tydas våra publicisters alster. Nu vilja vi visserligen ingalunda påstå, att dervid afsigtliga misstydningar och vrängda framställningar egt rum; men väl tycka vi oss kunna ana, att under förhållanden så spända, som de mellan pressen och byråkratien, den senare ej gerna kunde vara rätte ledaren vid högsta magtens granskning af den förre; och vi finna särskildt på detta område en synnerligen kraftig anledning att beklaga Carl Johans obekantskap med vårt språk.

Ingen kunde för öfrigt vara lifligare öfvertygad än Carl Johan om ordets magt, det talades såväl som det skrifnas. Sjelf egde han det förra till sitt förfogande i så hög grad, att han kunde tillskrifva detsamma mången af sina lysande framgångar. Pressens verksamhet följde han alltid med synnerlig uppmärksamhet, var ytterst känslig för dess yttranden, så inom som utom landet, och lade mycken vigt vid att vinna den för sina syften. Från en senare tidpunkt af hans regering veta vi med visshet, att han ogillade sina rådgifvares föresats att ignorera den frie pressens uttalanden. »Tag den saken», sade han till en af dem, »såsom en elak medicin; men den måste dock sväljas, ty eljest är ni dupe»[1]). — Mången hade trott, att Carl Johans tronbestigning skulle firas med indragningsmagtens upphäfvande. Det hade varit önskligt och sannolikt ej farligt, ehuruväl en fullkomlig tryckfrihet både för regering och folk är ett det svåraste prof att genomgå. Det är dock oundvikligt i vår tids lagbundna samhällen, och det gifves blott ett sätt att lefva drägligt bredvid denne granne: det är, att öppet, men utan krus, erkänna dess befogenhet och möta honom med samma vapen. Men vi voro ännu i det parlamentariska systemets barndom; det hade ännu ej fyllt 14 år. — För öfrigt må vid ett bedömande af Carl Johans förhållande

---

[1]) Berättadt i bref från C. H. Gyllenhaal, den $\frac{12}{11}$ 1837. I författarens samlingar.

till frihetens yttringar af alla arter aldrig förgätas. att han på nära håll bevittnat de gröfsta missbruk af frihetsnamnet; — missbruk, som jemväl med fasaväckande följdriktighet straffat sig sjelfva. Nog förstod han att skatta som sig bör frihetens herrliga gåfva; men erfarenheten hade ock lärt honom, huru omöjligt det är, att hejda den en gång i rörelse försatta kraften; han hade sett den, lik lavinen i sin framfart, krossa likt och olikt och slutligen — sig sjelf. Ingen må förtänka den, som eger dylika minnen, att en viss återhållande varsamhet får en plats bland hans grundsatser. Och möter man oss här med en erinran om den himmelsvida skilnaden mellan vårt lugna, sansade lif och de undantagsförhållanden, som utmärkte den stora samhällsomstörtningen i söder, så svara vi blott, att lika litet som Axel Fersens mord kunde ingifva den nykomne kronprinsen-tronföljaren någon fördelaktig tanke om vårt folks lugn och sans och laglydnad, lika litet voro de Grevesmöhlen'ska pennfejderna några år senare egnade att bibringa honom höga föreställningar om dess förmåga att uppfatta och begagna ordets frihet.

Enligt löfte öfvergå vi härefter till en redogörelse för några regeringsåtgärder, som voro synnerligen egnade att hos den unga tiden minska regeringens anseende och framkalla yttringar af ogillande: den första rörer den s. k. »Schwerin'ske Talklubben», den senare är högmålsåtalet mot Carl Henrik Anckarsvärd. Fredrik Bogislaus von Schwerins namn borde väl hafva varit en tillräcklig borgen, att inga samhällsvådliga syften dolde sig under stiftandet af »*Sällskapet för medborgerlig Talarkonst*»; men om den gamle eller, rättare sagdt, den forne oppositionschefens namn kunnat ingifva farhågor, borde åtminstone en blick på förteckningen öfver sällskapets ledamöter hafva visat, huru föga grundade dylika farhågor måste vara. Saken var helt enkelt den, att några personer, förnämligast ur den högre embetsmannaklassen[1]), och

---

[1]) Stiftarne, hvilka (den $\frac{17}{11}$ 1820) sammanträdde för att öfverlägga om stadgarne, voro till antalet 15; bland dem må nämnas: professor P. G. Cederschiöld, kanslirådet Hegardt, riddarhussekreteraren O. J. Lagerheim, krigsjustitiarien Clas Livijn, expeditionssekreterarne J. G. Richert och Lorichs,

åtminstone till en del af temligen skiljaktiga åsigter rörande de ämnen, som i vårt offentliga lif mest och oftast afhandlades, af nitälskan för den nyttiga öfning och själsutveckling, ett väl ordnadt utbyte af åsigter med sig förer, öfverenskommo att regelbundet egna visse timmar deråt; och förmodligen under inverkan af Schwerin, hvilken, såsom kändt är, var svag för engelska mönster, valdes formen af de s. k. »Debating Clubs»[1]). Ur sällskapets stadgar torde det vara nog att anföra följande punkter: »§. 1. Afsigten med sällskapet är dels, att inom sig utvidga och stadga begreppen i ärenden af allmän vigt, såsom Statshushållning, Statistik, Juridik, o. s. v., dels ock att bereda en större färdighet att uppfatta andras idéer och klart framställa egna», samt »§. 3. Hvarje ledamot af sällskapet ege rätt, ny ledamot intaga; likväl förfråge han sig förut hos Sekreteraren, om lediga rum finnas. För närvarande är antalet af sällskapets ledamöter bestämdt till 60». I en följande paragraf stadgas uttryckligen, att ordföranden ej må låta förekomma frågor, hvilka röra vare sig Sveriges politiska förhållande till främmande magter eller ock personer enskildt. Sammankomsterna voro bestämda att hållas i det s. k. Petersénska huset, hvarje fjortonde dag eller oftare, kl. 6—9 e. m.

Deras antal blef ej stort: den första (den $\frac{24}{11}$) blef jemväl den sista[2]). Sällskapet hade aldrig sökt göra någon hemlighet af sin tillvaro, det egde dertill ingen anledning; tvärtom hade Schwerin, samme dag första sammankomsten skulle hållas, till öfverståthållaren öfverlemnat en afskrift af sällskapets stadgar,

---

häradshöfdingen grefve J. M. Spens, kommerserådet O. Zenius och generalauditör Forelius. Vid samma tillfälle utsågs ock Schwerin till ordförande för förste månaden.

[1]) Dessa talöfningssällskap efter engelskt mönster voro dock ej en fullkomlig nyhet i Sverige. Redan år 1817 hade Joh. Er. Rydquist i sin födelsestad Göteborg stiftat ett dylikt. Dess verksamhet upphörde år 1821; dock, enligt meddelande af stiftaren, utan att detta stod i något samband med upplösningen af det Schwerin'ska talsällskapet.

[2]) Schwerin öppnade detta möte med ett tal: »Bidrag till Talspråkets karakteristik», hvilket finnes tryckt i den af Lor. Hammarsköld och C. J. L. Almqvist utgifna tidskriften Hermes; H. 1. Sth. 1821.

och på derom framställd förfrågan erhållit det svar, att någon ytterligare formalitet ej vore att iakttaga. Naturligtvis anmäldes nu ärendet å högste ort; men det framställdes der såsom någonting af synnerlig betydenhet: det vore fråga om ingenting mindre än att stifta en plantskola för oppositionen. Carl Johans skaplynne var nu engång sådant, att en dylik framhviskad beskyllning kunde slå rot. Den återväckte hans minne af det olyckliga klubbväsendet i Frankrike, och på inrådan af gunstlingen Cederström befallde han öfverståthållaren, friherre Edelcreutz, att antyda Schwerin, att dessa sammanträden ej vidare kunde tillåtas, »emedan för sällskapets inrättande saknades K. M:ts nådiga tillstånd». Öfverståthållaren meddelade derjemte, att han, »såvidt sällskapet icke desto mindre sökte fortsätta sina sammanträden, funne sig nödsakad att vidtaga lämpliga mått och steg till ledamöternes åtskiljande»[1]).

Ett trotsande af det utfärdade förbudet blef aldrig ifrågasatt; men väl ansåg sig Schwerin böra och kunna söka ändring i polismyndigheternas beslut, såsom kränkande svenskmannafrihet. Han vägrade derföre, att annorlunda än i officiel form, inför öfverståthållare-embetet i polisärender, mottaga nyssnämnda meddelande, samt begärde jemväl och erhöll besvärshänvisning till justitierevisionsexpeditionen. Detta hindrade dock ej samma myndighet att samme dag (den $\frac{28}{11}$) anmäla ärendet hos K. M:t genom kammarexpeditionen, såsom ett blott ordningsmål; ehuruväl ostridigt är, att en rättsfråga här var å bane. Följderna af detta förfarande visade sig imellertid snart: Schwerins besvär blefvo väl i högste domstolen föredragna, men på konungens befallning, och under förebärande af orätt besvärshänvisning, till kammarexpeditionen öfverlemnade, hvarpå konungen, som redan på grund af nyssnämnde

---

[1]) Det torde böra anmärkas, att ingen af sällskapets ledamöter ansett den formalitet nödvändig, hvars uteblifvande nu togs till förevändning för afbrytandet af dess förhandlingar, och bland desse ledamöter funnos dock presidenten i krigshofrätten (G. W. af Tibell), ett justitieråd, flere föredragande hos K. M:t i justitieärender, medlemmar af lagkomitén, juris doktorer och andre lagfarne män.

anmälan gillat och stadfäst öfverståthållareembetets åtgärd, i statsrådet förklarade sig nu ej, mot detta sitt beslut, vilja till pröfning upptaga klagomålet[1]).

Man inser lätt, att denna tilldragelse skulle väcka en obehaglig uppmärksamhet; de som älskade att se allting i svart, läste häri ett nytt bevis på styrelsens skygghet för fri yttranderätt och öppen diskussion; och äfven ur denne synpunkt af dess verkningar kan man salunda ej annat än beklaga det förhastade beslutet. Här föreligger onekligen en af de åtgärder, som man helst skulle vilja utplåna från Carl Johans historia, eller åtminstone, — då så ej ske kan, — öfverskyla genom att hänvisa på ett sidoinflytande, som mer än en gång visade sig vara för honom menligt.

Anledningen till och förloppet af högmålsåtalet mot Carl Henrik Anckarsvärd var i korthet följande. I egenskap af rusthållare hade Anckarsvärd fått en del munderingspersedlar (deribland de sedermera så godt som riksbekanta »ryttarbyxorna») kasserade[2]), och han inlemnade med anledning häraf vid en mönstring med Lifregementets Husarer till general-mönsterherren en klagoskrift, afsedd att framläggas för konungen. Flere yttranden i denna skrift ansågos imellertid vara till den grad förgripliga, att deras författare drogs till rätta för majestätsbrott. De åklagade yttrandena voro följande: »Rusthållaren uthärdar ej längre med dessa landsförderfliga afvikelser[3]) från indelningsverket», och »Man synes hafva glömt, att indelningsverket af en stor konung inrättades för att försvara riket, icke för att förstöra det»[4]). Justitiekanslern anbefalldes att an-

[1]) Framställningen grundar sig i denne punkt på de i tidningarna meddelade officiela handlingarna.

[2]) Af dåvarande löjtnanten, sedermera öfverståthållaren, grefve Jacob Essen Hamilton.

[3]) Härmed menades »långväga marcher och långa möten».

[4]) Ett annat yttrande i samma skrift: »Befälet synes nödsakadt glömma det samvetsgranna åliggandet, att efter Indelningsverkets idé vara vårdare af de Rustandes välstånd för att göra dem Rusttjenstskyldigheten möjlig» — — blef föremål för krigsdomstols särskilda bedömande. Målet härom gick alla instanser igenom, och Anckarsvärd frikändes äfven här. *Då* var det, — sedan således den borgerliga lagen afgjort

ställa åtalet och uppdrog i sin ordning åt advokatfiskalsembetet vid Svea hofrätt att »vid målet foga laga åtgärd». Denna inskränkte sig imellertid till ett ordagrannt uppläsande af justitiekanslerns egna yttranden; ett ganska påtagligt bevis på, huru man betraktade anklagelsen. — Naturligtvis var det aldrig regeringens afsigt att taga Anckarsvärds hufvud; men väl torde man hafva önskat, att genom detta medel nedsätta den djerfve oppositionsmannen i allmänna meningen. Sedan rättegången fortgått ännu någon tid efter riksdagens början, föll (den 18/3 1823) domen: Anckarsvärd frikändes i sak, men dömdes att för missfirmligt skrifsätt mot justitiekanslern böta ett mindre penningbelopp[1]). Regeringens beräkningar slogo sålunda fel och Anckarsvärd vann en slags »martyrgloria», som säkerligen ej bidrog att minska hans anseende vid riksdagen, och sjelf kunde regeringen ej undgå den smälek, som alltid åtföljer ett misslyckadt försök att anställa politiska rättegångar och förföljelser.

Under förhållanden, sådana som de nyss anförda, var det endast helt naturligt, att 1823 års riksmöte i långt högre grad än något af de föregående under det nya statsskicket

---

tvistefrågan dem emellan, — som officerskåren vid lifregementets husarer sände Anckarsvärd en utmaning (Juni 1825), hvilken naturligvis tillbakavisades, hvarpå Anckarsvärd genom en liten särskildt utgifven skrift: »Till officerskorpsen vid Lifregementets Husarer» underställde hela uppträdet allmänhetens dom. — Med ett beklagligtvis ej ovanligt slarf omvexlas här fakta i Biogr. Lex.; jfr artiklarne C. H. Anckarsvärd och J. E. Hamilton.

[1]) I Biografiskt Lexikon, XVI: 363, berättas följande: »Anckarsvärd hade troligen blifvit fälld, om ej dåvarande justitierådet, grefve Gustaf Wathier Hamilton, en man af stor sjelfständighet och liberal statsåsigt, mött sin svärfar, presidenten von Strokirch i trappan, då han skulle åka upp i hofrätten för att, som han erkände, »döma» Anckarsvärd. Ty Hamilton tog nu farväl för alltid i det huset, emedan han, sedan Strokirch visat den svaghet, som nu var i fråga, »ej ville mera sätta sin fot öfver svärfadrens tröskel». Vid det ordet blef gubben så slagen, att han af illamående måste återvända till sitt rum. De friande blefvo derigenom i en oberäknad blink pluralitet».

skulle förete prof på en verklig opposition: d. v. s. icke blott ett närmast af ekonomiska svårigheter föranledt klagande öfver »den betryckta ställningen», utan ett allt bestämdare och kraftigare arbete för lösningen af tidens stora politiska och sociala frågor. I ett ganska innerligt samband med den större lifaktighet på statslifvets område. som måste blifva en följd af dessa frågors offentliga behandling inom pressen, stod ock det faktum, att oppositionen sedan år 1818 betydligen förkofrat sig. Innan vi öfvergå till skildringen af de egentliga riksdagsförhandlingarna, torde det vara skäl att taga dess mera framstående personligheter i betraktande. På riddarhuset möta vi främst de sedan förra tider väl bekante C. H. Anckarsvärd och F. B. von Schwerin. Den senares rol såsom oppositionschef kan dock sägas hafva varit i det närmaste utspelad, helst enär numera den stora realisationsfrågan nära nog uteslutande tilldrog sig hans uppmärksamhet; men i samma mon han sålunda trädde tillbaka, steg Anckarsvärd fram, begärlig att öfvertaga partiets ledning, ej minst sedan det nyss omnämnda åtalet och dermed sammanhängande tilldragelser skarpare än någonsin söndrat honom från styrelsen och dess män. Honom närmast finna vi öfverstelöjtnanten Johan Gustaf Hjerta, en ung man med godt hufvud, lycklig talegåfva samt redan vunnen riksdagserfarenhet, och som med synnerlig förmåga förstod att röra sig i de kinkiga finansfrågorna [1]). Hans förbindliga umgängessätt, hans lugn och sakkunskap ingåfvo förtroende, och han skulle hafva stigit högt i inflytande, derest ej hans ohjelpliga enskilda skuldsättning, vållad förnämligast af en ohejdad spellystnad, småningom undergräft hans anseende. — Häradshöfdingen, grefve David Frölich hade i likhet med Hjerta hågen med förkärlek vänd åt finansväsendet och saknade ej heller förmåga, men kom egentligen först under 1828 års

[1]) Han var en af de kraftigaste förkämparne för det nu genomdrifna beslutet om offentlighet i bankens ärenden; med Schwerin arbetade han ifrigt för realisationen, och i förening med dåvarande revisionssekreteraren (sedermera justitierådet) Nils Wilhelm Stråle och professor Fröberg utarbetade han det förslag till lag för enskilde banker, som sedan lades till grund för K. Förordningen af den ¹/₄ 1824.

riksdag att intaga en mera framstående ställning. — Förre ryttmästaren, grefve Claes Fredrik Horn sträfvade äfven efter betydenhet, men saknade de hufvudegenskaper, som betinga den. Häftig och lidelsefull, var han mera stark i den oppositionela fraseologien än grundlig som statsman i de förslag, med hvilka han uppträdde. — En hofsammare fraktion utgjordes af grefvarne Johan Henning Gyllenborg, Henning Gustaf Wrangel och Carl Henrik Posse (till Fogelvik); alle vältänkande, fosterländskt sinnade män, ehuru de begge sistnämnde synbarligen voro hänförde af den patriotiske svindel, som ansåg sig pligtig att försvara allt hvad som under namn af folkets sak sattes upp såsom en motsats till regeringens. — Långt märkligare än desse alle var Jakob August von Hartmansdorff, hvilken nu för förste gången bevistade ett riksmöte, och som — huru förunderligt det än må tyckas för den, som känner hans senare bana — vid denna mönstring måste anvisas en plats i de oppositionela leden. Han gick dock mest sin egen väg och stod derföre ock i ett visst vänligt förhållande till den tidens styrande samt hade särskildt med sin gamle gynnare, grefve Wetterstedt, under riksdagens lopp flere uppriktiga förklaringar rörande sina politiska åsigter. Genom allvarliga och grundliga studier var han, bättre än de fleste, beredd för deltagandet i offentliga värf; redan vid sitt första uppträdande ådagalade han prof på en äfven bland det politiska lifvets veteraner ovanlig kännedom om vårt krångliga riksdagsmaskineri, och då dertill lägges, att han i sina framställningar utvecklade mycken reda, klarhet och sakkunskap, är det ej underligt, att han inom kort tilldrog sig allmän uppmärksamhet. De år (1817—1821), han tillbragt i Norge såsom sekreterare hos riksståthållarne, och den derunder förvärfvade förtroliga bekantskapen med detta lands författning och enkla statsinrättningar hade tvifvelsutan ingen ringa del i hans ställning under första tiden efter hemkomsten. Redan under sin vistelse i Norge hade han påbörjat, och utvecklade än vidare såsom ledamot i den år 1820 förordnade komitén för styrelseverkens ombildning, en sjelfständig plan för omordnandet af Sveriges statsförvaltning. Denna plan, som grundlade hans anseende såsom embetsman och organisatör, blef

ungefär samtidigt med riksdagens början af trycket utgifven [1]). Hans opposition var grundad på en verklig inre öfvertygelse och ledd af en åtrå att på denna väg verka hvad han ansåg nyttigt för sitt land. Han slutade derföre ock snart nog med att, likasom Schwerin, öfvergifva en opposition, hvars skaplynne och öfverdrifter han ogillade [2]).

Vände vi oss nu till det högvördiga ståndet, så är mönstringen snart gjord: Matthias Stenhammar och lektor (titulär professor) Johan Petter Fröberg, sedan föregående riksmöten välbekante, — se der nästan allt. Inom borgarståndet fördes partiets talan af herrar Ehinger, Ekstrand, Linström, Bagge, Arfvidsson och Hagander, samt kanske ännu några fler; ingendera dock af mera framstående utmärkthet. I allo märkligare voro oppositionsmännen inom bondeståndet: Anders Danielsson, nu fullmägtig för fem härad af Elfsborgs och fyra af Skaraborgs län, var den sjelfskrifne ledaren, såsom redan af 1818 års tilldragelser kunnat förutses; de förnämste näst honom voro Johan Longberg från Gefleborgs län och Johan Jakob Rutberg från Norrbottens. Anders Danielsson var onekligen ett ämne till en folkledare; med skarpt hufvud, energisk seghet och fyndig talegåfva. Den rika fraseologi, i hvilken hans anföranden esomoftast voro utstyrda, och som gåfvo vedersakarne anledning till månget godt skämt, vittna påtagligen om främmande biträde, men ingen har dragit i tvifvel att ju grundtanken och åsigterna voro hans egna.

Till landtmarskalk utsåg regeringen grefve Carl de Geer: ett val, som allmänt gillades. »Ädel, kraftfull, lugn»: var med

---

[1]) Förra afdelningen af hans »Förslag till inrättningen af Sveriges Statsförvaltning» utkom i Stockholm, 1823; senare afdelningen i Uppsala, samma år.

[2]) »Ju längre riksdagen varade», skref han sjelf år 1823, »ju mera aftogo mina liberala tänkesätt och ju mera insåg jag deras tomhet.» Följande riksdag, då det, enligt hans eget yttrande, blef honom »alltmera uppenbart, att de ej sätta fäderneslandet, utan andra syften i främsta rummet», började formligen skilsmessan mellan honom och oppositionen; men han bibehöll sin egen afskilda ställning och blef ännu på intet vis regeringens försvarare. Biogr. Lex. Ny följd, V: 267, f.

fullaste rätt inskriften på den minnespenning, ridderskapet och adeln öfver honom preglade [1]). Preståndet leddes af Carl von Rosenstein, en af 1809 års män, som genom vunnen kännedom om riksdagsspelet samt ett gladt umgängessätt betydligt inverkade på ståndets hållning. Inom borgarståndet fördes talmansklubban af Hans Niklas Schwan, en man af ära och rättskaffenhet, erfaren i allmänna värf och utrustad med sjelfständiga åsigter. Bondeståndets ledning var af regeringen anförtrodd åt filosofie magistern och hemmansegaren Anders Hyckert, som för ingen del saknade passande egenskaper för det åt honom uppdragna värfvets utförande. Detta ansågs ännu alltjemt förnämligast bestå uti att inöfva och sammanhålla en majoritet inom ståndet till vederbörandes förfogande [2]).

---

[1]) För att i de vigtigare frågorna åstadkomma ett utbyte af tankar och en sammanjemkning af åsigter mellan de mera framstående förmågorna inom riksstånden, hade landtmarskalken föranstaltat en slags konklav, för hvilken lokal var förhyrd i den s. k. engelska kyrkan, hvarjemte dylika sammankomster jemväl höllos på sjelfva riddarhussalen. Genom sitt obetänkt skarpa uppträdande mot en af styrelsens ledamöter föranledde Anckarsvärd konklavens upplösning, till verklig förlust för det lugn och den enighet, som De Geer ville åstadkomma.

[2]) »Efter hvad vid riksdagen allmänt berättades, voro sammanhållningsmedlen långt ifrån humana och värdiga, såsom beräknade på korporela inflytelser och korruptionens vanliga nät för menniskofångst: *mat* och *penningar*. De berättelser och anekdoter, som derom allmänt uppdukades för den menskliga nyfikenheten, skulle för mig varit otroliga, derest åtgärderna, som passade väl tillsammans med den tidens råa menlöshet, icke bekräftats af personer med redlig och sanningsälskande karakter, hvaribland den allmänt aktade Nils Månsson från Skumparp.» Ofvanstående rader äro lånade ur en nyligen (anonymt) utgifven liten skrift: »Minnesteckningar och Skildringar till upplysning om Sveriges politiska och sociala samhällsskick af H. *(Hagander)* f. d. representant i Borgareståndet». Kristinehamn 1863. Det hittills utkomna första häftet, som behandlar 1823 års riksdag, komma vi esomoftast att citera under fortgången af vår skildring. — I Biogr. Lex., XX: 183, läsas några ord om bondeståndets utseende under Trägårds styrelse.

Hans medhjelpare härvid, bondeståndets sekreterare, (titulära) hofrättsrådet S. E. Trägård, häradshöfding i Listers och Bräkne härads domsaga, var sitt kall väl vuxen, skicklig och kraftfull.

Från bondeståndet kommo icke desto mindre missnöjets första yttringar. Vid de sedvanliga helsningarna stånden emellan anfördes bondeståndets deputerade af Anders Danielsson, som gjorde sig till tolk deraf i följande ordalag. Till Ridderskapet och Adeln: »Den allmänna nöden har stigit och hotar att stiga. Hvem beräknar målet, der vi skola stadna? — Det är ej behagligt att börja en riksdag med ett sådant språk; men det vore ännu obehagligare att sluta den, utan att dessa nödens klagorop haft någon verkan. — — Så mycket veta vi, att all konst i finanserna icke hjelper, när en omåttlig beskattning måste af folket utpressas och tömma källorna till all förkofran. — — Att vår stat kan bestå med inrättningar, som kosta ojemförligt mindre än de nuvarande, är icke ett ämne för tvifvel, ehuru kanske för tvist. Dessa inrättningars reformerande, embetsmannahärens minskande, arméens reducerande, afskaffande af grannlåten i dess beklädnad, ny frihet att drifva näringar och begagna de hjelpkällor, vi kunna ega, beskattningens jemnare fördelning; allt detta är ämnadt att utgöra föremål för bondeståndets yrkande på denne riksdag». Till preseståndet säger han: »— — Vi äro ombud för jordbrukare, som alltmer allmänt utarmas, som dag från dag hoptals jagas från en undergräfd jordegande rätt, så fort den hinner gå till vrakpris under utmätningsklubban». Och han yttrar sig vara förvissad om presteståndets medkänsla och dess nitiska medverkan till det öfverklagade ondas upphäfvande, fastän »högvördiga presteståndets fördelar föga stå i något omedelbart sammanhang med landets allmänna välstånd eller trångmål.» Borgarståndet erinras om, huruledes »näringslöshet visat sig i näringstvångets fjät, — ett påtagligt bevis på det senares skadlighet och olämplighet. Vällofliga borgarståndet vet så väl som vi, att liberaliteten är från tidens skick oskiljaktig. Hon växer, medan vi sofva. Hon släpar oss med sig, om vi äro dåraktiga nog att göra henne motstånd. Släptåget går endast något långsammare; men det går alltjemt framåt. — — Det skattdragande svenska folket är belastadt med underhållet

af en alltför stor mängd tärande medlemmar. Ett för litet antal arbetar; ett för stort antal äter, — och äter, till en del, alltför mycket!» o. s. v.

Ett dylikt språk var i våra riksdagsannaler hittills nära nog ohördt, åtminstone efter 1789; ej under då, att det väckte uppseende, jemväl inom vidsträcktare kretsar, särdeles sedan talen enligt bondeståndets beslut blifvit särskildt tryckta och spridda. Presteståndet tyckes isynnerhet hafva funnit sig obehagligt träffadt af de djerfva orden och de satiriska anspelningarna: åtminstone fann det lämpligt, att, på förslag af doktor Thyselius, anmoda sin talman, att under hand hos bondeståndets talman göra sig underrättad, huruvida Anders Danielssons tal varit på förhand i ståndet justerade, och dennes nekande svar på denna förfrågan jemte ett presteståndets protokollsutdrag af innehåll, att ståndet under sådant förhållande ej kunde anse helsningstalet såsom uttryck af annat än talarens enskilda åsigter, infördes derpå, enligt ståndets beslut, i riksdagstidningen. Detta gaf imellertid Anders Danielsson och hans anhängare ett nytt och välkommet tillfälle att ådagalägga sitt inflytande; Longberg förklarade »under allmänt bifall», att om än hvarje ord i Anders Danielssons omnämnda tal inför ståndet blifvit särskildt vägdt och justeradt, skulle de förblifvit oförändrade, emedan de äro uttrycket af hvad bondeståndet samfäldt tänker och känner». Presteståndet fick äfven denne gång sin särskilde lille släng. »Ingen lärer bättre än presteståndet i deras egenskap af herdar hafva kommit i erfarenhet af att bondeståndet är tåligt, äfven under billiga önskningar om lindring. Men månne doktor Thyselius skulle vilja förmena det får, som klippes för nära, den ömkliga lindringen att yttra sin qvidan». — På Anders Danielssons begäran infördes i riksdagstidningen ett protokollsutdrag jemväl öfver denna öfverläggning och de dervid fattade besluten.

Frågan om bondeståndets kansli gaf också redan i riksdagens förste timmar anledning till obehagliga tvister. Grundlagen hade stadgat konungens rätt att utnämna ståndets sekreterare, och enligt gammal häfd tillsatte han jemväl ståndets tvenne notarier. Redan vid föregående riksdag hade likväl dåvarande vice-talmannen Hyckert i konstitutionsutskottet väckt

fråga om upphäfvande af sistnämnda ingrepp i ståndets grundlagsenliga rätt att liksom medstånden få sjelft nämna sitt kansli, och konstitutionsutskottet hemställde då, att ståndet genom samtliga riksståndens bemedling borde söka få sig denna sin rättighet medgifven. Borgare och bönder bifölllo denna hemställan, adel och prester ansågo sig ej böra dermed taga någon befattning; och enär sålunda två stånd stadnat mot två, kunde ingen anmälan af förhållandet ifrågakomma. När nu vid bondeståndets första sammanträde upplästes K. M:ts förordnande för kämnerspreses i Göteborg, borgmästaren J. Sonnenstein och häradshöfdingen Carl Marin att vara ståndets notarier, gjordes genast anmärkning mot denna utnämning, och vid första plenum efter ståndets formliga konstituerande framställdes af oppositionens ledare ett formligt yrkande, att denna utnämning måtte underkännas, hvarjemte — enär det för samtliga ständerna vore af vigt, att ej något stånds lagliga rätt kränktes, — medstånden borde vänligen inbjudas, att i detta ämne biträda bondeståndet med sina råd. Det förra förslaget afstyrdes väl, fastän med stor möda; men det senare antogs enhälligt. Samtliga stånden visade sig benägna att gå dessa önskningar till mötes och i öfverensstämmelse med dessa beslut afläts i ämnet en riksens ständers skrifvelse [1]).

I likhet med hvad vid förre riksdagen egt rum [2]), väcktes äfven nu fråga om aflåtandet af en tacksägelseadress. Förslaget derom utgick denne gång från bondeståndets vice-talman, och med kännedom om det stora inflytande regeringens målsmän, särskildt i detta stånd och presteståndet, alltid egde, må man vara berättigad att tro en dylik adress hafva varit

---

[1]) N:o 31; Bihang till Riksståndens Prot. X. I: 85 ff. — Regeringen envisades att ej vilja se den åberopade rättigheten uttryckt i grundlagen, men ansåg sig likväl ej kunna eller böra motstå påtryckningen. Ett undantag från den gamla sedvänjan skedde sålunda — likväl utan erkännande af bondeståndets rätt — vid riksdagarne 1828—30 och 1834—35 med konungens medgifvande, och vid sistnämnde riksdag tillades på regeringens förslag i den omtvistade 24 § R. O.; 4 mom. orden »hvilken af stånden sjelfva tillsättes», hvarigenom den förmenta otydligheten upphäfdes.

[2]) *Schinkel.* Minnen, X: 81 ff.

önskad. Man känner ock, att Carl Johan var svag för hyllningar af detta slag. Vi tro således, att, om en välvillig adress blifvit i samtliga stånden utan vidare omständigheter beslutad, hade den ock blifvit mottagen. Preseståndet, som sjelft tänkt på något dylikt [1]), var genast färdigt att instämma; men hos adeln och borgarståndet begärdes frågan på bordet [2]). — Nu blef förhållandet ett annat; man befarade en formlig »adressdebatt», och den ton, som anslagits i helsningstalen, var sådan, att man fann det klokast att förebygga all diskussion i frågan genom att afböja den. Konungen aflät derföre en skrifvelse, i hvilken han förklarade sig finna en dylik adress vara utan stöd i grundlagen, och obehöflig, emedan han densamma förutan vore fullt förvissad om ständernas trohet och tillgifvenhet, samt slutligen olämplig, såsom i viss mon läggande band på ständernas frie granskningsrätt [3]).

Med detta tillkännagifvande var dock ej förebygdt ett framtida upptagande af öfverläggningen rörande de ömtåliga frågorna. En anledning att återupptaga dem bereddes kort derpå af friherre Rudbecks memorial om nedsättning i jordbrukarnes skatter, hvilket i sin ordning föranledde Gustaf Hjerta

---

[1]) Prot. I: 36.

[2]) Hos adeln af Schwerin och Henning Wrangel; i borgarståndet allenast af den anledning, att derstädes ej ännu var läst den »K. M:ts Berättelse om Rikets styrelse», af hvilken man i bondeståndet tagit sig anledning att väcka frågan. Borg. St. Prot. I: 54, 58, 59.

[3]) Sedan denna skrifvelse blifvit uppläst, förklarade Schwerin enda anledningen till sitt yrkande hafva varit en önskan att få i främsta rummet intagna några ord med anledning af kronprinsens förestående förmälning, derest ej detta ämne redan i de första helsningstalen blifvit vidrördt, något hvarom han ännu vore i okunnighet. Han hade dessutom redan år 1817, med anledning af hvad vid ett dylikt tillfälle förekom, beslutat att begagna första liknande tillfälle att häfda ståndets grundlagsenliga rätt att få hvarje motion hvilande till nästa plenum. — Bihang I. p. 101; R. o. A. Prot. I: 246 ff. — Prosten Stenhammar ville, vid meddelandet af K. M:ts beslut, till protokollet anföra sina åsigter om en tacksägelse-adress, men lät af talmannen förmå sig att afstå från sitt förslag.

att föreslå nedsättandet af ett särskildt utskott, som skulle ega »att fullständigt undersöka och utreda orsakerna samt uppgifva botemedlen till den nu i flere delar af riket, isynnerhet för jordbruksnäringen, öfverklagade förlägenheten». Efter en synnerligen liflig öfverläggning[1]) beslöt ridderskapet och adeln för sin del (med 190 röster mot 101), att ett dylikt utskott skulle nämnas. Bondeståndets beslut utföll i samma rigtning; men enär de tvenne öfriga stånden ansågo ett dylikt utskott obehöfligt, hänsköts frågan till konstitutionsutskottet, som (i memorial af den $\frac{25}{2}$) uttalade sig för den senare åsigten.

En annan yttring af oppositionsandan — och bland de tidigaste vid denna riksdag — var det från flere håll framställda yrkandet af ständernas rätt att i vidsträcktare mon än hvad hittills skett granska statsverkets tillstånd. Redan vid förra riksmötet hade ständerna fordrat rättigheten att, utöfver hvad hittills medgifvits, få genom sina revisorer granska vissa namngifna embetsverks och kassors ställning: Vadstena krigsmanshus-, militiæ-boställs- och passevolanskassorna, tullmedlen, samt de under serafimer-ordensgillets styrelse ställda hospitals- och lasarettsfonderna. Konungen hade dertill likväl vägrat sitt bifall under åberopande af grundlagens tystnad i detta fall. — Nu väcktes (den $\frac{6}{2}$) enahanda förslag af Anckarsvärd, som förklarade sig omöjligen kunna fatta, »huru föregående ständer kunnat i denne del åtnöja sig med en sådan grundlagstolkning». Wetterstedt meddelade genast, att K. M:t af egen drift redan i denna fråga fattat beslut, hvilket ofördröjligen skulle meddelas ständerna[2]). Vid remiss af Anckarsvärds förslag begärde Hartmansdorff att få påpeka ännu några dylika kassor, hvilka nu ej granskades, t. ex. konvojkommissariatets,

---

[1]) Det var under denna, som Anckarsvärd fällde det bekanta yttrandet att »mycket vore redan vunnet, om vi ock ej komme längre än till öfvertygelsen om att vi äro i behof att af regeringen ej lemnas lika *handlöst* som hittills;» — ett uttryck, hvilket Hartmansdorff vid protokollsjusteringen förgäfves sökte förmå honom att återtaga. R. o. A. Prot. I: 394, 568.

[2]) Möjligen var W:s uppgift fullt noggrann; den kungliga skrifvelsen är dock först daterad den 28 Februari, då den ock i statsrådet föredrogs.

lappska ecklesiastikfonden, invalidinrättningens m. fl. — Då det nu dröjde på tiden utan att ännu någon kunglig skrifvelse afhördes, uppträdde Hartmansdorff ånyo (den $\frac{3}{5}$) med ett grundligt anförande till förmån för ständernas omfattande granskningsrätt, och föreslog derjemte, att alla nya anslag måtte vägras, till dess denna rättighet blifvit formligen erkänd. Inledningen till hans föredrag, hufvudsakligen utgörande en historisk framställning af revisionernas uppkomst och utveckling, är särdeles upplysande. — Imellertid ingick den kungliga skrifvelsen, hvilken jemte medgifvandet af förra ständers fordran [1]) befanns innehålla ett klander af revisorernes nytagne granskningsrätt utöfver de tvenne årens räkenskaper, samt af de tillstyrkanden och förslag, de någon gång funnit sig böra framställa. Likaledes klandrades 1818 års ständers beslut att verkställa ändringar i 1812 års af K. M:t, på ständernas egen begäran, stadfästa instruktion för statsverkets revisorer, hvilket förklarades vara ett afsteg från god ordning.

Den gjorda eftergiften mottogs med tacksamhet, men oppositionen — och ej minst Hartmansdorff, — var icke desto mindre ifrig att få granskningsrätten än vidare utsträckt och framför allt att få den i vidsträcktaste omfattning formligen erkänd [2]). Wetterstedt utvecklade i ett med stort bifall mottaget anförande de grundsatser, som föranledt den kungliga skrifvelsen och hans egen kontrasignation deraf, samt rönte för detta tillmötesgående och »engelskt ministeriela» uppträdande lifligt erkännande af Schwerin. Andre af regeringens män sökte bemöta Hartmansdorffs påståenden, men det visade sig otvetydigt, att den unge riksdagsdebutanten var de äldres öfverman i fråga om djup och omfattande sakkunskap.

Likartade yrkanden hade under tiden framstälts i borgar-

---

[1]) Det må anmärkas, att regeringen verkligen af ordalydelsen i den ännu alltjemt gällande 1812 års instruktion kunde hemta skälig anledning till sin vägran att låta ständerna granska andra än *statskontorets* medel.

[2]) Af Hartmansdorffs anförande om passevolanskassan framgick tydligt, att de senaste årens stora truppsammandragningar, särskildt de större, kostsammare, i Norge, väsendtligen föranledt hans förslag.

ståndet af Uddevallas representant, grossh. M. Bagge, i presteståndet af professor Fröberg och hos bönderne af J. J. Rutberg [1]. — Samtliga förslagen öfverlemnades till statsutskottet, som i sitt betänkande (N:o 162) ställde sig på samme grund som oppositionen, tillstyrkande sålunda en skrifvelse med fordran af granskningsrätt i hittills ännu ej medgifna fall och tillbakavisande såsom obefogadt det klander, som mot revisorerne uttalats. — Detta betänkande bifölls af adeln och bondeståndet utan diskussion; presteståndets skarpa öfverläggning i ämnet (23 och 27 Maj) slutade med en återremiss, vunnen likvisst endast med 5 rösters öfvervigt. Det anstötliga i formen för utskottets anmälan af ständernas i strid mot K. M:ts åsigt fattade beslut, samt det förment obefogade i utskottets peremptoriska domslut i fråga om det anmärkta »klandret» af förre revisorernes åtgärder gåfvo rika anledningar till utgjutelser från det högkyrkliga partiet (biskoparne Faxe och Wingård, doktor Forssell, m. fl.), men motståndarne med M. Stenhammar och förslagsväckaren i spetsen blefvo dem ingalunda svaret skyldige. — Den återremiss ändtligen, som från borgarståndet beslutades, föranleddes af dess önskan att få från statsutskottets förslag borttaget hindret för granskning jemväl af enskildes donationer till hospitaler och dylika inrättningar. — Statsutskottets af desse tvenne återremisser föranledda utlåtande (N:o 342) fasthåller i allo samme ståndpunkt som förut, och hänvisar särskildt, hvad beträffar den öfverklagade formen, till de vid föregående tvenne riksmöten i samma ämne aflåtna skrifvelser. — I öfverensstämmelse med de åsigter, det sålunda uttalat, affattades riksens ständers skrifvelse af den 18 September, hvilken framkallade ett K. M:ts svar (Bih. I: 2: 157 ff.), hvari — jemväl under fasthållande af den en gång intagne ståndpunkten, — vägras bifall till ständernas framställning liksom ock till den i samma anda affattade nya instruktionen

---

[1]) Prest. Prot. I: 153. f., 188. f., 230 f.; Bond. Prot. I: 181. f., 315. Frölings förslag framställdes till en början sammanblandadt med ett par andra frågor och var således ur formel synpunkt utsatt för befogade anmärkningar, men sjelfva ämnet anfölls ock med häftighet, särskildt af doktor Forssell, som ville ha det ansedt för inkonstitutionelt.

för riksens ständers revisorer. — Längre hann frågan ej vid detta riksmöte, men ett ganska vigtigt steg var dock taget i rigtningen åt de konstitutionela formernas större utveckling.

Särskildt ur sistnämnde synpunkt anmärkningsvärda äro jemväl de öfverläggningar, som straxt efter riksdagens öppnande bragtes å bane rörande offentlighet vid riksståndens förhandlingar. Det är sjelfklart, att den politiska meningsbrytning, som ifrade för de fria samhällsformernas införande och utvidgning, samt för framkallandet af ett mera vaket sinne för statens angelägenheter hos den stora massan af folket, skulle betrakta offentlighet vid våra riksmöten såsom en i högsta måtto vigtig angelägenhet. En början härtill var redan före införandet af vårt fria statsskick gjord genom offentliggörandet af riksståndens protokoll, men icke ens detta medgifvande hade samtliga riksstånden ansett sig böra göra förr än efter 1809 års statshvälfning. Hvad som på sådant sätt vunnits, ansågs dock ej vara nog; — dertill kände man från andra områden alltför väl skilnaden mellan det lästa och det talade ordets väckande och lifgifvande verkan. »Ett för alla fritt tillträde till åhörande af riksståndens öfverläggningar» blef derföre nu den form, i hvilken framtidsönskningarna klädde sig. Redan vid föregående riksdag hade frågan hos adeln bragts till tal på sätt, vi redan omnämnt[1]); men innan vid 1823 års riksmöte det Rothlieb'ska förslaget hunnit ånyo föredragas, väcktes enahanda fråga hos adeln genom friherre G. F. Åkerhjelm, hos borgarståndet af stockholmsrepresentanterne Linström och Westin, samt hos bondeståndet genom Anders Danielsson. Preste-ståndet, troget traditionerna från år 1800, — då det, ensamt bland riksstånden, vägrade protokollens tryckning[2]), — företog aldrig frågan till behandling.

Såsom oftast vid denna tid, var det egentligen endast hos adeln frågan blef sedd och behandlad i stort. Den hänsköts till riddarhusutskottet efter tvenne ganska lifliga öfver-

---

[1]) Se X: 150. Vi begagna tillfället att anmärka ett vanställande tryckfel: raderna 4—15 voro afsedda att inryckas såsom not.

[2]) Härom kan läsas: Warburg: Svensk Månadsskrift; p. 474 —478.

läggningar[1]), under hvilka en riklig belysning ur de mest skilde synpunkter kommit densamma till del. Å ena sidan framhölls offentlighetens stora vigt och betydelse, särskildt i ett konstitutionelt samhälle; den större sannolikhet, som förefanns att kunna draga sig de icke-representerades kunskaper till nytta, då, efter personlig närvaro vid öfverläggningarna, åhörarne med tryckfrihetens tillhjelp kunde hinna att meddela sina anmärkningar och upplysningar, innan ännu ett ärende till slutligt afgörande företoges, — hvilket deremot under nu rådande förhållanden[2]) i de flesta fall var omöjligt. Vidare påpekades det ökade intresse för allmänna angelägenheter, som skulle blifva en följd af en dylik tillåtelses meddelande; åhörandets värde såsom politiskt uppfostringsmedel; och ändtligen en del främmande länders föredöme. Å andra sidan framhöllos farorna af en fanatisk åhörareskaras inblandning i öfverläggningarna; det band, som undseende för allmänheten kunde pålägga, och hvilket medelbart kunde blifva ett band på yttrandefriheten; vidare den oöfvade talarens rädsla att uppträda inför en dylik krets; olägenheterna af den ofta kanske ofrivilliga, men någongång möjligen afsigtliga förvrängning af öfverlägg-

---

[1]) I: 150 ff., 237 ff.

[2]) Ännu vid början af 1823 års riksdag hade till exempel protokollen för 1817—1818 ej fullständigt utkommit af trycket! Detta missförhållande hade föranledt P. G. Cederschiöld att före denne riksdags början ställa en uppmaning till riddarhusdirektionen, och, då detta ej hjelpte, vända sig till justitieombudsmannen. — I samband härmed må omnämnas, att på förslag af samme man adeln nu beslöt att, till större skyndsamhets vinnande, låta trycka sina protokoll i två jemte hvarandra fortlöpande serier, af hvilka den ena, under namn af Bihang till Ridderskapets och Adelns Protokoll, skulle innehålla alla skriftliga anföranden och motioner. — Enahanda anordning vidtogs af borgarståndet. — För öfrigt må anmärkas, att förhållandet år 1823 var betydligt bättre. Redan i medlet af Augusti hade man till exempel tillgängliga protokollen intill början af Juni; men den särskilda riksdagstidningen — ett enskildt företag — hade vid samma tid ej hunnit längre än till den 6 Mars. I öfrigt meddelade Argus under denne riksdag rätt utförliga referat af de vigtigare förhandlingarna.

ningarna, som skulle kunna komma att i de offentliga tidningarna inflyta; men främst af allt funno några talare[1]) hela förslaget strida mot grundlagen och särskildt mot § 58 R. O., hvars stadgande af en protokollsjustering till bevarande af den enskildes rätt att mildra sina uttryck, eller ståndets rätt att till och med utesluta en hel diskussion, genom antagandet af detta förslag blefve kringgånget och sjönke ned till ett intet. Riddarhusutskottets särdeles väl affattade utlåtande var af tillstyrkande art och föredrogs den 17 Mars, då ytterligare en vidlyftig öfverläggning i ämnet egde rum[2]). Efter adelns protokoll att döma, tyckes öfvervigten vid diskussionen afgjordt hafva varit på deras sida, som önskade denna förändring såsom tidsenlig[3]); men omröstningen, som utföll med 269 röster mot 142, visade ett annat förhållande. Icke mindre än 64 reservationer anmäldes[4]).

Från frågans behandling inom bondeståndet, hvilken egde rum ett par veckor förut, kunna vi ej neka oss nöjet att anföra en ganska muntrande episod. Anders Danielsson försvarade begripligtvis med mycken värme sitt förslag; men på sitt

---

[1]) Sistnämnde sats drefs förnämligast af den bekante friherre Ludvig J:son Boije. Eljest var statsrådet, grefve Carl Axel Löwenhjelm en af de förnämste kämparne på denna sida.

[2]) II: 437—507.

[3]) Särskildt sedan Baltz. Bog. v. Platen yttrat sig *för* förslaget.

[4]) Bland reservanterne må exempelvis nämnas: C. F. Akrell, Cl. F. Horn, H. Wrangel, G. F. Åkerhjelm, G. Hjerta, Casper Ehrenborg, Eberh. Munck af Rosenskjöld, W. Sprengtporten, J. Adlerbeth, J. P. Lefrén, F. B. von Schwerin, C. D. och G. af Uhr, M. och C. H. Anckarsvärd, Lorenzo Hammarsköld, P. G. Cederschiöld, N. W. Stråle, Arvid Posse. — En annan yttring i samma rigtning var den af adeln beslutade åtgärden att omedelbart efter en öfverläggnings slut utfärda till de tidningsredaktioner, som sig dertill anmälde, en kortfattad »Bulletin», innehållande uppgift på behandlade frågor och namnen på de personer, som sig öfver desamma yttrat. Den enda tidningsredaktion, som härtill anmälde sig, var Allmänna Journalens; men redan i Maj tyckes den hafva tröttnat vid de magra underrättelserna. Efter medlet af Juni syntes de ej i någon tidning och upphörde. R. o. A. Protok. för 30 Sept.

ofvan antydda, högtrafvande, för anmärkningar lätt åtkomliga sätt. Han åberopade den allmänna opinionen: »Budbärare af hennes vilja, äro vi henne lydnad skyldige, i allt hvaruti hon ej sjelf visar sig omyndig eller mindre vetande, hvilket åter aldrig låter sig bevisas, förrän hon sträfvar mot samfundsordningen eller söker till folkets förderf undergräfva dess bestånd». »Ehuru bonde, och i följd deraf obevandrad i frasernas och vältalighetens prydligaste bruk», säger han sig ingalunda frukta, »att tidningsskrifvare skola hålla sig lustige öfver våra öfverläggningars rhetoriska brister, eller att åhörare af alla slag skola i den vrå af sessionsrummet, vi åt dem upplåta, formera sig till ett välfärdsutskott, som lägger oss samt och synnerligen på schavottten, när vi icke tala dem i lag.» Slutligen inblandas Robespierre och Marat i hans föredrag, och dunkla hänsyftningar göras på de frihetsfiendtliga planer, som nyss smidts i Verona. De hederlige dannemännen torde hafva mera förvånats än begripit. Då uppträdde den nyktra förståndigheten i Erik Larssons från Södermanland person: »Robespierre och Marat känner jag icke;» yttrade han, »jag har ännu knappt hunnit lära mig Svenska historien;» — vore publiciteten af någon verklig nytta, skulle han ej motarbetat den, »ehuru namnen på desse män ej trängt fram till min hydda; de må hafva varit huru förfärlige som helst. Till och med spöket från Verona skulle i sådant fall hafva fått sin plats». Något inflytande på förslagets öde torde hans ord visserligen ej hafva egt; — det var sannolikt på förhand bestämdt; — den lilla ordvexlingen har dock synts oss vara värd ett omnämnande. — Äfven här föll förslaget: med 97 röster mot 20 [1]).

Borgarståndet deremot hade den 29 Januari biträdt det med 31 röster af 54 afgifna. Dock skulle, innan beslutet sattes i verket, en ordningsstadga för åhörarne utarbetas af dertill utsedde komiterade. Detta arbete gick ej fort; den 3 Mars påmindes derom; den 3 April ånyo, — allt utan påföljd; och först efter ytterligare ett par veckors väntan samt vanlig jemkning i det framlagda förslaget, var allt färdigt. Den frå-

---

[1]) Jfr Prot. för 17 och 27 Februari.

gan ensam återstod att afgöra, huruvida man skulle begära K. M:ts stadfästelse å denna stadga, eller om dess antagande kunde anses vara en ståndets enskilda angelägenhet. Ett ringa flertal (28 mot 24) uttalade sig (den $\frac{22}{4}$) till förmån för den senare åsigten.

Det är naturligt, att denna frågas behandling skulle af den unge pressen följas med synnerlig uppmärksamhet. Argus. Anmärkaren och Stockholms-Posten egnade flere uppsatser åt ämnet, och i det sistnämnda bladet firades borgarståndets beslut såsom en »ljusets seger». — En improvisation af Carl Fredrik Dahlgren och en adress af Anders Fryxell, båda »utmärkta af en glödande frihetskänsla», nämnas ock bland bevisen på det allmännare intresse, frågan väckt. Otroligt förefaller det imellertid icke, att just detta lofprisande af borgarståndets åtgärd, och särskildt den liberale pressens tilltag, att — fullkomligen obefogadt[1]) — beteckna ståndets sistnämnda beslut såsom en oppositionens seger, hos vederbörande väckt förtrytelse och misshag öfver en åtgärd, som hittills ej, — åtminstone icke synbarligen, — framkallat några betänkligheter eller ansetts böra hämmas i sin fria utveckling. Att styrelsen dittills ej betraktat förslaget med särskildt ovänliga blickar eller ansett det vara af framstående politisk betydenhet, torde man med full säkerhet kunna antaga på grund af grupperingen vid ärendets behandling på riddarhuset. Visserligen uppträdde bland statsrådets medlemmar grefvarne Ad. Göran Mörner och C. A. Löwenhjelm *emot* förslaget; men å andra sidan var förslagsväckaren derstädes en förtroende-embetsman[2]) och bland hans medkämpar träffas till exempel Platen och Bernhard Ro-

---

1) Protokollen upplysa nemligen, att åtskillige »ifrige rojalister», till exempel lagman J. Noréus, »ståndets förnämste talare», yttrat sig *emot* begäran af kunglig stadfästelse.

2) Åkerhjelm var teaterdirektör. Af denna omständighet begagnade sig Fabian Wrede att med anledning af hans ofvannämnda förslag, mot honom rigta stickordet: »Åkerhjelm har då en rage, att alltid vilja gifva dåliga spektakler!» — Vi anmärka dervid i förbigående, att för efterverldens dom, så i ena som i andra hänseendet, lärer den ej behöfva rädas, hvilken äran tillkommer af att hafva på svenska skådebanan infört Shakespere och Weber.

senblad (en brorson till excellensen), liksom äfven Wetterstedt förklarade sig hvarken hysa någon farhåga för allmänhetens närvaro vid öfverläggningarna, ej heller hafva något emot sjelfve grundsatsen, ehuruväl han framhöll, att frågan var af den art, att ej *ett* stånd derom ensamt borde besluta, utan offentligheten samtidigt af dem alla antagas.

I sistnämnda tillägg uttalade Wetterstedt imellertid, såsom vi straxt skola finna, sjelfve kärnpunkten af regeringens åsigter rörande »publicitetsfrågan». Nu hade dock, såsom nyss nämndes, borgarståndet ensamt bland riksstånden medgifvit offentlighet vid öfverläggningarna samt dertill förklarat dennas införande och deraf nödvändiggjord ordningsstadgas antagande vara en ståndets ensak. Detta senare beslut, som tycktes afskära regeringen all möjlighet af vidare inblandning i frågan, måste man således på ett eller annat sätt få undanröjdt. Dermed tillgick på följande sätt. Konungen tillkallade talmannen jemte ett antal af ståndets ledamöter[1]) för att »höra dem i ett grannlaga ärende». Vid ankomsten till slottet funno de före sig Wetterstedt och justitiestatsministern, grefve Gyllenborg. »Då jag», berättar Hagander, »stående utmed en kamin, kom i nära grannskap med grefve Gyllenborg, öppnade han med mig samtal om publiciteten och frågade mig, huruledes borgarståndet ville bete sig, om, med anledning af det medgifna tillträdet för främmande åhörare uti ståndets sessionsrum, en vildsinnad pöbelhop företoge sig att der intränga till den mängd, att ståndet nödgades utrymma sitt samlingsrum? Derpå svarade jag: att borgarståndet nog skulle veta att genom en ordningsstadga förekomma ett dylikt uppträde, som väl vore tänkbart, men föga möjligt, och att i allt fall grundlagen lemnade anvisning, huruledes vid ett sådant tillfälle skulle förfaras».

»Jag tyckte mig förmärka ett moln af missnöje på den af mig och alle högt aktade grefve Gyllenborgs panna; men min uppmärksamhet drogs snart derifrån, då i samma ögon-

---

[1]) Desse voro: vice-talmannen, stadsmajoren Westin, kommerserådet Santesson, lagmännen Noréus och Ullberg, grosshandlaren Bagge samt borgmästarne Montan och Hagander. Ur den senares (ofvan omnämnda) »Minnesanteckningar» låna vi den följande skildringen.

blick konungen inträdde och, efter en huldrik helsning på alle närvarande, intog plats på en divan och befallde dels de båda ministrarne och talmannen Schwan att der nedsitta bredvid konungen, dels ock att stolar skulle i en rad framställas, på hvilka de öfrige tilläts att taga plats midtför konungen.»

»Härefter yttrade konungen hufvudsakligen följande: att H. M:t sjelf vore en vän af offentlighet, så vidt densamma lät förena sig med landets lagar och med allmän nytta; — att frågan om offentlighet vid våndens öfverläggningar borde samtidigt behandlas af alla stånden och blifva för dem ett gemensamt öfverläggningsämne, helst detta angick en ny institution (une nouveauté législative), hvarom Sveriges konstitutionela lagstiftning icke något förordnat; — att i sammanhang dermed borde upprättas en reglementarisk stadga, som betryggade ordning och skick vid begagnandet af rättigheten för främmande åhörare att öfvervara riksståndens öfverläggningar; — att sedan en dylik ordningsstadga vore af stånden beslutad, densamma borde anmälas till stadfästelse af konungen efter statsrådets hörande; och att konungen, som städse vårdat borgarståndets fri- och rättigheter, förväntat, att ståndet å sin sida skulle hafva mött konungens välvilja genom ett motsvarande förtroende uti öfverlemnandet till grundlaglig sanktion af det beslut, som angående publiciteten fattats.»

Konungens yttrande tolkades omedelbart derpå af Wetterstedt, hvarefter Schwan förklarade sig af den omständighet, att ett liknande förslag blifvit på riddarhuset väckt, utan att af ministrarne dervid någon anmärkning gjorts, hafva blifvit styrkt i sitt förmenande, att offentlighetsfrågan ej varit af någon betänklig art. Westin beklagade, att han framburit denna motion; — den skulle hafva varit ogjord, derest han kunnat förmoda sig med densamma skola väcka konungens misshag; — samt slutade med det förklarande, att borgarståndet utan tvifvel skulle rätta och ändra sitt beslut i enlighet med konungens önskan. Då ingen af de äldre representanterne tycktes vara hågad att taga till ordet, utbad sig Hagander att såsom sin åsigt få uttala, att borgarståndet ej — såsom herr Westin förmenat — kunde återkalla eller ändra sitt beslut.

Härmed var öfverläggningen förbi, men någon dag straxt

derefter (den $^{30}/_{4}$) omnämnde talmannen för ståndet denna »underdåniga uppvaktning» och hemställde, huruvida ej ståndet i en underdånig skrifvelse skulle vilja anmäla sitt beslut och de grunder, hvarpå det stöder sig; då tillika borde bifogas afskrift af det antagna reglementet; — och efter något motstånd bifölls detta. Regeringens svar lät ej vänta på sig: ett Kgl. Bref af den 10 Maj förklarade att K. M:t ej »under frågans nuvarande skick kan tillåta verkställigheten af borgarståndets beslut;» men samtidigt med denna skrifvelse öfverlemnades af Wetterstedt, (som uppsatt dem båda), en annan till samtliga riksstånden ställd skrifvelse (af den $^{16}/_{5}$), hvilken just framhåller nyssnämnde af Carl Johan uttalade grundsatser [1].

För denna gång, men också för sista gången, föll sålunda den vigtiga frågan; följande riksdag beslöts offentlighet i samtliga stånden, och den 1 Mars 1830 utfärdades »Lag för åhörare vid Riksens Ständers sammanträden».

De hittills tecknade fejderna äro likväl snarast att betrakta såsom skärmytslingar före hufvuddrabbningen. Det område åter, på hvilket man med visshet kunde vänta att regeringens motståndare skulle söka utveckla största verksamheten, var naturligtvis då såsom alltid anslagsfrågorna. Visserligen har det af personer, hvilkas samstämmighet i åsigter med den tidens opposition ej kan dragas i tvifvelsmål, numera blifvit uttryckligen erkändt, att Carl Johans regering utmärker sig för en synnerlig varsamhet i fråga om anslagsförhöjningar [2],

---

[1]) Då Hagander, någon tid efter detta ärendes behandling, i och för en annan angelägenhets skull hade ett företräde hos konungen, bragte denne ånyo publicitetsfrågan till tals och yttrade dervid bland annat, att H. M:t för egen del vore så föga skygg för offentlighet, att H. M:t, om sådant vore förenligt med H. M:ts egen och statens värdighet, icke skulle tveka, att med sitt statsråd sammanträda *derute*, hvarvid konungen pekade ut åt borggården; men att uti de europeiska samhällsförhållandenas då varande skick, och då vår *östra granne* ömtåligt bespejade alla politiska sträfvanden inom Sverige, en försigtig omtanka och klokhet manade till sans och måtta uti alla företag och vid bruket af alla politiska friheter och rättigheter. Hagander; l. c. pag. 64.

[2]) Se t. ex. en uppsats, undertecknad L. J. H. (Lars Johan Hjerta) i tidskriften Framtiden, julihäftet 1870.

men det kunde dock svårligen undvikas att ju en och annan tillökning blef ansedd nödvändig, hvarigenom då ock ett sällan obegagnadt tillfälle till anfall bereddes åt styrelsens vedersakare. Så ock nu; regeringens proposition »om Statsverkets tillstånd och behof», liksom den med ledning deraf slutligen fastställda riksstaten förete ock en tillökning på nästan samtlige hufvudtitlar[1]). Särskildt blefvo de dryga anslagen för försvarsverket och de för civillistan föreslagna förhöjningarna[2]) samt dit hänförliga extra-anslag föremål för anfall. Kronprinsens utländska resa, liksom hans bosättning och förmälning, erfordrade ganska dryga summor. Statsutskottet uppskattade dem till 600,000 Rdr B:co och föreslog att hälften skulle tagas ur salpeterfonden och det öfriga af riksgäldskontoret förskjutas; hvaremot Gustaf Hjerta i spetsen för en del reservanter yrkade bibehållandet af det gamla goda bruket af en särskild

---

[1]) Anslagen till förste hufvudtiteln (hofvet) fastställdes till omkring 738,550 Rdr, utvisande en tillökning af omkring 115,000 Rdr.

Andre d:o	(civil- & landtstaten) omkr.	1,813,800;	med	tillökn.	1,058,900
Tredje d:o Tionde d:o	(landtförsvaret (sjöförsvaret, nu för första gången upptaget särskildt	4,111,350;	»	»	843,650
Fjerde d:o	(klereciet och läroverken)	403,600;	»	»	382,450
Femte d:o	(skön konst)................	26,500;	»	»	6,450
Sjette d:o	(milda stiftelser)...........	115,750;	»	»	85,200
Sjunde d:o	(pensionsstaten)...........	51,000;	»	»	15,000
Åttonde d:o	(allm. och extra utgifter)	417,850;	»	»	86,850
Nionde d:o	(åkerbruket, handeln och näringarna)...............	113,400;	»	»	13,400
Allmänne indragningsstaten	....	288,900;	»	minskn. af	950.

Skilnaden mellan 1819 och 1824 års riksstat uppgår sålunda till ungefär 2,646,500 Rdr B:co; men deraf hade nära hälften tillkommit genom förhöjdt beräkningssätt (i det att indelta räntor och dylikt, som förr upptagits i kronovärdi, nu beräknats efter markegångspris, o. s. v.), och ytterligare öfver 1 million genom upptagande *i* stat af hvad förut utgått *utom* stat; den *verkliga* tillökningen utgjorde i sjelfva verket endast 308,786 Rdr.

[2]) 100,000 Rdr till konungen, 50,000 Rdr till kronprinsen, och 20,000 Rdr i handpenningar åt hans blifvande gemål. I utbyte mot det numera till invalidinrättning använda Ulriksdal, bestämdes Rosersberg till enkesäte åt drottningen, liksom Tullgarn åt kronprinsessan, hvilken jemväl för sådan händelse tillförsäkrades ett årligt underhåll af 60,000 Rdr.

gärd: »Den ålägger regenten ett moraliskt band: han vill ej lägga större börda på undersåtarne än företrädaren gjort, och gärden upptäcker i hvarje koja, om så är eller ej»[1].

I afvaktan på statsregleringsfrågornas behandling ansågo sig imellertid några af oppositionens ledare böra på förhand inlägga sina protester mot hvad som komma skulle, genom förslag om mer eller mindre grundliga indragningar i olika rigtningar. Bland företeelserna på detta område äro isynnerhet tvenne märkbara: Carl Henrik Anckarsvärds om inskränkningar på ministerstaten och J. J. Rutbergs om vår indelta härs indragning. Det förstnämnda förslaget föranledde det i våra riksdagsannaler så namnkunniga uppträdet af den 1 Mars.

Anckarsvärd hade den 24 Februari väckt detta förslag och begärt remiss deraf till vederbörligt utskott. Hans inledande anförande var en konstmessigt och con amore utförd fuga öfver det tema, som Anders Danielsson i sina helsningstal redan föredragit; nöden, det allmänna missnöjet och ministèrens svaghet och oduglighet voro grundtonerna i dess brummande generalbas. Det lärer svårligen kunna nekas, att uttryck sådana som t. ex. följande voro starka nog: »Att lefva under dåligt tak, med gamla, slitna kläder, uselt husgeråd, dålig föda, utan förmåga att vinna en tidehvarfvet tillhörig bildning, utan njutningar, utan hopp om ett förbättradt tillstånd hvarken för det närvarande eller för det växande slägtet, under ett oupphörligt trälande för statsbehofvens fyllande, är långtifrån icke att lefva fri, och nära nog detsamma som att icke lefva; och sådan är likväl ofta nog den svenske skattebondens belägenhet». Eller längre fram: »Sverige hemsöktes genast från det nya statsskickets början af den svåraste af alla landsplågor, nemligen af en osammanhängande och derigenom svag ministère, som under 13-årig fortsatt overksamhet ej lemnat andra spår än landets aftagande i krafter samt deraf härflytande missnöjen och olust. Riksens ständer samlas nu för femte gången efter sin konstitutionela nyfödelse; troligen för att liksom förr öka anslagen, emedan man ännu ej

---

[1]) Bih. IV: 1. 469 ff. Ständernas beslut utföll i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad utskottet föreslagit.

fått höra något annat; men det synes vara tid, att riksens ständer ej längre låta begagna sig till täckelse åt ministèrens känslolöshet för landets bästa; det är tid, att inför nationen visa, att riksens ständer känna sitt åliggande att bevaka folkets rätt och väl, och det är tid, att inför nationen visa, att riksens ständer nu som förr äro ganska handlöst lemnade af ministèren; att af de upplysningar, som fordras, vinnas inga; att af de förslag till möjlig minskning uti folkets bördor, som påkallas, finnas inga; någon tanke till förbättring uti folkets tillstånd lärer från ministèren ej heller kunna vara att förvänta, så länge statsförfattningen till den grad kan missförstås, att de i regeringsformen anbefallde statssekreterare ej ens mera tillsättas, då det likväl vore ifrån desse, man skulle ega rätt att fordra redo för hvad vi sakna. Riksens ständer ega nu mer ingen annan utväg öfrig än den att genom föreslagna och tillvägabragta indragningar och genom ett ihärdigt och fortsatt nekande till alla nya anslag visa, att riksens ständer gjort hvad de kunnat och att det osammanhängande i åtgärderna varit, är och blifver en följd af ministèrens mer eller mindre nit, skicklighet och drift.» Det hela slutar med att föreslå indragning af alle ministerplatser, utom dem i Paris och London, och de diplomatiska angelägenheternas förvaltning på öfrige platser genom ombud af lägre rang och med mindre lön.

Det var naturligt att denna framställning[1]), sannolikt dock mindre för syftets än för formens skull, borde väcka en obehaglig uppmärksamhet hos regeringen sjelf icke mindre än hos dess vänner och anhängare. Något måste göras att hejda anloppen; efter flere öfverläggningar beslöts, att man borde försöka förmå Anckarsvärd att återtaga sitt förslag, och grefve

---

[1]) Anckarsvärd gjorde vid denna tid ett besök hos fältmarskalken, grefve Fabian Wrede, som på sin sjukbädd oroades af den rigtning, oppositionen tagit, och befarade sig komma att återupplefva 1789 och 1792 års ohyggligheter. Han förehöll Anckarsvärd hans hätska opposition och frågade honom, hvarföre han ej hejdade denna bitterhet. »Här ligger svaret», genmälde A., läggande handen på sitt bröst; »det sår, som blifvit mig tillfogadt, har blödt i tio år och blöder ännu». Anteckning i S. S.

B. B. von Platen lät öfvertala sig att utföra detta uppdrag. Att han dervid varit ledd af en fast öfvertygelse om de Anckarsvärdska åsigternas ohållbarhet lärer ingen hafva betviflat, men man torde väl ock kunna antaga, att Platens uppträdande i någon mon föranledts af en naturlig farhåga, att alla utsigter till förnyade anslag för Göta kanal vore förbi, om Anckarsvärds satser ej blefve grundligt gendrifne. Om tilldragelserna på riddarhuset vid aftonplenum den 1 Mars, då Anckarsvärds memorial ånyo skulle föredragas till remiss [1]), eger man flere berättelser af åsyna vittnen; vi följa dem i det hufvudsakliga, men med behörigen fäst afseende vid de små olikheter, som förete sig mellan dem och sjelfva riksdagsprotokollen. Ett stort antal ledamöter voro på förhand tillsagde, så att riddarhuset var ovanligen fulltaligt. Öfverläggningen öppnades af Gustaf Lagerbjelke, som med skäl, hemtade såväl från vårt regeringssätts anda, som från allmänna ställningen i Europa och frågans egen natur, uttalade sig mot Anckarsvärds förslag. Efter ett kort anförande af Carl Rappe uppropades Platen. »Jag uppstår i dag inför denna aktningsbjudande församling», började han, »i anledning af ett ämne, som jag gerna erkänner vållat mig mer än vanlig oro och bekymmer.» Vid första ljudet af hans i det hela något hesa och illaljudande, men likväl uttrycksfulla, stämma tystnade sorlet i den öfverfyllde salen. Man var i början något tveksam, hvarthän han syftade; i åtskillige punkter förklarade han sig instämma med Anckarsvärd. Men snart gick han honom in på lifvet; föredrag och åtbörder blefvo allt lifligare; han ifrågasatte skarpt de Anckarsvärdska skuggteckningarnas trohet; sjelf uppdrog han såsom motstycke

[1]) Icke vid en »protokollsjustering», såsom det uppgifves i Lars Johan Hjertas sjelfbiografi (Biogr. Lexikon, Ny följd V: 149 f.). Bland andra inadvertenser i samma anteckningar anmärka vi: att Platen ej började diskussionen; att i hans tal — sådant det nu i protokollet föreligger — ej förekommer någon antydan om en möjlig »uteslutning»; att Wetterstedts korta anförande, att döma efter samma källa, ej torde kunna betecknas såsom en »akademisk panegyrik», och att Schwerin ej lärer kunna hafva framhållit »några skuggpartin i den tafla, Wetterstedt uppdragit», enär Schwerin höll sitt tal *före* Wetterstedt.

dertill en skildring af den 13-åriga »overksamhet», som bland annat utmärkts af flere fredsslut, tvenne thronföljarval, kriget mot Napoleon, föreningen med Norge samt grundläggandet af landets fredliga utveckling; och han hemställde slutligen, huruvida skildringar, sådana som Anckarsvärds, kunde inför utlandets ögon ställa vårt land i rätta dagern. »Vi framställa för utländingen en af de få modeller på konstitutionela stater, som från urminnes tider bevarat sin frihet. Vi kunna vara stolte att, ehuru blott en liten nation, dock tjena till efterdöme för Europas folkslag. Vi ställa oss vid sidan af de stolte Britterne, och de anse oss såsom sine konstitutionele bröder. Men om detta är sannt, böra vi äfven visa, att vi med en sann känsla, att vi med lugn kunna betrakta våra allmänna och enskilda förhållanden, och att vi med lugn besluta, sedan vi med lugn granskat, huru de må kunna förbättras. Jag hemställer, huruvida denna grund är följd i den teckning, friherre Anckarsvärd framlagt, och hvaraf jag här lemnat utdrag. Jag hemställer, huruvida det är rätt, att, i en tidpunkt, då Europa fäster vakande afundsfulla ögon på Sverige, framställa en tafla, der vi visa den stora massan lidande, och der vi, såsom grund för vårt handlingssätt, yrka ett nekande till allt hvad som begäres? Jag skyr ej att erkänna, att kanske finnes det ett statssamband i Europa, som ej bättre begär, än att se oenighet och skakningar uppkomma bland svenska folket; — men jag har för stark och säker öfvertygelse om svenska folkets känsla för sitt fosterland, att jag skulle frukta något sådant. — — — Det är i fäderneslandets namn, vid allt hvad heligt är, som jag besvär friherre Anckarsvärd att taga tillbaka sin skrift. Jag anhåller derom vid den aktning för hvarandra, som inom detta stånd är vår första känsla, samt begär att ridderskapet och adeln med mig instämmer.» — Under sitt föredrag afbröts Platen gång efter annan af skallande bifallsyttringar från salens alle delar, och då vid talets slut Wetterstedt gaf tecken till deras förnyande, ville de knappast taga en ända[1]); ropen »vi besvärja friherre Anckarsvärd» blandades,

[1]) Detta rikliga bifall lärer dock ej hindrat Platens äldste son — artillerilöjtnant, hvars tidiga bortgång (1827) den för-

säges det, till och med med ett eller annat »häf ut honom!»[1]) — Inför denne storm stod Anckarsvärd mot vanligheten blek och försagd. »Anckarsvärds hela riksdagsmannakall berodde af detta ögonblick. Hans vänner misströstade, då de sågo honom uppträda till sjelfförsvar, sväfvande på målet, med afbrutna ord, slagen uppsyn och haltlösa fraser[2]). Han nedsteg åter från bänken, helsad af några enstaka, matta uppmuntringstecken, till afsked snarare än till bifall. I detta kritiska ögonblick kom grefve F. B. von Schwerin honom till hjelp genom ett lyckadt föredrag till försvar af riksdagsmannens frie yttranderätt; Platen uppträdde derpå ånyo, uttalade sitt eget och frammanade sitt stånds ogillande af uttrycken i det Anckarsvärdska memorialet, sedan detta numera, mot Anckarsvärds vägran att återtaga detsamma, ej kunde undgå att offentliggöras; Wetterstedt försökte ett ytterligare vädjande till Anckarsvärds känslor, men denne, som nu haft tid att hemta sig, afslog i manliga ordalag dessa uppmaningar; mot Platens i och för denna fråga utstådda »sömnlösa nätter, som synas hafva så kraftigt inverkat på ridderskapet och adeln», satte han »sina egna samtliga återstående, hvilkas följeslagare otvifvelaktigt skulle blifva en oupphörlig förebråelse öfver en tillfällig svaghet i handlingssätt». Och med hänsyftning på ropen om »uthäfning» fortfor han: »ridderskapet och adeln kan efter grundlagarne möjligen sätta sig i tillfälle att votera om mitt personliga deltagande i dess öfverläggningar, men öfver mina till protokollet yttrade tankars uteslutande derifrån gif-

---

krossade fadren betecknade med ett: »stormasten är bräckt», — att helt osminkadt på fadrens maning yttra såsom sin åsigt, att hela detta hans uppträdande »var dumt». P. satte stort värde på denne son, och lät honom derföre alltid hafva fritt språk.

[1]) General Boy, som jemte andre nyadlade hade sin plats på läktaren, lärer hafva gjort sig särskildt märkbar för sin konungske ifver.

[2]) Vi kunna ej gerna betvifla denna skildrings sanning. Efter protokollen att döma, andades imellertid just intetdera af Anckarsvärds båda anföranden någon synnerlig modlöshet; snarare tvärtom. Och för det första, hållet omedelbart efter Platens, tyckes ej heller hafva fattats honom ord.

ves ingen annan beslutanderätt, än mitt eget begifvande; jag underkastar mig med fullkomlig resignation den förra möjligheten, och jag gör ett verkligt offer af min känsla åt min öfvertygelse, då jag för den senare händelsen nödgas afslå den först med ridderskapets och adelns yttrade bifall till mig framställda begäran, hvilken redan genom det fordrade ogillandet antagit en ännu strängare natur». — Med orubbligt lugn hade De Geer ledt den lifliga striden; man märkte blott att stora svettdroppar perlade från hans panna och att det stycke tuggtobak, som gerna följde honom åt, bearbetades med mer än vanlig ifver. Ett hastigt afklippande af öfverläggningarna hade otvifvelaktigt störtat Anckarsvärd; men klubban användes blott att uppropa nye talare, till dess alle fått tala ut, och derpå, utan att låtsa om någondera sidans anfall, föreslog landtmarskalken helt enkelt, att Anckarsvärds motion, åtföljd af deröfver fällda yttranden, måtte remitteras till vederbörligt utskott. Ett skallande »ja» blef svaret.

Två dagar senare, på sista motionsdagen, ingaf Rutberg sitt förslag[1]) om den stående härens reducerande, och dess ersättande genom införande af allmän värnepligt. Sistnämnda moment kunde svårligen väcka misshag hos en styrelse, hvars ledare sjelf varit den ifrigaste att genomdrifva beväringsinrättningen; men att vilja rubba den stående hären, det var att röra vid Carl Johans ögonsten, och dessutom förekommo i Rutbergs anförande åtskilliga antydningar, som ej annat kunde än misshaga; såsom t. ex. att truppen sjelf borde få utnämna sitt befäl intill majorsgrad; att anfallskrig genom förslagets antagande borde kunna förekommas och hären aldrig föras utom rikets gränser, o. s. v. Å andra sidan ville ej förslaget om allmän värnepligt smaka allmogens ombud vid riksdagen, man befarade »hela bondeståndets ställande under krigstuktan»; under läsningen af Rutbergs memorial »förmärktes någon oro bland ståndet» och vice-talmannen stämplade genast Rutbergs tilltag såsom samhällsvådligt, stridande mot grundlagen samt

---

[1]) I anseende till öfverflödet af motioner blef likväl denna fråga först den 13 Mars och följande dagar föremål för ståndets behandling. Häftiga efterdyningar förspordes sedermera vid protokollsjusteringarna den 25 Mars och 1 April.

menligt för landet i gemen och bondeståndet i all synnerhet. Talmannen, understödd af sekreteraren, framhöll förslagets grundlagsvidrighet, och vägrade på grund deraf proposition, allt under ståndets lifliga bifall. Detta oaktadt upptogs hela nästa plenum af en synnerligen hätsk öfverläggning i samma ämne. Flere af ståndets medlemmar, med Sandsten i spetsen, fordrade högljudt Rutbergs ställande under tilltal, sedan § 78 R. O. blifvit tillämpad; några önskade till och med hans utvoterande, men fingo af sekreteraren den upplysning, att vår grundlag ej medgifver dylikt straff. Endast få vågade uppträda till den anfallnes försvar; sjelfve Anders Danielsson — öfverväldigad kanske af motståndarnes häftighet — tycktes för en gång hafva förgätit sin myndiga ton; Longberg yttrade några urskuldande ord, men Nils Månsson i Skumparp tyckes i det hela hafva varit den ende, som bibehöll sansningen, och hans besinningsfulla yttranden och varnande erinran om förföljelserna mot Oxelberg vid 1810 års riksdag kan man med allt skäl tillskrifva, att frågan fick en så pass fredlig utgång; ty hvarken talmannens eller sekreterarens maningar till sans och måtta tycktes utöfva något inflytande på Sandstens skaror. Efter häftigt talande hit och dit, hvarunder de inom detta stånd vanliga beskyllningarna för advokatyr och löpande af andres ärenden ingalunda saknats, framställde Hyckert ändtligen följande proposition: »Bifaller ståndet att all vidare diskussion i ämnet upphör och att den mot Rutberg väckta fråga må förfalla, med förklarande af ståndets fullkomliga ogillande af allt hvad Rutberg i ämnet anfört, men också med hans förskonande från sådan behandling, som blifvit äskad enligt 78 § R. O.» Dertill ropades nej, under tillägg: »Detta är alltför lindrigt». Propositionen fick nu följande lydelse: Bifaller ståndet att Rutberg för dess ifrågaställda yttrande och förfarande ställes under laga tilltal på sätt § 78 R. O. föreskrifver» och blef med ja besvarad; men på yrkande af Anders Danielsson, som derom redan på förhand framställt begäran, skulle nu omröstning ega rum för utrönande af åsigternas styrka. I anseende till en beramad »stor uppvaktning» hos konungen måste härmed uppskjutas för en stund; företagen omedelbart efter ståndets återkomst från slottet, utföll omröst-

ningen med 93 röster mot 21; riksdagsmannens frie yttranderätt var sålunda äfven inom detta stånd vindicerad.

Nyssnämnda »stora uppvaktning» var föranledd af några tilldragelser, som för en tid så uteslutande togo den allmänna uppmärksamheten i besittning, att de »illasinnade» med ett visst sken af sannolikhet kunde förklara dem hafva framkallats enkom i afsigt att bemantla regeringens trångmål i riksdagsfejderna och tillkonstla en för densamma gynnsam opinion [1]). Oss förekommer det deremot, särskildt vid en sammanställning med likartade företeelser från en föregående tid, vida sannolikare, att de nu ånyo uppdykande sammansvärjningsplanerne i verkligheten endast haft till syfte att lägga hinder i vägen för thronföljarens beslutade förmälning genom spridande i möjligast vidsträckte kretsar af föreställningen om faror, som hotade den nya herrskarättens lugn och tillvaro. På annat sätt kan svårligen den Brygger'ska affären [2]) — samtidig med förlofningsunderhandlingarna, — på annat sätt ej heller historien med de nu, närmast före förmälningen, uppdykande anonyma skrifvelserna, fullt tillfredsställande förklaras.

Redan några månader före riksdagens öppnande hade polisen fått spaning på vissa försök, som utifrån skulle göras vid det stundande riksmötet (hvilket förmodades skola blifva stormigt); — försök att fiska i grumligt vatten till förmån för den afsatta dynastien. Af denna anledning hade ock (den $\frac{28}{10}$ 1822) från grefve Engeström utgått en befallning till vederbörande myndigheter att noga tillse det ingen utländsk resande, med undantag af kurirer samt ryske, engelske, hannoveranske, preussiske, fransyske och amerikanske undersåtar, finge resa genom riket utan särskildt tillstånd från Stockholm [3]). — Straxt efter riksdagens öppnande började utsändandet af anonyma skrifvelser, ställda än till konungen sjelf, än till Engeström och slutligen, då detta ej medförde åsyftad verkan, till en

---

[1]) Jfr *Hagander*, l. c. 29.

[2]) Vi meddela om densamma i Bilagan N:o 2 en utförligare framställning; ursprungligen afsedd för föregående del, men för det sannolika inre sammanhangets skull hit förflyttad.

[3]) Hvarföre undantogs Österrike? Hvarföre Bayern och Baden? — Svaret kan lätt gissas.

del förtroendeembetsmän inom och utom landet. Den första skrifvelsen, ställd till konungen och daterad den 17 Januari, var affattad på ganska god fransyska, men med en synbarligen förvänd stil och undertecknad »Amis de la patrie et d'une liberté constitutionelle». Den innehåller ett hot att konungen skulle falla för ett lönmord, om han framlägger ett förslag till ökade anslag för hären eller tillgriper bankens fonder (!), hvarjemte man säger sig skola införa detta bref i utländska tidningar och meddela prinsessan Josefine af Leuchtenberg och hennes far underrättelse om det öde, som väntar konungen, derest han ej afstår från sitt beslut. Få dagar derefter (den 22 Januari) inkastades på slottet ett nytt bref af samma hand, i hvilket konungen uppmanas, att genom grefve v. Engeström meddela ständerna innehållet af det förra brefvet, vid äfventyr att eljest få se det infördt i tidningarna Argus och Kuriren. Konungen bör hafva sett, hette det, af Anders Danielssons helsningstal, huru angeläget det är att minska skatterna och indraga en del af hären; missnöjet är allmänt mot honom sjelf, hans rådgifvare och förtrogne; man återupprepar att om ej råden följas, har konungen att vänta Gustaf III:s öde. I en apostill säges, att borgare- och bondeståndets talmän skola erhålla afskrifter af dessa tvenne bref till utdelning bland ståndens medlemmar.

Då dessa försök icke föranledde någon förändring i styrelsens hållning eller någon märkbar oro, inkastades på aftonen den 29 Januari i ministerhotellet på Blasieholmen ett bref till grefve v. Engeström från en annan anonym, som säger sig hafva varit invecklȧd i sammansvärjningen mot konungens person; han beder grefven varna H. M:t och säger sig skola uppbjuda all sin förmåga för att hindra brottets fullbordande. Han uppgifver, att en främling, »n'importe de quelle nation», är sammansvärjningens ledare; att tvenne bref, fulla af vederstyggligheter, blifvit af denne tillställda H. M:t; och att en af de sammansvurne lofvat, att med fara för sitt lif stöta dolken i konungens bröst o. s. v. Ännu en vecka förflöt utan att någonting förspordes från högre ort; K. M:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, som under tiden utkom, bevisade blott, att de namnlösa hotelserna intet verkat. —

Den 7 Februari erhöll v. Engeström ytterligare en skrifvelse från samma hand. Författaren hoppas, att grefven meddelat H. M:t brefvet af den 29, säger sig vara stadd på resande fot till Göteborg och derifrån till London, men vill dessförinnan meddela, att sammansvärjningens hufvudman oförmodadt aflidit, samt att de sammansvurne dragit sig undan, sedan de offrat sina papper åt lågorna. Författaren vill lemna dessa tryggande underrättelser, emedan han älskar Sverige såsom sitt andra fädernesland och högaktar konungens visa styrelse etc. etc. Slutligen ingingo den 7 Mars från landshöfdingarne i Halmstad och Gefle rapporter om en icke i vanlig embetsväg utan från general Holst i konungens namn dem tillställd skrifvelse, innehållande befallning att i ortens tidningar låta införa en i afskrift meddelad, till konungen ställd, promemoria på svenska språket. Landshöfdingarne, som af denna promemorias skändliga ton och innehåll samt det ovanliga sätt, på hvilket befallningen kommit dem tillhanda, fattat misstankar, insände nu alltsammans till konungen [1]). Förfalskningen af Holsts stil var allt för påtaglig att ens behöfva bevisas. Polisen beordrades imellertid att vidtaga åtgärder till upptäckande af de namnlöse brefskrifvarne; tidningarna började omtala förhållandet; afbildningar i stentryck af de förvända stilarne spriddes och en belöning af 10,000 Rdr B:co utlofvades för upptäckandet af nidskrifternas författare. En viss Frykstedt blef häktad, men af undersökningen vunnos inga upplysningar.

Nyssnämnda promemoria var ett af de vämjeligaste alster, som utgått i skandalens tjenst. Den var ett upprop till sjelfva dräggen af folket och antydde oförstäldt såsom hela tillställningens syfte »att utrota Carl XIV Johan och dess dynasti, samt med biträde af Rysslands ädle kejsare, den store

---

[1]) Liknande skrifvelser hade jemväl tillställts »kongens befalingshafvende» i Hernösand och Kristianstad, och till grefve Gustaf Löwenhjelm i Paris anlände enahanda sändning och befallning i ett bref med grefve Magnus Brahes icke illa efterapade handstil. — Den första skrifvelsen till konungen samt promemorian finnas i afskrift, öfriga handlingar in originali i S. S.

Alexander, återskänka prins Gustaf den thron, han så orättvist blifvit beröfvad genom någre nedrige bofvar, en Wetterstedt, en Rosenblad, en Mannerheim, m. fl.» Härefter följa personliga angrepp af gröfsta art mot konungen och kronprinsen, liksom mot drottningen och den tillämnade kronprinsessan, »båda af en dålig fransk race», hvilka hotas med »en fasans död, om de någonsin våga träda på svensk jord». — Hotelsen med ett lönmord visade blott, huru föga man kände Carl Johan. Han fortsatte sina vanliga promenader i vagn ömsom till Haga och Rosendal; vid paraderna, dem han bevistade till fots, inträngde han ofta alldeles ensam bland den åskådande folkhopen. Med den kännedom, man egde om hans hetta och misstänksamhet, synes hela tillställningen hafva varit beräknad på att från hans sida framkalla ett öfveriladt steg, som gjort buller af »sammansvärjningen», antydt en inre jäsning och utomlands kunnat anföras såsom bevis, att Bernadotte'ska dynastiens tillvaro hängde på ett hår och var utan rot i allmänna tänkesättet. I denna syftning skulle väl ock förmodligen skrifvas till hertigen af Leuchtenberg och den utkorade bruden, för att afskrämma dem från förbindelsen med en slägt, hvars framtid var så osäker och äfventyrlig. Det gifves knappast någon möjlighet att på annat sätt tyda gåtan af dessa lika galna som oförskämda upptåg.

Sedan förhållandet blifvit föremål för allmänhetens uppmärksamhet, dröjde det ej länge, innan det drogs inom kretsen af riksdagens öfverläggningsämnen. Liksom vid flere dylika tillfällen var det äfven denna gång den fordom misstänkte gustavianen[1]) grefve Jakob Delagardie, som framkom med förslaget att ständerna skulle offentligen uttrycka sitt ogillande af dessa skändligheter. Det hade kanske varit klokare att möta dem med tyst förakt; men en gång väckt, kunde förslaget ej gerna förkastas, och sålunda uppvaktades konungen den 15 Mars af en deputation af samtliga riksstånden; oppositionens mest framstående män syntes i främsta leden, och man förklarade enhälligt sin afsky för dessa ränker, samt tillför-

---

[1]) »Qui s'excuse, s'accuse» yttrade ett qvickhufvud om grefve Delagardies uppträdande.

säkrade obrottslig tillgifvenhet för konungen och hans ätt. Konungen tackade för detta uttryck af folkets känslor och yttrade, att undersökningarna lemnade honom den hugnande öfvertygelse att anläggningen *»icke egde något svenskt ursprung»*[1]).

Landet, som till en början oroats af dessa rykten och berättelser, lugnades så snart det erfor, huru ringa uppmärksamhet, de förtjenade; men det nyfikna och om våra förhållanden okunniga utlandet hugnades ånyo med en svensk sammansvärjningshistoria, snarlik den Lindbomska af år 1817; — och dermed torde ock tillställarnes sannolika syfte hafva varit ernådt. Det anmärkningsvärdaste vid dessa med vanliga öfverdrifter utsmyckade berättelser, som i form af meddelanden från Stockholm och Kjöbenhavn infördes i Moniteur, Journal des Debats, Morning Chronicle, Allgemeine Zeitung, m. fl., var dock, att de i nära nog samma ordalag samtidigt inflöto i dem alla. Detta kan ej gerna tillskrifvas en tillfällighet, snarare häntyder det på dessa meddelandens ursprung från en och samma källa. Utan all sannolikhet har man i denna sak velat spåra ryskt inflytande; med full visshet kan kejsar Alexander derifrån fritagas. Sjelf ansåg konungen utgångspunkten böra sökas i Baden eller Bayern. Denna förmodan vann stöd af fortsatta angifvelser, och att de gustavianska ränksmiderierna ännu icke helt och hållet upphört, bevisas jemväl deraf, att mot riksdagens slut ett nytt försök gjordes att väcka oro i sinnena. I bondeståndets klubb inkastades nemligen (den 11 December 1823) anonyma bref, i hvilka ståndet uppmanas att afskudda sig den förhatade utländska ligan och behjerta prins Gustafs rättigheter till thronen. Bönderne, oroade samt retade af det brottsliga och för vårt furstehus kränkande innehållet, yrkade att efterspaningar måtte anställas; huruvida polisen lyckats framtränga till källan, är oss obekant[2]).

---

[1]) Påfundet att i skriftvexlingen införa norska språket framkallade en adress, full af rättmätig harm, såväl fråu norske män i Kristiania, som från Höieste Ret, Universitetet, m. fl. myndigheter.

[2]) Underrättelser från Wien lära hafva innehållit, att prins Gustaf ännu i Sverige hade ett parti, som hölls vid godt

Under sådana förhållanden var det helt naturligt, att såväl konungen som folkombuden skulle med nöje utföra föregående riksdagars beslut genom att göra slut på de förbindelser, som f. d. konungafamiljen ännu underhöll med Sverige i och för sina penningeangelägenheter. Längre fram mot riksdagens slut framlades af regeringen ett förslag att i en summa utbetala dess tillgodohafvande. Dess enskilda förmögenhet var af 1809 års ständer uppskattad till omkring 681,400 Rdr B:co, hvartill ytterligare kom f. d. drottningens brudskatt och morgongåfva, ett belopp af 40,000 Rdr samma mynt. Sammanlagda beloppet, enligt framställd fordran förvandladt i Rdr Hamb. B:co efter en kurs af 60 sk., skulle utgå inom 6 månader med 577,135 Rdr 20 s. Hamb. B:co, hvaremot f. d. kungl. familjen afsade sig allt vidare åtnjutande af den lifränta, som hittills åt densamma utbetalats. Tillgång till denna uppgörelse bereddes dels af »krigsfondens»[1]) för detta ändamål redan bestämda och nu temligen noggrannt utredda behållning, dels genom en del besparingar på 3:dje hufvudtiteln; återstoden skulle af banken förskjutas af de till silfverköp anslagna medel, mot småningom skeende ersättning genom det hittills på allmänna indragningsstaten uppförda årliga räntebeloppet till f. d. konungen och hans ätt[2]).

Vid hvarje nytt försök i dynasti-fiendtlig rigtning framstod imellertid för den oveldige betraktaren allt klarare, att

---

mod genom penningar, hvilka i Stockholm utdelades af en herr Morsing, som sades för detta ändamål årligen indraga 30,000 floriner. Carl Johan varnades ock för sin chargé d'affaires i Wien, herr Croneborg, måg till en Geymüller, som var prins Gustafs bankir. Det tillades, att när prinsens af Wasa affärer kommo på obestånd och herr M. ej längre fick indraga det rika understödet, blef han insolvent. Det vissa är, att han sköt sig för pannan för hjelplösa affärer. Anteckn. i S. S.

[1]) Vi begagna tillfället att rätta ett tryckfel i föregående del. Den (p. 157) uppgifna köpesumman för Pommern bör vara i R. Preussisk Courant, *icke* Rdr B:co. Slutliqvidationen med Preussen afslöts den 11 Juni 1823.

[2]) Räkenskaperna öfver den fullgjorda betalningen förelades 1825 års statsrevision.

den nya konungaätten redan i fullaste mått egde den folkets kärlek, som utgör bästa stödet för en nyrest thron. Dess välde räknade väl ännu endast få vintrar; men det fria folkvalet, adoptionen, den lyckligt tillvägabragta föreningen med Norge, de ärorika krigiska minnena från 1813 och 1814, det åt riket återförvärfvade yttre anseendet och grundläggningen af dess inre pånyttfödelse bildade tillsammans en grundval, tryggare och jemväl skönare än mången andryg »legitimitet». Och folket och dess ombud voro aldrig sena att åt sina känslor gifva ett uttryck. Sålunda var det ett nytt prof på dess tillit, då man vid denne riksdag på konungens förslag enhälligt beslöt, att vid de tillfällen, då konungen sjelf vore i fält eller rest till aflägsnare delar af riket eller till Norge, kronprinsen skulle kunna förordnas till ordförande i regeringen. Underrättelsen om kronprinsens stundande förmälning, meddelad genom throntalet, redan innan det officiela utvexlandet af ratifikationerna blifvit bekant [1]), helsades med allmänt och lifligt bifall [2]), hvilket nådde sin höjd under förmälningsdagarnes fest-

---

[1]) Den egde rum i München den 18 Januari.

[2]) De lyckönskningsadresser, som med anledning af ofvannämnda tillkännagifvande af ständerna framburos till konungen och hans son, voro på sin tid föremål för mycket tal. Man tyckes temligen allmänt hafva betviflat expeditionsutskottets stilistiska förmåga, ty då ärendet der till behandling skulle företagas, anmäldes af Hagander ett af Lorenzo Hammarsköld författadt förslag till adresser, hvilket anbud dock af utskottet afböjdes såsom i allo obehöfligt, och enahanda öde hade redan förut af utskottets ordförande under hand beredts åt ett af Lagerbjelke på Wetterstedts anmodan uppsatt förslag. Med förbigående af utskottets sekreterare anmodades nu biskop C. F. af Wingård att sammanfatta de vigtiga urkunderna; hans ordalag förefölla redan åtskillige oppositionele utskottsledamöter (bland andre hade And. Danielsson der plats) alltför blomsterprydda och krypande att anstå en representativ församling, och på riddarhuset nagelforos strängt hans »plattituder» samt återremitterades. Då, mot de öfrigaståndens gillande, denna åtgärd ej ledde till någon ändring, visade adeln grefve Lagerbjelke, hvars adressförslag på riddarhuset föredragits och mottagits med bifall, sin erkänsla genom att låta trycka dem särskildt på riddarhuskassans be-

liga jubel. Innan vi öfvergå till en skildring af sistnämnda tilldragelser, hvilka i ganska väsendtlig mon inverkade på riksdagens förhandlingar, ej allenast såsom afbrott deri, utan genom den närmare beröringen emellan hofvet och representationen, torde det vara skäl att fullfölja teckningen af »det torra riksdagsgrälet».

Vi börja med de konstitutionela företeelserna. Endast få af de från föregående riksmöte hvilande förslagen till grundlagsändringar gingo lyckligt igenom den förnyade pröfningens skärseld; märkligast bland dessa var onekligen den nu åt universiteten och vetenskapsakademien förlänade rättigheten att sända fullmägtige till riksdagen[1]. Dernäst nämna vi beslutet att omröstningarna inom utskotten ej längre skulle ske ståndsvis, utan per capita. Öfverläggningarna inom riksstånden om dessa frågor voro ej af synnerligen stor betydenhet; vännerne af den Wallin'ska vältaligheten hänvisa vi till hans vackra anförande till förmån för sistnämnda åtgärd[2]. — Förslag till nya grundlagsändringar väcktes, såsom vanligt, till icke ringa antal; vigtigast bland dessa torde få anses vara förslagen att upphäfva indragningsmagten samt att i borgarståndet inrymma ombud för bergslagen; vidare regeringens proposition om opinionsnämndens afskaffande, — ett återupprepande af hvad redan 1812 blifvit försökt och följdt af samme utgång. Konstitutionsutskottets afstyrkande utlåtande öfver sistnämnda förslag antogs väl af tre stånd att hvila, men borgarståndet lät detsamma, detta oaktadt, komma under omröstning och biföll dess innehåll[3].

En möjlighet torde väl vara, att anledningen till denna regeringens proposition är att söka i opinionsnämndens åtgö-

---

kostnad. Hagander, l. c. p. 65 ff.; Hauswolffs Journal, i handskrift på Ups. bibl.

[1]) Hvad vetenskapen på denna anordning förlorat, måste vi här lemna ur sigte; ur statslifvets synpunkt kan man blott med bifall helsa den lag, som i folkrepresentationen infört Geijer, Agardh, Grubbe, Retzius, Lidbeck, Poppius och andra, för att ej nämna de ännu lefvande.

[2]) Prestest. prot. II: 467 ff.

[3]) Prot. VII: 197. Jfr R. F. § 81, sista momentet.

randen vid denne riksdag. Den beslöt nemligen först (med 31 röster mot 16) att den i 103 § R. F. anbefallda votering skulle anställas, samt derpå att justitieråden Sylvander, Petersson och Kurck skulle sättas under omröstning i och för uteslutning. Ingendera drabbades häraf, men Sylvander erhöll ett temligen tydligt klandervotum genom ett högre antal röster (20 af 48 afgifna) än någonsin förut eller senare kommit en ledamot af högste domstolen till del[1]). Anledningen åter till oviljan mot Sylvander sades hafva varit, icke någon hans åtgärd såsom justitieråd, men det temligen allmänt kända förhållande att han varit den, som på justitiekanslerns begäran öfversåg och rättade inlagorna mot Anckarsvärd i den bekanta högmålssaken[2]). Man befarade nu, att opinionsnämnden skulle urarta till verktyg för politisk förföljelse och önskade fördenskull dess upphäfvande.

I vår regeringsform följa stadgarne om statsrådets ansvarighet omedelbart efter talet om högste domstolens ansvar. Det var att vänta, att den riksdag, som af politiska anledningar sökt förverkliga det sistnämnda, ej skulle tveka att tillämpa de förre, om tillfälle dertill sig erbjöde. Och på »anmärkningsanledningar» var ingen brist anno 23. Statsutskottet anmälde icke mindre än 6, af hvilka den förnämsta rörde lyftandet af det mindre kreditivet[3]); hrr C. G. Treffenberg och C. H. Posse anmälde anmärkningar, den förre mot föredraganden för krigsärenden, den senare mot utrikes statsministern; och C. F. Horn rigtade i ett storartadt anmärkningsmemorial icke mindre än 27 anklagelser mot samtliga statsråden och statssekreterarne. När härtill lägges, att statsrådsprotokollens granskning gaf konstitutionsutskottet anledning till åtskilliga hemställanden, finner man lätt, att god vilja ej saknats å de anmärkandes sida. Men sällan hafva de stora anloppen så föga motsvarats af de slutliga resultaten. Fem af statsutskottets anmärkningar, liksom hrr Treffenbergs och Posses, underkändes genast af utskottet och kommo således aldrig under

---

[1]) Någon utvotering har, såsom kändt är, aldrig egt rum.
[2]) Biogr. Lex. XVI: 362 ff.
[3]) Jfr föregående del af detta arbete, p. 199.

ståndens pröfning. Samma öde drabbade det stora flertalet af Horns anmärkningar, och de i hans memorial qvarstående sammanföllo med de i dechargebetänkandet upptagna. Utom dessa återstod sålunda endast anmärkningen rörande lilla kreditivet. Det upplystes beträffande detta, att lyftningarna derå skett på föredragning dels af statssekreteraren för handels- och finansärenden, C. af Klintberg, dels af föredraganden för krigsärenden, B. C. Qviding. I fråga om tillämpning mot den förre af 106 § R. F. stadnade inom utskottet två stånd mot två och med anmälan hos ständerna af detta förhållande[1]) ansåg utskottet, att vid så beskaffad utgång denna anmärkning, i hvad den rörde statsrådets öfrige ledamöter, borde förfalla. Deremot beslöts, att ställa Qviding inför riksrätt. De upplysningar, som imellertid till hemliga utskottet lemnats och genom dess medlemmar på gifven anledning under hand meddelats åt en större allmänhet rörande Sveriges förhållanden till utlandet vid denne tidpunkt för de klandrade åtgärdernas vidtagande, ställde dessa snart i en ny dager. Qviding, som endast expedierat hvad statsrådet enhälligt tillstyrkt, blef lika enhälligt af riksrätten frikänd[2]).

Dechargebetänkandet, som sålunda ensamt qvarstod, anmälde till ständernas öfverläggning om tillämpligheten af 107 § R. F. följande anmärkningar:

1:o. indragningarna af tidningarna Argus, Couriren från Stockholm och Argus II[3]); verkställda delvis mot den före-

[1]) I dylika fall tvekade 1818 års konstitutionsutskott aldrig att tillskansa sig största möjliga magtfullkomlighet. I hofsamhet och underlåtenhet att öfverskatta sin betydenhet stod 1823 års konstitutionsutskott afgjordt öfver det förra, såsom ock vid öfverläggningen om dechargebetänkandet erkändes af Schwerin och Cederschiöld. Ad. prot., VI: 371; VI: Bih. 140.

[2]) Det ombyte af justitieombudsman, som under pågående rättegång egde rum, gaf anledning till framkastandet af en principfråga. Den tillträdande, hofrättsrådet Törnebladh, hade såsom medlem af konstitutionsutskottet tillhört minoriteten i fråga om Qvidings åtalande, och det ifrågasattes nu, huruvida han af denna anledning borde förklaras jäfvig att såsom allmän åklagare utföra käromålet. Riksrätten förklarade sig ej erkänna denna jäfsanmärknings giltighet.

[3]) Eget nog vidröres ej det liknande öde, som drabbat An-

dragandes, statssekreteraren Danckwardts afstyrkande och några statsråds (Skjöldebrands och Flemings) yttranden;

2:o. ett tillstyrkande i krigsexpeditionen af inställande af ett mot krigskollegium af justitiekanslern väckt åtal;

3:o. den Eberstein'ska testamentsfrågan[1]); och

4:o. postförvaltares, landträntmästares och kronofogdars tillsättande genom kungligt konstitutorial, tvärt emot hvad förr varit vanligt. — Derjemte anmärktes mot Qviding följande åtgärder:

1:o. amiral Stedingks inkallande i riksrätten år 1818[2]);

2:o. föreskriften att för ynglingar, som till surnumerairer vid kavalleriet utnämndes, skulle af deras föräldrar eller målsmän aflemnas skriftlig förbindelse att lemna dem ett årsunderhåll af 400 Rdr B:co intill dess de erhöllo lön på stat; samt

3:o. ett i ovanlig form slutet kontrakt om leverans till flottan. — Mot statssekreteraren för kammarärenden, C. W. Ehrenborg, anmärktes en del qvarnlägenheters skattläggning, och mot C. af Klintberg åtskilliga anordningar rörande allmänna magasinsinrättningens förvaltning.

Detta betänkande gjordes på riddarhuset till föremål för skarpa anmärkningar. Särskildt klandrade man, att utskottet till behandling hos stånden enligt 107 § R. F. anmält en mängd öfverträdelser, hvilka såsom innebärande öfverträdelse af allmän lag bort föranleda åtgärd efter 106 §. Man saknade ock der ett bestämdt slutligt förslag, öfver hvilket kunde röstas med ja eller nej; det hela egde en tveksam hållning, och af slutet framginge ej otydligt, att konstitutionsutskottet ej ogerna skulle se, att dess »principaler» medgåfve ansvarsbefri-

märkaren (två gånger) och Frihetsvännen; den sistnämnda tidningen enligt Stockholms-Postens omdöme »en af de oskuldsfullaste tidningar, vi under de senare åren egt». (1823, N:o 159).

[1]) I och för detaljerna af sistnämnda tvenne frågor, det s. k. »Bagge'ska målet» och den Eberstein'ska testamentstvisten, hänvisas till den tidens tidningar samt till hrr Boyes och Ehrenborgs anföranden på riddarhuset den 11 Juli. VI: 384 ff.; 412 ff.

[2]) Se föregående del, p. 140.

else i trots af de i memorialet framställda anmärkningarna. Desse och dylike satser yrkades af Casper Ehrenborg, Eberhard Munck af Rosenschöld, Hartmansdorff, Horn, Hjerta, m. fl., hvilke på grund häraf yrkade återremiss. — Ansvarsbefrielse eller bifall till utskottets betänkande förordades af Bernhard Rosenblad i en vidlyftig panegyrik öfver förvaltningen under de senaste åren (»en ny upplaga af riksdagsberättelsen», sade Lor. Hammarsköld); af Lagerbjelke, som förmenade det ej vara så farligt med anmärkningarna, då de utgöra blott *en* på 6500 afgjorda mål; och med synnerlig styrka af Platen, som tog sitt utskott i försvar och yttrade några af oss redan anförda lämpliga ord om statsrådets egendomliga ställning gent emot en konung, som var van att befalla. Återremiss skulle tjena till intet; oformligheterna i visse delar af betänkandet finge tillskrifvas omröstningssättet, som vållar att vid voteringarna minoriteten emellanåt får öfverhand. — Såsom ett slags medelväg yrkades ändtligen af Schwerin, Cederschiöld, Anckarsvärd, m. fl. aflåtandet till K. M:t af en skrifvelse, hvilken, utan att innehålla någon anmälan om entledigande, angåfve de hufvudsakliga önskepunkter, till hvilkas uttalande ständerna af utskottets framställning om sistförflutna tiders styrelseåtgärder kunde hemta anledning. Sistnämnda förslag bestreds ifrigt af flere talare, som funno det vara oformligt, grundlagsvidrigt, egnadt att öppna en lucka för chikan, o. s. v. och landtmarskalken tillkännagaf slutligen jemväl, att han ämnade vägra proposition på hvarje dylikt förslag. — Återremissen afslogs, och vid den derefter företagna slutliga öfverläggningen om ansvarsbefrielse eller ej beviljades denna utan vidare för alla i dechargebetänkandet anmälda fall, utom i afseende på Qviding, rörande hvilken af Anckarsvärd begärdes votering. Omröstningen utföll med 103 röster mot 77, och hade alltså adeln för sin del beslutat, att ingen anmälan om entledigande skulle ske.

Klockan tre qvart till 2 på morgonen den 11 Juli hade ridderskapet och adeln skilts åt efter slutad votering; klockan 9 stod Schwerin ånyo på sin plats, färdig att framlägga förslag till en sådan skrifvelse, som under gårdagen varit till tals. Landtmarskalken, vidhållande sin då yttrade åsigt, vägrade

den nu af ståndet med öfvervägande bifall yrkade propositionen, och konstitutionsutskottet, till hvars bedömande frågan härom grundlagsenligt hänsköts, förklarade honom hafva härutinnan rigtigt förfarit[1]).

Jemför man nu den öfverläggning, af hvilken det ofvan sagda är en möjligast hoprängd sammanfattning, med den behandling, samma fråga inom de öfriga riksstånden erhöll, så jäfvas ej rigtigheten af vårt vid flere föregående tillfällen uttalade omdöme, att det egentligen endast var på riddarhuset dylika frågor den tiden undergingo en i allo tillfredsställande granskning. Efterskörden från de ofrälse ståndens öfverläggningar blir åtminstone ytterst knapp. — Preseståndet beslöt en skrifvelse till K. M:t med anmälan af några bland anmärkningspunkterne, men biträdde i öfrigt, liksom de andra stånden, det förut af adeln fattade beslutet. Från bondeståndets förhandlingar kunna vi ej neka oss nöjet att anteckna följande muntrande episod. En af de hedervärde dannemännen, Erik Cederborg från Örebro län, hade med anledning af konstitutionsutskottets honom i allo tillfredsställande utlåtande ingifvit en temligen högtrafvande skrift, som slutade med att jemföra »de gjorda anmärkningarna med den samvetsgranna och uppmärksamma frånsilning af en och annan vilseförd mygga, hvars likgiltiga dervaro visserligen ej mägtat grumla skogskällans friska bölja». Detta besvarades af Anders Danielsson med en önskan, »att den friska skogskällan, hvarom den värde brodren talar, ej alltför mycket måtte komma att likna en pöl, genom närvaron af de kameler, som der släcka sin törst, och med detsamma uppsluka de arma, dit vilseförda myggorna»[2]).

Vi hafva ofvan i förbigående antydt det dubbla val af justitieombudsman, som under riksdagen egde rum. Friherre L. A. Mannerheim, som alltsedan detta embetes upprättande innehaft detsamma, hade nu i sina 74 år en giltig anledning att undanbedja sig omval[3]). Tillsättandet af hans efterträdare

[1]) Prot. VI: Bil. 244; K. U:s memor. N:o 38.

[2]) Prot. IV: 101, 137.

[3]) Frih. M. erhöll (genom votering i förstärkt statsutskott) en pension af 1500 Rdr B:co. Han afled först 1835.

blef i viss mon en partisak; hofrättsrådet Törnebladh var ministèrens kandidat; oppositionen arbetade för J. G. Richerts val. En opinionsyttring till den sistnämndes förmån föranstaltades genom anställande af en festlig måltid, i hvilken ett betydligt antal personer, så inom som utom riksstånden, deltogo och der Schwerin i ett vackert tal framhöll Richerts förtjenster[1]. Ett tredje parti, ledt af brukspatron Wollrath Tham, arbetade för Casper Ehrenborg. Utsigterna för Richert ljusnade snart så betydligt, att ingen sannolikhet förefanns att kunna genomdrifva Törnebladhs val; då bereddes seger åt Ehrenborg, derigenom att de ministeriele anslöto sig till Thams parti. Vid valet erhöll Ehrenborg 33 röster, Richert (med 11 röster) blef hans suppleant[2]. — Knappast hade Ehrenborg utöfvat sitt embete ett par veckors tid, då han plötsligen (den 16 Sept.) bortrycktes af döden vid 35 års ålder. Hans bortgång beklagades af alla. »Herr Ehrenborgs frånfälle», heter det i Argus, »är en kännbar förlust för det allmänna. Ett fritt folks största styrka är rikedomen på publika karakterer, och ju fattigare Sverige i detta hänseende är, desto smärtsammare kännes af det medborgerliga sinnet saknaden af en och hvar, som visat sig ega hjerta och förstånd att utbilda sig dertill»; och af Wallin[3]) tecknades hans karakter på följande sätt: »Verksam utan prål, vis utan list, ordningsälskande utan småsinne, sjelfständig utan trots, var och blef han en folkets man och sin konungs vän: han förstod ej att åtskilja det oskiljaktiga. Folkgunst sökte han ej, nåd behöfde han ej; bifallet från thronen, liksom bifallet från hyddorna, var honom kärt endast som det yttre inseglet på hans eget samvetes vittnesbörd.» På inbjud-

---

[1]) De »politiske middagarne» efter engelskt mönster voro en nyhet, som vid denne riksdag infördes. En storartad sådan tillställdes kort efter riksdagens början af Schwerin, Henning Wrangel och Argus-Johansson. Den bevistades af omkring 230 personer; Wrangel presiderade; åminnelsetal höllos öfver en del bortgångne riksdagsmän: C. A. Wachtmeister, Adlerbeth, C. L. Staël v. Holstein, Hermelin, Matts Persson, m. fl.

[2]) Genast efter sitt utnämnande antog Ehrenborg till sekreterare den bekante J. M. Crusenstolpe.

[3]) Religionstal, II: 366 ff.

ning af ridderskapet och adeln slöto sig deputerade af samtliga riksstånden till hans jordafärd.

Riksens ständers fullmägtige i banken och riksgäldskontoret trodde sig af grundlagens ordalag berättigade att, efter erhållen underrättelse om Ehrenborgs död, i embetet insätta den utvalde suppleanten[1]). De voro visserligen ej fulltalige vid detta besluts fattande, men ärendet kunde skäligen betraktas såsom blott och bart ett expeditionsmål; ej heller voro de enige om åtgärden, men minoritetens (10 af 21 närvarande) betänkligheter, åtminstone ej alles, uppstodo ej af tanken på en möjlig olaglighet, utan blott emedan, då principalerne, riksens ständer, nu voro samlade, höfligheten fordrade, att de förut underrättades. — Hos adeln föreslog imellertid, innan ännu något officielt tillkännagifvande om fullmägtiges åtgärd inkommit, grefve Axel Rosen, att dag för nytt val af justitieombudsman måtte utsättas. I tvenne plena tvistades ifrigt härom, och sedan landtmarskalken förklarat sig å Rosens förslag ej kunna meddela proposition, beslöts (122 mot 90) att ingen sådan skulle yrkas. Allt vidare bedömande af fullmägtiges åtgärd afböjdes derigenom att Richert från Vestergötland, der han träffats af kallelsen, insände sin afsägelse af förtroendet[2]). Det nya val, som sålunda blef nödvändigt, drefs utan bearbet-

---

[1]) Det var just tilldragelserna vid denne riksdag, som ådagalade behofvet af det i 98 § R. F. tillagda sista momentet.

[2]) Sina skäl till det tagna steget angifver Richert sjelf på följande sätt: »Jag misströstar om min förmåga att uppfylla de fordringar, man gör sig af den, som skall utöfva justitieombudsmansembetet. Det är mig en helig pligt, att ej öfvergifva en plats, fastän ringare, der jag tror mig kunna vara gagnelig, för att uppträda på en högre, der jag är osäker, om jag kan uträtta något till mitt fäderneslands bästa. — — Tvifvelsutan skall jag klandras af mången, såsom den der illa svarat mot medborgares förtroende. Den, som rätt förstår mina afsigter, skall dock äfven förstå, huru djupt jag vördar detta förtroende, hvilket alltid skall blifva mig dyrbart, så länge jag ännu eger något minne qvar af det förflutna. Menniskofruktan har aldrig styrt mina handlingar. Jag bäfvar ej för andres dom, då mitt samvete säger mig, att jag gjort hvad jag bort göra.»
Bih. t. Rikksst. Prot. 4:e Saml. IV: 827 f.

ningar. Törnebladhs väljande mötte intet synnerligt motstånd; motpartiets kandidat var justitierådet, grefve G. W. Hamilton; borgmästaren Ullberg utsågs till suppleant[1]).

Bland de organisationsfrågor, som vid riksdagen behandlades, är af flere skäl planen för en ombildning af rikets embetsverk egnad att i främsta rummet tilldraga sig uppmärksamheten. Vi hafva redan i nästföregående del[2]) redogjort för denna frågas tidigare behandling. Den komité, som blifvit tillsatt för att utarbeta det af 1818 års ständer begärda förslaget härom, hade nu fulländadt sitt arbete, hvilket beledsagades af särskilda utlåtanden från två af komiténs ledamöter, presidenten, friherre Salomon Löfvensköld och kanslirådet Aug. v. Hartmansdorff, den senares särskildt ett för alla tider högst värderikt arbete. Allt detta öfverlemnades nu till ständerna, som i sin ordning funno lämpligast vara att för frågans behandling nämna ett »särskildt utskott»[3]). Vid dess sammanträden visade sig snart, att den egentliga striden skulle komma att utkämpas mellan utskottets och Hartmansdorffs förslag; men det sistnämnda väckte hos flertalet betänkligheter, emedan man deri fann »nog mycken formalism, centralisationslystnad och kollegialt machineri», hvilket blott skulle ytterligare öka det mångskrifveri och den slentrian, hvaraf redan förut hos oss fanns mer än tillräckligt. Hartmansdorff försvarade, såsom naturligt var, sitt förslag med en förlåtlig faderskärlek, men alltid jemväl med takt och urskilning. Deremot ville hans vidlyftiga och något sega anföranden ej rätt smaka en del utskottsledamöter, t. ex. den liflige Anders Danielsson, hvilken ock ofta nog under Hartmansdorffs långa föredrag begaf sig till Pohls närbelägna restauration för att, såsom orden föllo, »smaka på värmande sprit i stället för på tysk kraftsoppa». Det betänkande, som framlades såsom frukt af utskottets öfverlägg-

---

1) Hagander, l. c., p. 103 ff.; Riksst. Prot.

2) p. 153 ff.

3) Bland dess ledamöter må nämnas Franc Sparre, Lefrén, Hartmansdorff, M. Wallenberg, Hedrén, Anders Danielsson och Hagander, i hvars »Minnesteckningar» en utförlig skildring egnats åt särskilda utskottets verksamhet. P. 67—86; Bihang, p. 10—16.

ningar, är i sjelfva verket ett på de båda ofvan antydda grundvalarne bygdt förmedlingsförslag[1]). Detta gjordes ej till föremål för någon ytterligare pröfning från ständernas sida, utan öfverlemnades, sedan de för dess antagande erforderliga grundlagsändringarna blifvit till hvila antagna, till K. M:t med anhållan, att han täcktes till verkställighet befordra de delar deraf, som kunna finnas ledande till förenkling af styrelsen och inskränkning i embetsmännens antal. Och desse delar hafva i sanning varit både många och vigtige; hvadan ock omdömet öfver nyssnämnde komités och utskotts betänkanden kunnat utfalla på följande sätt: »Hvad särskilda utskottet å riksdagen 1817—1818, den år 1819 förordnade komitén och 1823 års särskilda utskott rörande formen för statsförvaltningen och dermed sammanhang egande ämnen yttrat och föreslagit, är i de fleste delar förtjent af den största uppmärksamhet. Men, såsom i flere rigtningar mägtigt ingripande i samfundslifvet, voro de mera betydande organisations- och författningsreformerna, då äfventyret af våldsamma brytningar borde undvikas, icke på en gång eller i ett steg utförbara. Många af de speciela förslagen hafva deremot, allteftersom de vunnit insteg i den allmänna meningen, under tidens lopp successivt blifvit antagna; och det kan med fullt skäl sägas, att de af förenämnde komités och utskotts ledamöter angående statsförvaltningen, de kamerala inrättningarna och den ekonomiska lagstiftningen uttalade förnuftsenlige satser innefattat frön, som, med tiden utvecklade, i mer och mindre väsendtliga hänseenden burit frukt»[2]).

Af smärre förändringar på förvaltningens område, vidtagna i öfverensstämmelse med detta riksmötes beslut, äro

---

[1]) Till undvikande af en tröttande vidlyftighet hänvisa vi i och för innehållet af dessa samtliga betänkanden antingen till Haganders nyssnämnda skrift eller till »Underdånigt Betänkande angående förändrad organisation af Rikets styrelseverk, afgifvet den 26 Maj 1859 af dertill i nåder förordnade Kommitterade», p. 17—26.

[2]) Nyssnämnda Betänkande, p. 27; se ock der (p. 27—33) förteckningen öfver de småningom i dessa utlåtandens anda genomförda reformerna.

egentligen tvenne af mera framstående art: ombildningen af tullstyrelsen och upphäfvandet af allmänna magasinsinrättningen. Den hittills bestående general-tull-direktionen upplöstes och ersattes af en general-tull-direktör såsom allena beslutande, biträdd af två rådgifvande departementschefer[1]). Hvad beträffar den vid föregående riksmöten så omhuldade allmänna magasinsinrättningen, förklarade ständerna nu sin åsigt vara, att densamma förfelat sitt ändamål; statens uppoffringar hade beredt jordbruket ringa eller ingen båtnad och inrättningens handelsoperationer hade på den enskilda rörelsen utöfvat ett menligt inflytande. Ständerna hade derföre sett sig föranlåtna att ej vidare genom anslag eller kreditiv upprätthålla densamma, och anhöllo hos K. M:t, att han med upphäfvande af dess verksamhet ville förordna om utredning af dess affärer genom särskildt tillförordnad styrelse. Af dess behållna spanmålslager anvisades 60,000 tunnor för upprättande af distriktsmagasin i Vermland, Dalarne och de norrländska länen, hvarjemte ett kreditiv på banken af 1 million Rdr ställdes till regeringens förfogande för händelse af svårare missväxter[2]).

Sistnämnda beslut leder oss osökt in på de finansiela ärendenas område. 1823 års riksdag utmärker sig i allmänhet på detta fält för en stor benägenhet att kullstörta de bestämmelser, som hittills ansetts vara af största vigt för landets penningeväsende. Vi skola i största korthet angifva de fattade besluten. — Främst möter stadgandet om offentlighet i fråga om bankens ställning. Till en början framlades under riksdagens lopp en framställning öfver bankens rörelse, åren 1777—1822; och dernäst stadgades, att för framtiden fortsatt dylik redogörelse skulle aflemnas, såväl till hvarje riksdag som till riksens ständers revisorer. I fråga om den vigtiga realisationsfrågan hade de förenade banko- och statsutskotten förklarat, att de skulle hafva velat ifrågasätta realisationens verkstäl-

---

[1]) Riksdagsbeslutet § 16. — Instruktion för den nya tullstyrelsen utfärdades den 15/7 1824.

[2]) Riksdagsbeslutet § 15. — Utredningen visade en förlust för banken af nära 2 millioner Rdr B:co. — Ett föreslaget utanordnande af 25,000 tunnor till de öfriga länen förkastades genom votering i förstärkt statsutskott.

lande genast med nu befintliga tillgångar, derest ej misstroendet till bankens förmåga att fullgöra sina förbindelser vore så allmänt, att man i händelse af dess öppnande för silfverutvexling hade att befara en alltför stark påtryckning; den borde dock senast börja, så snart bankens metalliska valuta uppginge till $^2/_3$ af den utelöpande sedelstocken. I öfverensstämmelse med dessa åsigter fattades ständernas beslut: realisationen uppsköts tills vidare, och till påskyndande af tidpunkten för silfverutvexlingens påbörjande skulle af bankovinsten årligen 266,666 $^2/_3$ Rdr B:co användas till inköp af ädla metaller, hvarjemte bankosedlar skulle utvexlas mot guld eller silfver till det pris, som af bankofullmägtige årligen bestämdes, dock ej under 120 och ej öfver 128 skillings kurs. — Finanskomiténs förslag om bankens förstärkande genom enskildes upptagande såsom bolagsmän förkastades, särskildt på grund af stadgandet i 72 § R. F.; och samma öde drabbade komiténs förslag om upprättande af en allmän hypoteksinrättning, hvilket förklaras vara otjenligt för det uppgifna ändamålet och äfven i andra hänseenden ej rådligt att nu vidtaga. — Det så kallade »stockholmsintresset» fick efter hårda strider gifva vika för landsortens, och afdelningar af bankodiskonten upprättades ånyo i Göteborg och Malmö. Man frångick ock nu den af 1818 års riksdag antagne grundsatsen att all lånerörelse borde för bankens räkning drifvas; i dess ställe framlades nu det förslag till lag för privatbanker, som sedan lades till grund för den (d. $\frac{14}{1}$ 1824) härom utfärdade förordningen, och som med skäl kan sägas beteckna början af ett nytt tidskifte i vårt lands finansiela utveckling, om den ock först efter den nya myntregleringens genomförande följdes af praktiska resultat[1]). — De gjorda framställningarna om afskrifning af statsverkets skuld hos banken afslogos; dock skulle all ränteberäkning derå upphöra och allenast en årlig kapitalafbetalning af 150,000 Rdr ske. — Det stora kreditivet fastställdes till 2 millioner Rdr och anvisades på banken; det

---

[1]) Redan före riksens ständers banks öppnande för silfverutvexling hade dock två sedelutgifvande enskilde banker blifvit oktrojerade: år 1830 den skånske privatbanken och år 1833 Vermlands provinsialbank.

mindre, 1 ½ million, ställdes på riksgäldskontoret. Sistnämnda verk fick sig ock från och med denne riksdag ålagdt, att med dertill anvisade medel bestrida de dels såsom lån, dels såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, dels ock i form af kreditiv beviljade statsutgifter, som tillhöra den s. k. extra statsregleringen.

Vi hafva redan i sammandrag meddelat utgiftsafdelningen af den fastställde riksstaten; det återstår att angifva de beräknade inkomsterna. Dessa utgjordes till ett belopp af omkring 3,710,000 Rdr af ordinarie statsinkomster; de extraordinarie beräknades till omkring 2,758,000 Rdr, hvaraf 1,720,000 af tullen. Den summa, som för behofvens fyllande måste genom allmän bevillning utgöras, bestämdes till 2,170,000 Rdr, hvilket sålunda innebar en lindring af 410,000 Rdr i det vid förre riksdagen åtagna beloppet. Denna minskning fördelades dels på den personela afgiften, som nedsattes till beloppet och inskränktes till ett färre antal år, dels ock på bevillningen af fast egendom, i det att minimivärdet å fastigheter på landet sänktes med nära 26 millioner Rdr. I öfrigt bibehöllos de förut gällande grunderne för bevillningens utgörande nästan oförändrade; öfverflödsbevillningen och fyllnadsafgiften borttogos likväl.

Då man känner, huru vid senare tiders riksmöten hvarje liten anslagsfråga gjorts till föremål för hardt när ändlösa debatter, och sedan man hört 1823 års riksdag utpekas såsom »oppositionel», är det onekligen ej utan en viss förvåning, man vid granskningen af dess förhandlingar finner, att regeringen i alla anslagsfrågor gick segrande ur striden; att det stånd, der motståndet var starkast, kunde på ett kort eftermiddagsplenum medhinna behandlingen af icke mindre än tre hufvudtitlar, och att endast trenne, i öfrigt högst obetydliga, frågor lemnades till det förstärkta statsutskottets lösning och der löstes utan den förseglade sedelns tillhjelp. Man vore nästan frestad att instämma med Argus, som af denne regeringens framgång i allt hufvudsakligt tager sig anledning att bestrida, det en opposition vid denne riksdag funnits. Ofvan anmärkta förhållanden berodde imellertid ingalunda af någon brist på god vilja hos de män, som vid denne tidpunkt uppträdde med

anspråk på att gent emot regeringen föra folkets talan. Men dels bekändes, såsom vi redan antydt, dessa åsigter ännu endast af en jemförelsevis ganska fåtalig skara, dels väckte den personliga arten af några bland de ledande männens opposition snart nog ogillande från de mera sansade och förorsakade till en del desses öfvergång till andra åsigter, dels brötos partiets krafter på ännu andra sätt[1]), och ändtligen förstod regeringen förträffligt att begagna alle till buds stående utvägar att inverka på öfvertygelserna.

Här möter oss då främst den redan ofvan antydda lifligare beröring, som under de många och lysande förmälningshögtidligheterna helt naturligen åvägabragtes mellan hofvet och folkombuden, och hvilken ej gerna kunde undgå att på de senare utöfva ett visst inflytande. Det var sannolikt mer än en blott tillfällighet, att behandlingen af statsregleringsfrågorna först kom att ega rum tätt efter och till en del midt under festdagarnes jubel. De representanter, som så nyligen åtnjutit och än ytterligare kunde förvänta att få åtnjuta en lysande kunglig gästfrihet[2]), kunde ej gerna afslå de föreslagna små

---

[1]) Så var t. ex. prosten Schwerin, sedan han vid denne riksdag blifvit vald till bankofullmägtig, snart sagdt förlorad för andra angelägenheter än den stora realisationsfrågan. En annan stor förlust drabbade oppositionen genom grefve C. H. Posses under riksdagens lopp (den $\frac{15}{6}$ 1823) timade död. — Ur »Hamburger Correspondenten» infördes i en del svenske tidningar en berättelse om ett samtal mellan den dödssjuke P. och hans vän Henning Wrangel, hufvudsakligen gifvande vid handen att P. lifligt ångrat sin verksamhet inom oppositionens led. I Argus förklarades omedelbart derefter hela berättelsen om detta samtal vara en dikt (1823: N:o 59). Wrangel sjelf har derom ej yttrat sig.

[2]) Omedelbart före behandlingen af anslagen på de olike hufvudtitlarne fingo riksstånden mottaga inbjudning till en stor »bal paré» på slottet. Möjligen var det vid denna fest — i alla händelser vid någon af förmälningshögtidligheterna — som den gamle öfverceremonimästaren L. v. Hauswolff, vid det han steg upp från sitt spelparti, till sin fasa fick se, att några af de »befallde» riksdagsmännen af bondeståndet tagit sig det orådet före att på enahanda sätt fördrifva tiden. »Bönder sätta sig att spela, när de få vara med på en fête!»

förhöjningarna å första hufvudtiteln [1]. — Och hvad beträffar de ömtåligaste anslagspunkterna, — ministerstaten, hären och flottan, — var på enahanda sätt sörjdt och förberedt genom de meddelanden, som hemliga utskottet fått mottaga.

Tillsättandet af ett dylikt hade redan i throntalet blifvit begärdt. Till ledamöter valdes af de olika stånden: H. H. v. Essen, G. F. Åkerhjelm, G. Lagerbjelke, biskop L. Mörner, M. Stenhammar, S. C:son Wijkman, Aspelin, Eckhoff, Ullberg, Longberg, Nils Månsson och And. Joachimsson. Den berättelse, som af regeringen till utskottet öfverlemnades, innehöll först en framställning om Rysslands och de öfriga stormagternas inblandning i den norska liqvidationsfrågan, vidare en tafla af Europas allmänna ställning med särskildt afseende på Sverige, samt för det tredje giftermålskontraktet mellan kronprinsen och prinsessan af Leuchtenberg. De tvenne förstnämnde punkterne voro naturligtvis af ojemförligt största intresse. Berättelsens kärnpunkt kan i korthet angifvas hafva varit följande: Konungen förutsätter, att hvad som händt i samband med den norska liqvidationsfrågan möjligen kunde förnyas under någon annan förevändning; han framkastar derföre tanken på ett förbund mellan Europas konstitutionele stater såsom motvigt mot de enväldige. Derjemte betonades skarpt nödvändigheten af att under sådana förhållanden ej indraga eller minska hären i enlighet med den gamle satsen: »vill du freden, så håll dig beredd till strid». Konungen ville väl iakttaga den strängaste neutralitet, men förbehöll sig dock, att om nödvändigheten det bjuder, taga de steg, som han kunde

---

Detta kunde den gamle ej smälta, men ej heller beherska sin lust att efterse, hvad slags spel det var. Det befanns vara »whist à l'homme de bois». »Jag har väl», tillägger den gamle hofmannen, »föresatt mig att numera ej förvånas öfver något; men då etiquette örfilas, kan jag ej afhålla mig från att göra remarquer». H:s Journal.

[1] Det torde här böra anmärkas, att den nu ifrågasatta förhöjningen på konungens civillista ledde sitt ursprung ej från någon kunglig proposition, utan från motion af enskild man. Denne enskilde var dock ingen annan än hofvets chef, riksmarskalken v. Essen.

anse mest öfverensstämmande med rikets trygghet och framtida fördel.

Utskottet besvarade (under den 20 Maj) konungens meddelanden i en af grefve Lagerbjelke särdeles väl affattad adress på franska språket. Det förklarar sig i alla afseenden gilla konungens neutralitetssystem, men tillägger, att om dess bibehållande skulle blifva alldeles omöjligt, »drager utskottet ej i betänkande att af all förmåga understödja Ed. M:t med alla de medel och utvägar, som rikets välfärd kräfver; men det hoppas, att denna nödvändighet aldrig måtte inträda och det förenar dermed öfvertygelsen att den mest hänförande utsigt af ära och fördelar icke skall förmå afleda Ed. M:t från dess antagna neutralitetssystem, såvida Ed. M:t ej dertill tvingas af en bjudande nödvändighet, det vill säga af omsorgen om rikets ära och oberoende» [1]).

Men oberäknadt de upplysningar, som delgåfvos i nyssnämnda berättelse, var konungen ej sen att göra ytterligare meddelanden och antydningar, företrädesvis sådana, som voro egnade att bibringa öfvertygelsen om de redan verkställda rustningarnas nödvändighet och de äskade anslagens behöflighet. Redan vid utskottets första sammanträde, den 3 April, förklarade konungen sig hafva haft stora svårigheter att bekämpa för upprätthållandet af Sveriges oberoende; han antydde, huru i våra dagar fördragens helgd kränkes genom främmande magters uppträdande i handling, och förklarade sig vara öfvertygad, att Skandinaviska halfön skulle upphöra att vara en oberoende stat från det ögonblick, man minskade dess försvarskrafter. — I ett senare sammanträde (den 26 Juni) gjorde konungen utskottet uppmärksamt på den tafla, som Spanien erbjöd i dåvarande ögonblick. Han lät förstå, att hvad som der försiggick, kunde en vacker dag komma i fråga i Norden. »Men», tillade han, »då man ej hotar andres oberoende och ej antastar andra folks statsinrättningar eller deras furstars rättigheter, bör man fritt få utöfva sina egna samt införa nödiga samhällsförbättringar. Man måste dock upplysa hvar och en

---

[1]) Vi meddela (i Bilagan N:o 4) adressen in extenso, öfverflyttad på vårt språk.

om de faror, som hota. — Hemliga utskottets medlemmar bemyndigas derföre att upplysa allmänna tänkesättet i denne del och att inom de olika riksstånden meddela de upplysningar, som kunna tjena att vägleda deras beslut öfver de åtgärder, jag i nationalvärdighetens och de upprätthållande grundsatsernes intresse ansett mig böra föreslå»[1]).

Det är påtagligt, att under inflytandet af påtryckningar, sådana som de ofvan anförda skulle regeringens utsigter till framgång i anslagsfrågorna väsendtligen förbättras. De krafter, öfver hvilka den förfogade, voro dock ganska ojemnt fördelade. En blick på de allmänna resultaten af våndens första behandling af statsutskottets betänkanden öfver riksstaten är i detta hänseende ganska upplysande. Första, fjerde, sjette och sjunde hufvudtitlarne biföllos genast i samtliga riksstånden; den andre återremitterades i visse punkter af alla; tredje och tionde biföllos af presterne, men återsändes från de öfriga stånden; femte och nionde samt frågorna rörande allmänne indragningsstaten återsändes från adeln, men biföllos af de ofrälse stånden, och den åttonde hufvudtiteln ändtligen bifölls af borgare- och presteständen, men återsändes af adeln och bondeståndet till förnyad behandling.

Redan denna öfversigt visar, att motståndet var kraftigast inom riddarhuset. De hufvudsakligaste anmärkningarna rigtades mot andre hufvudtiteln (särskildt i och för den derunder hörande ministerstaten), mot den åttonde (särskildt med anledning af de dryga pensionerna åt en massa högre och lägre hofuppvaktning) samt än mer mot de begärda anslagen till här och flotta, i samband hvarmed ock från ett och annat håll ifrågasattes lämpligheten af den föreslagna tudelningen af försvarsverkets stat. Öfverläggningarna öfver sistnämnde punkter förete åtskilligt af intresse. Anckarsvärd yrkade intet mindre än ifrågavarande anslagssummors nedprutande till 2 millioner »en bloc» åt landtförsvaret och halfva denna summa åt sjöförsvaret; det blefve sedan de styrandes sak, att genom

[1]) Det bör anmärkas, att sistnämnda meddelande egde rum allenast två dagar innan statsutskottets betänkanden öfver hufvudtitlarne inkommo till riksstånden. Det är svårt att ej häri se något mer än ett blott tillfälligt sammanträffande.

sparsamhet och omtanka få summorna att räcka till för behofven. Han anföll jemväl den rådande uniformslyxen och påstod, att förvaltningens uppmärksamhet hittills mindre rigtats på materielens förbättrande än på tillfredsställandet af personalens stora anspråk. Bland punkter, som särskildt blefvo ifrigt omtvistade, voro de äskade anslagen för fortsättande af garnisonssjukhuset och andra gardets kasernbyggnader, och oppositionens yrkanden i fråga härom vunno ej obetydligt i styrka derigenom att Platen i viss mon biträdde deras åsigter; egentligen, såsom det vill synas, af farhåga att hopandet af större militära etablissementer i hufvudstaden skulle hämmande ingripa i den tilltänkta stora »central-försvars»-planen. Han ådagalade jemväl på ett öfvertygande och segrande sätt fördelen af de båda vapnens särskiljande i riksstaten; hvilken nyhet ej heller synes hafva hos styrelsen väckt någon motvilja. Björnstjerna lugnade Platens farhågor för Karlsborg och Centralförsvaret, kämpade tappert för anslagens befogenhet, och fann i de äskade summornas storhet och svårigheten att utan ökad beskattning bevilja dem en kärkommen anledning att utveckla sin älsklingstanke om ett statsskuldssystem: statsobligationer kunde utfärdas att betäcka bristerna[1]). — Då dessa anslagsfrågor samt en under mellantiden från regeringen ytterligare inkommen, men af statsutskottet betydligt nedprutad, anslagsfordran i medlet af September ånyo företogos till slutligt afgörande, förnyades striden med lika hetta. Anckarsvärd lät sig då synnerligen angeläget vara att försvaga det intryck, konungens förklaringar till hemliga utskottet om Sveriges förhållanden till utlandet kunde hafva gjort. »Sveriges konstitutionela förhållanden vore sådana, att de måste lemna den monarkiska principens förfäktare all önskad trygghet; på representationen utöfvar regeringen ett betydligt inflytande; mot dess magt finnes ej heller någon motvigt i starka municipala inrättningar; tryckfriheten är strängt begränsad och domaremagten genom sin hierarkiska organisation föga egnad mot-

---

[1]) Regeringen hade redan förut, i samband med de begärda anslagen för en del allmänna arbeten, antydt samma utväg, men mött en temligen allmän tvekan att tillgripa medlet.

väga den verkställande magten.» »Å andra sidan kan jag ej heller», fortsatte han, »uti den anda, som visar sig vid våra riksdagar, igenfinna någon anledning till de magtegandes deltagande uti våra inre angelägenheter. Jag finner deremot, huru de med fullkomlig tillfredsställelse kunnat åse våra åtgärder med tryckfrihetens inskränkning år 1812, med de ultramarinska besittningarnas öfverlåtande till konungens fria disposition, med Barthelémy- och Guadeloupe-medlens underdåniga afträdande äfvensom vår anspråkslöshet till rubelfonden med mera, som genom traktater med främmande magter kunnat vara kronan Sverige tillerkändt». — »Det bör således ursägtas mig, om jag uti beskaffenheten af våra konstitutionela förhållanden icke finner minsta anledning att befara deras antastande emot det monarkiska principförbundet, och jag finner således icke hvarföre vi skola framhärda uti uppoffringar för försvarsanstalter, hvars behöflighet af sannolikheter icke rättfärdigas och hvars otillräcklighet varit omisskänneligen vitsordad af erfarenheten» [1]).

Desse, liksom åtskillige likartade, satser ur hans digra, såsom vanligt, på fraser rika, men på faktiskt innehåll temligen fattiga anförande, lemnades af hans motståndare temligen oanfäktade såsom utgörande »en för frågan främmande, friherre Anckarsvärds enskilda politiska trosbekännelse.» Hans förnyade försök att få de militära anslagen afgjorda i klump strandade och utvisade allenast, att ganska väsendtliga meningsskiljaktigheter förefunnos inom den krets, som vanligen betecknades såsom oppositionel. Björnstjerna, Carl Axel Löwenhjelm, Cederström och Wetterstedt förde å motsatta sidan försvarsvapnen och utgången blef den redan antydda: att regeringens önskningar i allt väsendtligt uppfylldes.

Minsta intresset företedde öfverläggningarna om riksstaten inom preståndet. Med undantag allenast för några få obetydlige punkter inskränkte sig alltsammans der till ett obetingadt bifallande. Inom borgarståndet var det nästan ute-

---

[1]) Se vidare *Bihanget* till adelns prot. September 18; p. 149—165. Anckarsvärds anförande var nemligen, såsom esomoftast i vigtigare frågor, skriftligt.

slutande ett af hufvudstadens ombud, handlanden J. Linström, som förde oppositionens talan eller, rättare sagdt, utvecklade sin bekanta färdighet att skrika nej till alla förhöjda anslag[1]; och enahanda rol spelades i bondeståndet af Rutberg, hvars anföranden vid detta tillfälle, liksom eljest ofta, både till anda och ordalag voro en så trogen afbild af riddarhusoppositionens, att en ståndskamrat kunde våga påståendet att de »varit i säck, innan de kommit i påse». Det torde böra anmärkas, att de begärda förhöjningarna på förste hufvudtiteln aldrig i sistnämnda stånd blefvo föremål för omröstning, utan biföllos enhälligt, hvarefter talmannen omedelbart »bortgick för att uppvakta H. M:t konungen».

Näst statsregleringen var ingen af de många anslagsfrågorna i högre grad föremål för stridiga åsigter än den ånyo återkommande om understöd för Göta kanal. Öfverläggningen öfver sjelfva principfrågan och den bevisförning, som af det

---

[1]) Härom berättar Hagander (l. c. pag. 37) följande: »Uti ståndets sessionsrum hade genom någon tillfällighet formats en figur, liknande ett N, midt öfver den plats, som Linström innehade. Då fråga uppstod, huruledes berörde figur uppkommit, yttrade den skämtsamme presidenten Robson, som tillförene varit ståndets sekreterare, att densamma uppkommit genom Linströms idkeliga Nej-ropande.» »Dåvarande kanslirådet v. Hartmansdorff hade», berättar H. vidare, »inom adeln väckt förslag om ett anslag af 5000 Rdr B:co till Observatorium i Stockholm, och då utskottets betänkande inkom, hade han genom en biljett anmodat mig att förorda det allmänt nyttiga anslaget, hvilken önskan jag efter yttersta förmåga sökte uppfylla. Jag kan icke erinra mig, att någon af ståndets ledamöter talade mot betänkandet utom Linström, som utsade sitt ogillande och begärde votering. Denna utföll bifallande med omkring 30 ja mot 1 nej, efter hvad jag vill minnas. Sedan talmannen tillkännagifvit voteringens utgång, nedsteg lagman Ullberg från sin plats och bjöd Linström snus, till allmän munterhet inom ståndet.» — Enligt protokollen att döma, sviker minnet här antecknaren. Statsutskottets afstyrkande utlåtande återremitterades först af borgarståndet utan votering; men bifölls sedan, med 30 röster mot 16. (Anslaget beviljades dock i förstärkt statsutskott.) Sannolikt har således snusbjudningen egt rum efter omröstningen öfver någon annan anslagsfråga.

stora verkets vedersakare förebragtes, voro i så väsendtlig mon lika hvad vid föregående riksmöten härom yttrats, att vi här anse oss kunna saklöst förbigå dem med en hänvisning till föregående delar af detta arbete. Kanalbolaget åter och dess försvarare voro denne gång i så måtto i en fördelaktigare ställning, att de nu kunde stödja sig vid den för trafiken öppnade Vestgöta-linien [1]). Man hade till denne riksdag framlagt ett arbetsförslag, beräknadt på den återstående delens fulländande år 1828 [2]); totalbeloppet af statsbidragen skattades till 1,650,000 Rdr B:co att såsom lån utgå under loppet af nästföljande fem år, hvarjemte, i och för denna arbetsplans genomförande, det för löpande året, på grund af 1818 års ständers beslut, utgående anslaget borde ökas med 100,000 Rdr B:co. Partigrupperingen på riddarhuset var, såsom alltid vid kanalfrågans behandling, ingalunda den vanliga och några bland dess mest framstående oppositionsmän (t. ex. Schwerin, Hjerta, Hartmansdorff, Eberh. Munck af Rosenschöld) ställde sig här på regeringens sida samt bidrogo i väsendtlig mon till sakens framgång [3]). De begärda anslagen biföllos, likvisst med uttryckligt tillägg, att detta skulle vara »det yttersta, som staten till kanalens byggande nu eller framdeles ville bestå bolaget» [4]).

---

[1]) Dess invigning egde rum den 24 September 1822 i närvaro af konungen. Då slussarna vid detta tillfälle namngåfvos, kallades den första »Konstitutionen» och de fyra följande uppkallades efter riksstånden; — en rättmätig hyllning åt ständernas frikostighet.

[2]) Detta medhanns, såsom bekant är, ej, dock återstod vid den uppgifna tiden endast en del af arbetet mellan Asplången och Mem; linien Vettern—Roxen hade öppnats för trafiken år 1826 och linien Roxen—Asplången nästföljande år. I sin helhet kunde kanalen först den 26 September 1832 invigas.

[3]) Inom de ofrälse stånden förekommo i detta hänseende få afvikelser från den vanliga ordningen.

[4]) Den från föregående riksdagar såsom ifrig kanalfiende kände öfverste Ambrosius Berghman hade — i tydlig afsigt att motarbeta de nu framställda förslagen — begärt, att statsutskottet måtte åläggas inkomma med en öfversigtlig sammanställning af allt hvad staten hittills bekostat till detta

Med jemförelsevis ringa strid genomdrefvos deremot förnyade anslag till de öfrige kanalbyggnaderne. Södertelje kanalbolags hemställan om kanalens inlösen för statens räkning afböjdes väl, men man beviljade ett årsunderstöd af 15,000 Rdr B:co och befriade tillsvidare bolaget från all ränte- och kapitalbetalning å dess ännu återstående skuld till staten. För Hjelmare kanals ombyggnad anslogos att under statsregleringsperioden under stadgade vilkor utgå inalles 490,000 Rdr B:co.

Bland öfriga anslagsfrågor af större betydenhet anteckna vi: 200,000 Rdr till Norrköping och 100,000 Rdr till Borås, hvilka båda städer år 1822 öfvergåtts af härjande eldsvådor, samt 50,000 Rdr till fortsättande af biblioteksbyggnaden i Uppsala; samtliga dessa summor skulle dock endast utgå i form af lån, och den sist nämnda summan beviljades först efter ganska hårda strider.

Flertalet af de lagförslag, som vid denne riksdag behandlades, rörde den tidens talrika tjufnadsbrott eller det s. k. »tjufregementet»; helt naturligt, ty flere delar af landet voro »snart sagdt öfversvämmade af stora tjufband, som störde all frid och säkerhet, isynnerhet på landsbygden, hvars polis var, ungefärligen som i våra dagar, mera kontemplativ än verksam och påpasslig» [1]. Obenägenheten att lappa på vår brottmålslagstiftning just vid den tid, då lagkomitén snart kunde väntas afsluta sitt arbete deröfver, vållade dock, att högst få ändringar beslötos. Några nya stadganden tillkommo i inteckningsförordningen [2], och såsom kulturdrag må antecknas, att det urgamla förbudet för kyrkomusiks utförande under fastan nu på hemställan af ständerna upphäfdes.

---

verks fullföljande. Hans önskan efterkoms endast i viss mon; åtskilliga summor befunnos vara uteslutna, andra kunde — förklarade man — ej till sitt belopp säkert uppgifvas; och ändtligen företer sig med hänseende till detta statsutskottets memorial (N:o 400) den egendomlighet, att detsamma, afsigtligt eller ej, *ensamt* bland riksdagsförhandlingarna aldrig blef till trycket befordradt, förr än — år 1869, då riksdagens bibliotekarie derom föranstaltade.

[1] Hagander, l. c. pag. 90.

[2] Jemför kgl. förordningen af den 18 December 1823.

Med hänsyn till den ekonomiska lagstiftningen är 1823 års riksdag rik både på märklige ansatser i ny rigtning och på djupt ingripande beslut. Vår tull-lagstiftning hade alltsedan 1739 varit rent prohibitistisk, och 1816 års tulltaxa med sina 318 införselförbud betecknar dessa åsigters höjdpunkt. Nu inträder en vändning, i det att ständerna för sin del beslöto förbudens borttagande ur taxan, samt medgåfvo en allmän frihet att emot afpassad tull införa främmande varor. Det skäl, som förmådde ständerna till detta beslut, var önskan dels att öka tullinkomsterna, dels att hämma det vidt utsträckta lurendräjeriet. Såsom bevis på, huru litet förbuden förmådde hämma införseln af de varor, som voro föremål för dem, anförde ständerna, att dessa varor öfverallt funnos, såldes och nyttjades, och huru tanklöst man gått till väga vid förra taxans affattande upplystes deraf, att visse artiklar, som voro till bruk anbefallde, men icke kunde tillverkas inom landet, likväl voro förbudne till införsel, hvarföre det nödvändiga behofvet måste genom oloflig införsel fyllas[1]). Ständernas beslut vann ej fullbordan i hela dess utsträckning: men i 1824 års tulltaxa var dock antalet af införselförbud minskadt från 318 till 175 och utförselförbudens från 53 till 26. Den man, som kraftigast och med mest framstående förmåga vid riksdagen förde de friare åsigternas talan var brukspatronen Wollrath Tham.

Icke mindre anmärkningsvärd är denne riksdags ställning till den vigtiga frågan om näringsfriheten. Vi lemnade i föregående del[2]) en kortfattad öfversigt af förarbetena i denna rigtning. Den af regeringen för frågans utredande tillsatte komité, bland hvars ledamöter anträffas Rosenblad, Carl Mörner, Edelcrantz, Wirsén och Lenngren, hade redan år 1818 framlagt sitt förslag; men trots sin ekonomiska lagstiftningsrätt tvekade regeringen att afgöra den vigtiga frågan utan

---

[1]) Jemför *Rabenius:* En blick på de statsekonomiska resultaten af riksdagen 1853—54 (i Nordisk Universitetstidskrift II: 2. 142); *L. Holst*: Bemærkninger om de tre Rigers industriele Udvikling i dette Århundrede (i Nordisk Tidskrift för politik, ekonomi och litteratur 1866: p. 563).

[2]) X: 119 f.

ständernas hörande. Den fick således hvila till detta riksmöte, då komitébetänkandet öfverlemnades till ständerna, liksom ock regeringen redan förut genom att år 1821 till trycket beforda en del »Handlingar rörande en allmän näringsfrihet» beredt jordmånen för de tilltänkta förändringarna. — De förslag till nya förordningar om handtverkerien, om »gerningsmäns» antagande på landsbygden, och om handels idkande, som framgingo af ständernas öfverläggningar i ämnet, och hvilka grunda sig på 3 stånds sammanjemkade beslut, innefatta visserligen för ingen del ett öppet och obetingadt erkännande af näringsfrihetens grundsats, men de innehålla dock för *sin* tid märkvärdigt upplysta och frisinnade stadganden. I den härom aflåtna skrifvelsen [1]) förklara ständerna, att den hittills åt skråembetena förlänade myndigheten är umbärlig och att den jemte deras organisation bör upphäfvas; (under en något förändrad form gingo de dock igen i de föreslagna handtverks-societeterna); — såsom grundsats för de nya handtverks- och handelsordningarna angifves, att stadgad ålder och bepröfvad skicklighet böra utgöra de egentliga vilkoren för inträde bland städernas sjelfständige näringsidkare, och att utväg för dylikt inträde bör öppnas äfven för den, som ej genomgått hittills vanlige lärograder. I fråga om det så mycken tvist underkastade förhållandet emellan stads- och landtmannanäring anse de sig väl, i afvaktan på genomförandet af de nu ifrågasatta förändringarna i grunderne för borgarståndets representation samt för städernas styrelse och dess aflöning, ej böra yrka de uppdragna råmärkenas fullkomliga nedbrytande, men den i gällande förordningar redan gjorda antydan om lämpligheten af en utvidgad handtverksfrihet på landet ansågs böra tillämpas. Deremot förklarades den åt landtmännen redan medgifne handelsrätt göra tillfyllest [2]).

Ur de särskilda lagförslagen torde det ej vara olämpligt att anföra några mera betecknande drag. Hvarje in- och utländsk man af kristen trosbekännelse förklaras berättigad att

---

[1]) Bihang till St. Prot.; X: 2: 1: 399 ff.

[2]) Dock frigafs innan näste riksdag ytterligare landtmännens handel med bräder.

idka handel eller handtverk samt vinna burskap; kontrakt om lärotid och öfriga vilkor skola upprättas; vid 18 års (undantagsvis 16 års) ålder må enhvar, som genom undervisning hos mästare eller i handtverks- och slöjdskola, *eller på annat sätt* förvärfvat nödig skicklighet och derpå aflägger prof, varda för gesäll förklarad; den, som i denna egenskap i 3 år arbetat hos mästare, må vid 21 års ålder (eljest vid 24), sedan han aflagt nöjaktigt prof och företett intyg öfver god frejd samt vanliga folkskolekunskaper, blifva »sin egen». Märkligt är särskildt detta förslag genom sitt erkännande af qvinnans rätt; det tillåter ej allenast enkan att med verkgesälls biträde eller under egen tillsyn fortsätta sin mans rörelse, utan förklarar enkor i allmänhet äfvensom ogifta qvinnor, som uppnått 30 års ålder, berättigade att utöfva yrken, i hvilka de genom försvarligt prof ådagalagt sig ega insigt, hvarjemte det medgifves henne att använda arbetare af sitt eget kön.

Vi hafva redan angifvit att dessa förslag tillkommo på grund af trenne stånds beslut; det fjerde var naturligtvis välloflliga borgarståndet[1]. B. H. Santessons varning att ej genom en blind vägran att tillmötesgå medständernas önskningar äfventyra de jemkningar, som eljest med billighet kunde väntas, förklingade ohörd i denna samling af renhårige skråmän, hvilke ansågo omskapningsplanerna vara alltför djerfva och med en helig fasa betraktade våldsverkarnes försök att rubba »privilegierna». De välloflige underkastade derföre medståndens förslag en särskild granskning och öfverlemnade sina anmärkningar deröfver till konungen med anhållan att han täcktes ur förslaget urskilja och förkasta det myckna, som, enligt deras förmenande, gjorde ingrepp uti borgarståndets privilegier. Och med denna åtgärd invigdes näringsfrihetsfrågan till ytterligare ett årtiondes hvila[2].

---

[1]) Inom de öfriga stånden voro skrå-väsendets försvarare lätt räknade; den märkligaste var tvifvelsutan August von Hartmansdorff.

[2]) Vid 1834 års riksdag anmäldes ånyo 1823 års förslag till regeringens stadfästelse, och borgarståndet, som under tiden enskildt redan år 1829 afgifvit ett eget förslag i ämnet (en

I samband med denna redogörelse må nämnas, att ständerna till regeringen uttalade sig för önskligheten af upprättandet af centrala undervisningsanstalter för näringarna, handeln och sjöfarten. Det var med anledning häraf, i stället för den med Landbruksakademien förenade mekaniska skola, det Teknologiska Institutet år 1826 upprättades. Det tillämnade centrala handels- och navigationsinstitutet deremot ansågs ej kunna uppfylla det åsyftade ändamålet, och regeringens vid följande riksdag ingifna förslag om inrättandet i dess ställe af ett antal navigationsskolor i rikets förnämsta sjöstäder ledde först år 1841 till önskad verkan.

En annan stor samhällsfråga, hvars lösning af detta riksmöte, ehuru förgäfves, söktes, var den om fattigvården. Ett flertal af ogynnsamma tillfälligheter, såsom missväxter, krig och pestsmittor, sillfiskets upphörande, m. m. hade, i förening med de för vårt land egendomliga vidsträckta hemmansklyfningarna och backstuguväsendet, samt i nära samband med vårt folks gamla lyten, bekymmerslöshet och håg att lefva öfver tillgångarne, under århundradets första årtionden dragit denna fråga in bland antalet af de »brännande». Redan år 1809 begärde af denna anledning ständerna, att undersökningar öfver rikets särskilda fattigvårdsanstalter måtte anställas, och efter vidlyftiga förhandlingar med de olika provinsiela myndigheterna kunde den förordnade komitén ändtligen år 1821 afgifva förslag i ämnet. Denna tilltänkta allmänna fattigvårdsstadga för hela riket, hvilken nu till ständernas bedömande framlades, hvilar hufvudsakligen på följande grunder. — Fattigvården bör omfatta ej allenast nödig försörjning för behöfvande, i den mon de sjelfve ej dertill kunna bidraga, utan ock fattiga barns uppfostran och undervisning, samt arbetes tillhandahållande åt dem, för hvilka sådant brister. Hvarje socken bör på sådant sätt vårda sine fattige; socknarna dock obetaget att sig flere om en gemensam fattigvård förena. Berättigad till understöd är man i den socken, der man senast varit eller efter bevillningsförordningen bort vara mantalsskrifven. Socken kan i

---

»förbättrad» upplaga af 1720 års skrå-ordning) inlemnade en förnyad protest mot medståndens tilltag.

vissa fall vägra inflyttning af främmande personer, som anses kunna komma att betunga fattigvården. Socknarna få sjelfva, på sätt som på hvarje ort anses lämpligast, ordna sin fattigvård och utse styrelse, i hvilken pastor dock alltid är sjelfskrifven ordförande. Kostnaderne bestridas i främsta rummet ur möjligen befintliga fonder; dernäst genom personlig afgift af alle, som begagna andres biträde, och hvad derutöfver erfordras, genom uttaxering i mon af bevillning för fastighet, lön eller näring.

Ständen kunde omöjligen enas i sina beslut öfver den vigtiga frågan. Borgarståndet önskade helst uppskjuta fattandet af ett afgörande beslut till näste riksdag, och samma åsigt var hos adeln nära att blifva gällande. Preste- och bondestånden deremot förklarade sig (det förra efter någon jemkning af stadgan) vara för dess fastställande nu genast. Då nu de tvenne förstnämnda stånden vid ärendets slutliga behandling ansågo en dylik *allmän* fattigvårdsstadga vara både öfverflödig och för riket, på uppgifna skäl, menlig, stadnade allt vid en blott anmälan hos regeringen, hvilken under sådant förhållande (22/1 1824) beslöt, att allt fortfarande komme att förblifva vid hvad förut stadgadt varit. »Detta var», säger Geijer, »ett förtroendevotum till folket; men hvars heder och värdighet något förminskas deraf att just den del af folket, som angelägenheten närmast rörde, — presterne, som hafva mesta bestyret, och bönderne, som allmännast draga tungan af fattigvården, undanbådo sig ett så uteslutande förtroende»[1]).

För att uppfylla ett redan gifvet löfte[2]) öfvergå vi nu till en kortfattad framställning af skogsfrågans behandling vid detta riksmöte; den är en af riksdagens hufvudpunkter i statsekonomiskt hänseende. Vi erinra oss, att 1818 års ständer för sin del beslutat försäljningen dels af samtlige kronoskogar, dels af den för bruksdriften obehöflige delen af rekognitionsskogarne. Innan någon åtgärd med anledning af dessa önskningar vidtogs, ansåg man skäligt höra dels länens innevånare sjelfve, dels de lokala och centrala myndigheterna. De utlå-

---

1) Litteraturbladet: 1839, N:o 8.
2) X: 123.

tanden, som på så sätt insamlades, voro ingalunda gynnsamma för verkställigheten af ständernas beslut. De från länens innevånare inkomna voro alla afstyrkande; 18 af de 24 landshöfdingarne (och bland dem statsmannen Hans Järta) dels afstyrkte skogarnes afyttring, dels förklarade den vara för det närvarande overkställbar[1]); enahanda åsigt uttalades i det hela af kollegierna. Under sådant förhållande voro de för skogsförödelsen hämmande regeringsåtgärder, som innefattas i kgl. brefven af $\frac{30}{6}$ och $\frac{6}{11}$ 1820, helt naturliga. Men följande år började, från och med M. G. Danckwardts öfvertagande af statssekretariatet för kammarärenden, (efter C. W. Ehrenborg) andra åsigter att göra sig gällande, och till 1823 års ständer aflätos tvenne kgl. propositioner, den ena om rekognitions —, den andra om de egentlige kronoskogarne, — (båda i förbigående sagdt verkliga praktstycken af invecklad kurialstil) — hvilka ej lemna plats för något tvifvel om den kontrasignerandes ståndpunkt i detta hänseende. Den förra föreslår, att rekognitionsskogarne måtte, *utan afseende på, när anmälan derom göres,* till skatte försäljas; den senare hemställer vidtagandet af enahanda åtgärd med alle de kronans skogar, som ej för statens räkning *behöfde* bibehållas.

I förstnämnda fråga beslöto ständerna, att det skulle vara bruksegare medgifvet att, om och när de helst vilja, anmäla sig till skatteköp och skall då, sedan utrönt blifvit, huru stor del af skogen, som för bruksrörelsen kan anses vara behöflig, detta område genom vederbörande kollegii försorg till hemman indelas och skattläggas; men enär detta skatteköpande ej skulle anses vara ett tvång, må de bruksegare, som ej vilja af tillåtelsen sig begagna, inom ett år från utfärdandet af K. M:ts beslut, inkomma med afsägelse; eljest betraktas deras tystnad såsom önskan om skatteköp och åtgärderna med afvittring, skattläggning o. dyl. vidtagas då på deras bekostnad. Behållningen af öfverloppsmarkernas försäljning, förklara ständerna, bör, sedan de nu så betydligt ökat anslaget till försvarsverket,

---

[1]) Endast landshöfdingarne i Skaraborgs, Linköpings, Elfsborgs, Gotlands, Göteborgs och Jemtlands län tillstyrkte afyttringen.

gå till riksgäldskontoret[1]). — Med stöd af detta ständernas beslut utskrefs kgl. brefvet af d. 31/3 1824 och med ett penndrag voro rekognitionsskogarne utstrukne från antalet af svenske statens tillhörigheter.

Det skulle leda till en tröttande vidlyftighet att omtala alla skiftningar i behandlingen af det senare af de båda kgl. förslagen; särskildt sedan C. A. Agardh, som anländt till riksdagen först då frågan inom stånden var i det närmaste afgjord[2]), uppställt sina motförslag i bevarande syftning och yrkat, bland annat, uppskof med den tilltänkta utdelningen och försäljningen intill dess närmare undersökningar blifvit verkställda om beskaffenheten af alle kronans söder om Dalelfven belägne skogar. Då desse satser inom motionärens stånd vunno bifall, liksom inom adeln liknande åsigter uttalade af C. M. Robson, under det att de tvenne öfriga stånden biträdt den kungliga propositionen; men ärendet, såsom inverkande på statsinkomsterna, icke ansågs kunna falla, afgjordes det, i riksdagens siste timme, genom votering i förstärkt statsutskott till förmån för det kungliga förslaget. Den i frågan förda striden, hvilken jemväl någon tid efter riksdagen fortsattes i Stockholms-Posten (Agardh) och Allmänna Journalen (Danckwardt), visade sig imellertid ej hafva varit utan frukt. Den slutliga regleringen af ärendet blef nemligen på långt när ej så förstörande, som den efter den kgl. propositionens ordalydelse kunde och borde hafva blifvit[3]). — Samtidigt be-

---

[1]) Den kungliga propositionen önskade med hänsyn till försäljningsmedlen ett återupplifvande af 1818 års beslut.

[2]) Agardh blef riksdagsman efter den i April månad aflidne prosten Horster. Det må i förbigående och såsom prof på tidehvarfvets konstitutionela barndom anmärkas, att åtskillige af prestståndets ledamöter, och bland dem stiftets biskop (Faxe), starkt ifrågasatte nödvändigheten att i den aflidnes ställe utse annat ombud.

[3]) Den, som önskar en utförligare framställning af frågans behandling, hänvisa vi till *Agardh:* Statsekonomisk Statistik; I: 2. 202; II: 2. 362 ff.; III: 1. 28 f. Utom dessa källor hafve vi för det ofvan sagda naturligtvis rådfrågat riksdagshandlingarna (särskildt kgl. propositionerna N:ris 16 och 22, samt ständernas skrifvelse N:o 400); jemför ock *G.*

slöto ständerna, att rättigheten att fritt förfoga öfver ekskogarne skulle af skatteegarne kunna genom lösen förvärfvas.

Vill man ett rätt slående exempel på den »långsamt mognande öfvertygelsen» i fråga om äfven mindre reformer, så må man akta på behandlingen af förslaget om decimalsystemets införande i mått, mål och vigt[1]). Redan år 1788 var denna åtgärd ifrågasatt och en särskild kommission under excellensen Ruuths ordförandeskap utnämndes i detta syfte. Dess förslag tillstyrktes i rikets allmänna ärendens beredning (d. $\frac{3}{9}$ 1789), men Gustaf III:s krig och död, m. m. mellankommo. År 1806 hänsköts detta förslag till kammar-, bergs- och kommersekollegierna; 1810 års ständer anhöllo hos K. M:t om utfärdandet af en förordning i öfverensstämmelse med betänkandet af år 1789, hvarvid dock borgarståndet begärde att allt måtte få förblifva i orubbadt skick »såsom bäst öfverensstämmande med mängdens fördel». Öfver denna ständernas anhållan infordrades ånyo ofvannämnda kollegiers utlåtande; 1818 års ständer förnyade i en del punkter samma hemställan, och kollegiernas gemensamma betänkande öfversändes ändtligen (1822) till Vetenskapsakademien, som i ämnet utarbetade ett motiveradt förslag, hvilket nu i väsendtlig mon lades till grund för en proposition från regeringen. Ständerna — efter någon opposition mot decimalsystemet, särskildt inom presteståndet[2]), — antogo för sin del Vetenskapsakademiens förslag och önskade dess införande från och med år 1826, åtminstone i statens räkenskaper. Författning härom utarbetades ock, flere åtgärder vidtogos på förhand för att meddela allmänheten kännedom om den tillämnade förändringen; men allt detta oaktadt möttes 1828 års ständer af underrättelsen, att K. M:t funnit omständigheterna fordra att tillsvidare uppskjuta verkställigheten.

Frågorna om undervisningen, den lägre såväl som den

Broome: Om Skogsregalet i Sverige (Nord. Univ.-Tidskr. V: 2. 98 f.).

[1]) Om mynträkningens ordnande efter samme grund var vid denne riksdag ej tal.

[2]) Hartmansdorff yrkade samverkan med Norge, der samma fråga stod på dagordningen.

högre, intaga visserligen ej något framstående rum bland denne riksdags förhandlingar, men ämnets vigt är så stor, att den torde rättfärdiga en kortfattad framställning äfven af de första, ofullkomliga försöken till dessa frågors lösning. Hvad den egentliga folkundervisningen vidkommer, var dermed vid denna tid ganska illa beställdt. Lärarne och lärarinnorna voro i bästa fall på grund af församlingarnas val antagne, men saknade all förberedande bildning för utöfvande af sitt kall. Att skrifva och att läsa skrifstil (»läsa bref» kallades det vanligen), voro konster, som ej alltid lågo inom kretsen af sjelfve »mästers» vetande, och äfven om de det gjorde, kom undervisning deri endast undantagsvis flickorna till del. Andre utöfvade yrket utan att dertill ega något som helst bemyndigande; merendels personer, som misslyckats på andra banor: f. d. studenter, afskedade soldater, orkeslöse betjenter, kuskar, sjömän och hvarjehanda löst folk, ja till och med brottslingar och till straff dömde, hvadan regeringen, till hvars kunskap detta förhållande kommit, aktade nödigt att i allmänt cirkulär (den $\frac{14}{6}$ 1820) förständiga konsistorierna att tillse, det endast välfrejdade personer antoges till skolmästare; samt länsstyrelserna att genom vederbörande myndigheter öfvervaka det inga kringstrykande och vanartiga personer sysselsatte sig med utöfvandet af det för alla klasser angelägna undervisningsverket. Det är en betecknande tidsbild detta kungabref och ådagalägger ojäfaktigt, huru ringa omsorgen om det yngre slägtets uppfostran då ännu var, och huru ringa aktadt undervisarens kall. Uselt var det ock lönadt: 8 till 16 styfver i veckan för hvarje barn samt husrum och kost var vanliga betalningen i »omgångsskolorna». Och resultaten stodo i förhållande till det hela; efter flerårigt arbete kunde lärjungarne möjligen läsa innantill hjelpligt, utantill några stycken ur katekesen, »teckna sitt namn med kråkfötter och stafva mer barbariskt än en rospigg talar»[1]).

En ansats till ett bättre var dock redan gjord; väckelsen utgick från den vid denna tid vidunderligt prisade Bell-Lan-

---

[1]) *Holmberg, J. J.;* Grunddragen af Svenska Folkundervisningens Historia. Sth. 1853; p. 36 ff.; *Paulsson, P.*, Historik öfver Folkundervisningen i Sverige. Sth. 1866; p. 186 ff.; *Anmärkaren* 1819; 31 Mars.

caster'ska metoden. Redan år 1810 funnos i Broocman's »Magasin för föräldrar och lärare» införda några underrättelser om metodens tillvaro och beskaffenhet. Grefve Carl Henrik Posse till Fogelvik, som i Paris lärt känna densamma, utsände sedan på sin bekostnad en person att studera den och upprättade på sitt gods med dennes biträde (1813) den första Lankasterskola i Sverige. Den förste åter, som hos oss yrkade metodens allmännare införande, var grefve Jacob Delagardie, som under sin vistelse i London år 1814 lärt känna densamma. I Inrikes Tidningar lästes år 1816 en fullständig redogörelse för dess egendomligheter, och andra tidningar meddelade sedermera esomoftast underrättelser om dess framgång i utlandet. Slutligen utsände regeringen en lärare (magister P. R. Svensson) med uppdrag att egna sig åt dess studium på ort och ställe; hemkommen afgaf han härom en berättelse (tryckt 1819) och införde samma år »Vexelundervisningsmetoden» i Philipsen'ska skolan i Stockholm, der han sjelf var anställd såsom lärare. År 1822 stiftades »Svenska Vexelundervisnings-Sällskapet», hvars stadgar Delagardie författade[1]). Så långt hade frågan i denna rigtning framskridit, då riksdagen öppnades. Flere förslag framställdes der, åsyftande en förbättrad folkundervisning; anmärkningsvärdast synas oss Carl Otto Palmstjernas, biskop Almqvists och prosten Almgrens. Den förstnämnde och de, som på riddarhuset understödde hans åsigter, tycktes egentligen afse, att denna undervisning skulle ske genom, eller åtminstone under öfvervakande af presterskapet, hvilket deremot borde från en del polis-sysselsättningar befrias. Öfverflödige ecklesiastike löneförmoner borde i främsta rummet till dessa syften användas[2]). Att jordmånen ännu ej var tillräckligt bearbetad, märkes väl af öfverläggningarna. En del yttranden förekommo väl till

[1]) Delagardie var ock till sin död sällskapets ordförande. Bland stiftarne må för öfrigt nämnas: C. von Rosenstein, C. Carlander, A. Lindeberg, A. Fryxell, J. Westin.

[2]) Sistnämnda tillägg härflöt från Hartmansdorff. Hans förslag ansågs af några träda preståndets privilegier för när, men gick dock igenom och fick plats i ständernas skrifvelse till regeringen.

förmån för Lankaster-undervisningen, men farhågor uttalades ock mot dess lämplighet på landsbygden och än mer mot dess införande genom offentlig myndighets försorg; detta borde öfverlåtas åt den enskilda företagsamheten [1]). Almqvists åsigter i ämnet förekommo egentligen såsom bisak i en motion, som åsyftade att utjemna det alltmer öfverklagade missförhållandet i antal mellan tärande och närande medlemmar i staten. Botemedlet mot detta onda ville A. söka i upprättandet af ett slags handtverks-institut eller tekniska skolor, der jemväl embetsmannaklassens barn kunde inläras i handtverk. I samband dermed uttalar motionären sin förmodan, att allmogen, om tillfälle yppades att inom socknen få någon elementär undervisning meddelad åt barnen, skulle afvänjas från den nu till öfverdrift utsträckte plägseden att sända dem till de aflägsna lärdomsskolorna. Såsom medel föreslås, att i alla socknar, der klockarelönen uppgår till 20 tunnor spanmål och derutöfver, sökande skulle styrka sig vara kunnig i Bell-Lankasterska metoden.

Den samlade frukten af öfverläggningarna om dessa förslag blef ändtligen en riksens ständers skrifvelse i syftning dels att genom regeringen få konsistoriernas uppmärksamhet rigtad på den vigtiga frågan och särskildt på vexelundervisningens lämplighet samt angelägenheten af att bibehålla vid laga kraft stadgarne om klockares undervisningsskyldighet, dels ock att af nu tillsatte undervisningskomité få utarbetadt ett förslag jemväl för den lägre undervisningens lämpliga ordnande [2]).

Af de sist sagda orden skönjes att äfven den högre undervisningens ombildning blifvit en tidsfråga. Det hade hitintills egentligen varit prestbildningen, »lärdomen», som tagit den svenska skolans krafter i anspråk. En ny samhällsklass uppträdde nu med fordringar att få *sitt* bildningsbehof på

---

[1]) C. W. Tigerschölds förslag om statsanslag åt Sällskapet för Vexelundervisningens befrämjande afstyrktes också.

[2]) Statsutskottets memorial n:o 102; Ekonomiutskottets memorialer: VIII, 685; 1249; Ständernas skrifvelse: X: 1. 887; Adelns prot. I: 670; V: 549; Presteståndets prot. I: 482, 543, 614; Bondeståndets prot. III: 266, 820.

lämpligt sätt fyldt, och i orden »en allmänt medborgerlig bildning» uttrycktes snart det kraf, som inom allt vidsträcktare kretsar började göra sig kändt. Hvad derutöfver, i och för den med hvarje dag allt vigtigare särskilda yrkesbildningen, ansågs böra och kunna åtgöras, hafva vi redan ofvan antydt. En ny skolordning var nu visserligen utfärdad och utsigt öppnad till fortgående förbättring på detta område genom stadgandet af en hvarje tredje år sammanträdande »skolrevision». Detta ansågs dock ej göra tillfyllest; mot skolordningen framställdes (särskildt af Lor. Hammarsköld samt inom bondeståndet) [1]) anmärkningar i mängd och revisionen omfattade ju ej läroverket i dess helhet. Det var dock egentligen några ifrågasatta reformer på den militära undervisningens område, som bragte undervisningsfrågan i dess helhet till tals. Gustaf Montgomery hade nämligen föreslagit [2]) upplösandet af krigsskolan på Karlberg, såsom ledande till en ensidig fackbildning och förqväfvande af den medborgerlighet, som vid all uppfostran borde vara ett hufvudsyfte. Samtidigt hade Polyc. Cronhjelm förordat sammanslåendet af artilleriets och ingeniörskårens högre läroverk. Redan under öfverläggningarna på riddarhuset, när dessa motioner remitterades, bragtes till tals lämpligheten ur samma synpunkt af jemväl de civila läroverkens »revision». Statsutskottet, under hänvisning till den redan föreskrifna »skolrevisionen» ansåg detta senare obehöfligt, men tillstyrkte en dylik granskning af de militära undervisningsanstalterne. Häraf, och sedan ständerna bifallit detta betänkande, tog sig Mich. von Hohenhausen anledning att väcka särskildt nytt förslag om revision af jemväl de civila läroverken och frågan antog sedan dess alltmer skaplynnet af dels ett anfall mot, dels ett försvar för våra universitetsinrättnin-

---

[1]) Af Longberg, Anders Danielsson, Nils Månsson, m. fl.; allesamman »understödde af ståndets allmänna röst». — Ett af de hufvudsakliga föremålen för deras ovilja var den åt rektor förlänade myndigheten att vägra mottaga en lärjunge, som ej kunde styrka sig ega egne tillgångar eller andres understöd för vistelsen vid läroverket. Ständerna ingåfvo ock en begäran om detta stadgandes upphäfvande.

[2]) Bilagan till Adelns prot., Mars, pag. 168.

gar. Å båda sidorna kämpades med talang, å de anfallandes jemväl med en icke obetydlig skärpa. Lorenzo Hammarsköld, Gustaf Hjerta och C. W. Riben må nämnas bland angriparne, Hartmansdorff [1]), Per Lagerhjelm och Jac. Adlerbeth bland försvararne. »Universiteterna», yttrade Hammarsköld, »hafva dels antagit karakteren af plantskolor för statens ecklesiastika och civila embetsverk, dels qvarstå de i många fall såsom petrificerade massor från en annan tid, af pendantismens tunga, svarta vinge öfverskyggade». Man klandrade lexläsningen, latinskrifvandet, de långa ferierna, inskränkningarna i undervisningsfriheten, undervisningens otillräcklighet inom vissa områden, — (för rättsvetenskapens samtlige grenar fanns t. ex. i Lund blott *en* professor, i Upsala endast två) — försummandet af andra, för den medborgerliga bildningen i högsta måtto behöfliga ämnen (t. ex. föreläsningar öfver våra grundlagar); och ändtligen framkastades jemväl en för vår samtid välbekant plan, den om universitetens förening, och förflyttning till hufvudstaden åtminstone af de »praktiska» fakulteterna. — De förenade stats- och ekonomiutskottens utlåtande fasthöll den redan angifne ståndpunkten, men, sedan adeln och bondeståndet enhälligt återsändt detsamma till ny behandling, fogade sig utskotten, — likvisst med mycken motvilja; att döma af den ovanligt snäsande tonen, — efter deras önskningar och tillstyrkte för sin del en undersökning af våra högskolors närvarande beskaffenhet och deras förhållande till tidens fordringar. Preste- och borgarstånden kunde dock ej öfvertygas om nödvändigheten af en dylik åtgärd, och frågan fick således för denna gång falla [2]). Uppfostringskomitén hade imellertid redan af K. M:t mottagit befallning att utsträcka sina undersökningar jemväl till detta område, samt särskildt att öfverse de akademiska konstitutionerna och yttra sig öfver lämpliga formen för studentexamen.

---

[1]) Vackert yttrade han: »Näst föräldrar vet jag ingen, som man är mera erkänsla skyldig än sin lärare, och jag skulle anse mig otacksam, om jag nu stillatigande afhörde de oblida yttranden, som angående dem blifvit fällda.

[2]) Härom se särskildt statsutskottets memorial N:ris 571, 572 och 657 samt adelns prot. Nov. och Dec.

Endast ett ringa fåtal återstår nu af de frågor, som vid denne riksdag till behandling förevoro, och hvilkas art eller betydenhet är sådan, att de synts oss fordra ett omnämnande i denna framställning, hvilken för ingen del gör anspråk på att vara en fullständig riksdagshistoria. Den af oss ofta anförde minnestecknarens förslag om inrättandet af en statistisk byrå[1]) rönte välvilja, men ledde ej till någon påföljd. Egentliga anledningen är väl att söka deruti, att regeringen nyss förut anbefallt upprättandet inom landtbruksakademien af ett statistiskt arkiv, dels till samlande och bevarande af hithörande handlingar, dels till dessas bearbetande för en pålitlig och fullständig riksstatistik[2]). Derjemte ansågs det väl olämpligt att anordna nya embetsverk samtidigt med ingifvandet af det genomgripande förslaget till samtligas ombildning.

I Curry G. Treffenbergs plan till en förbättrad kontroll öfver postuppbörden[3]) har man med skäl trott sig finna ett uppslag till det »frimärke»-system, som en mansålder senare hos oss infördes såsom »utländsk» uppfinning.

Slutligen må ej förgätas, att det var vid denne riksdag tidningsstämpel infördes. Härmed tillgick sålunda: Aug. von Hartmansdorff hos adeln och riksdagsmannen för Karlskrona, Z. Danielsson, hade föreslagit portofrihet för samtliga tidningar. Orättvisan i det gamla systemet, som medgaf denne förmån åt några få gynnade tidningar, men förnekade den åt de öfriga, var ögonskenlig, och lika visst är, att den ifrågasatta uppoffringen å statens sida var mer än öfvervinnelig; hela uppbörden hade de senaste åren ej uppgått till mer än 1400 Rdr i medeltal. Frih. Johan Lagerbjelke önskade det ändringstillägg att i stället för porto en tidningsstämpel, såsom flerstädes i utlandet var brukligt, skulle påbjudas. Hans framställning tillvann sig odeladt bifall; ingen kunde den tiden förutse de olägenheter och orättvisor, som vid tidningspressens

---

1) *Hagander*, l. c., p. 117; Stats- och ekonomi-utskottets bet. N:o 588; Underd. betänkande och förslag rörande inrättandet af ett statistiskt embetsverk. Sthm 1856, p. 159.

2) Landtbruks-akademien hade utarbetat de nyligen fastställda formulären för landshöfdingarnes femårs-berättelser.

3) Bihang till adelns prot. Mars. 221 ff.

allt större utbildning skulle finnas vidlåda detsamma, och hvilka i våra dagar åter föranledt förslag om denna anordnings upphäfvande.

Om vi lyckats i vårt bemödande att på ett något så när öfverskådligt sätt framställa denne riksdags mångsidiga verksamhet, torde ock ur denna skildring hafva framgått, hvilken vigtig plats den intager ej mindre i vårt lands politiska, än i dess sociala och ekonomiska utvecklings historia. Halten af dess opposition hafva vi ofvan flerstädes haft tillfälle att antyda; att den ej alltid var i styrka underlägsen, visar sig bäst deraf, att C. H. Anckarsvärd och And. Danielsson insattes bland statsrevisorerne. Hos konungen gjorde erfarenheterna från detta riksmöte ett mindre angenämt intryck, stundom gåfvo de åt hans känslor för det representativa statsskicket en köld, som han icke dolde. — Hans afskedstal vid ständernas hemförlofvande (den 22 December) röjer dock intet missnöje; det var, såsom alltid, värdigt och vackert. »Om de lagar», heter det deri bland annat, »hvilka skola vara vårt rättesnöre, ej hafva nått den fullkomlighet, som kan önskas, böra likväl förändringarna småningom tillvägabringas. Om man dermed vill brådstörta, skulle man kunna förlora de fördelar, vi redan ega, och framtidens sköna förhoppningar. Folkslagen hafva sitt eget lynne. Att vilja påskynda dess naturliga utveckling är att framkalla ytterligare skakningar, hvaraf närvarande tid lemnat oss ojäfaktiga bevis. Jag har följt samme grundsats af försigtighet i tillämpningen af våra ömsesidiga skyldigheter, och derföre ansett för min pligt att undvika all ensidig tolkning af våra grundlagar. Med föresats att endast bevara mina lagliga rättigheter, utan att inkräkta på edra, skall jag derföre städse vara beredd att samråda med eder öfver allt, som kan förtydliga vår samhällsordning och småningom, genom gemensamma och lika öfverensstämmande åsigter, leda till ett ökadt och allmänt nationalvälstånd.» — — »Återvänden nu till edra hemvist, i kretsen af edre anhörige, och befästen der endrägt och frid. Varen vänner, varen sven-

skar! Detta sköna namn skall påminna eder, att ståndaktighetens välde är varaktigast och det första af alla, men att svaghet och oenighet störta staterne och beröfva folken deras frihet.»

Tidpunkten för näste lagtima riksdags sammanträdande fastställdes till den 4 November 1828.

ANDRA KAPITLET.

Kronprinsens förmälning.

Vigsel *»par procuration»* i München d. 12 Maj 1823. — De dervid representerade kungliga och furstliga personer. — Prinsessans afresa till Sverige. — Drottning Desiderias beslut att återvända till Stockholm. — Hon sammanträffar med kronprinsessan i Lübeck; grefvinnan Brahe är de höga resande till möte. — Valet af tronföljareparets nya hofstat, bemedladt af den i gunst stigande grefve Magnus Brahe. — Grefvinnan E. Piper öfverhofmästarinna. — Norge afsänder en deputation för att öfvervara förmälningen. — Norska hoffruntimmer. — Stort jubel vid de höga personernas ankomst. — Konungens besök om bord på linieskeppet. — Det behagliga intryck, prinsessans personlighet gjorde på konungen. — Hans eget yttrande derom. — Festtåget till Haga, der prinsessan Sofia Albertina var till möte. — Offentligt intåg i Stockholm och den derpå följande högtidliga vigselakten. — De begge hofven utflytta till Rosersberg. — Grefven och grefvinnan Tascher. — Hofkretsen och sällskapslifvet. — Grefvarne Löwenhielm och Lagerbjelke. — Man spelar tillfällighets-stycken, uti hvilka kronprinsen och hans unga gemål uppträda. — Storartad fest på Drottningholm. — Konungen finner denna tid vara den lyckligaste han genomlefvat. — Inflyttandet till hufvudstaden. — Slutord.

Kronprinsens högtidliga förmälning »par procuration» egde rum i Leuchtenberg'ska palatset i München den 22 Maj 1823. Svenska sändebudet i Paris, grefve Gustaf Löwenhjelm företrädde vid detta tillfälle konungens person; den furstlige brudgummen representerades af prins Carl af Bayern, prinsessans morbroder; och konungen af Bayern af sin statsminister, grefve Montgelas. Bland de närvarande syntes äfven fursten af Thurn und Taxis, en anförvandt till den unga brudens förmenta medtäflarinna. Högtidligheten var både vacker och rörande. Prins Eugène, som efter ett slaganfall ännu var långt ifrån återställd, lemnade dock nu för förste gången sina rum för att öfvervara den för hans hjerta dyrbare akten. Han förde sjelf prinsessan till altaret, men kände redan samma afton förebuden till det förnyade slaganfall, som kort derefter

($\frac{21}{2}$ 1824) lade honom i grafven[1]). Efter en särskildt under sådana omständigheter å ömse sidor påkostande skilsmessa begaf sig prinsessan två dagar efter förmälningen på väg till Sverige. Hon åtföljdes af öfversten, grefve Tascher de la Pagerie, anställd vid prins Eugènes hof, af friherrinnan Wurmb, hertiginnans öfverhofmästarinna, och af sin guvernant fröken de Miez.

På skedd inbjudning togs vägen öfver Würzburg, der den bayerska konungafamiljen för tillfället vistades. Inbjudningen synes å drottningens sida hafva varit en af slägtskapen förestafvad nödtvungen höflighet; ty hennes sympatier voro vida mer gustavianska än leuchtenbergska. Också påkom en oförutsedd opasslighet, som hindrade hennes personliga närvaro under de resandes besök i Würzburg.

Man hade i Stockholm länge sväfvat i ovisshet, huruvida drottning Desirée verkligen skulle utföra sitt tillkännagifna beslut att åtfölja sin sonhustru till Sverige. Det var naturligt, att hon efter tolf års frånvaro gerna skulle återse sin gemål och bevista sin sons förmälning; det var för öfrigt

---

[1]) År 1817 utnämnde konungen af Bayern sin måg prins Eugène till hertig af Leuchtenberg och prins af Eichstädt med värdighet af konglig höghet, hvarjemte hans hus förklarades innehafva den högsta furstliga värdighet inom Bayerska monarkien, med rang näst efter prinsarne af blodet. Konungen upplät åt prins Eugène furstendömet Eichstädt mot en summa af 5 millioner francs.

Prins Eugène efterlemnade sex barn, neml.:

1:o. Prins August, som förmäldes den 1 Dec. 1834 med drottningen af Portugal, donna Maria, och dog d. 28 Mars 1835.

2:o. Prins Max (Maximilian), förmäld d. 14 Juli 1839 med ryska storfurstinnan Maria Nicolaiewna (Nicolai dotter) och död 1852.

3:o. Prinsessan Josefina, kronprinsessa af Sverige 1823.

4:o. Prinsessan Eugénie, förmäld med regerande fursten af Hohenzollern-Hechingen.

5:o. Prinsessan Amélie, förmäld 1829 med don Pedro I, kejsare af Brasilien.

6:o. Prinsessan Theodolinda, förmäld med Wilhelm, grefve af Würtemberg.

fullkomligt i sin ordning, att H. Maj:t en gång återvände till sitt rike, i stället för att fortfarande vistas i Paris såsom enskild person. Hon tvekade dock länge till följe af en i hennes karakter inneboende obeslutsamhet. Hennes första besök i Sverige (år 1811) hade dessutom ej hos henne efterlemnat synnerligen angenäma intryck. Van vid det glada, oupphörligt skiftande pariserlifvet, hade hon då hos oss endast egt det slags umgänge, som på grund af bristande likstämmighet i tycken, vanor och samhällsställning måste förefalla tomt och ensligt. Ej heller hade hon funnit sig synnerligen dragen till drottning Hedvig Elisabeth Charlotta, som, med all sin glädtighet, aldrig rätt kunde frigöra sig från bördsfördomarne. Stora förändringar hade nu egt rum, det gamla hofvet fanns ej mer och genom kronprinsens förmälning danades en ny familjekrets, der glädje och förhoppningar i rikt mått lofvades. Hon beslöt att återvända till Stockholm, och skulle i denna afsigt sammanträffa med kronprinsessan i Lübeck.

Nyheten härom var ej på alla håll behaglig. Konungen hade under de flydda tolf »gräsenklings»-åren tagit *sina* vanor och varit obesvärad af det yttre tvång och den etikett, som drottningens närvaro nödvändigt skulle medföra. En splitterny hofstat af statsfruar, hoffröknar och kammarherrar skulle i hast uppsättas, och konungen nödgades till sin gemåls mottagande upplåta sin stora våning på slottet och i stället för egen del taga i besittning den undre, vida mindre praktfullt och beqvämt inredda. Man hade lifligt önskat, att grefvinnan Brahe velat mottaga platsen såsom öfverhofmästarinna vid det nya hofvet, men hon kunde ej förmås dertill. Hon lofvade dock åtaga sig uppdraget att afgå till Lübeck och der mottaga kronprinsessan, hvars båda tyska damer der skulle lemna henne. Till öfverhofmästarinna utnämndes grefvinnan Erik Piper, en dam i alla hänseenden värdig denna plats [1]), hvilken äfven hon icke utan svårighet förmåddes att

---

[1]) Hon tecknas af Jac. de la Gardie med följande ord: »Grefvinnan Piper är en af de mest framstående personerna i de högre kretsarne. Utmärkt uppfostran, fulländad älskvärdhet, högsinthet, mycken värdighet och ett för allt tadel

mottaga. Enär hon genom sin börd och rikedom befann sig i en lika angenäm som oberoende samhällsställning, var det måhända ett offer, som ej fullt motsvarades af den belöning, titlarne och fåfängan kunde erbjuda. Grefvinnan Caroline Lewenhaupt, född fransyska, qvick, vitter, en af den gustavianska tidens stjernor, skapad för stora verlden och salongerna, stod qvar såsom öfverhofmästarinna vid det gamla hofvet. Der inträdde nu såsom statsfru den vackra grefvinnan Jacquette Löwenhjelm, född Gyldenstolpe, som på fägringens och det rymliga hjertats vägnar, om också ej på snillets, kunde mäta sig med sin ryktbara namne vid Gustaf III:s hof. Äfven brödrariket hade skattat till de båda hofvens förråd af skönhet och behag och flere af dess tjusande döttrar fästes snart vid Sverige med än fastare band genom fördelaktiga giften inom den svenska aristokratien [1].

Allt, som till de nye hofstaternes anordning och uppsättning hörde, hade på ett synnerligen lyckadt sätt utförts af grefve Magnus Brahe, som numera var den erkända ledstjernan inom hofkretsen och hvars inflytande med hvarje dag blef allt mer betydande. Det företräde, konungen och hela konungahuset visade Brahe-ätten, var en nagel i ögat för åtskillige af våra högättade; afunden dref sitt spel här, liksom vid alla hof [2]. Man trodde sig veta, att Brahe-slägten ingalunda med välbehag såg drottningens återkomst, och det talades om föga gynsamma yttranden, som af denna anledning blifvit fällda. Detta hindrade ej familjen Brahe att göra drottningen sin cour, och man såg med hemlig förtrytelse att, näst

---

oåtkomligt uppförande voro egenskaper, som allmänt tillerkändes henne, och som förvärfvade henne ett välförtjent anseende».

[1]) Vi nämna bland dessa grefvinnan Stedingk, f. Haxthausen samt grefvinnan Sparre och friherrinnan Åkerhjelm, båda af den ansedda slägten Anker.

[2]) Man kallade denna slägt på spe »Lothringska huset»; — en anspelning på den utmärkelse, hvarmed nämnda hus hedrades i Frankrike, alltsedan Marie Antoinette der blef drottning. Grefve Magnus B. fick af liknande anledning uppbära vedernamnet »le Maire du Palais».

grefvinnan Tascher, blef ingen af drottningen bemött med så mycken vänskap, som just grefvinnan Brahe och hennes son. Man läser i grefve Delagardies anteckningar för denna tid: »Grefve Magnus Brahes gunst är i betydligt stigande och man förutser, att han skall gå långt med den ihärdighet och färdighet, han utvecklar för att vara monarken behaglig och att studera hans svagheter och smickra hans tycken. Han har fått i julklapp af drottningen ett vackert etui med H. M:ts porträtt, infattadt i juveler. Ingen svensk drottning har skänkt sitt porträtt att bäras af enskild man, om man undantager Sophia Magdalena, som gaf sitt åt grefve Munck, 1777, »et pour cause». Man finner detta högst ovanligt. En skänk af 100,000 rdr skulle gjort mindre uppseende; och detta lilla etui bidrog icke litet att sporra den afund, som familjen Brahes stora gunst uppväckte.»

Allt var sålunda på bästa sätt förberedt för mottagandet af de båda herskarinnorna. Ett praktfullt utstyrdt linieskepp, Carl XIII, åtföljdt af fregatten Fröja och en del mindre fartyg, alla under general-amiralen, grefve Cederströms eget befäl, hade redan med grefvinnan Brahe afgått från Karlskrona. Återkomsten af den lilla festliga eskadern afvaktades af allmänheten med stort intresse. Redan i trakten af Vaxholm möttes den af det allmänna jublet. Lustfärdande, seglande och roende hvimlade på vattnen och kring stränderna. Ju närmare man nalkades hufvudstaden, desto lifligare blef den rörliga taflan, särskildt utmed de vackra landställen, som pryda den af Carl Johan så förskönade Djurgården och dess herrliga stränder. En otalig folkmängd väntade vid landstigningsplatsen, Manilla; hafsfjärden var betäckt af slupar och jollar; uppresta läktare fylldes liksom de kringliggande höjderna af festklädda skaror: öfver det hela strålade junisolen klar från högblå himmel.

Vid underrättelsen om eskaderns ankomst utanför Manilla den 13 Juni begaf sig konungen genast dit från Rosendal och steg genast ombord för att helsa sina kära. Kronprinsessan blef af drottningen framförd till konungen, inför hvilken hon blygsamt och djupt nedböjde sig; han upplyfte och omfamnade henne med faderlig ömhet. Hennes hela väsende, så

intagande af ungdom och fägring, gjorde synbarligen på den gamle det behagligaste intryck. Efter ungefär en fjerdedels timmes uppehåll återvände konungen från eskadern, der de begge furstinnorna qvarblefvo, och begaf sig åter till Rosendal, der middag intogs. Prinsessan utgjorde naturligtvis det nästan uteslutande samtalsämnet under måltiden. Drottningen var liksom gömd i skuggan. »Jag lyckönskar mig», sade konungen, »till det goda val, min son gjort. Ehuru ganska ung, synes prinsessans väsende utmärka både förstånd och godhet. Hennes sköna blick och naturliga behag förläna henne något englalikt (lui donnent quelque chose d'angélique)» — uttryck, hvilka funno liflig genklang hos samtlige närvarande. Senare på aftonen egde de båda furstinnornas landstigning rum. Vi böra ej misstänkas för smicker, då vi här afskrifva några rader ur oppositionsbladet Argus, som skildrar denna vackra, nationela högtid i följande ord: »Ändtligen förkunnade kanonernas dån, att det väntade ögonblicket var inne. Konungen och kronprinsen stodo på stranden för att mottaga sina höga gemåler. På ena sidan ädel höghet och ungdomlig hjeltekraft, på den andra mildt majestät och intagande oskuld; och rundtomkring ett tillgifvet folk, som med frie medborgares ouppmanade hyllning helsade de ankommande och hänryckt njöt af de mottagandes rörelse, under jubelrop och fröjdeskott från kust till kust, från stäf till stäf; och allt detta i Nordens ljusa sommarafton, mild och klar, som allas känsla; hvilket skådespel! Mera bländande festligheter kan man få se; fyrverkerier och illuminationer; ty man kan föranstalta dylika; men en på en gång mera rörande och mera imposant, en genom det helas vigt mera märkvärdig, söker man säkert förgäfves. Sådana uppträden låta ej tillställa sig. Det är öde och omständigheter blott, som framkalla dem.»

Efter landstigningen och sedan konungen föreställt för drottningen och kronprinsessan de damer, som utgjorde deras nye hofstat, satte man sig i vagnarne. Drottningen och kronprinsessan, uppvaktade af grefvinnorna Brahe och Lewenhaupt, åkte i den store ceremonivagnen, dragen af åtta hvita hästar, hvilkas seldon glänste af purpur och guld. Konungen och kronprinsen med en talrik stab följde till häst. Vägen togs

till Haga öfver Ladugårdsgärdet, der 10,000 man paraderade [1]). Öfverallt samma jubel, öfverallt samma folkmassor, samma förtjusning; det var ett verkligt triumftåg. En mångdubbel rad af åskådare trängdes å ömse sidor af vägen, och om man medräknar de skaror, som hvimlade vid Bellevue och Haga, och dem, som i hundratals vagnar och till häst slöto sig till festtåget bakom de afdelningar af lifgardet till häst och lifregementets dragoner, hvilka utgjorde eskorten, torde 50.000 åskådare knappast vara en för högt tilltagen siffra.

Vid ankomsten till Haga möttes den kungliga familjen af den gamla prinsessan Sophia Albertina, som dit utrest att göra den unga brudens bekantskap. Här hvilade kronprinsessan ut några dagar, omgifven af sin nye hofstat. Hennes offentliga intåg i hufvudstaden egde rum den 19 Juni på förmiddagen med vederbörlig pomp och ståt. Derpå följde stor middag, hvarefter hela den kungliga familjen i stor ceremoni begaf sig till Storkyrkan, der den högtidlige vigselakten förrättades i närvaro af allt hvad riket egde utmärkt, de församlade folkombuden, deputerade från norska stortinget [2]), hofven, corps diplomatique, o. s. v. De följande dagarne voro en oafbruten kedja af högtidligheter: gala-spektakler (Mozart's »Titus», Spontini's »Vestalen», samt en af P. A. Granberg

---

[1]) Det sammandragna öfningslägret bestod af Lifregementets husarer, dragoner och grenadierer, 1:a och 2:a Lifgrenadier-regementena, Lifbevärings-regementet, Uplands, Södermanlands, Dala och Helsinge regementen, en jägare-brigad samt hufvudstadens hela garnison.

[2]) Bland desse nämna vi: generalprokuratorn Falsen, ordförande; amtmannen Sibbern (far till nuvar. statsministern), bruksegaren Jakob Aall, känd såsom framstående statsekonomisk och historisk skriftställare. Ett betydligt antal enskilda personer, till en del åtföljda af sina familjer, hade jemväl från Norge infunnit sig här; bland andra hofmarskalken, baron Wedel-Jarlsberg, kabinettskammarherrarne Kaltenborn och Mansbach, generalerne Haxthausen och Stabell, samt öfverstarne Fleischer och Spörck. Ständerna gåfvo till storthingsdeputationens ära en lysande middag, i hvilken omkring 500 personer deltogo. Sånger af Tegnér och Valerius samt norske biskopen Munch omvexlade med utmärkta tal, bland hvilka Falsens lysande improvisation vann priset.

författad prolog, Frejas Högtid, med musik af J. F. Berwald), stort fyrverkeri, en lysande bal — paré på rikssalen för 2,000 personer, stor taffel [1]), och omsider en stor manöver på Lagugårdsgärdet, slutande på kronprinsens födelsedag med en storartad bankett, gifven af de vid lägret närvarande officerarne af alla grader. Inför denna strålande verklighet försvunno ropen om nöd och betryck såsom irrbloss; riksdagens fejder glömdes; tiden andades idel glädje, belåtenhet och kärlek till konungahuset.

Kort derefter flyttade båda hofven ut till Rosersberg för att der njuta den återstående vackra årstiden och de nöjen, som den furstliga smekmånaden förde med sig. Carl Johan hade ärft sin adoptivfaders förkärlek för detta vackra lustslott, hvars tjusande omgifningar och vackra samlingar gjorde det till en synnerligen behaglig vistelseort. Konungen trifdes alltid förträffligt här; men de särskilda förhållanden, under hvilka denna gång sommarhvilan njöts, mångdubblade dess behag. I sin unga, förtjusande sonhustrus sällskap kände sig den

[1]) Dock utan den så kallade »publika spisning», som enligt gammalt bruk hörde dit. Konungen stod ej att öfvertala dertill. »Icke med mindre än att ni ger mig en provins!» var hans svar. Det var Gustaf III, som infört denna etikett, lånad från den höge urbilden i Versailles. Huru dervid tillgick, finner man af en artikel i Hamburger Journal för Dec. 1783. »När konungen spisar *au grand couvert*, är han omgifven af 3 till 400 personer, pärer och adel af alla slag, som finnas i myckenhet och ofta med stor rikedom. Hela couren är stående i en halfcirkel framför taffeln. Då konungen benådar någon af dem med en helsning, framträder denne bugande, och efter ett ögonblicks samtal aflägsnar sig för att lemna rum åt en annan. Utom denna omgifning finnas 6 hertiginnor, hvilka sitta på ömse sidor om taffeln på taburetter, men som dock, enligt etiketten, böra vid vissa tillfällen åter stiga upp. Bakom konungens stol står hertigen af Chartres, son af den äldsta prinsessan af blodet, för att taga emot servietten af H. M:t, då han stiger från bordet.

För att åtfölja H. M:t på jagt erfordras nödvändigt 4 anor både på fäderne och möderne etc. etc.»

Man må ursäkta Carl Johan, republikens uppkomling, att han icke ville spela denna fars.

gamle helt föryngrad. De retsamma skiftningarna i lynnet på grund af statsbestyr eller riksdagsbråk förspordes ej. Han var här glad och älskade att se andra glada, deltog gerna i sällskapskretsen, spelade biljard med kronprinsessan och hofdamerna och lifvade sjelf på det förbindligaste sätt samtalen. Det var en lycklig tid, kanske den lyckligaste, konungen täljde under sin långa, ofta törneströdda regering. På drottningens panna deremot tyckte man sig någongång spåra ett moln; hon trodde sig ofta glömd, vid åsynen af det utmärkta företräde, som egnades kronprinsessan.

Denna var nemligen med en viss nödvändighet den sjelfskrifne medelpunkten för allas hyllning. Också har väl sällan en ung furstinna så hastigt och så väl lyckats att foga sig i de nya förhållanden, i hvilka hon införts; liksom å andra sidan detta väsendtligen underlättades deraf, att den förbindelse, som ofta nog beror af statsintressens slump, här hvilade på den ömsesidiga tillgifvenhetens säkre grundval. Genom adoption tillhörande Napoleonidernas ätt [1]), ledde hon på mödernet sina anor från ett af Tysklands äldsta och ädlaste furstehus, det Wittelsbach'ska, som åt Sverige gifvit dess ryktbara »Pfalziska konungaätt.» Erinringen härom, bibragt genom en vid tiden för hennes hitkomst offentliggjord »Ättartafla», hade dock förvisso ej varit behöflig för att tillvinna henne den allmänna tillgifvenhet, som bättre än något annat för en person i hennes ställning betryggar lifvets lycka. Redan hennes första uppträdande, — den enkla, förbindliga och på samma gång värdiga hållningen, den höga, smärta gestalten, de tjusande, ungdomliga dragen, svenskans välljud från hennes läppar, — hade varit tillräckligt att intaga alla, och det dröjde ej länge,

---

[1]) Då Napoleon förklarade prins Eugène för sin adoptivson, blef ock prinsens nyfödda dotter, vår kronprinsessa, som kejsaren sjelf låtit i dopet uppkalla Josephine, utnämnd till furstinna af Bologna (den 27 Dec. 1807) med ett vackert apanage. Utnämningen hade följande lydelse: »För att gifva ett särskildt vedermäle af vår bevågenhet mot vår goda stad Bologna, hafve Vi härigenom utnämnt och utnämne Vår högt älskade sondotter prinsessan Josephine till furstinna af Bologna. Napoléon.»

innan prof af en sällsynt hjertats godhet ytterligare stegrade och stadfäste det första intrycket. Då sådan var känslan hos den stora mängden, som dock ej med henne kunde komma i annat än en helt flyktig beröring, kan man lätt sluta, huru stort och på samma gång behagligt hennes inflytande skulle blifva inom den trängre krets, som utgjorde hennes dagliga omgifning.

Af de samtidigt anlände utländingarne, som nu med vårt hof förenades, intogos främste platserne af grefvinnan Tascher och hennes svåger grefve Louis Tascher. Den förra, född Clary, en brorsdotter till drottningen, var en liflig, mörkögd skönhet, som, förmäld med en brorson till kejsarinnan Josephine, under Joseph Bonapartes korta konungavälde i Spanien utgjort förnämsta perlan i hans hof. Hon utnämndes nu till hofmästarinna hos drottningen, hvars odelade förtroende hon egde. Vänlig, glad, förekommande, — och således i allo en motsats till madame La Flotte, som år 1811 åtföljt dåvarande kronprinsessan och i Stockholm vann så föga sympatier, — gjorde hon sig snart vänner vid hofvet. Hennes salong[1]) blef inom kort en föreningspunkt för hofkretsens ungdom och jemväl för »corps diplomatique», som ej försmådde att här bakom courtoisiens skärm sköta sitt hemliga kunskaparevärf.

Grefve Louis Tascher hade vid 14 års ålder kommit till Frankrike från Martinique och blifvit intagen vid krigsskolan i Fontainebleau. Utgången derifrån, blef han af kejsaren anställd såsom simpel underlöjtnant vid infanteriet: »Gossen måste lära sitt yrke», sade Napoleon till Josephine. Genom hennes åtgörande upphöjdes han dock snart till »Comte de l'Empire» med ett majorat af 100,000 francs ränta. Detta var inledningen till hans förmälning i helt unga år med prinsessan Amelie af Leyen, en nièce till Furst-Primas[2]). Han gjorde kriget med utmärkelse, blef sårad i slaget vid Eylau,

[1]) Hon bebodde på slottet en våning, belägen nära intill drottningens.

[2]) Det var hennes mor, som genom baron Fredrik Ridderstolpes beslutsamhet halfdöd rycktes ur lågorna vid den ryktbare balen hos furst Schwartzenberg i Paris år 1810.

deltog i det stora fälttåget mot Ryssland, och utnämndes slutligen till adjutant hos prins Eugène, vid hvars person han sedan ständigt varit fäst. — Hån blef general i Bayersk tjenst.

Sällskapskretsen på Rosersberg utgjordes för öfrigt af allt hvad »la haute volée» den tiden egde utmärkt. Vistelsen der framstår ock än i dag för den gamle Samlarens minne såsom en af de angenämaste tidpunkter, han genomlefvat. Man roade sig, spelade, sjöng, man dansade på idel rosor. Riksdagen och dess gräl, finansoperationerna och den »allmänna nöden», voro här glömda eller blefvo på sin höjd föremål för ett godt skämt. Förestod någon angelägen votering, införpassades några adjutanter och kammarherrar till riddarhuset; det var allt [1]); men i öfrigt stördes ej det glada Rosersberg af statsbråket. Nöjena visste ej af någon »anledning till anmärkning», och förnyades också dagligen under olika skepnader. I en liten daglig tidning, »le Furet des Salons et des Coulisses», hvilken vanligen upplästes vid dejeunern, skildrade grefve Lagerbjelkes eleganta och qvicka penna sällskapslifvets personligheter och deras små äfventyr. Om aftnarne uppfördes ofta sällskapsspektakel, i hvilka det unga hofvet fann ett särdeles nöje. Både kronprinsen och hans gemål uppträdde deri med utmärkt framgång. Konungen bevistade dessa tillställningar med fryntligt sinne och var ej den siste att gifva sin belåtenhet tillkänna, isynnerhet då prinsessan hade sina lyckliga ögonblick. Han var till och med ofta närvarande vid repetitionerna. Grefvarne Lagerbjelke, Tascher och Gustaf Löwenhjelm deltogo med sinnets hela ungdomlighet i dessa föreställningar och utförde sina roler med en talang, som, skulle hedrat pariserscenens konstnärer. Så lefde man utan annat tvång än det, som

[1]) Också läser man i Argus (1823, N:o 68) följande anmärkning: »Man kan ej nog göra rättvisa åt det nit, hvaraf en mängd af ridderskapet och adelns ledamöter såväl vid valet af statsrevisorer, som ett och annat föregående tillfälle af samma art (ibland annat justitieombudsmansvalet) visat sig lifvade; ty fastän valen merendels börjas tidigt på förmiddagen — till och med klockan 8 — så hafva till och med ålderstigna personer och sådana som vistas på landställen, såsom Drottningholm, o. s. v. ej saknats vid utöfningen af den vigtiga *voterings*rättigheten.

vördnaden och tillgifvenheten frivilligt ålade. — Aftonkretsarne voro vanligen de intressantaste. I biblioteket kunde konungen då taga plats vid det stora bordet, som var betäckt med planchverk öfver tidens märkligaste tilldragelser och personligheter. Betraktandet gaf anledning till fängslande samtal, åt hvilka konungen genom sitt rika minne och sin ovanliga gåfva att väl berätta förlänade ett särskildt behag. Särskildt bidrog grefvarne Lagerbjelkes och Löwenhjelms närvaro att lifva samspråket; ofta blixtrade det af snille och qvickhet. Konungen, som med förkärlek underhöll sig med dessa stjernor af första rangen, inledde då med dem ett lifligt utbyte af tankar, ständigt omvexlande, träffande, fint skiftande och ur aldrig sinande källa.

Ur Samlarens dagbok från denna tid må följande teckning af de båda grefvarne meddelas: »Statskonst och vetenskap, förvaltning och finanser, skön konst och litteratur, — allt behandlar grefve Lagerbjelke med lika lätthet och allt förmår han göra i lika hög grad fängslande. Han vet att breda verldsmannens behag öfver hvarje ämne, som afhandlas, och gör det derigenom omtyckt. Han tycker om att tala, och har han en gång fått ordet, släpper han det ej så lätt. Att höra honom och konungen i samspråk är utomordentligen nöjsamt. Det är liksom en täflan om företrädet i uppfattningens snabbhet, och tankeutbytet genomkorsas och belyses af snilleblixtar. Lagerbjelke eger i ovanligt hög grad fransyska språket i sin magt och begagnar sig deraf med förkärlek. Hans skämt är utan bitterhet; ty ehuruväl hans sinnesrigtning lutar en smula åt satiren, har han lefvat allt för mycket vid hofven, att ej hafva förvärfvat den förbindliga ton och den fina artighet, som utgöra vilkoren för ett behagligt samlif.»

»Grefve Gustaf Löwenhjelm är fransman till uttryckssätt och sinne, och i älskvärdhet en värdig son till sin moder, — en af »de tre gracerna» vid Gustaf III:s hof. Han har från barndomen vistats i utlandet vid hofven och i de diplomatiske kretsarne, och derunder tillegnat sig ett fulländadt behag i sätt att vara. Upplyst, god och förbindlig, eger han derjemte den sinnets redbarhet, som vid ett hof är så sällspord. Pålitlig och trofast såsom vän, är han omtyckt af alla, som känna honom. Konungen har han följt alltsedan hans ankomst

till Sverige, och de många vigtiga beskickningar, han utfört under de minnesvärda åren 1813 och 1814, hafva bragt honom i förtrolig beröring med flertalet af tidehvarfvets mest framstående personligheter; särskildt med kejsar Alexander, som för honom hyser synnerlig tillgifvenhet.»

Så förflöto de siste sommarmånaderne. I Augusti gjordes ett kort besök på Drottningholm, der med en storartad fest firades på samme gång kronprinsens namnsdag och årsdagen af konungens utkorande till tronföljare. Efter en lysande taffel bjöds man på ett sällskapsspektakel, vid hvilket, jemte »les dames Martin», uppfördes ett af grefve Lagerbjelke dagen till ära författadt tillfällighetsstycke. Det hedrade både författaren och de utförande; artigheterna voro fint och väl anbragta, utan det fadda smicker, som man ofta återfinner i detta slags litterära alster. Hufvudrolerne innehades af kronprinsen och kronprinsessan, samt grefvarne Brahe, Tascher, Lagerbjelke och Löwenhjelm. Kronprinsessans spel tjusade alla och behagade konungen så högt, att han vid föreställningens slut förärade henne ett ganska dyrbart garnityr af diamanter och äkta perlor. Deremot tycktes konungen ej i allo gilla, att kronprinsen så ofta uppträdde på tiljorna och lät höra sin vackra röst. Han yttrade småleende: »Min käre Oscar! Jag är väl ingen Filip af Macedonien och du ingen Alexander; men jag vore böjd att säga till dig, som han till sin son: »Blyges du ej Alexander, att sjunga så väl!» Synnerlig tillfredsställelse rönte konungen vid detta tillfälle af den varma hängifvenhet, som folket betygade. Hufvudstadens befolkning hade till ofantligt antal strömmat ut till Drottningholm för att åskåda ståten, särskildt ett praktfullt fyrverkeri och en halsbrytande lindansning af den då särdeles ryktbare franske truppen Fourreaux. Då konungen såg slottsparken och omgifningarna fyllda af folk, tog han sin son under armen och begaf sig med honom ensam till fots ned bland den böljande mängden, som vördnadsfullt gaf plats, och sedan under tåget genom alléerna med skallande lefverop och viftande hattar helsade de båda furstarne. Vid återkomsten vände sig konungen om på slottstrappan och yttrade till kronprinsen, i det han sträckte ut handen mot folket: »Se der ditt enda

säkra stöd! Det är ej inom denne krets, du finner ränkerna och otacksamheten».

Ur lustslottens lilla hemliga krönika från denna tid skulle väl för öfrigt kunna meddelas åtskilligt, som kunde tjena till ämne för nutidens många romanförfattare och författarinnor. Men historien har ingen rätt att intränga på detta område, äfven om man erkänner, att hofvens föredömen utöfva ett märkbart inflytande på folken. Och lyckligtvis voro såväl Carl Johan som hans gemål af allt för rena seder, att i detta hänseende gifva andra än goda exempel. Konungen var i denne punkt sträng, särskildt i fråga om drottningens omgifning, och någonting liknande baron Armfelts öppet anstötliga förhållande till fröken Rudenschöld skulle aldrig kunnat inträffa vid Carl Johans hof. Men väl fanns äfven der plats för galanteriet, hvilket dock alltid var vida skildt från det mångbesjungna Gustavianska tidehvarfvets obeslöjade lättsinne.

Efter inflyttandet till hufvudstaden anordnade det unga hofvet sitt hemlif på ett enkelt och behagligt sätt. För dem, som hedrades med dess inbjudningar, var det ett nöje att bevittna deras lycka och den friska glädje, som rådde i denne krets. Kronprinsen egde väl ej sin faders lysande egenskaper, men han var i besittning af en bildning, vida öfver det vanliga måttet. Det var nordiskt allvar och redbarhet i hans tankar och sydländsk liflighet i hans sätt att dem meddela. För de sköna konsterna hyste han lifligt intresse, fann ett nöje i att uppmuntra dem, och idkade sjelf med framgång tonkonst och målning. Hvardagslifvet inom de ungas krets var särdeles enkelt, och bildade snarast en motsats till det öfverflöd, som herskade inom de högre samhällsklasserna. Ofta hedrades de högre kretsarne af deras besök; de deltogo då anspråkslöst i sällskapslifvet, vänliga mot alla, utan att förlora något af sin värdighet. Länge fick dock ej Sveriges hufvudstad odeladt ega dem inom sina murar; brödrafolket hade äfven kraf och önskningar, som borde tillfredsställas. De förhållanden, hvilka närmast föranledde ofvan antydda förändring, skola utgöra ämnet för följande afdelning af vår skildring.

TREDJE KAPITLET.

Kronprinsen vicekonung i Norge. 1824 års storthing. Läger i Skåne.

Kronprinsens passiva ställning i afseende på statsbestyren. — Han utnämnes till vicekonung i Norge. — Carl Johans instruktion för honom. — Ankomst till Kristiania och storthingets hjertliga tolkning af folkets tillgifvenhet. Konungens trontal och lagförslag. — Landets ekonomiska ställning. — Blick på storthingets sammansättning. — Konungens grundlagförslag afböjas, men ökade anslag erbjudas åt kungl. familjen. — Statsregleringen. — Finansernas gynnsamma ställning. — Konvertering af statsskulden. — Förslag om förlikningskomitéer, om mått, mål och vigt, om väghållning, lotsväsende m. m. — Nya statuter för Norges högskola. — Bodösaken uppskjuten. — Femton ätter erkännas såsom adliga i Norge. — Storthinget afslutas. — Konungens vistande vid lägret i Skåne. — Återigen 17 Maj. Oscars åsigt om dess firande. — Han afreser till lägret i Skåne. — Grefve A. v. Rosens förslag om den beryktade skeppshandeln. — Planer till handelsförbindelse med Sydamerikas spanska kolonier. — Wirséns betänkande derom. — Kronprinsen återkallas från Norge. — Hans deltagande i flere komitéer. — Wirséns inträde i statsrådet. — Hans öfvervägande inflytande. — Grundlig omskapning af tullväsendet. — Svindlande lyx och korruption. — Ordensvurm. — Carl XIII och Gyllene-skinnet. — Löjlig dubbnings-ceremoni, hvarom Carl Johan brefvexlar med Ferdinand VII. — Morenos sista uppdrag och död.

Ehuru nu nära 25 år gammal, hade kronprinsen ännu ej fått regelbundet deltaga i statsrådets öfverläggningar. Han hade visserligen vid uppnådd myndighetsålder der hållit sitt inträde, men dervid stadnade det. Han egde dock af naturen ett klart förstånd, omsorgsfullt odladt af hans förste lärare och sedermera af honom sjelf vidare utbildadt under trägen beröring med Sveriges utmärktheter i vetenskap, vitterhet och konst. Detta, i förening med ett godt hjerta, en stark känsla för »rätt och sanning», sjelfständighet i åsigter, klok betänksamhet, samt ett vänligt och nedlåtande sätt att vara, hade tidigt tillvunnit honom stora sympatier. Man beklagade också temligen allmänt den afskilda ställning, i hvilken han hölls.

anseende det både nyttigt och nödigt att arftagaren till tronen i tid gjorde sig något så när förtrogen med ärendenas behandling, på det att han en gång i framtiden måtte kunna med erfaren hand fatta statsrodret. Förklaringsgrunden till nyssnämnda missförhållande har man tvifvelsutan att söka i kronprinsens ställning till tidehvarfvets politiska och sociala frågor. Liksom vanligen flertalet af ungdom hade ock han låtit förmärka en icke obetydlig lutning åt de frisinnade eller s. k. liberala åsigterna. Sin öfvertygelse vidhöll han ock med både bestämdhet och ihärdighet, samt på samme gång med ett lugn, som ej gerna kunde undgå att göra intryck. Detta allt var konungen ingalunda obekant, äfven om man försummat att fästa hans uppmärksamhet vid hvad man kallade kronprinsens »koketterande med oppositionen.» Carl Johan, med både vilja och förmåga att ensam sköta sina riken, hyste ingen särdeles håg att i statsrådets öfverläggningar införa denne målsman för de nya idéerna; han kunde der tilläfventyrs hafva blifvit obeqväm, enär en och annan bland rådgifvarne torde kanske funnit mindre betänkligt att yttra och förfäkta åsigter, stridiga mot konungens, om understöd varit att förvänta från tronföljaren.

Då kronprinsen imellertid, nu hunnen till mognad ålder, med all sonlig tillgifvenhet yttrade sin lifliga önskan att närmare lära känna arten af sina framtida pligter, beramades det, att han till en början skulle deltaga i den dåvarande s. k. statsrådsberedningens sammanträden. Han började ock dermed i Januari 1824, men hade knappast bevistat några få sammanträden, då han ($\frac{12}{2}$) utnämndes till vice-konung i Norge. Hans förordnande lydde dock blott på ett tills vidare; »intill dess det kan behaga Oss att kalla honom tillbaka eller pålägga honom andra uppdrag» [1]).

Det torde väl ej vara alldeles obefogadt att söka anledningen till denna utnämning mindre i en önskan att på detta sätt tillfredsställa hans åhåga efter en vidsträcktare verksam-

---

[1]) En något olika form lärer till en början hafva varit tillämnad. Se Carl Johans bref till Sandels, $\frac{13}{2}$ 1824, hos *Adlersparre:* Anteckningar om bortgångne samtida; III, 124.

hetskrets, än i de särskilda förhållanden, som just vid denna tid voro egnade att tilldraga sig Norges konungs synnerliga uppmärksamhet. Det 4:de lagtima storthinget var samladt sedan början af Februari och skulle nu snart fatta sitt beslut öfver de många och vigtiga grundlagsändringar, som af konungen år 1821 föreslagits och om hvilkas antagande han var synnerligen angelägen. Sinnesstämningen inom landet kunde under sådana förhållanden ej vara något likgiltigt och kronprinsens utnämning till vice-konung var ur denne synpunkt utomordentligt egnad att ingifva de bästa förhoppningar. Norrmännen, hvilkas nationela ömtålighet städse varit obehagligt berörd af de svenske riksståthållarne, hade deremot intet att anmärka mot en vice-konung; tvärtom uppfylldes genom denna anordning en af deras lifligaste önskningar[1]). Och då dertill lägges, att kronprinsens nogsamt kände förkärlek för Norges fria författning och unga nationalitet måste blifva ett välkommet skydd mot de »amalgamations»-planer, som ännu spökade i månges inbillning, må man väl säga, att denna utnämning. såsom politiskt drag betraktad, var väl beräknad. ehuru följderna ingalunda blefvo de förväntade.

I sällskap med sin unga gemål, och följd till Stäket af konungen och drottningen, anträdde kronprinsen sin resa den 5 April. Vid afskedet öfverlemnade konungen till honom en i brefform affattad instruktion, hvilken angaf den rigtning. han i sin nya embetsutöfning borde följa. Såväl af denna anledning, som ock emedan den gifver en ypperlig inblick i Carl Johans personlighet både såsom regent och menniska. meddela vi densamma härnedan fullständigt[2]). På konungens begäran qvarstadnade Sandels tillsvidare i Norge, ehuru hans riksståthållareskap naturligtvis upphörde från och med kronprinsens ankomst. Oberäknadt fördelen för den unge vicekonungen att vid sin sida såsom rådgifvare ega en med Norges förhållanden förtrogen person, åsyftades med denna anordning jemväl att, vid kronprinsens tillämnade bortresa på några

[1]) Detta uttrycktes också särdeles bestämdt i den adress, storthinget med anledning af utnämningen afl ät till konungen. *Storth. Forhandl.*, 1824. Febr. 139 f.

[2]) Bilagan N:o 3.

veckor i och för det stora sommarlägret i Skåne, ega någon inflytelserik person qvar i Kristiania under fortgången af storthingets förhandlingar[1]).

Dagen efter sin ankomst till Kristiania uppvaktades den nye vice-konungen ($\frac{12}{4}$) af storthingets samtlige medlemmar, och den för tillfället tjenstgörande presidenten, grefve Wedel-Jarlsberg, tolkade i hjertliga ordalag norska folkets glädje öfver utnämningen. »Det åligger oss», yttrade han bland annat, »att tala och handla i den anda, som lifvar det folk, hvilket valt oss. Derföre framträda vi nu för att af uppriktigt hjerta lyckönska E. K. H. och oss vid Eder ankomst till gamla Norges land; och aldrig voro vi så fullt förvissade om att rätt tolka norska folkets tankar och känslor, som då vi nu försäkra E. K. H., att ord endast svagt förmå uttrycka den innerliga glädje och den hjertliga tacksamhet mot försynen och mot landets fader, som Eder närvaro väcker i hvarje norskt bröst.» Kronprinsens enkla och värdiga svar väckte allmänt bifall[2]). — Det goda förhållandet mellan honom och folkombuden rubbades ej heller under fortgången af deras förhandlingar, ej ens då besluten i de vigtigaste frågorna började gå i strid mot regeringens önskningar. Man erkände villigt hans grannlagenhet att aldrig söka inverka på öfverläggningarna eller inskränka storthingets fullkomliga frihet att behandla angelägenheterna[3]).

---

[1]) »Ni känner personerna och förhållandena; och ehuru ni ej för tillfället bekläder det höga embete, ni innehaft, kan ni dock genom er blotta närvaro utöfva en inverkan på sinnena och göra oss väsendtliga tjenster.» Carl Johan till Sandels, $\frac{7}{5}$ 1824; hos *Adlersparre*, l. c., p. 127.

[2]) Några dagar senare ($\frac{22}{4}$) egnades en dylik helsning åt kronprinsessan. Se Storth. Forh. för desse dagar.

[3]) En anteckning af Heinrich Steffens, som just vid denna tid gästade sitt gamla fädernesland, ger oss tillfälle att lära känna några af de egenskaper, genom hvilka kronprinsen i så hög grad lyckades tillvinna sig norrmännens tillgifvenhet. Det var vid en bjudning kort efter storthingets afslutande; samtalet inom den krets, till hvilken kronprinsen slutit sig, började glida in på det, särskildt vid denna tid, ömtåliga området af den politiska ställningen i Europa, folkens ställ-

Storthinget hade, såsom nämndt är, redan i Februari börjat sina öfverläggningar. Konungens trontal, som upplästes af statsrådet Collet, framhöll särskildt de vigtiga grundlagsfrågor, som nu skulle blifva föremål för beslut, samt betonade isynnerhet frågan om upphäfvandet af det suspensiva veto. I storthingets svar kan man svårligen undgå att mellan raderna läsa afslaget, allt dock under försäkran, »att hvad än resultatet af våra rådplägningar må blifva, skola dock alltid våra beslut bära stämpeln af sann fosterlandskänsla, förenad med osviklig trohet och en lika hjertlig, som underdånig tillgifvenhet för vår konung» [1]).

I storthingets sammansättning, liksom öfverhufvud i hela utvecklingen af norska folkets nationela och politiska lif, röjde sig ännu vid denna tid intet af det fanatiska partiväsende, som ett tiotal af år längre fram skulle uppröra sinnena. Flere af de hetsiga hufvuden, som vid nästföregående storthing fört missnöjets och den öfverdrifvet ömtåliga nationalkänslans talan. — en Ploen, Hoel, Rosenkilde, Flor [2]), m. fl. saknas nu, och

---

ning till hvarandra inbördes, samt förhållandet mellan regenter och folk. »Kronprinsen hade kunnat afbryta samtalet öfver ett dylikt ämne. Han gjorde det ej; gick saken in på lifvet; yttrade sig såsom son af en konung, som genomlefvat revolutionen och kämpat för densamma, och likväl på samma gång med besinningsfullheten hos en konungason, som var bestämd att beherrska om ej just oroliga, dock öfver sin frihet stolta folk. Den mest nogräknade hofman kunde vara nöjd med hans yttranden och dock förstod han att tillvinna sig norrmännens lifliga bifall, hvilka i allt större mängd omgåfvo oss. — — Jag begrep, hvadan hans stora popularitet i Norge kom.»

[1]) Bihang till Post-Tidningen, 1/6/2 1824.

[2]) Flor var verkligen äfven denne gång vald såsom ombud för Drammen; men valet förklarades olagligt, och då ingen möjlighet förefanns att förena de derstädes, såsom det vill synas, starkt upphetsade sinnena, blef slutliga följden den, att Drammen för denne gång gick förlustig sin representationsrätt. — Bland valen torde för öfrigt böra anmärkas kansliradet Morgenstjerne's, hvilket underkändes, sedan han vägrat afgifva en honom affordrad förklaring öfver verkliga förhållandet med ett af honom förut åtnjutet penningunderstöd ur konungens enskilda kassa.

om äfven en och annan mera utpreglad oppositionsman finnes bland de 75 folkombuden, så voro de dock (såsom t. ex. köpman Stoltenberg, prosten Schytte, m. fl.) tydligen långt mera sansade och fullt medvetne om den parlamentariska anständighetens kraf. — Med hänsyn till utvecklandet af det politiska medvetandet återstod ännu mycket att göra hos den stora massan af folket. Den hade ännu föga mer än en dunkel aning om sina krafter och såsom en följd deraf märktes ej heller någon synnerlig benägenhet å allmogens sida att göra gällande det öfvervägande inflytande, som enligt grundlagen *kunde* blifva densamme till del, och som efter afslutningen af den politiska menlöshetens tidskifte framkallade striden mot »intelligensen» i allmänhet och embetsmäns insättande i storthinget isynnerhet. Antalet af storthingsmän tillhörande allmogeklassen var år 1818 blott 18; år 1821 hade det ökats till 27; vid detta storthing steg det endast till 25; således långt ifrån den öfverväldigande massa, som under påtryckningen af de stora politiska rörelserna i början af 1830-talet plötsligen dykte upp vid 1833 års storthing. — Och vänder man sig ändtligen till de yttringar af det nationela lifvet, som hittills försports efter det stora steget af år 1814, så kan man svårligen, under allt erkännande för öfrigt af dessa sträfvandens berättigande, undgå att finna dem — uttryckta, såsom de vanligtvis under detta naivare tidskifte voro, i »fosterländska» dryckessånger och braskande tal om »Norges Fjelde» — vara snarast af oförargligt muntrande art. Åtminstone voro de fjerran från den anstötlighet, som utmärker dem vid den tidpunkt, då i »Dæmringsfejdens» dagar den missrigtade norskhetsifvern med ett slags berserkaraseri bet och slog omkring sig, än mot det politiskt öfverlägsna nuvarande brödrafolket, än mot det forna brödrafolkets andliga herravälde. I korthet sagdt: sjelfbelåtenheten hade ännu ej öfvergått till sjelfförgudning[1]).

Ur ofvannämnde synpunkter förefunnos således inga anledningar till farhågor för den närmaste tiden, och detta så

---

[1]) Jemför *Orla Lehmann:* Norge och Nordmændene. Reiseerindringer fra 1836 og 1865, p. 11—14.

mycket mindre, enär under inflytandet af gynnande omständigheter det ekonomiska betryck, som hittills hemsökt det fria Norge, nu börjat lemna plats åt en ställning af väsendtligen annan art. Storthingets välbetänkta beslut (år 1822) att öppna banken för invexling af dess sedlar mot en småningom sig mot pari närmande kurs hade redan burit god frukt [1]). Åren närmast efter krigets slut, 1815—1822, hade för Norge, liksom för hela Europa, varit en hemsökelsens tid med hänsyn till handel och näringar. Särskildt hade den vigtiga fraktfarten och trävaruutskeppningen haft att kämpa med betydande svårigheter. Med år 1823 inträder en vändning till det bättre, och de närmast följande tvenne åren voro synnerligen fördelaktiga [2]). Skördarna utföllo temligen tillfredsställande, fisket lemnade ett ovanligt rikligt utförselöfverskott och rikets finansiela ställning i dess helhet hade så förbättrats, att regeringen ej behöft anlita det kreditiv på banken, som 1822 års storthing i och för möjlig statsbrist ställt till dess förfogande.

Efter denna inledande öfversigt, gå vi nu att i största korthet redogöra för det väsendtligaste af sjelfva storthingsförhandlingarna. Vi börja då, såsom billigt är, med hufvudfrågan: grundlagsändringsförslagen. Deras hufvudsakliga innehåll är redan förut af oss angifvet [3]). Vigtigast voro utan gensägelse de kungliga förslagen, hvilka i sin helhet inneburo ganska väsendtliga jemkningar af författningens hela skaplynne.

---

[1]) Banksedlarnes kurs hade steg för steg kunnat sänkas från 190 till 187½ (Jan. 1823), 182½, 180, 177½, och ändtligen till 175 (Jan. 1824).

[2]) Detta visar sig särdeles tydligt i den utländska kursens förbättring. Den på Hamburg var i medeltal år 1820: 146½; 1821: 175; 1822: 200½; 1823: 166½; 1824: 146½; 1825: 111½.

[3]) X: 219 f. Om beskaffenheten af Ploens förslag (jemf. X: 220, not. 3) lemna 1824 års storthingsförhandlingar för Maj, p. 328, upplysning. Det åsyftade, att under tiden för storthings hållande ingen sammandragning af norske trupper, ensamt eller i förening med svenske, skulle få i Norge ega rum, och att i fredstid högst 3000 man af ettdera rikets trupper skulle få sammandragas i det andra.

Vi hafva redan ofvan antydt det afslag, de i allo rönte, och det återstår således endast att något närmare angifva grunderne till detta beslut. Utgången var i sjelfva verket icke svår att förutse. Man afsäger sig i allmänhet ej gerna de fördelar, man en gång vunnit; minst när en ännu ej utplånad misstänksamhet underhåller farhågan att en första eftergift skall framkalla nya anspråk. I samme mån det politiska lifvet börjat i Norge komma till utveckling, hade derjemte allt kraftigare utbildat sig den onekligen ganska sunda föreställningen, att »det är för grundlagens helgd, liksom för dess obrottsliga efterlefnad och för folkets trohet och tillgifvenhet för författningen ett oeftergifligt vilkor, att den så föga och så sällan som möjligt förändras» [1]). Och i dessa ord ur storthingets adress till konungen med anledning af dess ifrågavarande beslut uttalas tvifvelsutan den grundsats, som vid detta tillfälle för flertalets votum varit bestämmande. — Och hvad sjelfve kärnpunkten af de kungliga förslagen beträffar, frågan huruvida regentens veto i lagstiftningsfrågor borde vara absolut eller blott suspensivt, kommo till desse allmänne grunder jemväl särskilde sådane af afgörande betydenhet. Dels befarade man, att ett medgifvande i denne punkt skulle väsendtligen rubba den af grundlagen utstakade jemvigten mellan statsmagterna, dels trodde man, att Norges särskilda ställning efter föreningen med Sverige oeftergifligen kräfde fasthållandet af det ursprungliga stadgandet. »Det skulle ju kunna hända, att de förenade rikena någon gång med hänsyn till en eller annan fråga befunnes ega stridiga intressen. Och i sådant fall vore det ju möjligt, att antagandet af ett för Norge gagneligt lagförslag kunde stöta på hinder, som under andra omständigheter ej yppats» [2]).

---

[1]) Storthings Forh. Maj, p. 434.

[2]) Sistnämnda betänklighet framhålles af *Steffens*, l. c. IX: 227, såsom den egentligen drifvande kraften för afslag i denne punkt, och han kan tvifvelsutan i detta hänseende vara väl underrättad. Deremot har han orätt i sitt påstående att detta skäl, såsom varande en ömtålig punkt på grund af föreningens nyhet, ej kunde öppet vidröras. Tvärtom betonas det ganska bestämdt såväl i komitébetänkandet, som ock i adressen till konungen. Storth. Forh. Maj, 107, 453.

Det särskilda utskott, som egt att öfver samtliga dessa frågor utarbeta betänkande, bestod af assessor Hornemann, sorenskriver Knudssøn, statsrådet Christian Krohg, professor Sverdrup och grefve Wedel-Jarlsberg. Krohg var dess ordförande, och honom lärer hufvudsakligen tillkomma förtjensten af det vidlyftiga betänkandets utarbetning; ett arbete, som ock åt honom förvärfvade samtidens synnerliga beundran [1]).

Vid föredragning inför storthinget ($\frac{22}{5}$) af detta utlåtande bifölls det punkt efter punkt *enhälligt*. Och då sådant blef de kungliga propositionernas öde, kan man lätt tänka sig, att enskildes ändringsförslag ej skulle röna bättre medfart ($\frac{22-24}{5}$).

Utan tvifvel för att mildra intrycket hos konungen af det storartade nederlaget, beslöt storthinget att till honom aflåta en särskild adress, i hvilken utförligt angåfvos de skäl, som i hvarje punkt varit bestämmande för dess afslag, och tillika uttalas den förhoppning, att konungen med välbehag skulle mottaga underrättelsen, att den författning, han sjelf med kraftig hand befästat, redan efter få års förlopp blifvit folket i hög grad kär [2]).

Såsom ett ytterligare bevis att detta afslag ej egde sin grund i någon blind afvoghet mot regentens önskningar, kan man jemväl betrakta detta storthings beslut att, på förslag af enskild person, väsendtligen höja de på civillistan uppförda

---

[1]) *Steffens*, l. c., säger härom: »Otvunget yttrade den tiden Sveriges främste statsmän sin beundran öfver föreningen af försigtigt, skonsamt, ja vördnadsfullt språk med största bestämdhet i de skriftliga inlagorna i striden. De kunde till halt och form mäta sig med de bästa från hvad land som helst.» — *Orla Lehmanns* dom utfaller helt annorlunda: »Såsom statsskrift förtjenar ej detta utlåtande det stora anseende, det åtnjuter. Att dess författare väsendtligen härigenom blifvit en nationens frihetshjelte, är således en heder, som förvärfvades för temligen godt köp.» — För undvikande af vidlyftighet hänvisa vi allenast till den skarpa kritik, den danske statsmannen underkastar såväl den kgl. propositionen, som ock motiven för storthingets afslag i denne punkt, l. c., p. 64—67. — L. nämner bland utskottsledamöterne stiftsamtman Sibbern i st. f. assessor Hornemann. Vi följa Storth. Forh., Febr. 126.

[2]) Storth. Forh., Maj. 420—471.

summorna, genom att låta dem utgå i silfver i stället för i sedlar. Samtidigt beviljades såsom Norges andel i kostnaderne för kronprinsens utrikes resa och förmälning en summa af 60,000 specier i silfver att oberoende af budgeten bestridas ur statskassans silfverbehållning.

Den för nästkommande skatteperiod fastställde riksstaten upptog förslagsvis årsinkomsterna till 547,720 sp. i silfver (det mesta genom införseltullen), samt 1,321,640 sp. i sedlar (med inbegrepp af ett årligt tillskott af 70,000 sp. från statskassans nuvarande sedelbehållning samt det till sedelvärde förvandlade öfverskottet af inkomster i reda penningar). Främsta rummet på sistnämnde del af inkomststaten intager utförseltullen och konsumtionsafgiften med 600,000 sp.; vidare märkas: stämpelafgift 98,000 sp.; bränvinsskatt omkring 57,000 sp.; tionden och jordeboksräntor: 48,000 sp. o. s. v. Utgifterna beräknades till 367,497 sp. i silfver (hvaraf 96,000 till det kungliga huset och det öfriga till räntor och afbetalningar å statsskulden), samt i sedlar 1,741,640 sp. Högst på sistnämnde del af utgiftsstaten stå landtförsvaret med 600,000 sp. och sjöförsvaret med 190,000 sp. Denne riksstat bildar för öfrigt på sätt och vis epok; den är nemligen den äldste, som lämpligen kan upptagas till jemförelse med senare tiders, enär nu för förste gången fullständigt utgifterna i och för hela statsskulden, tullaflöningarna, m. m. togos i beräkning[1]). — Det belopp, som enligt hvad ofvan anförda siffror utvisa, borde såsom direkt skatt påläggas, fördelades med 80,000 sp. på städerna och 340,000 sp. på landsbygden, medgifvande sålunda en minskning för de förra af 10,000 sp., för den senare af 60,000 sp. mot förhållandet under nästföregående skatteperiod.

Denna skattenedsättning, ehuru ringa till sitt belopp, vittnar nogsamt om den omvårdnad, statens finanser åtnjutit. Redan nu märkas ock sträfvanden till det mål, som år 1836 uppnåddes: samtlige direkte skatters aflyftande och deras ersättande genom statsegendomarnes afkastning samt indirekt beskattning (särskildt då tull). I förra hänseendet mär-

---

[1]) Jfr *Tvethe:* Norges Statistik, p. 251.

kes, att den redan flere gånger beslutade försäljningen af de för staten förlustbringande stora glasbruken nu verkställdes [1]), hvarjemte en del af det »benificerade godset» redan blifvit föryttradt [2]). I senare hänseendet beslöts nu, i samband med antagandet af en ny lag om tullväsendet i dess helhet, en ej obetydlig förhöjning af en del tullsatser, och detta ej i syfte att uppmuntra den inhemska industrien, utan tydligen endast för inkomstens skull [3]). — En icke oväsendtlig förbättring i Norges finansiela ställning bereddes genom regeringens, af storthinget gillade, förslag att med begagnande af den gynnsamma ställningen på penningmarknaden konvertera det första norska statslånet, hvilket, såsom vi erinra oss, afslutats på ganska betungande vilkor [4]). På grund af erhållet bemyndigande upptog regeringen sålunda i nyssnämnda syfte hos Hambro & Son ett nytt statslån till nominelt belopp af 846.200 sp. med 8 % kapitalrabatt och 4 % ränta, att gäldas senast i November 1840 [5]).

Till förhandlingarna rörande statens finanser kunna ock i viss mån hänföras storthingsbesluten om Kongsbergs silfververk och öfriga industriela anläggningar derstädes. I enlighet med hvad en af regeringen tillsatt undersökningskommission hemställt, beviljades en mindre summa för fortsatta bearbetningsförsök i den redan en gång öfvergifna grufvan. Jernverket åter och väfverien, som vid grufdriftens nedläggande år 1805 för statens räkning upprättats, förnämligast i afsigt att bereda arbetsförtjenst åt de afskedade bergsmännen, borde — så beslöt man nu — om möjligt till enskilde försäljas, eljest utarrenderas; vapenfabriken borde deremot fortfarande drifvas

---

1) Jfr X: 181. — De såldes nu för omkring 22,500 sp.

2) Storth. Forh., April. 4—18. — Jfr X: 221.

3) Först år 1830 och ännu bestämdare år 1833 började man inslå vägen af »skyddstullar»; dock ingalunda uteslutande.

4) Jfr X: 168, noten 3. — Utom derstädes nämnda vilkor var och stadgadt tullinkomsternas och konsumtionsafgiftens pantförskrifning, hvarjemte ett mot lånet svarande belopp i obligationer blifvit såsom ytterligare säkerhet öfverlemnadt till långifvarne. Storth. Forh. Juli, 389 f.

5) Redan den 1 Augusti 1836 verkställdes slutbetalningen.

för statens räkning. Om försäljning af sjelfva silfververket blef först vid nästa storthing tal.

Den redan år 1818 väckta frågan om vidsträcktare handelsrättigheters medgifvande åt »Ladestedet» Aalesund upptogs nu ånyo och bifölls, trots ihärdigt motstånd från ombuden för Bergen, Kristiansund och Molde, hvilka städers välfärd ansågs vara af förslaget hotad. — En kgl. proposition om en ny stads anläggande vid Mjösen föranledde från storthinget en begäran om tillsättandet af komiterade för närmare undersökning af de i fråga ställda lokaliteternas inbördes företräden. — Samma påföljd hade ett väckt förslag om undersökning af af medlen för Finmarkens uppkomst, särskildt genom utvidgade handelsfriheter vid Hvita Hafvet såsom gengäld för de förmåner i samma rigtning, som i Norge voro förlänade åt Ryssarne.

Bland lagförslag, som vid detta storthing antogos och sedermera af regeringen stadfästes, anmärka vi följande: om förlikningskommissioner; om mått, mål och vigt; om vägunderhållningen; om lotsväsendet; om gränserne mellan den civila och militära jurisdiktionen; om inqvartering i fredstid, samt om vattens ledning öfver annan mans egor. — Ett från regeringen framstäldt förslag om indragning af en del af de värfvade trupperne (fotfolket och jägarne) och deras ersättande genom ett motsvarande antal distrikts-linietrupper blef af storthinget undanskjutet, ehuru skälen för förändringen, hufvudsakligen hemtade från svårigheten att numera[1]) kunna fylla det lagbestämda antalet, snarast synas hafva bort framkalla ett bifall.

Den gamla tvistefrågan om nya statuter för Norges högskola blef nu lyckligen afgjord i öfverensstämmelse med stor-

---

[1]) Förut hade mången lockats att genom värfnings tagande vinna en tidigare befrielse från värnepligten; men, sedan numera tjenstgöringen i linien inskränkts till hälften, hade denna anledning upphört att verka. Täta åtal mot det värfvade manskapet hade ock under senare tiden visat, att värfningen ej kunnat ske med tillbörlig hänsyn till den värfvades sedlighet.

thingets önskningar och konungen stadfäste under den 28 Juli i Göteborg det ingifna lagförslaget härom[1]).

Granskningen af statsrådsprotokollen hade denne gång ingen påföljd. En del mot tryckfrihetens missbruk och öfverdrifter rigtade tvångsåtgärder ansågos väl af vederbörande utskott böra föranleda några statsråds åtalande, men detta afslogs af storthinget; och de anmärkningar, som i öfrigt framställdes, voro af den obetydliga beskaffenhet, att utskottet sjelft, under vitsordande af den norska regeringens konstitutionsmässiga sinnelag och handlingssätt i det stora hela, ansåg dem böra förfalla; en åsigt, som ock af storthinget biträddes. Den enda fråga, som väl ur konstitutionel synpunkt kunnat föranleda allvarsammare anmärkningar, — den framdeles så beryktade Bodö-saken, — blef äfven denne gång på grund af bristande utredning undanskjuten och storthinget nöjde sig med att åt sin arkivarie (P. Holst) uppdraga utarbetandet och offentliggörandet af en historisk öfversigt af denna frågas uppkomst och behandling.

Till förfullständigande af hvad i föregående del af detta arbete blifvit yttradt om adelns upphäfvande i Norge må meddelas, att 15 adeliga ätter till detta storthing ingåfvo och fingo erkända bevisen på deras adelskap[2]).

Den 9 Augusti afslutades storthinget å konungens vägnar af den nu från lägret återvände vicekonungen. Konungens afskedshelsning var hållen i en försonlig anda; han beklagade väl det afslag, hans grundlagsändringsförslag — särskildt i frågan om det absoluta veto — rönt, men yttrade på samma gång sin öfvertygelse att anledningen till förslagens förkastande ej vore att söka i någon oppositionslusta, utan fastmer i far-

---

1) Om frågans tidigare behandling: se X: 221. och *Vogt's* Optegnelser pag. 77—85. — Ett sammandrag af de nya statuternas hufvudsakliga innehåll läses hos *Blom:* Das Königreich Norwegen, statistisch beschrieben. II, 85 ff.

2) Jfr X: 187. — De reklamerande ätterna voro: Trampe, Munthe af Morgenstierne, Knagenhielm, Tordenskiold, Roepstorph, de Kløcker, Grüner, Anker (3 grenar), Schuboe, Lovenskiold, Rosencrone, Gyldenpalm, de Falsen, Wedel-Jarlsberg och Hauch.

hågan för att allt för tidigt vidtaga ändringar i författningen. Han hoppades imellertid, att, efter noggrannare öfvervägande af skälen för en dylik förändring, nästa storthing skulle finnas benäget att lemna sitt bifall till det förslag i samma syftning, som ånyo af honom blifvit ingifvet.

Innan vi för denne gång lemna Norge och dess förhållanden återstår att nämna några ord om »*den 17 Maj*», som nu för förste gången mera allmänt högtidlighölls. Att ett folk vill högtidlighålla sin frihets födelsedag, är i och för sig en helt naturlig sak. Det blir så i ännu högre grad, då man — såsom här var fallet — anser sig böra i en på detta sätt allt mera spridd och rotfäst kärlek till grundlagen söka bästa skyddet gentemot befarade inkräktningar på den nyvunna frihetens område. I Norges dagblad hade imellertid länge förts en liflig strid angående rätte dagen för firandet af denne den norske frihetens fest. Några ville dertill välja den 4 November, dagen för de tvenne skandinaviska rikenas förening; andre deremot ville dertill hafva bestämd den 17 Maj, såsom varande årsdagen af Eidsvoldsförsamlingens kungörande af Norges fria författning. En tredje mening åter var, att om festen nödvändigt skulle förflyttas till Maj månad, borde dertill väljas den 16, emedan författningen då egentligen antogs, fastän det högtidliga kungörandet först egde rum dagen derpå. Flertalet förklarade sig dock för den 17 Maj, emedan en mängd andra författningar derefter utfärdades, hvilka alla, såsom det hette, »vittna, att Norges sjelfständighet såsom fri stat ej utan misstag kan räknas från den 4 November». — Då nu denne årsdag för tionde gången återkom, var det väl hufvudsakligen endast ett antal studenter och akademici, som togo frågan om hand; men deras enkle fest på Sorgenfri var dock ett första försök att föra minnesfesten utom de enskilda samqvämens område.

Norges vicekonung betraktade denna fråga på sitt vanliga lugna och sansade sätt; han såg i festen ingenting farligt, ingen verkan af en föreningsfiendtlig sinnesstämning. Carl Johan deremot erfor med misshag att man för denne fest valt den 17 Maj i stället för den 4 November, och ville i bemödandet att undanskjuta föreningsdagens firande såsom norska

frihetens rätte högtidsdag se en förnärmelse emot sig sjelf och emot Sverige. — Sådan var dock säkerligen icke norrmännens mening; åtminstone ej ursprungligen. De stödde sig helt enkelt vid ett orubbligt historiskt faktum. Och att längre fram »den 17 Maj» antog skaplynnet af en partidemonstration, en norskhetens utmaning mot både inbillade och verklige fiender; och att man slutligen firade dagen »af konstitutionel motståndsanda», — såsom »Statsborgeren» på sin tid uttryckte sig; — detta allt är tvifvelsutan hufvudsakligen att tillskrifva den uppfattning, konungen vidhöll och ville göra gällande, i stället att med undseende för en nationel ömtålighet erkänna befogenheten af en medborgerlig fest af ursprungligen fredsam och loyal art[1]).

Såsom vi redan antydt, lemnade kronprinsen Norge i medlet af Juni för att taga högsta befälet vid det stora öfningsläger af 15,000 man, som var sammandraget i Skåne. Konungen hade sjelf afrest dit den 8 Juni, åtföljd af den i stigande gunst och växande afund stadde grefve Cederström, grefve Brahe samt en lysande skara adjutanter och kammarherrar. Det kungliga högqvarteret togs på Herrevads-kloster, dit äfven drottningen med sitt hof begaf sig för att öfvervara de högtidligheter, som alltid utmärkte denna tidens lustläger. Kronprinsen med sin gemål ankom ganska sent, emedan han i Göteborg blifvit uppehållen nära tre veckors tid af en svår tandfluss. — Lägret, som hörde till denna tidens yppersta lustbarheter både i Sverige och i de stora militärstaterne på fastlandet, var lysande, praktfullt samt bevistades af en mängd utländingar, som inbjudits att dervid närvara. Det var på en gång en krigslek och ett slags karneval. Kärnan af Skånes förnäma verld trängdes här såsom åskådare och deltagare i de baler och banketter, som fyllde tiden mellan manövrerna. Trupperne voro utmärkt väl öfvade, beklädde och beväradc; isynnerhet tilldrog sig rytteriet allmän uppmärksamhet; det kunde med skäl ställas i bredd med det bästa utländska och konungen såg med synbart nöje det bifall, det rönte af de honom

---

[1]) Jfr *Lassen:* Henrik Wergeland og hans Samtid. Kristiania 1866; p. 74 f.

omgifvande främlingarne. Bland diplomaterne närvoro Suchtelen med tre adjutanter, lord Bloomfield med två, grefve Colloredo från Österrike med en, herr da Cunha från Spanien, m. fl. Flere danske officerare af generalstaben, bland hvilka konung Fredrik VI:s adjutant, öfverste Abrahamsen, som förut varit adjutant hos lord Wellington, ökade den lysande skaran. Från Frankrike såg man ingen officiel representant; men väl anlände derifrån tvenne unge män, marskalk Ney's söner, prinsen af Moskwa och hertigen af Elchingen, hvilka begärde och funno anställning i svensk tjenst, sedan de så godt som utstötts från det Bourbon'ska Frankrike[1]).

Efter lägrets afslutande den 4 Juli uppehöll sig konungen någon tid i Helsingborg. Under hans vistelse derstädes inleddes de första underhandlingarna om den sedermera så sorgligt ryktbare »skeppshandeln». Förslag härom framställdes till grefve Cederström af en svensk sjöofficer, grefve Adolf v. Rosen, hvilken i detta ändamål ditkommit såsom ombud för ett engelskt handelshus, hvilket åter i sin ordning i denna sak handlade enligt uppdrag af regeringen i Columbia, en af de sydamerikanska kolonier, som nu mot Spanien kämpade för sin sjelfständighet. Redan år 1817 hade man i Sverige börjat påtänka handelsförbindelser med desse stater. Här öppnades en hel verld för företagsamheten, och England och Nordamerika hade redan på fördelaktigaste sätt deraf begagnat sig. Konungen hade ofta med Wirsén och Skogman öfverläggningar i detta ämne; man väntade sig här ovanlige förmåner för rikets handel i ökade fraktvinster och nye afsättningsplatser för våra utförselvaror; — det förra af synnerlig vigt vid en tid, då en betydlig del af Sveriges handelsflotta låg sysslolös i hamnarna, det senare, enär många af våra förnämste exportartiklar, som kunde finna god afsättning i Sydamerika, för tillfället fallit i vanpris på den europeiske marknaden. Och oafsedt den ome-

---

[1]) Så var ock fallet med hertigens af Otranto söner; likaså med en grefve d'Erlon, som af Carl Johan anställdes vid lifgardet till häst. Fråga var ock om nationaliserandet af en brorson till kardinal Fesch. Det såg sålunda en tid ut, som skulle Sverige blifva ett andra hem för ättlingarne af kejsardömets storheter.

delbara förbindelsen med dessa aflägsna länder, ansåg man afsättningen ditåt kunna väsendtligen befordras genom upprättandet af nederlag på St. Barthelémy; — en tanke, som ej varit främmande för Skogmans utsändande till denna koloni. Man betviflade ej, att ju Amerikanarnes frihetskamp skulle krönas med framgång [1]), och ansåg derföre välbetänkt att på förhand vara beredd på hvad som med fördel kunde företagas, då rätta tiden var inne.

Men att öppet inleda underhandlingar med desse stater, som ännu voro stadde i uppror mot moderlandet och sålunda i strid med Europas proklamerade statsrätt, hade säkerligen varit äfventyrligt nog [2]). Sverige hade ju dessutom nyss (1816) biträdt den »Heliga Alliansen», hvars strängt upprätthållande grundsatser sökte en tillämpning jemväl på detta område. Den utväg valdes derföre, att dit utsända en enskild person, som på stället kunde följa händelsernas gång, underrätta sig om de fördelaktigaste punkterne för handelsförbindelsernas anknytning, insända modeller och beskrifningar å redskap, verktyg och andra ämnen för afsättning, och i allmänhet meddela de upplysningar, som för handelsintresset kunde vara af vigt.

Wirsén hade redan i September 1817 uppsatt ett sakrikt betänkande härom, hvilket i statsrådet upplästes och vann bifall. Man beslöt att afsända en för saken intresserad och med dessa länder redan bekant person, en major O. Graner,

---

1) Konungen hade på egen bekostnad låtit öfversätta för att i Sverige spridas *de Pradt's* bekanta arbete »om spanska koloniernas revolution och frihetskrig», i hvilket, såsom bekant är, koloniernas snara frigörelse förutsäges. Arbetet öfversattes af samlaren af dessa »Minnen». Dess franska titel är: Des trois derniers mois de l'Amérique méridionale et du Brésil.

2) Redan en så obetydlig sak, som herr v. Hauswolffs sydamerikanska resa, var tillräcklig att framkalla kommentarier i St. Petersburg. — Palmstjernas depescher. — Att England i sin handels intressen närmat sig de insurgerade, och t. ex. 1822 genom en parlamentsbill öppnat sina hamnar för deras flaggor; liksom ock att desse staters lån såsom andra statspapper noterades på Londons börs, väckte naturligtvis på samma håll lifligt ogillande; — för att välja ett lindrigt uttryck.

hvilken till detta uppdrags utförande sig anmält. Han utrustades med en lämplig och med hänsyn till de politiska förhållandena försigtigt affattad instruktion, erhöll 5,000 Rdr i respengar och afgick i en hemlig beskickning till Buenos Ayres och Chile. Han dog under resan öfver oceanen och frågan fick sedan hvila några år.

Under tiden hade dock, sedan England föregått med godt exempel, äfven hos oss enskilde emellan förslag väckts att inleda handelsförbindelser med de fjerran länderna. En Hr Hauswolff, förut guvernementssekreterare på St. Barthelémy, hade år 1820 begifvit sig öfver till Sydamerika för att studera dess förhållanden. Efter mångfaldiga äfventyr lyckades han omsider intressera några svenska handelshus för ett företag i denna syftning. En brigg, *Christoval Colon*, lastad med en mängd svenska jernvaror och andra lämpliga föremål för afsättning, afseglade till Carthagena vid slutet af sommaren år 1824[1]). Enär denna utrustning var den första och således kunde behöfva särskildt skydd, afgick befallning till svensk-norske generalkonsuln i Washington, Lorichs, att begifva sig till Columbia, för att med dess regering afsluta ett provisoriskt handelsfördrag, i likhet med hvad England, Frankrike och Nordamerikanske Förente Staterne redan gjort. Hauswolff hade under sina resor rigtat Columbiska regeringens uppmärksamhet på möjligheten att till den nye statens försvar kunna få från Sverige inköpa en del äldre krigsskepp, som nyss förut, ehuru förgäfves, utbjudits åt Spanien. Förslaget vann gehör och ett betydande engelskt handelshus, Goldsmith & C:ni, som inlåtit sig i stora affärer med nyssnämnda republik, intresserades i företaget. Hauswolff meddelade sig härom med grefve Wetterstedt, som för sin del gillade planen; under förutsättning likvisst, att den behandlades försigtigt och såsom en enkel köpmans-transaktion. Det blef beramadt, att en engelsk marinkonstruktör skulle komma hit öfver och i sällskap

---

[1]) Briggen fördes af löjtnanten vid flottan, Carl August Gosselman, som med sin »Resa i Columbien» öppnade raden af de skildringar, som förvärfvat honom en så framstående plats inom vår litteratur.

med grefve Adolf Rosen [1]) besöka dockorna i Karlskrona för att bese de skepp, som utbjödos, och att, derest dennes utlåtande utfölle fördelaktigt, anbud skulle ingifvas. — Sådana voro de föregåenden, som egt rum, då grefve Rosen infann sig i Helsingborg och inledde underhandlingar med generalamiralen, grefve Cederström. Det närmare om dessa förhandlingar sparas lämpligen till nästa kapitel, som är afsedt för en utförlig framställning af denna »cause celèbre» och de obehagliga förhållanden, som ur densamma framgingo.

I medlet af Augusti återkom konungen till hufvudstaden från sin skånska resa. Kronprinsen hade, såsom vi redan känna, med sin gemål åter begifvit sig till Norge, men endast för helt kort tid. Han vände snart (17 Oktober) tillbaka till Stockholm, hemkallad genom ett reskript, som härom yttrar: »Så öfverensstämmande vi ansågo det vara med vår kungl. omtanka för våra förenade riken att utnämna vår älskelige herr son, H. K. H. kronprinsen, till vice-konung i Norge, så nödvändigt hafva vi ock af omsorg för våra riken funnit det vara att återkalla H. K. H. till oss, på det han än ytterligare må erhålla fullkomlig kännedom om Sveriges angelägenheter och sättas i stånd att jemföra dem med Norges behof till dess framtida uppkomst». — Det är svårt att häri se annat än ett svepskäl. Är den förutsättning sann, som vi ofvan uttryckt rörande egentliga syftet med kronprinsens sändning till Norge, så är ock, sedan detta syfte förfelats, hans återkallande helt naturligt. Vi våga väl ej ikläda oss något ansvar för denna uppfattnings rigtighet, men den eger dock sannolikheten för sig.

En ersättning, ehuru ringa, för den vidsträcktare verkningskrets, kronprinsen således måste öfvergifva, bereddes honom genom deltagandet i de vigtiga komitéarbeten, som vid denna tid anordnades. Han presiderade i den stora uppfostringskomitén af år 1825, hvilken egde att framlägga förslag till ombildning af hela vårt undervisningsväsende, men hvars samman-

---

[1]) Grefve A. Rosen, officer vid svenska flottan och hans bror, Carl, voro intresserade i Hauswolffs expedition och omfattade lifligt hans försäljningsplan. Den förstnämndes verksamhet i och för denna angelägenhet vedergälldes af Columbias regering med en summa af 25,000 Rdr.

sättning, såväl genom talrikheten af dess medlemmar[1]), som desses stridiga och mestadels oförenliga åsigter, framkallade en misstanke att afsigten egentligen var den stora frågans undanskjutande. Äfven arbetena inom den stora lagkomitén, som sedan 1811 försökte bringa reda i vårt kaotiska lagverk och lämpa dess många föråldrade stadganden efter nya tiders och en fortskridande bildnings kraf, följdes af kronprinsen med synnerlig uppmärksamhet. Länge förblefvo dock äfven denna komités arbeten en Penelopes-väf; Rosenblad var nemligen emot hela företaget, såväl hvad beträffar strafflagens mildring, som en del andra bestämmelser i frisinnad rigtning; och följden deraf visade sig i ideliga uppskof.

En länge väntad och flerstädes lifligt efterlängtad förändring inom den högste embetsmannakretsen egde vid denna tid rum genom Wirséns förflyttning från presidentskapet i statskontoret till den af Fleming lemnade stadsrådstaburetten (Oktober 1824). I *Gustaf Fredrik af Wirsén* egde Sverige onekligen en förmåga af första ordningen, hvilken skulle hafva prydt sin plats i hvad land som helst. Med skarpt omdöme, ljus och omfattande blick, ordningssinne, kraftig vilja och sällspord arbetsförmåga, förenade han en vidsträckt, i stora och ofta ömtåliga värf pröfvad erfarenhet. Redan hans första inträde i statsrådet tycktes visa, hvilket betydande inflytande, han der skulle komma att utöfva. I 13 af de olika mål, som föredrogos, yttrade Wirsén åsigter, skiljaktiga mot det öfriga statsrådets, och i samtliga segrade hans åsigt vid slutliga afgörandet. Carl Johan älskade visserligen i allmänhet ej de stora öfverlägsenheterna och Wirsén hyllade dessutom i många vitala frågor åsigter, fullkomligt motsatta hans egna; men han kunde ej undgå att erkänna mannens stora

---

[1]) Ledamöterne voro: C. Fleming, C. von Rosenstein, B. F. Sparre, H. Järta, A. af Kullberg, C. E. Weigel, C. F. af Wingård, E. Tegnér, J. O. Wallin, J. P. Lefrén, P. v. Afzelius, N. M. af Tannström, A. v. Hartmansdorff, C. P. Hagberg, J. J. Berzelius, S. Grubbe, E. G. Geijer, C. A. Agardh, A. O. Lindfors, S. P. Ågren, A. Fryxell, L. M. Enberg, Josef Wallin; onekligen en lysande samling, men nästan väl mycket af det goda.

förmåga och hans oumbärlighet vid handterandet af det invecklade statsmaskineriet, hvars alla hjul och fjedrar han kände bättre än de fleste. Under sådant förhållande dröjde det ej länge, innan Wirsén i betydenhet stod långt öfver de två personer, som ännu vid denna tid egde konungens förtroende, — Cederström och Björnstjerna, — hvilkas gemensamma bemödanden 8 år förut lyckats aflägsna honom från statssekreterareplatsen[1]). Halft skämtande antydde Carl Johan sjelf då och då det nya statsrådets betydenhet. Så yttrade han en gång till grefve Brahe: »Statsråden hafva tackat mig för Wirséns utnämning och de hafva stort skäl dertill; jag besparar dem derigenom besväret att dagligen gå och rådfråga honom om hvad de böra göra eller icke göra. Det är för dem vida beqvämare att instämma i hans mening, sedan han yttrat sig i statsrådet.» — En annan dag, då man berömde Wirséns skicklighet och förmåga, svarade konungen: »Ja, han är konseljens ångmaskin! Han drifver dem alla och ger impuls åt dem, då de böra tala eller tiga.» — Hans inflytande blef snart rikskunnigt och föranledde allmänheten att tillägga honom vedernamnet »riksföreståndaren». Såsom »uppkomling» egde han talrike fiender, som med afund sågo hans ovanliga lycka och genom sitt förtal sökte fläcka hans redbara karakter.

Kort förut hade Wirséns förtrogne vän, Wetterstedt, (Juni 1824) äfven till namnet blifvit utrikes statsminister, hvilket han länge varit »de facto». Engeström, af ålderdom slapp och minnesslö, kunde ej längre fortfara i utöfningen af sitt embete. Han hade väl önskat att stadna i Sverige, men hans grefvinna, som ej kunde fördraga tanken att flyttas ned i skuggan, önskade att draga sig tillbaka till sitt fädernesland, der hon i trakten af Posen egde betydliga gods. På ett af dessa, Jankowicz, afled Engeström den 19 Augusti 1826. Han var en patriot af gamle stammen, ärlig, känslig för sitt lands ära och väl; men saknade egenskaper af mera lysande art. I statsmannaförmåga var han onekligen vida underlägsen sin ständige medtäflare, Lagerbjelke, men egde för honom fö-

---

[1]) Jemför IX.

reträdet af pålitlig karakter, fasthet och politiskt mod[1]. Diplomatiska handlingar af större vigt dikterade vanligen Carl Johan sjelf eller lät dem uppsättas af Wetterstedt, hvars stil i finhet täflade med Lagerbjelkes. I sitt rika bibliotek och öfriga i Sverige qvarstadnade samlingar har Engeström efterlemnat ett hedrande vittnesbörd om sitt nit för upplysning i allmänhet och särskildt för den fosterländska häfdeforskningen. Samlaren af dessa »Minnen» står till honom i detta hänseende i en tacksamhetsskuld, den det är honom en tillfredsställelse att här offentligen få uttala.

Ännu några andre af den Gustavianska tidens män hade nyss afträdt från skådebanan. Fältmarskalken baron[2] *Fabian Wrede* afled i Stockholm den 16 Januari 1824; *Hans Henrik von Essen* i Uddevalla samma år den 18 Juli. — Den förres verksamhet, särskildt under beskickningen till Paris år 1810 och vid tronföljarevalet i Örebro, har i detta arbete redan utförligt blifvit tecknad. Hans vackra personliga egenskaper stodo i fullkomligaste öfverensstämmelse med den lysande bana, han tillryggalade. — Essens namn är oskiljaktigt förenadt med vår historia. Redan såsom ung kornett införd i Gustaf III:s hof vid tillfället af en lysande karusell, ådrog sig hans ovanligt fördelaktiga yttre allmän uppmärksamhet. »Hoffruntimret» åtog sig hans uppfostran och den sköna grefvinnan Augusta Löwenhjelms tillgifvenhet för honom blef en orsak till hans upptagande i konungens förtroliga umgängeskrets. Han var snart erkänd gunstling och blef lika väl sedd hos följande regenter. Ehuru han saknade egentlig vetenskaplig bildning, förstod han dock att dölja denna brist genom en viss god takt och förbehållsamhet i sina yttranden. »Tapper som sin värja», slogs han i envig med den bekante Göran Sprengtporten för olika meningars skull, och med den

[1]) Den nyligen utgifna “*Notice biographique sur la carrière politique du Comte de Lagerbjelke et sur les faits qui s'y rapportent*“ innehåller åtskilliga för båda parterna högst betecknande aktstycken. — Jemför anmälningen af nämnda skrift i Svensk Literatur-Tidskrift; 1868, p. 15.

[2]) W. upphöjdes år 1809 i greflig värdighet; men tog aldrig introduktion.

olyckligt ryktbare Ribbing för sin fästmö, fröken Charlotte de Geer, hvilken föredrog den senare. Han var en värdig typ af den svenske högadeln, en riddare i ordets vackraste bemärkelse, med tänkesätt, som gåfvo en hög och ädel rigtning åt hans lefnadsbana. Hans sköna gestalt, hans imponerande väsende och hållning, hans utmärkt goda förstånd och rika erfarenhet, länge pröfvade i höga och ansvarsfulla värf, förlänade honom vigt i rådslagen och anseende i de många höga embeten, han beklädde såsom öfverståthållare, generalguvernör i Pommern, fredsunderhandlare i Paris samt slutligen fältmarskalk och riksståthållare i Norge. Han är, i motsats till sin ständige medtäflare Armfelt, ett bevis att endast det redliga bemödandet i längden lyckas och att oegennytta och rena afsigter lönas med allmän aktning och förtroende. Man fann honom dock i allmänhet alltför mån om sin personliga värdighet och nog förnäm i sin hållning — en slags Axel Fersen i mindre stolt form. Han förstod att erhålla hvad han ville, men trängdes aldrig om gunstbevisen. »Äran, icke lyckan» var inskriften på hans vapensköld, och detta sitt valspråk förblef han i alla skiften trogen. Adlersparre kallade honom sitt *Orakel i bon sens.*

Bland förvaltningsåtgärder, som vid denna tid väckte uppseende, framstår förnämligast den omskapning, vårt vidunderliga tullväsende undergick. Denne gren af vår statsförvaltning hade haft egendomliga öden; sedan äldre tider tillbaka[1]) och ända till dess den nya regeringsformen lagt hinder i vägen derför, hade man oftast velat anse det för staten lämpligast att förpakta tullinkomsterna åt enskilda bolag, hvilka i verkligheten åt delegarne lemnade en oerhörd vinst; sällan under 16 à 20 %. Den tidens högste embetsmän gjorde sig ej samvete af att deltaga i »Tull-arrende-societeterna»; de blefvo fastmer ofta deras egentlige styresmän och betingade af regeringen goda vilkor[2]). Dessa arrende-bolag

[1]) Tidtals alltifrån 1620-talet; med större kontinuitet från 1726, då »General-tull-arrende-societeten» upprättades.

[2]) Dylika guldgrufvor, ur hvilka den tidens förnäme öste, voro utom tullarrendena jemväl riksgäldsdiskonten, ostindiska kompaniet, m. fl.

utöfvade naturligtvis sträng kontroll öfver sjelfva tulluppbörden; deremot vårdade de sig föga eller intet om tillsynen öfver de mångһundrade ut- och införselförbudens efterlefnad; helt naturligt, enär bolaget å de förbudna varorna icke uppbar någon afgift. Packhusföreståndare och öfrige tulltjenstemän hade således på detta fält fritt spelrum, allenast lagöfverträdelserna ej alltför oförsynt trädde fram i dagen. Förbudssystemet förde ock med sig den orimligheten, att åtskilliga till införsel förbudna varor, t. ex. strutsfjädrar och en del tyg, voro föreskrifna att nyttjas såväl i hofdrägten som i en del uniformer; men då varorna inom riket ej kunde tillverkas, *måste* de olofligen inpraktiseras. Man inser lätt, huru djupt det häraf alstrade mutsystemet skulle demoralisera en hel förvaltningsgren och en af de talrikaste tjenstemannakorporationerna i riket. — Så länge »Landtullarne» funnos till, egde man väl någon hejdande motvigt mot lurendrejeriet; men guldet öppnade äfven deras bommar för de förbudna varorna, trots landt- och stadsfiskaler, hvilka dessutom snart nog sjelfve började i sin ordning fika efter en andel i den gyllene skörden.

I detta skick befunno sig sakerna år 1809, då ständerna beslöto en öfvergång till ett annat system. Den nye regeringsformen stadgade i sin 60 §, att statens inkomster ej må bortförpaktas; år 1810 beslöts landtullarnes afskaffande och sedan år 1812 tiden för gällande tullarrende utgått, ställdes (1813) tullen under förvaltning af en kunglig direktion. Besluten voro goda till sin syftning, men de närmast följande åren med deras kontinentalsystem och hamnarnas öfverfyllande med engelska manufakturvaror, voro ej egnade att inskränka de gamla missbruken. »Tryckta offentliga handlingar», säger en sakkunnig antecknare i ämnet, »hafva för åren 1818—1820 lagt i dagen, till hvilken oerhörd höjd lurendrejeri-, försnillnings- och korruptionssystemet då var uppdrifvet. Någonting liknande eller dermed jemförligt har säkerligen ingen annan stat i Europa erfarit. Vatten utfördes som vin, efter föregifvande taget från nederlagen. Fartyg gingo toma från svenska hamnar till danska, inlastade der spanmål och införde här den danske säden med tullbevis att den var svensk, på grund hvaraf den åtnjöt tullfrihet. Förbudna kramvaror infördes

enligt formliga kontrakt, uppgjorda mellan krämaren och tullnären.»

Alla dessa missbruk voro så allmänt kända, och missnöjet häröfver blef så högljudt, att 1823 års ständer ändtligen beslöto en genomgripande förändring genom inrättandet af en annan öfverstyrelse, med en generaltulldirektör såsom chef och tvenne föredragande och rådgifvande departementschefer vid hans sida[1]. Rosenblad afgick såsom tullverkets högste styresman (Januari 1825) och konungen utnämnde till den nya generaltulldirektörsbefattningen f. d. landshöfdingen, friherre Per Erik Skjöldebrand, en broder till statsrådet. »Kraftfull och verksam, grep han saken an med allvar, rensade tullverkets stat från de tjenstemän, som voro mest komprometterade, men knappast hade han hunnit sammansätta kustbevakningen af mera pålitligt folk, förrän ett häftigt tullkrig utbröt längs efter kusten, hvarvid ordentliga träffningar med blodsutgjutelse rätt ofta levererades mellan smugglarne och tulltjenstemännen, och som gjorde, att militär måste kallas till de sistnämndes förstärkning. Ett stort oväder uppstod nu mot den nye nitiske generaltulldirektören, såväl från trafikerande lurendrejare, som från dem, hvilka förut gynnat olagligheterna samt delat vinsten derå. På alla håll fick han, såsom gunstling hos regeringen, talrike ovänner, hvilka ingenting högre önskade än att störta honom, och denna fiendtlighet yppade sig äfven från förra kollegiala tullstyrelsens förvaltning, så snart det blef kändt, att under dess tid missbruken i all stillhet fått frodas och tillväxa. Utan den utmärkta välvilja, som Skjöldebrand personligen åtnjöt hos Carl Johan, skulle han neppeligen kunnat bibehålla sig på sin plats. Han nödgades derföre med varsamhet gå tillväga i sin stora epurationsprocess, men hann ej fullborda den, förrän han efter två år alltför tidigt bortrycktes af döden (18 $\frac{11}{11}$ 26).»

Efter Skjöldebrands frånfälle hade konungen ganska svårt att finna någon person, som ville emottaga det svåra värf, han efterlemnat. Det blef till en början ingen annan utväg än att bedja baron Rosenblad tills vidare återtaga det. Af tillgifven-

---

[1]) Kgl. Brefvet $\frac{24}{11}$ 1824, Instruktion af $\frac{15}{7}$ 1825.

het för konungen biföll han, men afsade sig all lön, i hopp att snart blifva aflöst. Efter ett halft års förlopp lyckades man förmå baron G. F. Åkerhjelm att mottaga platsen. Han var en man af bildning och god vilja, tillhörande de så kallade »friska viljorna». Huru hans förvaltning utföll, få vi framdeles se.

Ett samhällsondt, som i visst afseende stod i sammanhang med det gamla tullväsendets korruptionssystem och deraf följande insmuggling af utländske öfverflödsartiklar, var den svindlande lefnadskostnad och lyx, som vid denna tid förspordes i nästan alle samhällsklasser och som af aktgifvare på tidens tecken högljudt klandrades. Den erhöll en ytterligare skuggsida genom den sedliga förslappning, som följde i dess spår och som beklagligen trädde i dagen i talrika tillgrepp och svek af allehanda slag. Dylika yppades redan samtidigt med diskonternes fall och utvecklade sig sedan än ytterligare, företrädesvis under formen af en mängd balansmål, som i Göteborgs, Linköpings, Nyköpings, Karlstads, Skaraborgs, m. fl. län måste anhängiggöras mot tjenstemän, som egt sig anförtrodd uppbörd af allmänna medel, och som samtlige i mer eller mindre grad förvunnos till oredligt och brottsligt förfarande. Mängden af cessioner, bysättningar och afvikanden ur riket väckte desto större uppmärksamhet, enär det företrädesvis var civile och militäre embetsmän, till en del af ganska hög rang, som sålunda förspillde sitt medborgerliga anseende[1]). De uppgifter, som inlemnades rörande deras affärsställning, utvisade så betydliga skuldmassor i förhållande till de ringa eller nästan inga tillgångarne, att det ondas rot synbarligen låg i ett vidt förgrenadt, oerhördt procenteri, hvarom ock den tidens dagblad gifva åtskilliga vinkar. — Vi anföra dessa förhållanden såsom

---

[1]) Generallöjtnanten frih. Boye och statssekreteraren Arnell. Den sistnämnde var en man af lika ovanlig förmåga, som stor lättsinnighet. Ruinerad på spel, hotades han med bysättning; Carl Johan ville hjelpa honom; men då hans skuld öfversteg 100,000 rdr, måste man låta honom falla. Flere officerare vid gardet följde. Om åtskilliga liknande företeelser på samma fält inom landsorten (C. Wåhlin, Kleman m. fl.) hafva vi redan ofvan nämnt några ord.

en tidsbild. Den står beklagligen ej ensam i vårt lands historia. Gustaf III:s tid till exempel företer onekligen liknande paroxysmer af fåfänga, lyx, spel och skuldsättning, och helt visst ligger i dessa tidtals öfverhand tagande lyten en af hufvudorsakerna, hvarföre den svenska nationalförmögenheten så långsamt och trögt tillväxer; ett ondt, som länge visat sina bedröfliga följder, ej allenast i ekonomiskt, utan ock i moraliskt och politiskt hänseende.

Det vore en orättvisa att vilja beskylla vare sig det gamla eller det unga hofvet att i den öfverklagade rigtningen hafva gifvit klandervärda föredömen, ehuruväl hos konungen representationen visserligen var sådan, den kungliga värdigheten höfdes. Det unga hofvet utmärkte sig snarare för tarflighet än öfverflöd, såsom vi redan nämnt. Snarare var det hos den gamle adeln, de högre embetsmännen och börsens magnater som man röjde detta bemödande att lysa genom prakt och öfverdåd i lefnadssättet. Det var från desse klasser, som det onda småningom spridde sig äfven till tredje ståndet, der man snart förmärkte samma äflan efter titlar, uniformer och ordensdekorationer, förenadt med samma åhåga att lefva öfver tillgångarne.

Vi nämnde ordensdekorationer. Dylika hade under krigsåren blifvit så rundeligen utdelade inom svenske hären, — isynnerhet preussiska och ryska, — att mången svenskt bröst kunde yfvas öfver ett helt firmament i smått. De renhårige patrioterne förgrymmades isynnerhet öfver de ryska stjernorna, hvilka i myckenhet öfverstrålade alla de andra. — Ett pikant bidrag till riddar-ordnarnes historia må här finna sin plats, helst det rörer konungen personligen, hvilken ungefär vid denne tidpunkt bekläddes med det spanska »Gyllene skinnet». — Under det grefve Jakob de la Gardie vistades såsom svenskt sändebud i Spanien, hade han (1814) genom hertigen af San Carlos fått höra, att Ferdinand VII ämnat tilldela dåvarande kronprinsen af Sverige storkorset af San Fernandos orden; en utmärkelse, som dittills ej tillfallit någon utländing utom Wellington, hvilken dock var titulär spansk fältmarskalk och »hertig af Ciudad Rodrigo». — Denna artighet mot Carl Johan var visserligen ganska tillständig, då man tager i betraktande

den store del, han tagit i det europeiska befrielsekriget och särskildt emedan under hans ledning Sverige varit en bland de första magterna att inleda underhandlingar med spanska juntan och erkänna Ferdinand VII till förfång för Josef Bonaparte, Carl Johans egen svåger.

Efter erhållen underrättelse om nyssnämnde plan, begagnade sig de la Gardie af tillfället och lät förstå, att det under sådana förhållanden vore ganska passande om jemväl konung Carl XIII erhölle »Gyllene skinnet». — Hertigen svarade med någon förundran, att konungen, hans herre, trodde Carl XIII redan för 15 år sedan hafva erhållit denna orden från Österrike. På de la Gardies försäkran om motsatsen yttrade San Carlos ganska artigt, att endast okunnighet om förhållandet kunde hafva afhållit hans konung från att tilldela Carl XIII Spaniens förnämsta ordenstecken, och att konung Ferdinand helt visst med nöje skulle begagna detta tillfälle att godtgöra sin ofrivilliga försummelse. — Så skedde ock. Enligt ordensstatuterna erfordrades imellertid en dubbning, och Ferdinand VII trodde sig visa Carl Johan en stor ära, då han åt honom uppdrog att verkställa den. Uppdraget meddelades i följande bref från H. katholska Maj:t:

»Jag har blifvit underrättad, att min gode broder och frände, konungen af Sverige, ansett såsom en särdeles heder och ynnest (singulier honneur et faveur) att jag valt och utnämt Eder att genom formlig invigning upptaga honom i min Gyllene-Skinns-Ordens höga brödraförbund. Jag har i anledning häraf låtit uppsätta, att till Eder öfverlemnas, detta förordnande, på det att Ni i mitt namn och å mina vägnar må kunna öfverlemna Konungen denna Ordens insignier under iakttagande af öfliga ceremonier, om hvilka närlagda instruktion innehåller närmare upplysning. Jag önskar, att Ni med första ville verkställa detta uppdrag, och beder till Gud, att han fortfarande ville behålla Eder i sitt goda, helga och nådiga hägn.

Madrid, den 11 Oktober 1814.

F E R D I N A N D.

Ordens-Sekreteraren

J. de Quadra.»

Detta bref åtföljdes af en ganska kostlig instruktion, hållen i en slags frimurare-stil, och i hvilken befanns afritadt ett slags tabernakel, som skulle tillredas, samt anvisning, huru bord och stolar, länstolar, crucifix, bibel, svärd m. m. skulle uppställas och ordnas. Till ceremonien hörde bland annat att kronprinsen först skulle kyssa dubbningssvärdet och att Carl XIII, sedan han gjort detsamma, skulle på knä, med ena handen på crucifixet och den andra på bibeln, svära att blifva Ferdinand VII trogen och försvara hans magt och suveränitet m. m. »Om Ed. Maj:t», heter det slutligen i eden, »skulle begå något brott (délit) och derigenom förklaras från orden, skall Ed. Maj:t inom 3 månader återlemna dekorationerna o. s. v., o. s. v.»

Carl XIII blef först ond och föll sedan i gapskratt, då han hörde dessa dumheter och sade sig ej vilja på knä svära trohet åt någon, minst åt den man, som så förödmjukat sig inför Bonaparte och sutit insperrad i Valençay. »Ferdinand VII», tillade han, »har sjelf genom sitt uppförande mot sin far begått sådant brott att han borde vara utesluten från orden.» Slutligen förklarade den gamle konungen kort och godt, att han hellre återskickade det Gyllene Skinnet, än underkastade sig dylika ceremonier. Kronprinsen var lika litet böjd att låna sig till verktyg åt dessa löjliga upptåg och det blef beramadt att prinsen skulle svara Ferdinand VII, att man icke kunnat underkasta sig en så vidunderlig reception. Kronprinsens skrifvelse, förestafvad af en tillbörlig känsla af Sveriges värdighet, var af följande lydelse:

»Stockholm, den 4 Mars 1815.

Sire,

Jag har emottagit den inbjudning, Ed. Maj:t till mig ställt genom dess skrifvelse af den 11:te Oktober 1814 och jag skyndar att meddela Ed. Maj:t det jag till Konungen, min Herre, öfverlemnat insignierna af Gyllene-Skinns-orden. Det har varit mig omöjligt att uppfylla de formaliteter, som innehållas i den instruktion, Ed. Maj:t låtit tillställa mig, emedan den ed, som deruti föreskrifves, är stridande mot vårt lands författning. Sveriges konungar aflägga ed endast åt Gud och landets lagar. Enär samme sed utan tvifvel är rådande i Spanien, har Konungen ålagt mig att meddela, det Ed. Maj:t

är fritagen från att gå den ed, hvilken här aflägges af dem, som utnämnas till riddare af den ärofulla och högt ansedda Serafimer-orden.

CARL JOHAN.»

Till ordensväsendet vid Carl Johans ankomst till Sverige hörde ännu, att man endast till personer, som stodo på aristokratiens och embetsmannabanans höjder, förlänade kommendörsgraderna af rikets ordnar. Carl Johan önskade se denna värdighet utsträckt till ryktbarheterna inom vetenskapens och konstens områden. I denna fråga förekom (1815) ett litet meningsutbyte med Carl XIII, då skalden Leopold blef kommendör af Nordstjerne-orden. Denna utmärkelse tillföll honom på Carl Johans enträgna rekommendation; Carl XIII mumlade ännu kort förrän bifallet gafs: »Jag gör icke folk till kommendörer för det de skrifvit några verser»; och när det ändå skett, knotade hofvet öfver att en poet fått samma ära, som en landshöfding.

Gustaf III, som hyste för ordensväsendet det lifligaste intresse, fann icke för godt att hedra Linné med högre ordensvärdighet än det af denne redan 1753 erhållna lilla Nordstjernekorset [1]). Konungen var deremot så angelägen om majestätets glans, att han icke tvekade att förskaffa sin egen betjening och kock äran af att blifva slagne till utländske riddare. Så anför Gjörwell, att då konungen 1784 var i Rom, utnämnde påfven två af hans kammartjenare, hrr de Vouges och Robert, samt hans köksmästare Griel till riddare af Gyllene Sporren. De hade den nåden att uppkallas och af påfvens egen hand blifva dekorerade med ordenskorset, hvilket hans helighet, efter föregången andäktig läsning, välsignade och hängde på de nye riddarne, som under denne akt lågo på knä och sedan fingo nåden kyssa påfvens hand. Alle tre tillställdes ock ordentliga riddarebref på latin, och dat: *Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die IX Jan. 1784.*

Vid tanken på det knapphändiga sätt, hvarpå Carl XIII, som här ofvan nämndes, blifvit dubbad till riddare af Gyllene

---

[1]) Linné dog 1778.

Skinnet, hvilket sätt lärer befunnits nog stötande för den spanska stoltheten, förefaller det eget nog, att 8 år derefter få se Carl Johan sjelf oförmodadt beklädd med samma Gyllene-Skinns-orden. Sannolikt skedde det i erkännande af de sympatier, som konungen, gemensamt med kejsar Alexander, hyste för konungamagtens återställande i Spanien, och hvilka han äfven uttryckt i sina förtroliga samtal med chevalier Moreno. Denne minister, alltid väl sedd af konungen, torde väl i sin mån hafva bidragit till utnämningen, under hopp att för egen del skörda lönen derför i form af det svenska blå bandet. Det vissa är, att Moreno erhöll befallning att öfverlemna insignierna. Detta skedde med mycken pomp och ståt den 4 Maj 1823. Moreno afhemtades i en med 8 hvite hästar bespänd sju-glas-vagn; i en annan statsvagn följde hans brorson, förande på ett purpursammetshyende det dyrbara ordenstecknet. Konungen. för tillfället beklädd med San Fernando-ordens insignier, mottog sändebudet i nedra galleriet, omgifven af sin stora vakt. Alla de befängda ceremonier, som förgäfves föreskrifvits 1814, blefvo nu ej ens ifrågasatta. Dekorationen blef helt enkelt, efter ett prydligt tal af Moreno, hängd öfver konungens hals. På de smickrande uttrycken om Ferdinand VII:s vänskap och politiska sympatier svarade konungen helt kort och utan alla anspelningar på tidshändelserna. [1])

I sina enskilda förhoppningar blef Moreno bedragen och närde af denna anledning länge nog missnöje mot konungen. Grefve Brahe lät på Carl Johans befallning fråga honom, om han ville hafva en briljanterad gulddosa eller en Nordstjernekraschan i diamanter. Moreno, förut kommendör af denna orden, svarade förargad, att han »kunde köpa beggedera». Imellertid blidkades han och mottog den briljanterade Nordstjerneplaquen.

Han slutade kort derefter sin bana ($\frac{1}{6}$ 1824), saknad inom de talrike kretsar, der hans välvilliga, glada och godmodiga väsen förvärfvat honom vänner. — Han hade kommit

---

[1]) Moreno yttrade i sitt tal bland annat, att det vore bruket att alltid bära detta ordenstecken. Carl XIII hade äfven gjort så; Carl Johan deremot bar det aldrig mer än den dag, då orden erhölls.

till Sverige 1787 för att studera bergsvetenskapen, stadnade der för lifstiden och var här mera känd än i sitt eget fädernesland, hvilket han lemnat i helt unga år för att idka studier i Göttingen. Under alla de skiftande öden, Spanien sedan dess genomgått, hade Moreno alltid lyckats bibehålla sin plats. Sitt modersmål hade han nästan förgätit och talade merendels en besynnerlig fransysk rotvälska, hvilket gaf den ironiske lord Strangford anledning att yttra, att Moreno vore den försigtigaste bland diplomaterne i Stockholm, ty »han till och med talade i chiffre». Såväl af Gustaf IV Adolf, som af Carl XIII och slutligen af Carl Johan var han personligen omtyckt och utgjorde ofta den senares dagliga sällskap i den förtroliga umgängeskretsen på Rosersberg. I en mängd enskilda hus betraktades och behandlades han snarare såsom en medlem af familjen, än som en främmande magts sändebud. — Han gick bort, just i lagom tid att undslippa den brytning, som snart inträdde mellan hans fädernesland och Sverige, och åt hvilken följande kapitel skall egnas. Tilläfventyrs skulle ock, derest han då ännu funnits, månget af dessa underhandlingars obehag hafva blifvit förebygdt eller åtminstone lindradt.

FJERDE KAPITLET.

Skeppshandeln.

(1825.)

Inledande ord. — Blick på den politiska ställningen. — Förslaget att sälja äldre krigsskepp. — Anbud, framställda först af grefve Ad. Rosen, sedan af hrr Michaelson & Benedicks, såsom ombud för bankirhuset Goldsmith i London. — Cederström får uppdrag att afsluta handeln. — Provisionsfrågan och deraf föranledd olikhet mellan köpares och säljares kontrakt. — Nytt köpeanbud. — Handeln väcker uppmärksamhet. — Alvarado's not och Wetterstedts svar. — Suchtelens audiens på Rosersberg. — Carl Johan lofvar att handeln skall återgå, derest någon af de intervenerande magterna vill ikläda sig det stadgade skadeståndet. — England underrättas om förhandlingen. — Dess åsigt, uttryckt i lord Bloomfields memoranda. — Konungen reser till Norge. — Kejsar Alexanders svar. — Suchtelens resa till Kristiania. — Wetterstedts ankomst dit. — Cederström sändes till Karlskrona. — Bref från Lagerheim till Suchtelen. — Suchtelens och Wetterstedts samtal. — Suchtelens företräde. — Han afreser utan att hafva erhållit bestämdt svar; men anser — och med skäl — att handelns återgång blifvit beslutad. — Åtgärder föranledda deraf. — Cederströms ställning. — Tecken till hans annalkande onåd. — Bloomfields förslag. — Cederströms plan att i trots af allt ändock låta fartygen afgå. — Konungens återkomst till Stockholm. — Allmänna meningen tyckes tala för följandet af Cederströms råd. — Adlersparres afskedsord. — Suchtelens ändrade språk efter återkomsten från Norge. — Hans brytning med Wetterstedt. — Han hotar med ryske trupper. — Carl Johan ändrar beslut. — Förberedande öfverläggning i statsrådet. — Statsrådet den 29 Oktober 1825. — Konungen biträder Cederströms åsigt, i strid mot de öfrige rådgifvarne. — Gifver slutligen vika för deras föreställningar. — Handelns återgång beslutas. — Efterräkningar. — Kompromiss för att afgöra de omtvistade ersättningsanspråken från hrr Michaelson & Benedicks sida. — De först försålda skeppens öde. — Cederströms inflytande tillintetgjordt. — Hans försök att få rättfärdiga sig och redovisa. — Hans bref till konungen, sedan, på ständernas begäran, åtal blifvit anbefaldt. — Rättegången nedlägges. — Hans död. — Carl Johan och hans ställning till kejsar Alexander efter dessa förvecklingar. — Alexanders död. — Slutord.

Femtio år hafva snart förflutit, sedan den beryktade *Skeppshandeln* bragte partiernas vågor i svallning; samtliga

de handlande personerna äro längesedan döda; det torde således tilläfventyrs kunna lyckas oss, att från vår lugnare och säkrare ståndpunkt öfver denna förhandling sprida en klarare och framförallt en säkrare belysning än den, som hitintills åt densamma gifvits. Vi skola åtminstone försöka att med ledning af de många, till en del hittills okända aktstycken, som ställts till vårt förfogande [1]), gifva en fullt opartisk skildring af skeppshandeln i dess särskilda skiften, och således bidraga att slita sönder den slöja, hvari det hela straxt från början till föga fromma insveptes dels af det missförstådda intresset, dels af partilidelsen.

Sjelfva handeln såsom sådan skall ej i så väsendtlig mån sysselsätta oss, ehuru en förlust för staten af några 100,000 rdr i och för sig ingalunda kan vara alldeles likgiltig. Förlusten var här beledsagad och framkallad af omständigheter, hvilka i långt högre grad tilldraga sig uppmärksamheten. Begagnade sig månne en konungens rådgifvare och personliga gunstling af denna förhandling i egennyttig syftning? Så lydde den fråga, som samtiden nygirigt framkastade. — Huru gestaltade sig de politiska förhållandena med anledning af denna sak, och i hvad mån förstod vår regering att gentemot

---

[1]) I allt väsendtligt följa vi i vår framställning en utförlig »Historisk Skildring» af detta verks samlare, hvilken skildring blifvit försedd med följande anteckning: »Denna berättelse har blifvit af H. M. drottningen uppläst för konung Oskar under hans sjukdom, 1858. Den blef mig återställd af grefve Erik Lewenhaupt den 28 Maj samma år, med det yttrande, att konungen var ganska nöjd med dess innehåll och fann det fullt sanningsenligt.

B. v. Schinkel.»

I öfrigt har författaren att tacksamt erkänna den välvilja, med hvilken frih. C. Edv. Cederström på Löfsta till hans förfogande ställt samtliga i slägtens ego bevarade hithörande handlingar, af hvilka också nu, dels i texten, dels bland bilagorna, ett urval meddelas. Naturligtvis har förf. ej heller försummat att rådföra sig med de tryckta källorna och då särskildt med 1828 års konstitutionsutskotts memorial n:o 29 samt statsutskottets betänkanden n:ris 101 och 218.

hotet föra ett fritt folks talan? Så lyda åter de spörjsmål, historien i främsta rummet ställer. — Andra kommo dertill af statsrättslig, rent juridisk, ekonomisk art; det är med ett ord en rätt invecklad fråga, vi fått oss förelagd till besvarande.

En hastig blick på den politiska ställningen torde böra förutskickas, såsom i väsendtlig mån nödvändig för en rigtig uppfattning af förhållandena. Reaktionen triumferade öfver nära nog hele vår verldsdel. Kongresserne i Aachen, Troppau, Laibach och Verona beteckna dess olika utvecklingsskeden. Österrike åtog sig med nöje att bekämpa frihetsrörelserna i Italien, och Frankrikes regering tvingades att med vapenmagt återställa »ordningen» i Spanien. Men den »solidaritet» mellan samtliga regeringar, som framhållits såsom tidpunktens oafvisliga kraf, var ej längre någon verklighet. Efter Castlereaghs sjelfmord (1822) blef Georg Canning den ledande mannen i Englands styrelse, och denna inslog derefter en väsendtligen olika riktning. Grekernes frihetskamp, som hittills betraktats såsom uppror, blef snart ett föremål för Englands synnerliga välvilja, och de handelsintressen, som alltid intagit en så framstående plats i Englands politiska beräkningar, ledde steg för steg till ett allt kraftigare ingripande till förmån för Spaniens affälliga amerikanska besittningar, tvärt emot hvad den Heliga Alliansen åsyftat. — Sedan England redan på kongresserne sökt, ehuru fåfängt, att utverka desse fristaters formliga erkännande, lät Canning snart förstå, att England i sitt vänskapliga förhållande till desse stater ämnade söka en motvigt mot de andra stormagternas inflytande i deras moderland. Kort derefter (Okt. 1823) förklarade England, — deri efterföljdt af Nordamerikas Förente Stater, — att det ej skulle medgifva någon främmande magts inblandning i den mellan Spanien och dess forna besittningar pågående striden, och då reaktionens ledande män för frågans lösning föreslogo sin älsklingsutväg — en ny kongress — vägrade Canning bestämdt att deltaga i någon sådan. Ändtligen (i Januari 1825) erkände England formligen Mexiko, Columbia och Buenos Ayres såsom sjelfständige stater och anställde hos dem befullmägtigade ombud.

Detta var lätt begripligen ett hårdt slag för den Heliga Alliansen och dess stiftare kejsar Alexander, och den ryska diplomatien dröjde ej att deråt i starka ordalag gifva ett uttryck [1]). Nu gällde det i främsta rummet att förebygga, det ej andra magter följde det gifna föredömet, hvilket lockade till efterföljd med stora handelsförmåner, som stodo att vinna. Hvarje yttring af en dylik viljerigtning blef under sådana förhållanden dubbelt misshaglig, och så kom det sig, att den svenske »skeppshandeln» växte till en fråga af jemförelsevis stora dimensioner.

Vi hafva i ett föregående kapitel redan omnämnt, att Sverige icke varit sent att, följande Englands föredöme, inleda handelsförbindelser med åtminstone en af de för sin sjelfständighet kämpande forna spanska kolonierna i Sydamerika, och huruledes, sedan Sverige utan framgång erbjudit Spanien att få köpa en del äldre örlogsfartyg [2]), en af flottans officerare, som var personligt intresserad i de Columbiska handelsplanerna, grefve Adolf Rosen, kommit på den tanken, att den unge fristaten Columbia skulle söka få tillhandla sig nyssnämnda fartyg. Han hade härom på eget bevåg flere öfver-

---

[1]) Palmstjerna skrifver derom: »Kejsaren har dervid erfarit en liflig känsla af sorg och smärta. Han vidhåller alltjemt de grundsatser, som styrelser och folk hafva att tacka för sin ro och sin besittnings trygghet.»

[2]) I en något olika form förekommer förslaget om en dylik redan vid århundradets början. Gustaf IV Adolf tilltänkte år 1807 en vida grundligare försäljning än den nu ifrågasatta, såsom kan inhemtas af följande skrifvelse till kanslipresidenten frih. Ehrenheim från dåvarande kabinettssekreteraren Wetterstedt:

»Malmö den 4 Januari 1807. Amiral Rayalin har nu af konungen fått i uppdrag att uppsätta sina tankar om hela örlogsflottans försäljande, hvilket beslut H. M. nu lärer hafva oryggligen tagit. Örlogsskeppen skola säljas åt köpmän, som i eget namn skola hembjuda dem åt Frankrike, Spanien eller Amerika. Jag tviflar på att Engelsmännens vaksamhet tillåter denna plans utförande, äfven om sistnämnda magter skulle göra några anbud.»

En liknande fråga var ock vid 1817 års riksdag under behandling.

läggningar med Columbias ombud i London, bankirhuset Goldsmith, hvilket dock till en början fäste ringa uppmärksamhet vid grefvens förslag. Men sedan en spansk eskader, under amiral Laborde, afseglat till Vestindien, återupptogs underhandlingen härom, och Rosen reste hem, med uppdrag att söka få köpa tvenne krigsskepp, för hvilka han äfven åtog sig att värfva befäl och besättning.

Sommaren 1824 anlände grefve Rosen till Helsinghorg, der med anledning af det stora lustlägret såväl konungen som ock generalamiralen grefve Cederström för tillfället vistades. Rosens förslag omfattades genast med stor beredvillighet. Det var ock ur ekonomisk synpunkt i allo fördelaktigt. Men den politiska ställningen föreskref en synnerlig försigtighet vid frågans behandling. Åtskillige utvägar föreslogos att bemantla köpets egentliga bestämmelse; det uppgafs t. ex. att fartygen skulle användas till en handelsexpedition på Ostindien, och för att göra denna tolkning sannolikare, undantogs vid den slutliga försäljningen skenbart bestyckningen af nedra batteriet jemte tillhörande krigsförnödenheter. För frågans behandling med tillbörlig skyndsamhet och nödig tysthet ansåg man klokast att, med förbigående af den vanlige kollegiale vägen, låta handeln afslutas af en enda person. Cederström blef naturligtvis härtill utsedd; såsom ombud å köparnes sida uppträdde handelshuset Michaelson & Benedicks i Stockholm. Detta inkom den 21 Februari 1825 med formligt köpeanbud å ettdera af linieskeppen Manligheten eller Tapperheten. Redan följande dag anbefallde konungen, att generalamiralen, generaladjutanten för flottan (grefve Cronstedt) och chefen för sjöförvaltningen (amiral C. J. af Wirsén) skulle å embetets vägnar inkomma med yttrande, huruvida den föreslagne handeln vore för riket nyttig och, derest denna fråga bejakades, uppgifva, till hvilket pris flottans äldre fartyg borde försäljas. I deras utlåtande tillstyrkes handeln i allo såsom fördelaktig; linieskeppen Tapperheten och Manligheten samt fregatterne Chapman och Eurydice angifvas såsom till försäljning lämpliga, och nybyggnad af fullt jemngoda fartyg beräknas för förra certen till högst 400,000 och för den senare till högst 210,000 rdr bko.

I enlighet med detta utlåtande fattades i statsrådet, den 2 Mars, beslut att anbud finge emottagas. Redan två dagar derefter inlemnade Cederström till konungen genom statssekreteraren för krigsärenden (Arnell) en anmälan, af innehåll att vid de redan af hrr Michaelson & Benedicks gjorda anbud ingått beräkning af vanligt kommissionsarvode à 5 %, att Cederström afslagit detta, enär den för ettdera af de ifrågasatta skeppen erbjudna köpesumman af 180,000 Pesos Duros ansetts vara det belopp, som oafkortadt borde tillfalla statsverket, samt att herrar Michaelson & Benedicks då föreslagit att skrifva köpekontraktet på samma belopp i Rdr Hamburger Banko, hvarigenom tillfälle blefve dem beredt att tillgodonjuta det äskade arvodet[1]).

Med visshet kunna vi ej påstå, att denna Cederströms anmälan föranledde till någon åtgärd. Visserligen påstod Cederström sjelf längre fram, då efterräkningar hotade, att han i Arnells närvaro erhållit konungens uttryckliga samtycke att medgifva den fordrade provisionen[2]), och samma påstående upprepas i något olika, men oförtydbara, ordalag i den promemoria, som — ovisst af hvem — i Cederströms intresse ingafs till konungen någongång under senare hälften af år 1829 eller början af följande år[3]); men det förefaller å andra sidan oförklarligt, att Arnell hvarken i det intyg, han på begäran afgaf om dessa förhandlingar, eller i sina enskilda bref rörande samma ämne nämner ett enda ord om en omständighet af så synnerligt stor vigt. Och det bör slutligen påpekas, att Cederström, om ock för sent för honom sjelf, kom till full insigt af, att ett dylikt, af konungen *enskildt* gjordt, medgifvande i alla händelser ej kunde befria från de ersätt-

---

[1]) 5 % af 180,000 rdr hamb. banko är 9000 rdr, och 171,000 rdr hamb. banko svara mot de erbjudna 180,000 pesos duros.

[2]) Se Cederströms bref till Carl Johan, af den 12 April 1830; härnedan i texten inryckt.

[3]) Bilagan n:o 41. Der talas om .... »den provision af 5 %, som *med Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse* förunnades handelshuset Michaelson & Benedicks».

ningsanspråk, som af provisionsfrågan och de deraf framkallade dubbla kontrakten föranleddes[1]).

Vi måste således lemna denna fråga oafgjord och i stället öfvergå till den långt vigtigare omständigheten: köpefrågans behandling i statsrådet. I dess sammanträde den 8 Mars anmälde Cederström både köpeanbudet och frågan om den begärda provisionen, så, som ofvan framstäldt blifvit, med tillägg att han förklarat köparne, det denna provision vore något, som rörde dem och deras hufvudmän, till hvilka de således i denne punkt hade att hålla sig[2]). Efter denna inledande anmärkning anmäles, att köparne stadnat vid ett bud af 171,000 rdr hamb. banko. I statsrådsprotokollet omförmäles vidare öfverläggningar med hänsyn till fartygets, för dess föregifna bestämmelse onödigt stora, bestyckning och ett beslut att, mot en minskning i köpesumman af 25,000 rdr bko, nedre batteriets kanoner med tillhörande ammunition skulle från utredningen undantagas; den ofvannämnda köpesumman antages och åt Cederström lemnas i uppdrag att på sålunda fastställde grunder afsluta köpet; — om provision nämnes ej ett ord mera.

Man har i protokollets tystnad med hänsyn till sistnämnde punkt velat se en djupt anlagd plan att bringa den hatade Cederström på fall, och särskildt hafva i detta hänseende beskyllningar rigtats mot G. F. af Wirsén. Arnell, som var närvarande vid tillfället i egenskap af statssekreterare, förtäljer i sin promemoria[3]), att han, emedan den föreslagna transaktionen föreföll honom något invecklad, efter konseljens slut och sedan konungen gått in i sina inre rum, inför det ännu fulltaligt samlade statsrådet yttrat några ord om protokollets uppsättning, då Wirsén »med någon liflighet

---

[1]) Ofvan anförda bref i texten.

[2]) Icke desto mindre innehålla de qvittenser, med hvilka Cederström sedermera styrkte att provisionen verkligen kommit hrr Michaelson & Benedicks till godo, att summorna varit »*af H. Exc. oss tillerkänd provision*». Qvittenserna finnas aftryckta i 1828 års statsutskotts betänkande n:o 101.

[3]) Bilagan n:o 45. Arnell lärer för sin lycka stått i förbindelse hos Cederström.

inföll, att om statssekreteraren ville (som orden föllo) skicka Grundelstjerna (den tjenstgörande protokollssekreteraren) till honom, skulle han vara behjelplig vid protokollets uppsättande. När jag härvid invände, att Grundelstjerna nog, på egen hand, skulle uppsätta protokollet, om deras excellenser derom nu ville gifva närmare föreskrifter, förenade sig samtlige statsrådsledamöterne i den önskan, att protokollssekreteraren Grundelstjerna måtte hos grefve Wirsén inhemta dessa föreskrifter.» I slutet af samme uppsats förklarar Arnell ock, att han »i den ofullständighet, jag trodde mig finna uti protokollet, misstänkte någon afsigt att hvälfva hela ansvaret på grefve Cederström.» Grundelstjerna får imellertid i ett med nyss åberopade promemoria nära samtidigt bref från samme Arnell[1]) det vitsordet att hafva varit »en så komplett hederlig karl, att han ej skulle låtit befalla sig något sådant (som en protokollsändring)», — och lägges nu dertill, att Arnell förklarar sig vara ej fullt viss att Grundelstjerna medtog Cederströms ofvan anförda promemoria — »det liksom sväfvar för mitt minne, att detta papper återtogs af h. exc. Cederström» — så torde saknaden i statsrådsprotokollet af denna urkund in extenso, hvars innehåll dock derstädes är fullt noggrannt och tillräckligen utförligt angifvet, ej behöfva föranleda till framkastandet af beskyllningar sådana som de ofvan antydda, hvilka derjemte strida mot allt hvad vi i öfrigt känna om G. F. af Wirsén såsom offentlig och enskild man.

Hufvudfrågan blir för öfrigt alltid den, huruvida något *beslut* med hänsyn till den Cederströmska »anmälans» innehåll blifvit i statsrådet fattadt, eller med andra ord, huruvida Cederström *i statsrådet bemyndigats* att i enlighet med de antydningar, hans »anmälan» innehöll, bevilja en provision. Något sådant söker man fåfängt i Arnells uttalanden, Cederström sjelf åberopade sig aldrig på något dylikt beslut, och statsrådsprotokollet nämner intet derom. Och det är dock att märka, att Arnell — enligt sin egen utsago — lärer, med anledning af de misstankar, han hyste, både hafva enskildt varnat Cederström för den »snara, som jag befarade för honom

---

[1]) Bilagan n:o 46.

kunna utläggas», och tillsagt Grundelstjerna, att enskildt justera protokollet för Cederström, innan det förekom till justering i statsrådet; — och Cederström godkände, både vid Grundelstjernas enskilda företräde och sedermera i konseljen, protokollet och undertecknade det med sitt namn. Icke är det väl sannolikt, att han så skulle hafva gjort, i händelse protokollet i fråga om en så vigtig punkt, som provisionsfrågan, varit origtigt. Återstår då, såsom enda möjliga förklaring, att Cederström ansett sig befogad att tyda protokollets tystnad i afseende på hrr Michaelson & Benedicks' begäran om provision såsom ett medgifvande att bevilja deras fordran. Men detta torde åter vara en något vågad tydning af en handlings ordalag[1]). — Det vill imellertid, jemväl af andra omständigheter vid denna förhandling, synas, såsom hade Cederström ej under densammas fortgång brytt sig om att använda, eller ens varit mägtig af, den uppmärksamhet, hans grannlaga uppdrag oeftergifligen kräfde. På annat sätt kan man nemligen svårligen förklara det oförsvarliga förhållande att — icke ensamt i fråga om köpesummorna — olikheter insmögo sig i de båda kontrakten, hvilka sedan med framgång kunde åberopas såsom grund för ganska dryga efterräkningar. Den raska, omisstänksamma sjömanna-ärlighet, för hvilken man prisat Cederström, har i detta fall ländt honom och hans minne till väsendtlig skada och torde med fördel hafva kunnat ersättas af ett med affärers behandling mera förtroget sinne.

Den åt Cederström uppdragna försäljningen afslöts den 18 Mars; köparens kontrakt skrefs å 180,000 rdr hamb. bko,

---

[1]) Det är för öfrigt anmärkningsvärdt, att Cederström väl ifrågasatt t. ex. att på ed höra Arnell, men deremot ej någon af de forne embetsbröderne vid statsrådsbordet. Detta tyckes oss klarligen antyda, att han sjelf ansett sig ej kunna komma i åtnjutande af ett ur *konstitutionel* synpunkt hållbart stöd. — Underligt förefaller det ock, att — såvidt af de Cederströmska papperen kunnat slutas — *aldrig* något försök blifvit gjordt, att af Grundelstjerna (som dock ännu lefde år 1857) erhålla ett intyg om sakens förlopp; desto underligare, då denne utväg af Arnell påpekats såsom synnerligen lämplig.

men då försäljningen några dagar senare ($\frac{22}{3}$) i statsrådet anmäldes såsom verkställd, talas ånyo allenast om en köpesumma af 171,000 rdr hamb. bko. Vid protokollet öfver detta statsrådssammanträde finnes ock fogad en handling, som angifves skola vara en af Cederström samma dag insänd afskrift[1]) af den med Michaelson & Benedicks ingångna öfverenskommelsen, men som odaterad, utan namnunderskrift eller vidimation, och angifvande en köpesumma af 171,000 rdr hamb. bko, på sin höjd kan vara — hvad Cederström sedermera ville hafva den ansedd för — ett utkast till köpekontrakt, uppsatt innan provisionsfrågan var bragt till tals. »Huru detta utkast kommit att under en annan egenskap vidläggas protokollet, kan jag ej utreda», säger Cederström[2]), men ofvan anmärkta omständigheter till trots, finnes Cederströms namn jemväl under detta protokoll.

På väsendtligen enahanda sätt tillgick kort derpå med försäljningen af fregatten af Chapman. Köpesumman fastställdes till 19,000 £ St.[3]) och beslutet stadfästes den 19 April[4]).

Till vinnande af reda i hufvudfrågan torde det vara skäl att här genast företaga en kort granskning af kontraktens

[1]) Protokollet talar ej uttryckligen vare sig om afskrift eller original. Dess ordalag äro: — — — — »så har H. Exc. — — — under denne dag i underdånighet insändt bilagda af H. Exc. med Michaelson & Benedicks i detta afseende ingångna öfverenskommelse.» — Originalkontrakten voro sedan bifogade den af Cederström (Juli 1825) uppsatta redovisning, hvilken, sedan konungen flere gånger vägrat att *enskildt* densamma mottaga, af Cederström (April 1828) i förseglådt konvolut inlemnades till Förvaltningen af Sjöärenden. I Oktober samma år bröts förseglingen och originalkontrakten uttogos för att, jemte öfriga handlingar rörande skeppshandeln tillställas statsutskottet vid den stundande riksdagen. — Jmfr bilagan n:o 44.

[2]) Bilagan n:o 43.

[3]) I köparens kontrakt skrefs 20,000 £ St., i afsigt att bereda hrr Michaelson & Benedicks de begärda 6 % provision. — Statsrådsprotokollen veta härom intet.

[4]) Jmfr bilagorna n:ris 27—30.

innehåll[1]). Näst efter sjelfva köpesumman och fastställandet af det skick, hvari fartygen skola aflemnas, följa klausuler, som tydligen inkommit med hänsyn till möjliga politiska förvecklingar. »Skulle», heter det i kontraktens 4 mom., »konungen af oförutsedda händelser finna sig föranlåten att på något sätt lägga hinder i vägen för utförandet af denna expedition, anses detta kontrakt häfvet från hrr Michaelsons & Benedicks sida, och förbinder sig kronan i denna händelse att genast till fullo godtgöra sådana af hrr Michaelson & Benedicks i och för fartygens utrustning bevisligen gjorda utgifter, som af detta kontrakt varit en följd, samt den emottagne delen af köpeskillingen återställa.» — Å andra sidan stadgas för köpets återgång på hrr Michaelson & Benedicks' begäran vite af halfve den vid kontraktets underskrifvande lemnade fjerdedelen af köpesumman. — Vidare stadgas till köparens förmån, att nödiga förbättringar i och för utrustningen må kunna, mot vanlig godtgörelse, få verkställas af kronans arbetare; samt ändtligen att det må stå svenskt befäl och manskap fritt att för den tilltänkta expeditionen taga hyra. Den inskränkning, som man, i afsigt att såvidt möjligt dölja utrustningens verkliga syfte, ansett nödigt att vidtaga med hänsyn särskildt till linieskeppets bestyckning, blef i sjelfva verket fullkomligt illusorisk, ithy att det undantagna batteriet jemte tillhörande krigsförnödenheter samtidigt genom särskildt köp öfverläts till handelshuset Fabian Philip i Karlskrona och på denne lille omväg åter kom utrustningen till godo.

Det ekonomiska resultatet af denna första försäljning var onekligen lysande. De öfverenskomna köpesummorna inbragte efter kurs inalles 677,111 rdr 3 sk. 3 rst. bko, hvaremot de båda fartygen med tillhörande utrustning endast ansetts kunna värderas till 472,437 rdr 24 sk. samma mynt; således en vinst af icke mindre än 204,673 rdr 27 sk. 3 rst. bko, hvilka man var betänkt att använda till förstärkande af flottans förråd i olika rigtningar, hampa, ekvirke, segelduk, mastspiror m. m.

---

[1]) I och för kontraktens innehåll hänvisa vi till Bihanget till 1828 års riksdags protokoll; Statsutskottets betänkanden n:ris 101 och 218.

Sannolikt var det detta lysande ekonomiska resultat som lockade till experimentets förnyande i något större skala. Michaelson & Benedicks — denne gång uppträdande såsom ombud för engelska handelshuset Barclay, Herring Richardson & Comp., hvilket i sin ordning handlade på uppdrag af den revolutionära styrelsen i Mexiko, — ingåfvo nu anbud å linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice, uppgående för dem alla till ett belopp af 361,500 rdr hamb. bko. Åtskilliga olikheter förete sig mellan den senare skeppshandeln och den föregående. Man sätter nu i fråga och frångår slutligen grundsatsen att försälja endast äldre, öfver 25 år gamla fartyg af föråldrad konstruktion. Fregatten Camilla var så godt som fullkomligt ny, saknande endast förhydning, och linieskeppet Försigtigheten eller såsom det rätteligen hette »Gustaf den Store»[1]) var efter nyligen (Nov. 1824) afslutad förbyggnad att till värde anses såsom ett alldeles nytt skepp[2]). Denne gång är å köparens sida ej längre tal om provision, och det förhatliga af dubbla köpeskillingar förekommer således ej numera. Detta hindrar dock ej att återigen olikheter insmyga sig i de båda kontraherande parternes skriftliga aftal. Säljarens exemplar upprepar det redan kända stadgandet om ersättningsskyldighet i vissa fall af alla »*i och för fartygens utrustning bevisligen gjorda*» utgifter; köparens exemplar saknar i denne punkt de af oss kursiverade orden[3]), en inga-

---

[1]) Man lärer hafva hyst betänkligheter för att låta fartyget försäljas till utlandet under sitt gamla historiska namn och derför omdöpt det efter ett gammalt, redan slopadt skepp: Statsutskottets betänkande n:o 101, p. 96.

[2]) Att det oaktadt äfven denne senare handel bort ur ekonomisk synpunkt kunna blifva synnerligen fördelaktig synes af följande. Värderingsinstrumenten för de 3:ne fartygen uppgå tillsammans till ungefärligen 812,600 rdr bko. Försäljningen hade, derest köpet hade fått stå fast, inbragt 1,018,600 rdr samma mynt, utvisande således en vinst af ungefär 206,000 rdr bko.

[3]) I Cederströms biografi (Biogr. Lex. III: 227) förklaras denna olikhet hafva tillkommit genom förbiseende å Cederströms adjutants sida, åt hvilken omsorgen med kollationeringen varit anförtrodd.

lunda oväsendtlig skiljaktighet, helst nu, då ersättningskyldigheten verkligen blef något mer än en blott punkt i kontraktet. Det torde ändtligen förtjena anmärkas, att vid den senare handeln ingen särskild skriftlig öfverenskommelse förefinnes rörande förhyrande af befäl och manskap[1].

När frågan om denna nya försäljning den 31 Maj föredrogs i statsrådet, upplästes jemväl ett af befälhafvande amiralen i Karlskrona, baron J. Lagerbjelke, uppsatt betänkande emot förslaget[2]. Hans skäl bemöttes af Cederström och statsrådets hemställan, huruvida ej sjöförvaltningen borde i ämnet höras, besvarades af konungen med en förklaring »att, enär detta ämne vore af beskaffenhet att icke böra kollegialiter behandlas, så ville K. M:t, efter statsrådets hörande, nu genast fatta sitt beslut i ämnet. Statsråden yttrade, att då de ej med tillförlitlighet kunde bedöma Sveriges politiska ställning, kunde de ej yttra sig öfver den föreslagna åtgärdens lämplighet eller olämplighet ur nyssnämnde synpunkt[3]; hvad åter den ekonomiska sidan af frågan beträffar, tillstyrktes försäljningen enhälligt såsom särdeles fördelaktig. Generalamiralen torde således böra bemyndigas, på samma sätt som förut skett,

---

[1]) Statsutskottets betänkande n:o 218. Bihang till 1828 års riksdagsprotokoll.

[2]) Målsmännen för »den stora flottan» kunde naturligtvis ej med likgiltighet åse den utsträckning, försäljningen nu hotade att taga. Alltsedan Cederström år 1824 genomdref att den stora och lilla flottan sammanslogos, var oviljan mot honom i inflytelserika kretsar inom flottan stor. Planen troddes då redan vara att, med uppoffrande af den stora flottan, grunda Sveriges sjöförsvar på skärgårdsflottan.

[3]) Till detta skifte af skeppshandelns historia (möjligen dock till det tidigare) hörer sannolikt nedanstående af Wirséns biograf meddelade. »Wirsén, som var statsrådets orakel, lärer yttrat betänkligheter ur politisk synpunkt. Men det svarades honom då, att det var en kabinettsangelägenhet, hvars bestämmande låge utom hans befogenhet. Wirsén genmälde dock: »Om vidlyftigheter uppstå af kabinettsfrågan, får nog statsrådet dermed besvär.» Man lofvade honom då, att han derför kunde vara trygg.» — *Biogr. Lex.* XXII: 281 f.

att med hrr Michaelson & Benedicks afsluta handeln, hvarom han egde att underrätta sjöförvaltningen, och insätta köpeskillingen i statskontoret. Härefter förklarade konungen, att han egde säker anledning att hoppas en varaktig fred och ansåg derför icke något hinder böra möta den föreslagna försäljningen; delade i öfrigt fullkomligt statsrådets tankar om åtgärdens ekonomiska fördelar för flottan.

Konungens förklaring rörande förhållandet till utlandet var sålunda af lugnande art, och sannt är, att hittills inga reklamationer afhörts med anledning af de verkställda försäljningarna; men vissa tecken antyda dock, att man ansåg ställningen långt ifrån trygg. Så t. ex. påskyndades det senare köpeaftalet så, att kontraktet redan den 1 Juni undertecknades, ehuru det officiela bemyndigandet för Cederström att detsamma afsluta först den 14:de i samma månad hann expedieras. Och om man, såsom sannolikt synes, hyste farhågor i nyssnämnda rigtning, visade sig snart, att de ock voro välgrundade. — Det rätt betydande antal af så väl befäl som manskap, hvilka antagit värfning för de förestående expeditionerna, kunde naturligtvis ej i längden hållas i okunnighet rörande fartygens verkliga bestämmelse. Några politiska betänkligheter förefunnos ingalunda hos denna skara af ungt folk. Fastmer äflades de att få inkasta sig i striden för koloniernas frihet och oberoende. Man kunde trott sig förflyttad tillbaka till 1780-talet, då det var modernt att strida för de nordamerikanske fristaternes oafhängighet. Under sådant förhållande var ej förvånande att man, snart alltmera oförbehållsamt, började omtala, huruledes fartygen från England skulle afgå till den egentliga bestämmelseorten, Carthagena o. s. v.

Dessa underrättelser och rykten spriddes snart och väckte uppmärksamhet jemväl utomlands. Och det visade sig då klarligen, att den heliga alliansens tidskifte var väsendtligen olikt slutet af adertonde århundradet.

Uppslaget till de nu följande politiska förvecklingarna gafs, såsom billigt var, af Spanien. Under vanliga förhållanden voro våra förbindelser med detta land både få och obetydliga. Under alla vexlingarna af vare sig Josephs, Juntans

eller Ferdinand VII:s styrelser hade de ock städse varit af vänskapligaste art, tack vare särskildt den godmodige Moreno. Det sändebud åter, som vid denna tid i vårt land bevakade Spaniens intressen, herr Alvarado, var en diplomat af så egendomlig typ, att det torde blifva svårt att uppvisa ett dylikt praktexemplar inom detta fack. Han lärer ursprungligen varit anställd vid spanska arméens intendentur och öfvergick derifrån till ministerposten i Stockholm. Berättelserna om hans besatta uppträdande vid hofvet äro af den beskaffenhet, att man frestas betvifla deras sannfärdighet. En vid hofvet vistande förnäm person har i sin dagbok antecknat några drag deraf, hvilka förtjena att bevaras. I sina första samtal med grefve Wetterstedt framkom herr Alvarado med en hel hop orimligheter, t. ex. att Amerika var snart återeröfradt af Ferdinand VII, att Bolivar var i fjettrar på väg till Spanien och skulle undergå sitt förtjenta straff o. s. v. Till grefve Wachtmeister yttrade han: »Om vår gode konung Ferdinand icke varit för mild, skulle oroligheterna i Spanien aldrig egt rum; mer det är ju omöjligt, då man alltid och öfverallt förlåter bofstreck, uppmuntras skurkarne, hvilka förtjente att regeras af en Tiberius. Det är endast med eld och galgar man kan utrota Carbonari, liberale, frimurare och dylikt pack.»

Denna diplomatiens pajazzo befanns imellertid ganska tjenlig att nyttja såsom verktyg för några ränkmakare bland de främmande diplomaterne, bland hvilke företrädesvis må nämnas ryska legationsrådet Bodisco och franske ministern marquis de Gabriac. Den sistnämnde hade ankommit till Stockholm mot slutet af 1824 och vid hans första företräde igenkände konungen i honom en f. d. page hos Napoleon. Herr de Gabriac blef något brydd vid den fråga, konungen gjorde honom i detta afseende, och det talar föga till förmån för hans hjerta, att han liksom blygdes att hafva emottagit välgerningar af den fallne kejsaren. I hjertat bourbonsk och legitimist, lät han i Stockholm äfven påskina en synnerlig religiositet, för att ej säga bigotteri, och fastade fyra dagar i veckan, som en af kongregationens ifrigaste apostlar.

Då skeppshandelsfrågan indrogs på det diplomatiska området, visade sig herrar Gabriac och Bodisco såsom nitiske

förfäktare af det bourbonska Spaniens intressen och lära haft hufvudsaklige delen i herr Alvarados uppträdande mot denna åtgärd. I den skriftliga reklamation han ingaf i ämnet[1]) säges, att enär han fått kännedom om att Sverige börjat en successiv försäljning af krigsskepp, och då säkra uppgifter gåfvo vid handen, att dessa skepp voro bestämda att förstärka de sjörustningar, som förehades uti Spaniens upproriska kolonier, hade han trott det vara sin pligt att göra föreställningar mot denne handel; han söker vidare ådagalägga, att denna åtgärd af svenska regeringen vore stridande mot folkrätten och anmärker, att om t. ex. en provins i Norge skulle göra uppror och Spanien skickade sina krigsskepp till dess understöd, skulle konungen af Sverige ega obestridlig rätt att öfverklaga ett så fiendtligt förfarande m. m., och han slutar med att begära att kontraktet om denne skeppshandel måtte häfvas. Herr Alvarado underrättade samtidigt Spaniens sändebud i Petersburg, Paris, Wien, Berlin och Köpenhamn om denna sin åtgärd, och begärde, att de skulle söka förmå dervarande hof att understödja densamma. En lika hemställan gjordes åt dessa magters befullmägtigade ombud i Stockholm. Svenska kabinettet svarade herr Alvarado, genom en not af den 7 Juli[2]), att försäljningen af några gamla skepp ur örlogsflottan hade blifvit beslutad sedan flere år tillbaka; att svenska regeringen redan 1820 hade erbjudit Spanien att köpa dylika fartyg; att detta anbud blifvit afböjdt; att regeringen omsider begagnat tillfället att afyttra dem till ett engelskt handelshus, och att herrar Michaelson & Benedicks endast voro ombud för engelska huset Richardson, Herring, Barclay & C:i; att om Spanien trodde dessa skepp vara bestämda att understödja dess upproriska kolonier, vore det till engelska regeringen man borde ställa sina reklamationer; att Sverige sålt dessa skepp endast och allenast i afsigt att derigenom erhålla utväg till nya fartygs byggande; att man till och med ville erbjuda Spanien att få köpa ytterligare två skepp

---

[1]) Note från herr Alvarado till grefve Wetterstedt, daterad Stockholm den 1 Juli 1825. Bil. n:o 5.

[2]) Se Bil. n:o 6.

af detta slag; att man afvaktade ett svar på detta anbud för att handla derefter, men att man vägrade häfva den redan afslutade handeln.

Frågan hade således mot konungens yttrade förmodan blifvit indragen på det politiska området och kunde ej stadna på den punkt, hon var. Notvexlingen med Alvarado och hans meddelanden vid de främmande hofven gåfvo att befara att förvecklingar förestode och det var tydligt, att då skeppshandeln framställdes i Petersburg såsom ett afvikande från den heliga alliansan, ett inbrott i neutraliteten och folkrätten, skulle den väcka kejsar Alexanders lifliga obehag[1]).

General Suchtelen fick också snart befallning att på förtrolig och vänskaplig väg göra en framställning i syftning att åvägabringa en återgång af den siste skeppshandeln. Suchtelen begärde ett företräde hos konungen och detta blef honom beviljadt på Rosersberg den 1 Augusti. Statsministern grefve Wetterstedt var på konungens befallning dervid närvarande.

General Suchtelen började med att meddela, att han erhållit kejsarens, sin herres, befallning att begagna första gynnande tillfälle att för konungen personligen uttrycka den oro och det obehag (inquiètude et peine), som hans kejserliga majestät erfarit vid underrättelsen om den successiva försäljningen af våra krigsskepp, af hvilka man förutsåg, att ett elakt bruk skulle göras; det enskilda handelshus, som af skeppen kommit i besittning, hade nemligen för afsigt att öfverlåta dem till de upproriske stater i Sydamerika, som nu kämpade mot moderlandet. Kejsaren trodde sig finna en afvikelse i dessa förhandlingar från de politiska grundsatser, som Sverige för några månader sedan förklarat sig vilja följa med hänsyn

---

[1]) Man trodde sig veta, att herr Bodisco meddelade Gabriac utkasten till vissa ryska uppsatser i ämnet och att denne i egenskap af öfvad stilist gaf dem den erforderliga dialektiska fulländningen. Det var i anledning häraf som herr de Gabriac af okänd hand erhöll en julklapp, bestående af ett vackert pennfoder af guld, under följande adress: *A M:r le Marquis de Gabriac, sécretaire de la légation Russe à Stockholm.*

till dessa kolonier[1]). Frågan vore ej nu om de tvenne skepp, som redan afseglat och öfver hvilka regeringen icke mera kunde förfoga, då de redan lemnat svensk hamn; men dessas afgång gåfve kejsaren anledning att, i hvad som rörde de tre nu sednast försålda örlogsfartygen, vädja till konungens vänskap. Hans kejserliga majestät skulle med största tillfredsställelse se, om man kunde utfinne ett medel att återkalla denne senare handel; hans begäran härom vore af helt och hållet vänskaplig och förtrolig art (d'abandon et de confiance) och framfördes af detta skäl allenast muntligen. Generalen tillade, »att kejsarens hopp att se sin anhållan behjertad, grundade sig på de band, som förenade de båda furstarne, och på deras gemensamma minnen från den stora och ärofulla tid, då solidariteten af deras grundsatser beredde de välgörande följder, hvilka Europa har att tacka för sitt närvarande rättstillstånd.»

Konungen svarade med mycken foglighet: «Denne handel har ingen politisk afsigt; den har skett för svenska örlogsflottans bästa; det har stått öppet för hvem som helst att köpa våra gamla skepp; vi hafva erbjudit dem åt Spanien, men sedan detta anbud afböjts, hafva vi begagnat tillfället att afyttra dem till ett svenskt handelshus, som sålt dem i England. Det är således det engelska huset, som bör svara för om något skadligt bruk af dem göres. Den skandinaviska nordens läge och behofvet att befordra dess handel och industri ålägga mig att ej lägga hinder i vägen för förhållanden, som vi dagligen se utöfva en stor inflytelse på staternas politiska förbindelser. Man må likvisst ej i Petersburg tro, att andra magters föredöme — (här menades England) — skall

[1]) Här åsyftas en dépêche af den 25 Februari 1825 från Wetterstedt till Palmstjerna, utgörande svar på det meddelande, ryska hofvet gjort af Nesselrodes not till furst Liewen (den 22 Januari) rörande de sydamerikanske staternes erkännande af England. Sverige förklarade sig i denna dépêche vilja iakttaga en neutral ställning i fråga om spanska koloniernas strid med moderlandet och i öfrigt icke ämna afvika från de förbindelser, som det hittills följt, o. s. v.

inverka på mina beslut; jag är långt ifrån att hafva ändrat de tankesätt eller att hafva afvikit från de grundsatser, som uttalats i den dépêche från grefve Wetterstedt till baron Palmstjerna, hvilken blifvit edert hof meddelad, men jag förmår dock ej inse, huru man af nämnda dépêches innehåll skall kunna leda sig till några slutsatser med afseende på skeppshandeln eller de politiska beslut, jag kan komma att fatta. Jag skall tvärtom öppet och ärligt vända mig till kejsaren och rådföra mig med honom, så snart de förenade rikenas handelsintressen påkalla det politiska erkännandet af de sydamerikanska kolonierna. Händelserna fortskynda med sådan snabbhet, att det skulle vara önskligt att alla fastlandets magter gemensamt toge denna vigtiga fråga i öfvervägande och gåfve den en lösning, som ej blefve Spanien allt för påkostande. Skeppshandeln har, som jag sagt er, skett uteslutande i kommersiel syftning, men då nu kejsaren uttalat sin öfvertygelse, att dessa skepp äro afsedda att användas på ett mot Spanien fiendtligt sätt samt af denna anledning af mig begär såsom ett vänskapsprof, att denne handel måtte häfvas, så bemyndigar jag er att förklara kejsaren, er herre, att jag är sinnad att begagna mig af den paragraf i kontraktet, som berättigar mig till handelns häfvande. Må H. M:t deruti se ett bevis på mina tänkesätt för honom. De äro oberoende af en möjlig olikhet i åsigter, och då jag efterkommer hans önskan, sker det utan hänsyn till någon annan slags intervention och allenast såsom ett skyldigt besvarande af det förtroliga och vänskapliga sätt, hvarpå hans begäran blifvit framförd.»

Suchtelen bugade sig, tackade och trodde sig i allt hafva vunnet spel, då konungen fortfor: »Jag bör dock säga er, att kontraktet bestämmer ett vite för händelse af handelns återgång, och att köparen dessutom skall åtnjuta ersättning för de kostnader, han bevisligen gjort i och för skeppens bemanning och utrustning. Lagen ger honom i hans egenskap af svensk medborgare öppen talan mot regeringen i detta fall; men då svenska statsverket ej kan belastas med dessa utgifter och kejsarens begäran i sitt slutliga resultat kommer Spanien till godo, synes nämnda ersättningssumma böra lämpligast falla Spanien till last. Då kejsaren så lifligt intresserar sig för

denna magt, hyser jag det hopp, att H. M:t täckes vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom köparen erhåller sitt skadestånd. Jag ber er skrifva i denna syftning till kejsaren.»

General Suchtelen syntes något brydd öfver detta vilkor, men yttrade på det hela sin tillfredsställelse med konungens förklaring och sin öfvertygelse om den fägnad, hvarmed kejsaren skulle emottaga densamma. Han tillade blott: »som jag ej kan känna, huruvida kejsaren vill ikläda sig det ifrågasatta skadeståndet och saknar föreskrift i detta fall, skall jag så fort som möjligt underrätta H. M:t om denna oförutsedda omständighet och begära vidare förhållningsorder. Det vore imellertid önskligt, till undvikande af vidare tidsutdrägt, att jag erhölle kännedom om ungefärliga beloppet af nämnda ersättning, för att kunna derom underrätta mitt hof samtidigt med insändandet af min anmälan om sjelfva förhållandet.»

Konungen: »Ni har rätt, general; men då detta är en punkt, som rörer köparen, skall jag genom grefve Wetterstedt söka derom inhemta underrättelse».

Statsministern anmärkte dervid, att denna skadeersättning berodde dels af den tid, under hvilken fartygens befäl och besättning behöfde aflönas, dels ock af kostnaden för förråds och utrednings kompletterande m. m. Man trodde sig imellertid kunna anslå den till omkring 20,000 pund sterl. Det öfverenskoms att frågan skulle stadna *in statu qvo* en månads tid eller till den 1 Sept., då kejsarens svar borde hafva anländt. Med köparne öfverenskoms, att de skulle till den 10 Sept. afvakta utgången. Handeln var sålunda tills vidare hejdad[1]).

Carl Johan hade under vissa vilkor förklarat sig vilja för kejsarens skull häfva handeln. Ännu var det dock ovisst,

[1]) En resumé af detta samtal blef på konungens befallning uppsatt af grefve Wetterstedt och för öfverensstämmelses skull meddelad åt general Suchtelen (se bil. n:o 7). En afskrift öfverlemnades jemväl åt lord Bloomfield för att läggas under engelske ministèrens ögon, såsom bevis på det förtroende, hvarmed man ville gå tillväga mot England. Med denna uppgift i S. S. låter dock svårligen förlika sig grefve Münsters dépêcher ($\frac{11}{10}$ och $\frac{1}{11}$ 1825); (se bil. 11).

huruvida kejsaren skulle antaga det uppställda vilkoret. Man tyckes i det längsta hafva hyst en förhoppning derom; forna tiders erfarenhet hade lärt, att Rysslands kejsare för ett politiskt syftes vinnande ej undandrog sig en penningeuppoffring. Ur nyssnämnda öfvertygelse har man tvifvelsutan att hemta skälen till några åtgärder, som nu i fråga om de försålda skeppen vidtogos och hvilka innefattades dels i en till Karlskrona sänd befallning af den 11 Aug. att de tre senast försålda fartygen tills vidare ej finge afgå med svenske officerare och svenskt manskap eller under svensk flagg; dels ock i åtskilliga liknande mått och steg beträffande de tvenne först försålda skeppen[1]).

Å andra sidan ansågs nödigt att, för den händelse kejsarens svar blefve af afböjande art, på förhand hafva sökt förskaffa sig ett stöd för den då sannolika brytningen. I denna afsigt gjordes ofvannämnda meddelande till lord Bloomfield. Vår regering hade nyss förut med hänsyn till det tilltänkta erkännandet af de nye amerikanske fristaterne på förtrolig väg sökt inhemta, huruvida England ville skänka oss sitt stöd för detta steg. Lord Bloomfields första svar på denna förfrågan innehöll väl, att om Ryssland på grund af Sveriges förklaring i ofvan antydda rigtning beginge den skriande orättvisan att anfalla oss med krig, så skulle England alltid finnas redo att skydda den skandinaviska halfön; men han hemställde tillika, huruvida under närvarande politiska förhållanden det kunde vara välbetänkt att gifva anledning till förvecklingar af denna art. — Detta utvecklas ännu utförligare i en not af senare dato[2]). Ett allmänt europeiskt krig vore ett alldeles för högt pris för ett något tidigare erkännande af de nye fristaterne från Sveriges sida. — Om så äskades, skulle Englands sändebud i Petersburg förständigas att lifligt understödja de skäl, konungen för det tilltänkta steget derstädes kunde ämna att anföra. Dock hemställdes, huruvida ej den åtagna förbindelsen till kejsaren (jmfr samtalet med Suchtelen) blefve uppfylld på ett långt värdigare sätt, om meddelandet af Sveriges beslut skedde utan synbart

[1]) Se bil. n:o 8: Utdrag ur ordres från H. M. konungen.

[2]) Båda meddelas i bil. n:ris 9 och 10.

samband eller öfverenskommelse med någon främmande magt. Och i alla händelser borde detta tillkännagifvande först ske, sedan den oro, skeppshandeln väckt, stillats; o. s. v.

Detta svar var föga lofvande med hänsyn till den närvarande långt vigtigare frågan. Englands statsmän hafva sällan funnits benägne att bringa ett offer ens åt verklige vänner. Någon hjelp utöfver hvad Bloomfields personliga välvilja, fyndighet och nit för Sveriges bästa kunde bereda, var således svårligen att förvänta, och man hade genom detta närmande till England, hvilket naturligtvis ej länge kunde förblifva en hemlighet, allenast vunnit att Rysslands ovilja än ytterligare stegrades och att sjelfve skeppshandeln, misstänkt att vara en tillställning af engelskt ursprung, blef dubbelt förhatlig[1]).

Under den tid, som förflöt i afvaktan på kejsar Alexanders svar, samlade sig nya hotande moln öfver den olycklige skeppshandeln. Frankrikes, Österrikes och Preussens sändebud i Stockholm fingo af sina hof befallning att uppträda jemte Ryssland för hindrande af fartygens afgång[2]). Deras

---

[1]) Om Englands ställning till denna fråga gifves en och annan vink i ofvan nämnda dépêcher ifrån grefve Münster.

[2]) Marquis de Gabriac var i synnerhet enträgen. Vid ett sammanträde (den 14 Sept.) med hofkansleren v. Schultzenheim sade han sig hafva erhållit sitt hofs befallning att förklara, det Spanien aldrig borde erlägga skadeståndet för skeppshandelns återgång, enär det snarare vore Spanien, som egde att fordra upprättelse af Sverige för en påtagligen fiendtlig åtgärd; att om handeln ej häfdes, Spanien vore fullt befogadt att utöfva repressalier etc. Herr de Gabriac var ett troget uttryck af de bourbonska hofvens tänkesätt mot vår nya dynasti. Ett målande vedermäle af dessa tänkesätt lemnar ock följande lilla anekdot: Sveriges sändebud hos Nordamerikanske Förente Staterne, baron Kantzow, hade år 1818, i afsigt att visa en uppmärksamhet mot sin konungs svåger, gifvit en större middag för grefven af Survilliers (Joseph Bonaparte), hvilken lefde som enskild man i Filadelfia. Bourbonske agenter inberättade detta med en viss elak beställsamhet hos herr Hyde de Neuville, som då var Frankrikes utrikesminister; men Frankrike fäste ingen uppmärksamhet dervid. Deremot vidtog spanska regeringen den löjliga åtgärden att formligen beklaga sig i Stockholm öfver herr Kantzows middag. Svaret blef sådant det borde blifva.

föreställningar gåfvo åt frågan ett ännu betänkligare utseende; här förelåg tydligen en ny upplaga af stormagternas intervention i den norska liqvidationsfrågan. Och om det nu var föga troligt, att dessa magter nu skulle låta afspisa sig lika lätt som år 1819, så var det af alla tecken ännu osannolikare, att England, derest vi vågade bjuda spetsen åt denna fruktansvärda liga, skulle blottställa sig för en öppen fejd med densamma, endast och allenast för att hålla oss ryggen fri i en lumpen tvist om några gamla skepp.

Före ankomsten af ryske kejsarens svar hade emellertid konungen den 30 Aug. begifvit sig till Norge och utrikes statsministern grefve Wetterstedt till Finspong, hvarifrån han (under den 3 Sept.) till konungen öfversände ett betänkande öfver frågans nuvarande ställning och dess möjliga utveckling. Hufvudinnehållet i denna vidlyftiga skrift är, att handeln bör stå fast, med mindre kejsaren går in på konungens förslag rörande skadeståndet. Wetterstedt yttrar derjemte, att om kejsarens svar ej ankomme före den 10 Sept., från hvilken dag konungen ej längre kan hindra skeppens afsegling, utan att blottställa riket för att vidkännas de förluster, som köpets häfvande skulle medföra, så vore det äfven tydligt, att regeringens förfogande rätt öfver skeppen med nämnde dag upphörde.

Kejsarens svar anlände först den 13 Sept. till Stockholm och den 18 till konungen i Kristiania, d. v. s. 7 veckor efter Suchtelens audiens på Rosersberg. Hade man nu låtit skeppen afsegla under de 8 dagar, som förflöto mellan den 10 och 18 September, så hade med fog kunnat sägas, att, enär konungen blifvit lemnad i ovisshet om kejsarens beslut i afseende på skadeståndet långt utöfver den tid, som varit behöflig och som blifvit bestämd för köpets återgång, hade regeringen, för att undvika ansvaret för de stora förluster, som handelns häfvande å dess sida skulle medföra, nödgats låta skeppen afsegla. Vissa förhållanden inom flottans öfverstyrelse omöjliggjorde likväl denna lösning af frågan. Befälhafvande amiralen i Karlskrona, Lagerbjelke, var högst ogynnsamt stämd mot hele skeppshandeln och lade alla upptänkliga hinder i vägen för fartygens snabba utrustning och afgång.

Ovilja och misstroende mot den allrådande Cederström och fruktan att köpesummorna aldrig skulle rigtigt komma flottan till godo synes hafva föresväfvat öfverbefälet i Karlskrona och blef en medelbar anledning till de följande beklagansvärda förvecklingarna[1]).

Ryska kabinettets svar, som ankom till Stockholm den 13 September, gaf åt frågan en vida obehagligare vändning, än man förmodat. Det innefattades uti en högst märkvärdig dépêche från grefve Nesselrode till Suchtelen, och visade rätt tydligt hvad den heliga alliansen förstod med solidaritetssystemet.

Suchtelen vände sig till hofkansleren Schulzenheim, hvilken i grefve Wetterstedts frånvaro förestod utrikesärendena. Han meddelade honom muntligen dépêchens innehåll och anhöll om resepass för att kunna begifva sig till konungen i Kristiania och inför H. M:t utföra sitt uppdrag. Hofkansleren förvånades öfver dépêchens ton. Kejsaren, hette det, hade med förvåning förnummit det vilkor, konungen ville fästa vid skeppshandelns återgång; hvarken han sjelf (kejsaren) eller konungen af Spanien skulle erlägga den ifrågavarande skadeersättningen och skeppens afgång skulle anses som ett förnärmande af folkrätten och af den neutralitetsförklaring, konungen afgifvit den 25 Febr. Ett dylikt handlingssätt kunde ej betraktas annorlunda än som en fiendtlighet mot kejsarens bundsförvandt, konungen af Spanien, som dermedelst berättigades att utöfva repressalier. Konungen borde betänka följ-

---

[1]) Cederströms planer för användandet af de för skeppsförsäljningen inflytande summorna kunna dock ej sägas innebära någon fara i denna rigtning. Samtidigt med öfversändandet af den Pro Memoria, som i bil. meddelas, öfversände Cederströms forne adjutant, kommendörkapten G. E. Lundstedt, en vid äldre anteckningars genomgående af honom anträffad egenhändig uppsats af general-amiralen om de fartyg, som till en början skulle för inflytande försäljningsmedel nybyggas. Dessa voro: 1 nytt linieskepp med inventarier, 1 fregatt af 44 kanoner, 1 dylik mindre, 1 brigg, 1 bombard, 1 däckad och 1 öppen kanonslup samt 1 däckad och 1 öppen kanonjolle.

derna af skeppens afsegling, och detta råd vore det sista prof af vänskap, som kejsaren egnade honom[1]).

Baron Schulzenheim skyndade att meddela sig med den tillförordnade regeringen; och det ilbud, som afsändes till konungen med berättelse om förhållandet, tog vägen öfver Finspong, för att gifva grefve Wetterstedt förtroende af saken. Statsministern satte sig genast i sin vagn för att vara före general Suchtelen i Kristiania.

Då underrättelsen om denna märkvärdiga dépêche och om Suchtelens förestående ankomst anlände till Kristiania, gjorde den på konungen det vidrigaste intryck; men han var nu som i alla stora skiften ovanligt lugn. Wetterstedt skrifver[2]): »Jag fann konungen lugn och bestämd. Allt hvad som kunde tyckas honom stötande i det meddelande, general Suchtelen gjort eder, lemnar han utan afseende och i sitt hjertas djup bevarar han alltjemt den vänskap för kejsar Alexander, som grundats under så skickelsedigra tider och närts af lika minnesrika bragder. Med de beslut, han redan fattat, och i dem, som ytterligare kräfvas, afser konungen allenast upprätthållandet af vårt lands ära och oberoende, hvilka aldrig i hvad på honom ankommer skola lida minsta kränkning. Med sin kraft lifvar han sin omgifning, gifvande på samma gång ett föredöme af klokhet och måtta; med fägnad ser han den samstämmighet, som råder mellan hans egna och hans höge sons tänkesätt, och med tillfredsställelse erkänner han, att medlemmarne af hans statsråd i den närvarande brytningen täfla i nit och förutseende att aflägsna de faror, som kunna hota fäderneslandet, på samma gång de sätta dess ära och värdighet i främsta rummet.»

Kabinettssekreteraren baron Lagerheim erhöll befallning att genast till general Suchtelen affärda en enskild skrifvelse af följande lydelse:

---

[1]) Någon afskrift af denna märkliga dépêche finnes ej i Schinkelska saml. Det hufvudsakliga af dess innehåll, sådant det ofvan meddelas, stödjer sig på meddelanden till B. v. Schinkel från flere af statsrådets ledamöter och särskildt från hofkansleren Schulzenheim.

[2]) Wetterstedt till Schulzenheim d. 17 Sept. 1825. Bil. n:o 14.

Herr grefve! Baron Schulzenheim har meddelat konungen, min herre det samtal, som ers excellens haft med honom och med anledning af hvilket ers exc. begärt pass för att kunna uppsöka H. M:t i Norge. Om det blifvit er föreskrifvet, herr grefve, att inför konungen föra ett språk, sådant som det, ni begagnat inför hofkanslern, kan H. M:t endast deruti se ett oöfvervinnerligt hinder för framgången af ert uppdrag, och det återstår honom då allenast att beklaga den nödvändighet, som tvingar honom att ur sitt minne utplåna de känslor, hvilka under så lång tid utgjort hans lycka, Konungen har i följd häraf anbefallt mig att underrätta ers excellens, att om ni är försedd med bref från kejsaren, eder herre, skall konungen med nöje emottaga er. Deremot måste han afböja hvarje muntligt meddelande; och är det på H. M:ts uttryckliga befallning som jag har äran anmoda ers excellens att med dylika meddelanden vända sig till herr statsministern för utrikes ärendena, hvilken ock kommer att delgifva konungens svar. Jag har äran vara etc.

E. Lagerheim.

Kristiania den 14 Sept. 1825.

Detta bref, som affärdades på tre olike vägar, nemligen öfver Kongsvinger, Frederikshald och Svinesund, träffade Suchtelen på förstnämnda ställe den 16 om morgonen. Han lät ingenting förmärka, men bad allenast öfverbringaren om sin helsning till baron Lagerheim, och tillade, att då han nu befann sig så nära, skulle han sjelf lemna svaret. Genom Suchtelens förestående ankomst föranleddes naturligtvis allvarliga öfverläggningar mellan konungen och grefve Wetterstedt. Cederströms närvaro började kännas obeqväm, enär han af all magt arbetade för handelns bestånd. Det beslöts, att han skulle före Suchtelens ankomst afgå till Karlskrona *»för att sätta örlogs- och skärgårdsfartygen i tjenstbart skick»* och till tjenstgöring på flottan inkalla befäl och manskap af flottan, som erhållit permission till utrikes sjöfart och ej redan afseglat[1]).

---

[1]) Denna och öfriga i desse dagar till Cederström aflåtna befallningar meddelas i bil. n:ris 18—23 enligt originalerna.

Cederström afreste den 15 med mörka aningar om hvad som förestod. Hans aflägsnande vid en sådan tidpunkt betraktades af mången såsom ett omisskänneligt förebud till förlusten af gunst och inflytande. Två dagar senare anlände omsider Suchtelen (den 17 September kl. 11 f. m.), åtföljd af de båda bröderne Bodisco, legationsrådet och öfversten. Så snart den förre erfor grefve Wetterstedts närvaro, uppsökte han honom för att å generalens vägnar begära ett sammanträde[1]). Herr Bodisco tillade, att han hade ett muntligt meddelande att göra hans exc., och för att hvarken säga mer eller mindre än han borde, hade han uppsatt det skriftligt. Han framtog derpå ur sin ficka ett papper, men innan han hunnit börja uppläsningen, hejdades han af grefve Wetterstedt med den förklaring, att han alldeles icke ämnade åhöra någon dylik föreläsning, helst enär man väl visste, att herr Bodisco hade tillräckligt godt minne att kunna muntligen framföra sitt ärende. Bodisco försäkrade, att papperet icke innehöll någonting, som ej statsministern kunde höra; men Wetterstedt var orubblig i sin föresats, och sedan Bodisco stoppat sitt memorandum i fickan, yttrade han: »Generalen har af baron Lagerheims bref sett, hurusom man förmodat, att han i det företräde, hvarom han hos konungen anhållit, skulle meddela H. M:t hela innehållet af grefve Nesselrodes dépêche; detta har aldrig varit generalens afsigt; konungen borde tillräckligt känna honom för att fritaga honom från all tanke deråt; denna dépêche, som blifvit i förtroende meddelad, kan mildras, då man gifver konungen del af dess innehåll, och det kan aldrig komma i fråga att upprepa den ord för ord.

Wetterstedt svarade föga på denna förklaring; men då herr Bodisco enträget begärde, att dagen icke måtte förgå utan att generalen sattes i tillfälle att få samtala med grefven, lofvade Wetterstedt att emottaga honom kl. 1.

Suchtelen anlände till utseendet ganska lugn och försonlig och anhöll, att statsministern ville förskaffa honom ett enskildt företräde hos konungen.

---

[1]) Det följande anföres efter Wetterstedts egen berättelse i bref till Schultzenheim d. 17 September 1825. Bil. n:o 14.

Wetterstedt frågade honom, om han icke emottagit baron Lagerheims bref och tillade, att han deri kunde se svaret på sin fråga.

Suchtelen: Men kan då konungen tro, att jag vore i stånd att säga honom någonting påkostande eller oangenämt?

Wetterstedt: Konungen kan endast döma efter de upplysningar, som kommit honom tillhanda. Ni har, min general, meddelat herr v. Schulzenheim en dépêche från grefve Nesselrode, som skulle tjena till text för ert samtal med konungen. Denna dépêche innehåller saker, som det icke är konungen tillständigt att höra. H. M:t är öfvertygad att kejsaren aldrig skulle hafva användt dylika ordalag, om han omedelbart hänvändt sig till konungen. För att ej nödgas erfara en obehaglig känsla vid deras åhörande, och för att ej nödgas besvara dem på ett sätt, som kunde vara kejsaren obehagligt, har konungen beslutit att ej afhandla några affärer med ers excellens, utan i stället hänvisa er till dess kabinett för utrikesärendena, hvilket eger att mottaga edra meddelanden. Ehuru våra konstitutionela former fritaga konungen från all omedelbar beröring med diplomatiske agenter, har han likväl för er skull, min general, åsidosatt denna form och detta af tvenne skäl; först och främst, emedan ni representerar en furste, för hvilken konungen hyser vänskap och förtroende, oberoende af all skiljaktighet i politiska åsigter, och för det andra med hänsyn till ers excellens personligen, den tillgifvenhet han alltid för er hyst och som ni alltid rättfärdigat. »Men hvad har jag vunnit», har konungen yttrat till mig, »genom att följa detta förfarande? Man har illa uttydt den utväg, jag föreslagit för uppfyllandet af kejsarens önskan i skeppshandelsfrågan; obehagliga förklaringar hafva deraf härflutit och andra liknande torde följa af ett nytt företräde enligt hvad herr v. Schulzenheim anfört om innehållet af grefve Nesselrodes dépêche. I stället för att försona, skulle man allenast väcka förbittring å ömse sidor, och enär detta ingalunda är mitt syfte vill jag undvika till och med möjligheten deraf. Jag skall emottaga general Suchtelen i hans dubbla egenskap af kejsar Alexanders sändebud och min egen gamle vapenbroder. Jag skall, såsom alltid eljest, behandla

honom med vänskap och välvilja, men under förbehåll att han icke talar om affärer. Desse tillhöra min minister för utrikes ärendena, som skall göra mig redo för allt hvad general Suchtelen kan hafva att meddela från sitt hof.»

»Men», genmälte generalen, »mitt uppdrag är icke officielt, det är af helt och hållet förtrolig art och ställdt till konungen, emedan H. M:t sjelf i egen person meddelat mig det vilkor, som fästes vid upphäfvandet af köpekontraktet om de tre sista skeppen. Jag tillstår gerna, att om jag skulle upprepa ordagranna innehållet af statskanslerens dépêche, skulle det vara konungen obehagligt, och jag känner honom för väl, för att icke vara öfvertygad, att han aldrig skulle åhöra det. Men härom är icke fråga; mitt meddelande till herr v. Schulzenheim var, som jag sagt, helt förtroligt, och i händelse konungen täckes bevilja mig ett företräde, kan jag inskränka mitt meddelande till följande uttryck: »*Jag har emottagit svaret på det förslag, E. M:t gjorde mig på Rosersberg i fråga om skeppshandeln. Kejsaren tackar E. M:t för detta förslag, men har befallt mig säga E. M:t, att han icke vill antaga det.*»

Generalen upprepade tre gånger dessa ord och gaf sitt hedersord på att icke ett ord derutöfver skulle yttras. Han gick ända derhän att säga: «föreskrif sjelf de uttryck, ni vill att jag skall använda.»

Wetterstedt: Men, min general, om era instruktioner tillläto er, att inskränka er till denna enda fras, hvarför har ni då meddelat baron Schulzenheim en högst obehaglig och med hotelser uppfylld skrifvelse?»

Generalen: Den innehöll inga hotelser; deri funnos endast allmänna satser och en önskan att fästa konungens uppmärksamhet vid de följder, som kunde föranledas af skeppens afgång, Och om ni kan gifva mig ett hopp om att kontraktet blir utan verkan, skola alla spår utplånas efter detta dokument, som synbarligen tillkommit under inflytelsen af det humör, man i första ögonblicket fattade, och som jag ingalunda väntade mig.

Wetterstedt: Jag bör dock erinra er att, enligt de meddelanden herr v. Schulzenheim hit gjort, är det svårt att

icke anse för hot flere yttranden i denna dépêche, och ers excellens bör inse, att hvad konungen icke trott sig kunna göra på grund af vädjande till vänskapen, kan han än mindre göra efter dylika hotelser. Jag kan sålunda ej lemna er det hopp, ni önskar. Hvad beträffar det meddelande, ni har att göra konungen, — kan det ej göra tillfyllest, att hafva sagt det till mig? H. M:t skall derom troget blifva underrättad.

Generalen: Men hvilken påkostande belägenhet för mig att nödgas skrifva, att konungen vägrat mig det företräde, jag i kejsarens namn begärt, och att H. M:t icke ens tillåtit mig att öppna munnen om denna angelägenhet.

Wetterstedt: Konungen skall emottaga er; jag har sagt er det, och det med all den välvilja, ni eger rättighet att påräkna; han skall genom mig få veta hvad ni ämnat säga honom sjelf. Hade ni haft att öfverlemna ett bref från kejsaren, skulle H. M:t icke draga i betänkande att emottaga det, dess innehåll må nu hafva varit hurudant som helst.

Generalen: Jag ber er hos konungen anhålla om det företräde, jag så lifligt önskar.

Wetterstedt: Om konungen beslutar sig för att emottaga er, skall han likväl ingenting svara.

Generalen: Hans M:t gör deri så, som honom täckes; men jag har då åtminstone uppfyllt mitt uppdrag, enär jag har uttrycklig befallning att icke framställa någon begäran. Mitt andragande å embetets vägnar inskränker sig, som jag redan sagt, till de uttryck, jag för er upprepat; kan jag sedan, enskildt såsom Suchtelen, finna tillfälle att besvärja konungen, att utfinna ett medel för biläggande af denna obehagliga sak, så hoppas jag att H. M:t deri allenast ville se ett prof på min uppriktiga och djupa tillgifvenhet för hans person.»

Sådant var det märkliga samtalet, för hvilket Wetterstedt genast inför konungen utförligen redogjorde. Konungen, som alltid hyst en viss välvilja för Suchtelen, beslöt då efter någon öfverläggning att mottaga honom på de vilkor, han sjelf sig ålagt; och emedan det numera ej längre var fråga om denna ton af häftighet och öfversitteri, som utmärkte ryska kabinetts-skrifvelsen. Det tycktes af hela Suchtelens beteende, såsom hade han ångrat, att han obeslöjadt meddelat denna

handling. Han försäkrade Wetterstedt, att han icke visat den för någon af de utländske diplomaterne i Stockholm, utan till dem yttrat, att kejsaren icke velat antaga förslaget om skadeståndet[1]).

Konungen mottog alltså general Suchtelen den 18 kl. half 5 e. m. kort före middagen. Företrädet egde ganska rigtigt rum på sätt som förut öfverenskommet var. Generalen hade knappt yttrat de första orden af hvad han hade att säga, förrän konungen med mycken välvilja afbröt honom, sägande: »Grefve Wetterstedt har underrättat mig om hvad ni sagt honom. Låt oss icke tala om affärer; vänd er i detta fall till honom. Allt hvad vi kunna göra, skall göras; ty mina tänkesätt för kejsaren äro lika varaktiga som uppriktiga.» Suchtelen inföll härvid: »Jag skall då afresa lyckligare än jag var vid min ankomst.»

Konungen begynte derpå i ganska förbindlig ton underrätta sig om generalens resa, om honom sjelf och om hans familj; hela det tilltänkta långa och hotande meddelandet inskränkte sig till dessa få ord och allt var slut på fem minuter[2]).

De båda herrarne Bodisco blefvo derpå konungen förestållde och qvarbjödos tillika med generalen till middagen.

Under ett föregående samtal med grefve Wetterstedt hade generalen, efter en utförlig framställning af hvad som föregått skeppshandeln, enträget, men med all grannlagenhet, yrkat på ett afgörande svar. Statsministern genmälte, att då den skrift, generalen meddelat i Stockholm, uttryckligen innehöll, att han icke egde att framställa någon begäran, kunde ej heller något svar komma i fråga. Generalen medgaf det;

---

[1]) Det närmast följande grundar sig hufvudsakligen på Wetterstedts berättelse i skrifvelse till Schulzenheim af den 18 Sept. Bil. n:o 15.

[2]) Att ingenting vidare i ämnet yttrades under detta samtal var i så fall lyckligast, som konungen s personliga diskuterande lätt kunnat leda till samma uppträde, som föreföll med hr Alquier om sommaren 1811 på Drottningholm. Att kungen, om han blifvit uppbragt, ej lagt band på sin tunga, är antagligt, och ett personligt sårande yttrande om kejsaren hade säkert ledt till värre följder, än man föreställt sig.

»men», yttrade han, »jag måste väl säga kejsaren någonting, och om jag afreser, såsom jag tänkt göra det i morgon, utan att hafva erhållit ett svar, kan jag icke tyda er tystnad annorlunda, än som ett formligt afslag.»

Wetterstedt: Ni bör åtminstone hvila er en dag efter en så skyndsam resa och icke yrka på något, som man icke föreskrifvit er att begära.

Suchtelen: Gif mig endast något hopp, och jag skall bli qvar.

Wetterstedt: Det står er fritt att resa, men då ni nu tagit saken på en försonlig fot, skulle ni i min tanke göra bättre i att dermed fortfara.

Efter middagen förnyade han försöket, men utan att ernå större visshet än förut; han beslöt dock att stadna i hopp att vinna sitt mål. Herr Bodisco förde samma språk med baron Lagerheim och ville med all magt visa, att grefve Nesselrodes dépêche, i dess helhet fattad, icke innehöll några hotelser och att särskildt det yttrande deri, som hade afseende på Spaniens repressalier, icke innehöll något bestämdt påstående att dylika skulle tagas, utan allenast dessa ord: »det skulle således vara Spanien tillåtet att» etc., ett uttryck, som innefattade ett resonnemang och en förmodan, snarare än en bestämd slutföljd o. s. v. För att bevisa, huru fjerran det var att denna dépêche egde en hotande form, erbjöd sig generalen att låta statsministern läsa den; men grefve Wetterstedt vägrade det på den grund, »att då man öfverenskommit att icke göra något bruk af denna handling, skulle det till ingenting tjena att genom dess uppläsande återväcka de obehagliga känslor, som redan uppstått genom det sammandrag deraf, som herr Schulzenheim låtit komma till vår kunskap.»

Generalen återkom för öfrigt tidt och ofta till kejsarens önskan att se kontraktet häfdt och yttrade, att om han egde förhoppning derom, skulle han genast skrifva till grefve Pozzo di Borgo i Paris, för att hejda de förhandlingar härom, som nu pågingo i Pariserkomitén, och sålunda göra alla vidare åtgärder öfverflödiga, som de andra magterna kunde vilja vidtaga.

Suchtelen qvarstadnade ännu en dag i Kristiania, synbart orolig och angelägen att komma till ett slut i saken.

Sedan statschefens värdighet blifvit satt i skydd genom det sätt, hvarpå generalen fann sig nödgad att uppfylla det föga vänliga och till och med opassande uppdrag, han erhållit, ansåg konungen att man kunde lemna honom åtminstone ett halft hopp, då han reste; sådant kunde till ingenting binda, men borde göra honom mera försigtig i den berättelse, han komme att afgifva till sitt hof.

Engelska kabinettets meddelanden hade imellertid varit föremål för allvarligt begrundande, och det var klart, att England skulle med ovilja se, att Europas lugn sattes på spel för en sak, som egde så ringa vigt för Englands planer. Öfvertygelsen härom stärktes än ytterligare, då lord Bloomfield framkastade det förslag, att förmå de engelske köparne att begära återgång af det afslutade köpet. Detta förslag tycktes vara en fintlig utväg att komma till en lösning af frågan; den var väl ytterst föranledd af den ryska inblandningen, men rikets värdighet syntes dock mindre förnärmad af dess tillgripande. På så sätt kunde en brytning med Ryssland undvikas och på samma gång Englands önskan uppfyllas, att se lugnet ostördt i Norden. Bloomfields förslag, ursprungligen framstäldt för kronprinsen, blef af konungen desto hellre gilladt[1]), enär lord Bloomfield hoppades kunna genomföra det under sin egen regerings bemedling. Han hade sjelf erbjudit, att, om så behöfdes, i detta syfte skicka herr S:t Georges till England. Konungen såg med nöje att detta skedde, och lät tacka lord Bloomfield för de välvilliga tänkesätt, han ådagalagt.

Då i öfrigt ett af de hufvudsakligaste inkast, som kunde göras mot handelns återgång, var, att England deri skulle se ett öfvertygande och föga tryggande bevis på det inflytande, som kabinettet i Petersburg utöfvade på våra beslut, ansågs det särdeles tjenligt och vigtigt att begagna den utväg, lord Bloomfield föreslagit, och hvilken ju kunde betraktas icke såsom en eftergift för Ryssland, utan fastmer såsom en på Englands inrådan gjord uppoffring för det allmänna lugnet i Norden[2]).

---

[1]) Se Wetterstedts Bref till Schulzenheim af den 18 Sept, Bil. n:o 15.

[2]) Det följande återgifves förnämligast efter Wetterstedts Mé-

General Suchtelens många samtal med grefve Wetterstedt hade sålunda icke lemnat honom någon full visshet om konungens beslut. Statsministern hade alltid inskränkt sig till den försäkran, att konungen vid sin återkomst till Stockholm skulle se till, hvad han kunde göra för att bringa saken till ett slut, som öfverensstämde med de vänskapliga tänkesätt, han hyste för kejsaren[1]). Återkallandet af de på fartygen anställde officerare och underbefäl; den vägran, hvarmed man besvarat herrar Michaelson & Benedicks' begäran, att med svenske officerare och under svensk flagg åtminstone få aflemna fartygen i England; de befallningar, som i öfrigt blifvit utfärdade, borde vara en borgen för uppriktigheten af konungens tänkesätt. Ehuru lugnad af dessa försäkringar, bad likväl generalen enträget om någonting skriftligt, för att kunna visa sina kolleger. »Jag tryggar mig gerna», yttrade han, »vid de goda förhoppningar, konungen gifvit mig och dem ni upprepar; jag önskar, så lifligt som någon, att inga nya hinder må lägga sig i vägen för en lycklig lösning af denna ledsamma sak; men hvad skall jag vid min återkomst till Stockholm säga till mina kolleger, hvad skall jag säga till grefve Pozzo di Borgo, och hvad skall jag genom detta vårt sändebud kunna anföra hos Pariserkomitén, som redan tagit denna fråga om hand? Skulle ni ej kunna lemna mig ett par rader, innehållande de ord, konungen till mig yttrat? Denna önskan härflyter icke från något misstroende å min sida; men man behöfver icke tro mig på mitt blotta ord och om man ej har något visst att trygga sig vid, torde den kollektiva åtgärd, som blifvit ifrågasatt, icke kunna undvikas. Det är huf-

---

moire af den 19 och brefvet till Schulzenheim af den 20 Sept. Bil. n:ris 16 och 17.

[1]) Vid en af sammankomsterna mellan Suchtelen och Wetterstedt inträffade följande lilla episod. Wetterstedt hade knappast börjat sin vanliga argumentation, då han hörde dörren öppnas till ett angränsande rum. — »Det är visst Bodisco», svarade Suchtelen på Wetterstedts anmärkning derom och det i en ton, som tydligt nog gaf tillkänna, att man gerna såge, det han finge åhöra öfverläggningen. Utan att säga ett ord steg Wetterstedt upp och stängde dörren till det ifrågavarande rummet. Om hr Bodisco talades ej vidare.

vudsakligen i afsigt att förebygga denna åtgärd och deraf följande förvecklingar, som jag framställer detta förslag.» Wetterstedt vägrade att uppfylla hans begäran och ett nytt försök i samma syftning genom Lagerheim såsom mellanhand aflopp ej bättre. Suchtelen hade då till och med sjelf uppsatt ett förslag till en dylik skrifvelse[1]), anmärkningsvärd särskildt derutinnan, att kejsarens åtgärd deri kallas *en bön* (prière); tonen var således vida mindre högstämd nu, än i den ryktbara depechen.

Generalen hade sitt afskedsföreträde hos konungen den 20 September straxt efter middagen, till hvilken han och hans följeslagare varit inbjudne. Konungen, som efter måltiden gick in i de inre rummen, mottog der generalen för att mottaga hans farväl. Med vänskap och välvilja yttrade konungen: »jag upprepar hvad jag sagt er i går; allt hvad vi kunna göra skall göras; i dessa ord förer jag mitt folks talan; hvad mig personligen beträffar, skall jag äfven göra allt hvad jag kan, och jag tror det vara enda sättet att fylla vänskapens kraf. Försäkra i öfrigt kejsaren om uppriktigheten och varaktigheten af mina tänkesätt för honom, och ni sjelf, min gamle vän, räkna alltid på den tillgifvenhet, jag för er hyser; den leder sitt upphof från en tid af stora gemensamma svårigheter, faror och ära; den kan icke utplånas och var öfvertygad, att ni genom ert försonliga sinne gjort er suverän väsendtliga tjenster.» Den hänförande förbindlighet, hvarmed konungen i dessa sista ögonblick behandlade den gamle krigaren, gjorde på denne ett så djupt intryck, att han rördes ända till tårar och han aflägsnade sig, såsom han till Wetterstedt yttrade, »lyckligare än vid sin ankomst.»

Han afreste den 21 September vid middagstiden, för sin egen del fullkomligt öfvertygad att fartygen icke skulle utlöpa, ehuru ej ett ord blifvit yttradt om köpets återgång, och han skyndade vid sin återkomst att meddela denna sin öfvertygelse åt de i Stockholm vistande diplomaterne. Han afifärdade en af sina adjutanter (major Matschoulski) som kurir

[1]) En afskrift har ursprungligen varit bifogad Wetterstedts bref till Schulzenheim, men finnes ej vid den i Schinkelska samlingen förvarade afskriften.

till Taganrog, der kejsaren uppehöll sig och i den berättelse, han afsände om sitt företräde i Kristiania, säger han, »*att konungen genast och utan diskussion* (de prime abord et sans discussion) *bifallit kejsarens begäran såsom en följd af den obrottsliga vänskap, han alltid egnat H. K. M:t*». I samma syftning skref han till Pozzo di Borgo, som var själen i den komité, som sammanträdt i Paris till ordnande af spansk-amerikanska affärerna och från hvilken man hotade oss med kollektiva reklamationer. Af sistnämnda anledning lät ock konungen, samma natt som Suchtelen afreste, ett ilbud afgå till grefve G. Löwenhjelm med alla de upplysningar, som voro nödiga för att sätta honom i tillfälle att följa denna sak.

Af Wetterstedts samtida framställning att döma[1]), egde Suchtelens åsigt god grund, fastän strängt taget intet formligt löfte å vår regerings sida ännu berättigade honom att åt andra meddela en dylik uppfattning. Sedan England otvetydigt uttalat sin tanke och afrådt att för denna angelägenhet sätta Nordens, kanske Europas lugn på spel, och sedan de magter, som föröfrigt voro mest intresserade för frågans lösning, uppträdt på ett mera bestämdt sätt, hade också meningarna inom svenska regeringen undergått en väsendtlig jemkning. Det var ej längre tal om att låta de 3:ne skeppen utgå; att det senare kontraktet skulle häfvas, ansågs vara en afgjord sak; och frågan var nu endast, hvad form som lämpligast skulle gifvas åt beslutet härom. Det gällde att på samma gång bevara åtminstone skenet af en bibehållen värdighet, iakttaga den rätta hållningen mellan Rysslands och Englands stridiga och täflande intressen, samt ändtligen att så vidt möjligt undvika att såra den svenska nationalkänslan. Bäst uppfylldes samtliga dessa fordringar af det förslag, som lord Bloomfield framkastat. Man fogade sig i sjelfva verket genom dess antagande efter Rysslands och dess förbundnes önskningar, men såsom det tycktes ej till följe af påtryckningarna från dess sida, utan fastmer för att följa Englands råd. Under sådant

---

[1]) Se särskildt hans Mémoire af den 19 och brefvet till Schulzenheim af den 20 Sept. 1825. Bil. 16 och 17.

förhållande måste regeringens första omsorg blifva att vidtaga sådana mått och steg, som kunde förmå de engelske köparne att ingå på Bloomfields förslag samt i största möjliga mån lindra de ersättningsanspråk, till hvilka desse vid handelns återgång otvifvelaktigt voro berättigade[1]), och ur denna synpunkt erhålla de från Kristiania till Cederström aflåtna skrifvelserna och befallningarna deras rätta belysning.

Några timmar efter Suchtelens afresa afsändes från Kristiania konungens adjutant öfverste Classon, Cederströms bror, med nya befallningar och bref till general-amiralen. I handbrefvet från konungen sades, att man nu vore tillräckligt upplyst om fartygens verkliga bestämmelse; att de lupo fara att uppbringas, om de utginge; att konungen i sådan händelse intet kunde göra för köparne och att desse fördenskull borde finna för sig förmånligast att foga sig i hans anordningar. Dessa sistnämnda voro korteligen sagdt, dels att skeppen tills vidare ej finge afsegla från Karlskrona, dels att deras utredning och proviantering inställdes. — Derpå följde, slag på slag, andra likartade handbref och befallningar, egnade att ingifva farhågor för den politiska ställningen och att dymedelst hos

---

[1]) »Sedan nu en gång beslutet är fattadt att häfva kontraktet genom anlitande af de engelske köparnes bistånd, är det nödigt att å vår sida handla i öfverensstämmelse härmed och taga alla de mått och steg, som utan att rent af strida mot kontraktets lydelse, hindra och fördröja fartygens afgång samt sätta en gräns för de med hvarje dag ökade utrustningskostnaderne. Det är klart att de engelske köparne ej skola låna sig till den tjenst, man af dem begär, med mindre de å ena sidan tillförsäkras om ersättning för den summa, de enligt kontraktet skola gälda vid dess uppsägelse från deras sida, samt å andra sidan erhålla ett skadestånd för sina utgifter. Kanske skulle man kunna på grund af vintrens annalkande och af de svårigheter, som nu yppa sig för fartygens afgång, i godo öfverenskomma med det engelska handelshuset om en rund summa, för att undvika obehaget och tidsutdrägten vid en i detalj gående undersökning; då blefve ock den redan betalde köpeskillingen, som nu bör återställas, hastigare tillgänglig för köparne.» Ur Wetterstedts bref till Schulzenheim, den 20 Sept. Bil. n:o 17.

köparne, deras ombud och Cederström sjelf, såsom handelns förnämste befrämjare, framkalla benägenhet att ingå på det tilltänkta förslaget. — Rustningar i Karlskrona hamn och vid dess befästningar anbefalldes, likasom ökad och sträng bevakning såväl i öppna sjön, som i de närmaste omgifningarna; (vinkar gåfvos t. o. m. om möjliga mordbrandsanläggningar i örlogshamnen); fartygen skulle åter inhalas i hamn, besättningarna landsättas och bestämd föreskrift gafs, att skeppen under inga vilkor skulle få afsegla med svenska skeppsdokument eller under svensk flagg. Man kan lätt tänka sig generalamiralens känslor vid mottagandet af dessa befallningar, af hvilka de flesta till råga på allt voro meddelade i sådan form, att de på hans hufvud hvälfde ett ganska drygt ansvar. De skulle hemlighållas och i tysthet utföras, de saknade kontrasignation och deras verkställighet borde nödvändigtvis med sig föra ersättningsanspråk, för hvilka under sådant förhållande verkställaren i främsta rummet torde blifva ansvarig. Denna skeppshandel, af hvilken han hoppats så lysande resultat, var redan att anse som en olycka; den hade både inom och utom landet väckt en högst obehaglig uppmärksamhet och kastat riket in i politiska vidlyftigheter, som hotade oss, om icke med krig, åtminstone med oberäkneliga förluster och kanske med bittra förödmjukelser. Och hvad honom sjelf beträffade, stod han, såsom dess egentlige verkställare, belastad med hela tyngden af en grym ansvarighet; dertill kom ock, att han af allmänna meningen utpekades såsom den der i egennyttig afsigt inledt hela affären.

De enskilda handbref, som nu tidt och ofta från konungen till honom anlände, voro ej heller af art att lugna hans oro. Deras ton och innehåll tillkännagaf alltförväl, att hans stjerna var i snabbt nedgående. Hans lynne, eljest alltid gladt, fördystrades och hans helsa led till den grad, att han allvarsamt insjuknade.

Det var under detta bedröfliga tillstånd, han, med anledning af befallningen att hindra fartygens afgång, svarade (i ett bref till grefve Magnus Brahe) att han svårligen kunde, på ett dylikt enskildt handbref utan kontrasignation, verkställa åtgärden; men om konungen ändå kräfde denna uppoffring,

vore han dertill redo. Men enär han med anledning häraf sjelf torde få ersätta kostnaderne för handelns återgång, så långt hans lilla förmögenhet räckte, bad han konungen ihågkomma hans hustru och barn.

På detta bref fick han aldrig något svar[1]).

Styrelsens åtgärder hade åsyftad verkan. Cederström kunde inom kort återsända sin bror med anmälan, att herrar Michaelson & Benedicks till en början erbjudit sig att under vissa vilkor låta skeppen öfvervintra i Karlskrona, och dagen innan denna underrättelse nådde Kristiania kunde konungen å sin sida meddela Cederström, att herrar Michaelson & Benedicks på de engelske köparnes vägnar tillkännagifvit desses afsigt att häfva handeln.

Allt tycktes således klart, då konungen i slutet af Oktober månad återkom till hufvudstaden, der nu i statsråd den slutliga afgörande öfverläggningen skulle ega rum[2]).

---

[1]) Utdrag af en år 1855 af general-amiralens son, öfverste R. Cederström, författad »Pro Memoria om Skeppshandeln», som sommaren 1857 jemte ett antal handlingar rörande denna fråga (Bilagorna n:ris 8, 18—23, 28—33, 35, 36, 38, 40, 43, 45 och 47) ställdes till B. v. S:s förfogande. Öfverste Cederströms P. M. har dock en så stark personlig färgläggning, att den synts oss mindre lämplig att in extenso bland bilagorna meddela. Den lider för öfrigt delvis af bevisliga origtigheter.

[2]) Cederström, som ännu ej ville gifva allt förloradt och som funnit utväg att, sedan det en gång förhyrda befälet och manskapet blifvit återtaget, värfva annat i deras ställe (befälet föga bättre än sjökaptener, besättningen mestadels löst folk, som lockats af den höga solden), gjorde en ilresa från Karlskrona till Stockholm för att träffa konungen innan det afgörande beslutet fattades och söka genomdrifva att fartygen, på detta sätt utrustade, finge hals öfver hufvud afgå. Cederström ankom den 24:de. Då konungen vid hans ankomst ännu ej anländt, ville han hos Wirsén söka visshet, huru saken stod; men blef ej mottagen. Han skyndade då till Vesterås, der konungen skulle hafva sitt sista nattläger före hemkomsten. Denna hans reseplan föranledde ett förslag om en än inflytelserikare persons (hvem?) ilresa, som kom förut till nattlägret, ingick till konungen, upplyste om sinnesstämningen i Stockholm och nämnde det offer, som

Innan dess hade dock, af flere förenade anledningar såsom det vill synas, en fullständig omkastning egt rum i fråga om konungens personliga sätt att betrakta denna angelägenhet. Det är sannolikt nog, ehuru inga bevis derom föreligga, att Cederströms närvaro och jemväl hans meddelanden kunnat utöfva ett visst inflytande; en något större betydenhet torde man väl få tillräkna den allmänna opinionen, som i detta fall uttalade sig med en sällspord enighet och med en styrka, som trängde fram ända till tronen[1]); men hvad som förnämligast torde hafva bidragit att omstämma konungen, var den förändrade ton, general Suchtelen efter sin återkomst funnit tillständigt att anslå.

Bland den stora allmänheten, som af ryktet eller genom de beställsamme tidningarne fått en half kunskap om dessa förhandlingar, rådde naturligtvis en spänd förväntan att få se utgången. — Suchtelens resa till Kristiania kunde ej undgå att väcka uppseende och framkalla kommentarier, helst medlemmarne af hans beskickning visserligen ej yttrade sig i de hofsammaste ordalag[2]), isynnerhet legationsrådet Bodisco, som högtrafvande förklarade att handelns återgång var oåterkalleligt bestämd till följe af kejsarens uppmaning. Då bland allmänheten ingen rätt kände, hvad svar Suchtelen fått, låg närmast till hands att tro svaret hafva varit sådant, man »patriotiskt» önskade det, d. v. s. ett stolt afvisande af Rysslands inblandning. Så utspriddes, att konungen i förlitande på Englands understöd ämnade låta skeppen afsegla och trotsa den storm, som hotade. Underrättelserna om rustningarna i Karlskrona gåfvo ytterligare sannolikhet deråt, och Suchtelen, som

---

minst kräfdes, om verkliga faror skulle undgås. Cederström fick ej företräde, och när konungen upplöst den tillförordnade regeringen den 25 Oktober, gafs honom en vink att draga sig tillbaka, ehuru afskedstagandet ännu länge dröjde (G. F. af Wirséns biografi. Biogr. Lex. XXII: 282).

[1]) Ett uttryck af denna allmänna mening var Adlersparres afskedsord till konungen, då denne på hemvägen lemnade Mariestad: »Que les vaisseaux sortent!»

[2]) Jemför Wieselgren i Wirséns biografi. Biogr. Lex. XXII: 280.

trodde sig mystifierad, började under intrycket af sina nyväckta farhågor med grefve Wetterstedt tala ur en hög ton om konungsliga löftens helgd och om faran att föra kejsaren bakom ljuset. Wetterstedt, förnärmad af detta språk, både såsom enskild man och såsom statsminister, i hvilken senare egenskap han egde att värna konungens och rikets anseende, svarade ur samma ton och återkastade beskyllningarna på Suchtelen sjelf, sägande: »Om eder monark är förd bakom ljuset, så är det er sjelf, han derför har att tacka, då ni gifvit honom underrättelser, som ej äro öfverensstämmande med de förklaringar, ni mottagit.»

Suchtelen blef förbittrad och svarade, att han ej mer ville underhandla med en person, som ej aktade tro och lofven, hvarpå han i vredesmod aflägsnade sig. Detta häftiga uppträde, som af Wetterstedt genast för konungen berättades, föranledde att herr d'Ohsson, under förevändning af Wetterstedts opasslighet, utsågs att mottaga Suchtelens meddelanden. Han var en allmänt aktad diplomat, lugnare och fogligare dessutom än statsministern. Vid ett sammanträde med den nye underhandlaren yttrade sig imellertid Suchtelen fullkomligt i tonen af en romersk prokonsul och hotade slutligen med ryske trupper för den händelse att skeppen afseglade[1]).

Detta Suchtelens uppträdande hotade att sönderbryta allt, som redan var gjordt för att bilägga tvisten. En dylik hotelse var egnad att angripa Carl Johan på hans ömtåligaste sida; djupare än någon kände han skymfen af detta språk och stärktes deraf endast mer i sitt beslut att ej gifva vika. En antydan derom hade han gifvit redan vid den förberedande enskilda sammankomst, som hölls mellan honom och statsrådets ledamöter dagen efter hans hemkomst från Norge (26 Sept.).

Till det yttre var han dervid allvarsam och lugn, men i hans inre stormade harm och förtrytelse. Han tecknade i få

---

[1]) Spanske legationssekreteraren Moreno, som sjelf intygat sanningen häraf, befann sig i ett angränsande rum, tydligen ditkallad i afsigt att få höra hvad som yttrades åt d'Ohsson. Suchtelen hade bredvid sig en Argus i legationsrådet Bodisco, för hvilken han icke alltid vågade följa sin böjelse för ett hofsammare språk och försonligare åtgärder.

men gripande drag hela gången af underhandlingen med kejsaren; han gaf att förstå, att saken nu blifvit ställd på en punkt, som gjorde kraftiga åtgärder och beslut oundgängliga, derest man eljest ville undvika vanäran att af utländsk magt låta sig föreskrifvas lag; han bad statsråden betänka, hvad enhvar under sådana förhållanden vore sig sjelf och fäderneslandet skyldig, tilläggande att hans eget beslut vore både afgjordt och orubbligt.

Sin rätta belysning erhöll likväl denna förklaring först tre dagar derefter vid den statsrådsöfverläggning, som då egde rum i konungens och kronprinsens närvaro. Närvarande voro i öfrigt: grefvarne Wetterstedt, Gyllenborg, Rosenblad, Cederström, Skjöldebrand, Löwenhjelm och Wirsén, hofkansleren Schulzenheim och statssekreteraren af Nordin[1]).

Den sistnämnde började sammanträdet med att föredraga en till honom från herrar Michaelson & Benedicks inlemnad ansökan att på grund af det engelska handelshusets begäran få häfva handeln om linieskeppet *Försigtigheten* samt fregatterne *Camilla* och *Eurydice.* Det engelska ombudets skrift, som bifogades och upplästes, innehöll: att, då den långt framskridna årstiden och andra inträffade omständigheter hindrade utförandet af den med skeppen afsedda handelsexpedition, begärde man svenska regeringens tillstånd att uppsäga köpekontraktet, samt att, då detta till stor del härflöt från återtagandet af det tillstånd, som blifvit befäl och manskap gifvet, att taga tjenst ombord å skeppen, torde svenska regeringen finna rättvist att huset befriades från de förpligtelser, kontraktet ålägger den uppsägande parten.

Härpå uppläste statsministern grefve Wetterstedt en berättelse om sakens ställning, med afseende på förhållandet till de utrikes magterna, i hufvudsaken innefattande hvad vi re-

---

[1]) Af statsrådsprotokollet synes icke att någon egentlig öfverläggning egt rum; men den var både lång och stormig. Alla statsråden utom Cederström voro bestämde i sin mening att rikets välfärd fordrade, att handeln häfdes. Protokollet innehåller blott ett sammandrag af beslutet och motiven dertill, hemtade från köparnes egen begäran om handelns återgång.

dan af det anförda känna och stödjande rådet att häfva kontraktet på Englands uppmaning dertill.

Med anledning af detta Wetterstedts betänkande förklarade sig statsråden anse rikets intresse fordra, att köpet häfdes äfven med uppoffring af den med dess återgång förbundna ersättningssumman; och enär det i afseende på rikets förhållanden till England vore af nytta att ifrågavarande uppsägning af kontraktet från köparnes sida antoges, samt då i sjelfva verket genom befälets och besättningens återkallande skeppens afgång blifvit omöjliggjord, ansåg statsrådet köparne (oaktadt kontraktet nu från deras sida uppsäges) böra icke allenast frikallas från erläggandet af det vite, som 5 § af kontraktet för sådant fall stadgar, utan ock njuta all den ersättning till godo, som enligt 4 § i samma kontrakt dem tillkommer, derest kontraktet å svenska kronans sida blifver uppsagdt.

Konungen hade afhört detta sitt statsråds yttrande med mörk uppsyn, och förklarade sig, till de närvarandes bestörtning, på ett sätt, som antydde, att han icke torde erkänna vigten af de skäl, som blifvit anförda för handelns återgång. Han yttrade: att, ehuru han nu hört deras mening, stode han dock oåterkalleligen fast vid sitt sätt att betrakta frågan; att Sverige icke vore någon vasallstat och att det vore onyttigt fortsätta öfverläggningen på detta sätt och att, då skeppen icke mera voro Michaelson & Benedicks', utan det engelska husets tillhörighet, kunde och borde det icke finnas något politiskt skäl, som hindrade deras afgång, enär det vore under engelsk och icke under svensk flagg, de skulle utlöpa; att han hade gjort allt hvad han kunde göra för Ryssland; att denna eftergifvenhet hade en gräns; att han icke kunde öfverskrida den, utan att gifva nationens sjelfständighet till spillo, o. s. v.

Statsråden, som af denna förklaring började frukta, att konungen ämnade låta fartygen afgå, hvilket skulle kullkasta de redan inledda underhandlingarna om handelns återgång och kanske störta riket i ett krig, för hvilket de icke vågade ikläda sig ansvaret, uppträdde mot konungens åsigter med

allvarliga föreställningar[1]). Konungen, understödd af Cederström ensam, syntes vidhålla sitt beslut att låta fartygen afgå såsom varande engelsk egendom och förande engelsk flagg. Men då statsrådet var af motsatt tanke, blef öfverläggningen stormig. Konungen slutade med att i uppbragt sinnesstämning resa sig från rådsbordet och lemna konseljen. Han synes hafva velat nedlägga en högtidlig protest inför efterverlden mot ett beslut, som han ansåg kränkande för nationens värdighet. Några ögonblick efter hans utträdande från konseljen inkom grefve Wetterstedt och straxt derpå två andra statsrådsledamöter i salongen utanför konseljrummet, der konungen var stadd i samtal med sin kabinettskammarherre[2]), inför hvilken han i hettan fällt några skarpa yttranden om statsrådet. Grefve Wetterstedt och hans begge embetsbröder vände sig till konungen och bådo honom i bevekande ordalag att återkomma till konseljen, höra deras skäl och ej genom ett mot deras åsigter stridande beslut sätta allt på spetsen och framkalla nya förvecklingar.

Konungen var länge obeveklig. Hvad han under den stormiga öfverläggningen i statsrådet och än mer under samtalet i salongen med statsministern och de tvenne statsråden yttrade, var i hög grad gripande och tolkade i eldsdrag de våldsamma känslor, som upprörde honom. Han var öfvertygad att djerfheten här var vida mer på sitt ställe än statsrådets betänksamma tvekan, och Adlersparres märkliga afskedsord: »*Que les vaisseaux sortent!*» synas i detta ögonblick

---

[1]) I den af oss följda framställningen är vid denne punkt fogad följande anmärkning af samlaren: »Om detta förhållande kunna konungen (Oscar) och grefve C. Löwenhjelm upplysa, såsom de enda qvarlefvande.»

»Excellensen grefve Carl Löwenhjelm, som låtit för sig uppläsa denna historiska berättelse, har till alle delar gillat densamma såsom varande fullt sanningsenlig, intygas af uppläsaren.

Den 28 Jan. 1858.

E. Aug. Lewenhaupt.»

[2]) Grefve Mauritz Lewenhaupt, sedermera öfverståthållare och riksmarskalk.

hafva med dubbel kraft sväfvat för hans minne. Kanske delade han ock den temligen allmänt gängse öfvertygelsen att statsrådens motstånd egentligen alstrades af deras ovilja mot Cederström och benägenheten att använda denna förveckling till häfstång för undanrödjande af hans inflytande. »Så länge kejsaren allenast vädjade till min vänskap», yttrade han, »var det min önskan att gå honom till mötes. Jag gjorde det utan tvekan vid tanken på de stora minnen, som fästa sig vid vårt femtonåriga förbund. Jag har qvarhållit skeppen i Karlskrona i flere veckors tid i hopp om en med vår ömsesidiga värdighet förenlig uppgörelse. Jag har förbjudit deras bemannande med svenskt manskap och befäl. Jag har till och med låtit öppna underhandling om handelns återgång. Hvad mer kunde jag göra? Men nu, då ryska hotelser inblandas i saken, blir eftergift liktydig med feghet. Mitt beslut är derföre fattadt att afvisa kejsarens obehöriga fordran; dess efterkommande skulle numera vara en kränkning af rikets och min egen värdighet. Må derföre skeppen afgå! Jag vädjar till er egen känsla, till er egen pligt som mina ansvarige rådgifvare. Det beslut, vi gå att fatta, skall afgöra, om vi äro ett sjelfständigt rike eller ett folk, som fegt böjer sig under utländskt ok.»

»Jag kan ej tro», tillade han, »att stormagterna skola hängifva sig åt det våldförande af allmänna folkrätten, som ni sägen er befara, om vi blott fast och beslutsamt afvisa deras förolämpande anspråk. Vi ha sålt fartygen åt engelske köpmän. Det tillhör England att svara för det bruk, köparne af dem göra. Att af denna orsak anfalla oss skulle vara ett hån af allmänna folkrätten, af den offentliga moralen och en skamfläck för vår tids civilisation. Omöjligt kan kejsaren vilja brännmärka sin regering med ett dylikt dåd! Brittiska styrelsen skall aldrig i lugn åse det. Men antagom det värsta! Ett folk, som vill vara sjelfständigt och som har mod att vara det, bjuder aktning, då deremot fegheten föraktas och förtjenar de fjettrar, man vill pålägga. Jag lefver hellre i det enskilda lifvet aktad, än jag qvarsitter förnedrad på en tron.»

I denna ton fortgick samtalet under den häftigaste sinnesrörelse å konungens sida och under de bevekligaste föreställningar å den andra att H. M:t dock icke måtte skilja sig

från sitt statsråds mening i en så vigtig och ömtålig fråga. Statsråden förmenade, att då köparne sjelfve begärt handelns återgång och England önskade att derigenom se bilagd en tvist, som hotade den allmänna freden, hade man det giltigaste skäl att anföra för åtgärden. Uppträdet var skakande och lemnade outplånliga intryck i de närvarandes minne. Konungen stridde länge med eld i blick och åtbörder, men hans pligt såsom konstitutionel konung manade honom omsider att gifva vika. Han qväfde den harm och förödmjukelse, som upprörde honom, och återvände till konseljrummet.

Man återtog öfverläggningen. Handelns återgång, hvarom statsrådets tanke var orubblig, blef omsider besluten; som det skulle heta, *på köparnes begäran* derom och konungens votum uppställdes i den form, hvarunder det numera finnes upptaget i statsrådsprotokollet för den 29 Oktober[1]).

Onekligen var denna konungens åsigt juridiskt rättsenlig och värdig, men vid sidan deraf stod det otvetydiga faktum att fartygen voro krigsskepp, försedda med kanoner och ämnade att deltaga i koloniernas krig mot Spanien. Detta ingaf statsrådet betänkligheter och var onekligen af natur att böra tagas i betraktande, då frågan var att blottställa sig för möjligheten af en fejd med Ryssland och de stora fastlandsmagterna utan hopp om understöd af England. Konungen räknade sannolikt, och icke utan skäl, på att nationens uppretade sinnesstämning mot den ryska inblandningen skulle blifva hans förnämsta stöd, att en gemensam fara skulle förena alla sinnen kring hans frejdade svärd och att England, i händelse af uppenbar fara, skulle nödgas träda emellan. Han kunde med skäl förmoda, att Alexander, som af fruktan för den stora revolutionära propagandan ryggat tillbaka för ett krig i Orienten och oaktadt det gynnande tillfälle, Grekernes uppror erbjöd, för tillfället uppgifvit de sekelgamle ryske planerne på Konstantinopel, skulle betänka sig två gånger, innan han för denna

[1]) Dermed sammanstämmer i allt väsendtligt en i Schinkelska samlingen förvarad, af general Holst (efter konungens diktamen) nedskrifven och af konungen egenhändigt rättad skrift, hvilken dock synes förete alltför obetydliga afvikelser att böra särskildt meddelas.

obetydliga sak drog svärdet. Hade således fartygen väl afseglat, skulle Rysslands fiendtliga uppträdande mot oss varit icke blott ändamålslöst, utan få stämpeln af en låg hämnd. Visserligen voro Rysslands och stormagternas ovilja och steg-rade afvoghet icke likgiltiga; men konungen kunde sanningsenligt svara dem, hvad han så väl och kraftigt yttrat i statsrådet af den 29 Oktober; och vi tro, att Europas vådliga inre tillstånd och den allmänna meningens magt skulle skyddat de förenade rikena, liksom den skyddat det lilla Baden i dess territoriala tvist med Bayern[1]).

Man kan icke på annat sätt förklara konungens beteende i statsrådet vid detta tillfälle. Resultatet blef imellertid att handeln skulle återgå[2]); att befälhafvande amiralen i Karlskrona skulle återtaga de tre skeppen till flottan, sedan besigtning och värdering försiggått; att alla vidare kostnader på dem skulle upphöra; att den af Michaelson & Benedicks erlagde köpeskillingen skulle till dem återställas; köparne skulle befrias från det vite, som var bestämdt för handelns återgång, och i öfrigt erhålla ersättning för den kostnad, de nedlagt på skeppens utrustning; att när Michaelson & Benedicks inkommit med sina räkningar å desse kostnader, ville Kongl. Maj:t

---

[1]) Österrike och de tre stora fastlandsmagterna hade 1815 genom traktater sinsemellan afgjort, att Baden skulle afträda en del af sitt område till Bayern, som å sin sida skulle afstå visse landsdelar åt Österrike. Baden vägrade att underkasta sig denna plundring och storhertigen skref till konungen af Bayern: »Jag ser mer än väl i hvad belägenhet jag befinner mig. Ingenting förvånar mig, — jag är beredd på allt; men jag förklarar Er, Sire, att om man har för afsigt att med våld frånröfva mig, hvad man aldrig med mitt medgifvande skall erhålla, så kallar jag *den allmänna meningens magt* till mitt försvar, och E. M. skall å sin sida svårligen finna en mägtigare bundsförvandt.» — Storhertigen bedrog sig ej. Denna magt uttalade sig högt i Tyskland, i Frankrike och England till hans förmån. Kejsar Alexander misskände den ej. — Baden räddades och Bayern gick miste om sitt väntade skadestånd.

[2]) Cederström inlemnade en »sträng reservation» mot detta beslut, men lät af Wirsén och Wetterstedt förmå sig att återtaga densamma. (Rolf Cederströms ofvan nämnda P. M.)

bestämma af hvilka medel ersättningen till dem skulle utgå, o. s. v. I öfrigt blefvo nödiga mått och steg beslutna för skeppens aftackling, manskapets hemtågande, m. m.

Slutligen anbefalldes, »i anseende till politiska förhållanden», att alla i krigsexpeditionen befintliga handlingar, protokoll och bref, som angingo så väl den förra som den senare skeppshandeln, skulle hållas hemliga och i sådant afseende af statssekreteraren förseglade förvaras, börande enahanda åtgärd vidtagas inom de embetsverk, som i sitt förvar egde handlingar rörande denna fråga.

Så slutade denna ryktbara transaktion. Ett cirkulär af den 1 November från svenska kabinettet underrättade derom de främmande magter, som varit intresserade i frågan[1]).

Det var dock endast med hänsyn till den yttre politiska ställningen, skeppshandeln var en afslutad fråga[2]). Dryga efterräkningar återstodo ur ekonomisk synpunkt och med hänsyn till skeppshandelns egenskap af förvaltningsåtgärd. Till dessa senare återkomma vi vid framställningen af 1827 års statsrevision och nästföljande års riksdag. Hvad de förra beträffar, var det, såsom redan ofvan sades, förutsedt, att herrar Michaelson & Benedicks ej skulle dröja att framlägga sin kostnadsräkning[3]). Den uppgick till ej mindre än 530,240 rdr 29 sk. bko. Denna räkning underkastades på konungens föranstaltande en omständlig granskning, såväl med hänsyn till

---

[1]) Samme dag underrättades den stora allmänheten om handelns återgång genom en notis i Posttidningen. Carl Henrik Anckarsvärd kunde ej motstå frestelsen att genast söka lyfta på hemlighetsslöjan. Statssekreteraren för krigs-ärenden, justitie-ombudsmannen och förvaltningen af sjöärenden bestormades ömsom i denna afsigt af honom, men utan resultat. Se härom: »*Försök att vinna upplysningar uti den bekanta handeln om skepp utur svenska örlogsflottan*» samt »*Ett och annat, i anledning af den bekanta skeppshandeln*», båda skrifterna af C. H. Anckarsvärd. Den förstnämnda föranledde en liflig polemik. (Se tidskriften Svea IX.)

[2]) Ett litet diplomatiskt efterspel uppfördes dock, rörande hvilket vi hänvisa till Bilagorna 24—26.

[3]) För det följande: se dels Bilagorna n:ris 34—39, dels 1828 års Statsutskotts Betänkande n:o 101, pag. 82.

de grundsatser, som i och för pröfning af de framställda krafvens giltighet borde följas, som ock i afseende på sjelfva siffrorna[1]), och såsom resultat deraf framgick, att fordringar till ett belopp af omkring 132,000 rdr bko ansågos vara af sådan art, att skyldigheten att dem gälda kunde ifrågasättas[2]). Då detta den 20 Juni 1826 föredrogs i statsrådet, förklarade sig statsrådet icke för sin del kunna tillstyrka utbetalningen af den fordrade summan och då följden deraf kunde blifva, att fordringsegarne sökte vid domstol göra sina anspråk gällande och i denna händelse icke kunnat undvikas att meddela alla till saken hörande handlingar, dem konungen dock nu befallt att hemlighålla, föreslog man, att låta en kompromiss afgöra de omtvistade punkterne, ett förslag, hvartill herrar Michaelson & Benedicks på förhand förklarat sig vilja lemna sitt samtycke. Konungen biföll denna hemställan och ett förslag upplästes[3]), som borde läggas till grund för den blifvande öfverenskommelsen. Till gode män å kronans vägnar utsågos justitierådet Carl Joh. Örbom, prosten grefve Schwe-

---

[1]) Förstnämnda granskning verkställdes af statsrådet G. F. af Wirsén, vice-presidenten af Billberg samt statssekreteraren af Nordin; siffrornas granskning uppdrogs åt statskommissarien P. Westerstrand, kamreraren Tauvon och kommissarien Wallin.

[2]) Vid 1828 års riksdag yttrades, att den formela skiljaktigheten mellan de båda kontrakten skulle kunna gifva hrr Michaelson & Benedicks anledning att höja sina ersättningsanspråk utöfver hvad i annat fall kunnat ega rum. Bland de »gode män», som afgjorde denne del af tvistefrågan, gjorde sig dock en annan åsigt gällande (Statsutskottets Betänkande n:o 218, pag. 480). — Dock icke utan strid: Richert och Zenius förklarade i ett af dem gemensamt afgifvet utlåtande, att enär Cederström enligt konungens bref af den 14 Juni och statsrådsbeslutet af den 31 Maj allenast egt rätt att medgifva godtgörande af de »*i och för fartygens utrustande* bevisligen gjorde omkostnader», vore hrr Michaelson & Benedicks ej berättigade till anspråk utöfver *det* kontrakts ordalydelse, i hvilket dessa ord finnas intagna. Detta Richerts och Zenii utlåtande finnes infördt i de bekanta Lindebergska Bidragen (II: 30 ff.).

[3]) Se Bil. n:o 36.

rin och förste expeditionssekreteraren J. G. Richert[1]). Såsom kronans ombud inför kompromissrätten uppträdde revisionssekreteraren A. Thuring. Kompromissarierne antogo uppdraget, men tvekade att utfärda dom med mindre densamme jemte alla dithörande handlingar finge genom tryck offentliggöras. Man enades då snart om att låta gode männen välja den form, de sjelfve för sitt utlåtande funne lämpligast, och beslöt derjemte i statsrådet, att samtliga handlingarna skulle öfverlemnas till de gode männen under vilkor af deras hemlighållande. Konungen förklarade derjemte, att han velat uppskjuta deras offentliggörande endast och allenast i afsigt att ej åter uppväcka förargelse; att dylikt vore att opåkalladt reta de magter, som på ett i sanning orättvist sätt inblandat sig i saken; det kunde föranleda nationen att tro sig sårad i sina ömtåligaste intressen, sin sjelfständighet och frihet; att då denna underhandling nu nått sitt slut, skulle det vara opolitiskt att åter uppröra tvister, som lemnat rum för en återställd enighet, o. s. v. Slutligen, heter det, ville konungen meddela hemliga utskottet vid näste riksdag hela sakens sammanhang och begära det understöd, som kunde behöfvas för att afvärja dylika tilltag i framtiden. Kompromissens utlåtande tillerkände herrar Michaelson & Benedicks af de omtvistade summorna ett belopp i pund st. af 1,312: 15. 7 samt i rdr bko 66,510: 17. 8. Medel till gäldande af dessa belopp och de aldrig underkända krafven bereddes dels af vinsten på den förre handeln, dels till ett belopp af omkring 211,000 rdr bko genom anlitande af lilla kreditivet[2]).

---

[1]) Man kan svårligen undgå att i detta val se en »Captatio benevolentiæ» gent emot oppositionen. De öfrige kompromissarierne voro: kommerserådet Olof Zenius, hofrättsrådet Gustaf Nyblæus, öfverkommissarien David Ek samt advokatfiskalen Pehr Hernblom.

[2]) För att undvika gäldandet af dryga räntor hade redan den 17 Januari 1826 beslutats att utbetala 400,000 rdr bko, ungefärliga beloppet af de icke omtvistade ersättningsbeloppen. Redan den 15 November 1825 beslöts, att till detta syfte använda 200,000 rdr bko vinstmedel på första försäljningen.

Trots denna betydande ersättning lära herrar Michaelson & Benedicks, och likaledes deras principaler i England, ej hafva skördat någon vinst af skeppshandeln i dess helhet. En egendomlig otur tyckes hafva förföljt alle, som i denna förhandling varit invecklade. De två första skeppen, *Tapperheten* och *Chapman*, hade Michaelson & Benedicks' befallning att afgå till London för att der af huset Goldsmith inhemta, till hvilken hamn i Amerika de voro bestämda; de afgingo till Kartagena, der huset Goldsmiths ombud skulle öfvertaga dem, sedan förut befäl och manskap fått sin sold och blifvit liqviderade för återresan. Michaelson & Benedicks' rederi skulle upphöra i Kartagena; men i stället hände, att då baron Gyllengranat dit anlände med linieskeppet, förklarade Goldsmiths ombud, att han ej vore beredd på uppfyllandet af de uppgifna vilkoren.

Från November 1825 till Mars 1826 afbidade Gyllengranat vilkorens uppfyllande. Då föreslogs honom att afsegla till Newyork och det lofvades, att vilkoren der skulle uppfyllas. Dit anlände han den 11 Juli 1826, men möttes af den förklaring, att man hvarken hade uppdrag eller utvägar att fullgöra principalens förbindelse. Gyllengranat var derigenom jemte 400 man öfverlemnad åt sitt öde på en aflägsen utrikes ort, utan tillgångar af något slag och i verklig brist på det nödvändiga för dagen.

Han hade behållit de svenska sjödokumenten, i hvilka Michaelson & Benedicks nämnas såsom redare; och sedan provianten från Sverige var förtärd, måste fartygen till betäckande dels af kostnaden för ny, på bodmeri inköpt, proviant, dels af nya hyror, säljas på exekutiv auktion, hvarvid så lågt pris erhölls, att en brist i månadsaflöningen af 22,000 spanska piaster uppstod, för hvilket belopp Gyllengranat utställde invisningar på Michaelson & Benedicks. Häraf föranleddes en långvarig rättegång mellan detta hus och baron Gyllengranat: huset Goldsmith gjorde bankrutt och herrar Michaelson & Benedicks lära hafva lidit en betydlig förlust.

Och sjelfve verkställaren ändtligen, den snart sagdt allrådande gunstlingen, drabbades ingalunda af de lindrigaste olycksslagen. Hans öde blef, att genom denna sak störtas från

höjden af gunst och inflytande och att till sin undangömda vrå medtaga den smärtsamma beskyllningen att i egennyttig afsigt hafva tillrådt och främjat hele handeln. Hans fall väckte ringa deltagande; den stora allmänheten dömer alltid helst efter utgången, och i kretsen af hans embetsbröder åsåg man helt visst ej med synnerlig ledsnad, huru hans lyckas sol gick ned.

Redan innan några egentligen obehagliga följder af skeppshandeln försports[1]), hade Cederström uppsatt (d. 25 Juli 1825) och sökt att till konungen *enskildt* få öfverlemna en allmän redovisning för hele handeln, märklig särskildt derför att den beryktade provisionen der öppet omnämnes. Hinder tyckas hafva mött för dess mottagande. Arten af detta hinder torde bäst inses deraf, att då Cederström någon tid derefter till Rosersberg afsände sin adjutant, major Lundstedt, med samma redogörelse[2]), lät konungen genom grefve Brahe säga generalamiralen, att denna redovisning borde inför statsrådet afgifvas; enskildt kunde han ej emottaga densamma[3]).

Kom så ändtligen 1828 års riksdag, som på grund af statsutskottets hemställan med anledning af de olika summorna i köpeafhandlingarna rörande de första 2:ne skeppen för sin del beslöt, att rättegång skulle anställas mot vederbörande (d. v. s. mot Cederström) för utbekommande af de återstående köpeskillingsbeloppen.

Redan innan ständerna fattat detta beslut, hade dels från Cederström sjelf, dels från annat håll med hans medgifvande, förslag *till konungen* inlemnats i syfte att söka afböja den hotande stormen. Cederström borde, sådan var planen, genom en begäran eller ett erbjudande att för sin åtgärd i saken redovisa, tysta anmärkningarna och förjaga den nu spridda misstanken att underslef blifvit begånget. Såvidt vi känna, för-

---

[1]) Alvarado hade dock redan den 1 Juli inlemnat sin inlaga mot skeppshandeln.

[2]) I fråga om tiden då detta skedde, se anmärkn. vid Lundstedts promemoria, bil. n:o 47.

[3]) Adjutanten blef ej emottagen och paketet återlemnades honom af grefve Brahe, som förseglat det med sitt eget sigill.

anledde dessa förslag ej till någon åtgärd. Sedan ständerna meddelat sitt beslut, men innan regeringen ännu bifallit deras begäran om åtals anställande, ingaf Cederström[1]) till konungen en ny skrift i ämnet; den bifogades statsrådsprotokollet af den 29 Oktober (1829?), »då frågan af Kgl. Maj:t i nåder uppsköts. Sedermera har dervid intet blifvit tillgjordt»[2]),

Hvilket betraktelsesätt, som å högsta ort gjort sig gällande och skälen för detsamma, känna vi naturligtvis ej. Kanske ansåg man sig ej kunna undgå att fästa tillbörligt afseende vid ständernas begäran. Alltnog; rättegångs anställande beslöts, och Cederström underrättades sjelf derom af justitiekansleren Bergenschöld[3]). Då aflät han till konungen följande enskilda skrifvelse, som tydligt nog visar, på hvad punkt han då stod med sin forne gynnare; det är icke den minst märkliga handling i denna sak:

Stormägtigste, allernådigste Konung!

Genom tidningarne och sedermera genom handbref från justitiekansleren af den 1 i denne månad har jag blifvit underrättad, att Ers Maj:t befallt rättegångs anställande emot vederbörande till utbekommande af skilnaden emellan de till statsverket af mig inbetalte medel: 171,000 rdr hamb. bko och 19,000 pund st. för skeppet Tapperheten och fregatten af Chapman samt de uti köpekontrakten med Michaelson & Benedicks bestämda köpeskillingsbelopp (180,000 rdr hamb. bko och 20,000 pund st.).

Som jag förutser, att denne rättegång kommer att rigtas mot mig såsom kommissionär för Kongl. Maj:t och kronan och jag ännu icke erhållit decharge af E. M:t för denna affär,

[1]) Sannolikt i Oktober 1829. En stor svårighet möter för dessa förhållandens framställande med tillbörlig reda, derutinnan att aktstyckena ofta sakna dato.

[2]) Intyg af statssekreteraren Grip, på begäran lemnadt till Cederström, och dateradt $\frac{22}{11}$ 1831. Af de inledande orden i Cederströms skrift vill det dock synas oss, att det ej kan hafva varit sistnämnda år den blifvit inlemnad, utan *före* det bref af $\frac{12}{4}$ 1831, till hvilket vi straxt skola komma.

[3]) I skrifvelse af $\frac{1}{4}$ 1830. Orig. bland Cederströms papper.

för hvilken jag redan 1825 till E. M:t aflemnade redogörelse, så får jag underdånigst anhålla, att E. K. M:t täcktes i nåder meddela mig bevis, att den provision af 9,000 rdr hamb. bko för skeppet och 1,000 pund sterling för fregatten, jag medgifvit Michaelson et Benedicks, skedde med E. M:ts *vetskap och samtycke.*

Utan ett sådant bevis skulle jag blifva försatt i nödvändighet att till mitt försvar använda bevisningsmedel af sådan art, hvarom jag anser mig skyldig att på förhand härmedelst underrätta E. K. M:t.

Att det var med E. K. M:ts vetskap jag medgaf nämnda provision, visar min till E. K. M:t ingifna skriftliga anmälan af den 4 Mars 1825, hvilken emottogs af statssekreteraren för krigsärendena (Arnell) och som omnämndes uti statsutskottets vid siste riksdag utlåtande n:o 101.

Då statsrådsprotokollen icke lära innehålla något af E. M:t meddeladt samtycke rörande ifrågavarande provision, så finnes i brist af det nu i underdånighet begärda beviset ingen annan utväg för mig, än att härom låta afhöra på ed f. d. statssekreteraren Arnell i Finland, i hvars närvaro E. M:t täcktes lemna ett sådant sitt samtycke.

Om jag ock genom ett sådant vittnesmål icke skulle kunna befrias från statens fordringsanspråk emot mig, emedan E. K. M:ts samtycke ej vore gifvet i lagenlig form, så torde dock samma vittnesmål vara tillräckligt för att bereda mig utväg till enskildt ersättningsanspråk emot E. K. M:t.

Slutligen lärer den af mig aflemnade ofvannämnda redogörelse, deruti köpesummorna till hela sitt belopp enligt kontrakten finnas redovisade, icke kunna frånkännas all bevisningskraft angående det *tyst* och *uttryckligen* gifna samtycket.

Löfsta den 12 April 1830.

Stormägtigste, allernådigste Konung
etc. etc.

Rudolf Cederström[*]).
General-Amiral.

---

[1]) Efter originalet i Cederströmska samlingarna.

Detta bref öfverlemnades åt grefve Magnus Brahe, som tillika deraf erhöll en öppen afskrift, hvarigenom honom bereddes tillfälle att taga kännedom af innehållet. Efter detta brefs framvisande för grefve Brahe (konungen mottog det aldrig) blef rättegången uppskjuten, och då Cederström ett par år derefter afled[1]), beslöt konungen att hela saken skulle nedläggas; »till skada för Cederströms minne», säger hans son[2]).

Om de öfriga handlande personerna kunna vi yttra oss i större korthet. Wetterstedt ångrade, säges det, under hela sin återstående lefnad att han någonsin understödt förslaget.

Den gamle hederlige amiral Wirsén grämde sig bittert öfver att hafva blifvit invecklad i denna sak, och harmen öfver dess utgång ansågs i ej oväsendtlig mån hafva påskyndat hans död[3]). Det blef G. F. af Wirséns föga afundsvärda lott att ordna och bereda den framställning om skeppshandeln, som skulle till 1827 års statsrevisorer öfverlemnas. Arbetet härmed säges hafva, jemte sorg öfver brodren samt harm öfver det ovärdiga bemötande, för hvilket han från revisorernes sida blifvit utsatt, bragt jemväl honom i en förtidig graf[4]).

Och konungen sjelf slutligen. Skeppshandeln var onekligen en af de obehagligaste förvecklingarna under hela hans regeringstid och kanske den, som längst och mest vållade honom obehag och bittra stunder. En regent af hans skaplynne glömmer ej så lätt förödmjukelser af sådan art, som i denna fråga vederfarits honom. Måhända erkände han dock inom

---

1) 1833 på sin egendom Löfsta i trakten af Uppsala.

2) Det låter dock ej förneka sig, att Cederström sjelf, att döma efter den skrifvelse, vi meddela i Bil. n:o 44, ingalunda kan sägas hafva varit angelägen om *rättegångs* anlitande till vinnande af rättvisa. Jmfr ock den tydligen i Cederströms intresse uppsatta U. P. M., som meddelas under n:o 41.

3) $\frac{20}{10}$ 1825. Jmfr Wieselgrens berättelse i Biogr. Lex. XXII: 282: »Mitt yttrande, att skeppshandelsfrågan påskyndat detta dödsfall, motsades ej af den sörjande brodren och ej ens af en högre person inom amiralitetet (Cederström sjelf?), som på samme gång var närvarande.

4) Jmfr Biogr. Lex. XXII: 283.

sig, att kejsarens uppträdande ej var helt och hållet obefogadt, enär vi biträdt den heliga alliansen, hvars grundsats var ett strängt upprätthållande af det i Wiener-kongressen bestämda status qvo. I alla händelser förstod han att, åtminstone efter den första häftiga uppbrusningen, skilja sak från person, och skref sålunda icke den intervenerande magtens hotande språk på räkning af någon ändring i den bepröfvade vännens, kejsar Alexanders, åsigter och tänkesätt, utan såg deri endast ett uttryck af det gammalryska inflytandet, för hvilket sjelfve envåldsherskaren understundom nödgades gifva vika. Och det lider i sjelfva verket knappast något tvifvel, att ju det ryska kabinettets högmod haft drygaste delen i den hotande ton, som denne gång användes. Tillfället var lockande att återgälda det »insolenta» svar, som konungen afgifvit på kejsarens bref från Aachen år 1819[1]).

Det dröjde således ej länge, innan kejsar Alexander för sin person återtog den höga plats, han alltid hos konungen

---

[1]) En diplomat yttrar om Alexanders uppträdande i denna fråga följande: »Huru opålitlig och ärelysten Alexander än var, var dock hans hjerta ej helt och hållet slutet för känslan af vänskap eller för minnet af de tjenster, konungen gjort honom. Han beklagade den nödvändighet, i hvilken han såg sig försatt att tillgripa en åtgärd, som personligen misshagade honom, men hans omgifning lyckades förmå honom dertill genom att föreställa honom, hurusom hans egen heder och hans rikes anseende fordrade detta steg, samt huruledes han ändock, när allt komme omkring, vore den starkaste. Föreställningen att han vore förlorad i Europas allmänna mening, om han gåfve vika, häfde hans betänkligheter helt och hållet. — Mycket af hvad man skrifvit på hans sinnelags falskhet och förvändhet, hade sin grund i omständigheternas tvingande kraf och hans egen politiska ställning. Denna senare saknar sitt motstycke inom alla tiders häfder och det behöfves för hans frikännande allenast att man skall förmå beräkna den omätliga ansvarighet, med hvilken han var belastad inför sitt folk och inför efterverlden.» (Enligt anteckningar i Schinkelska saml.) Det berättades ock, att Alexander kort före sin död med ett slags ånger yttrat till en af sina förtrogne: »Konungen af Sverige var kanske den ende vän, jag egde; man har genom ränker lyckats söndra oss från hvarandra.»

innehade, och det var således ej underligt, att den oväntade nyheten om Alexanders frånfälle, som anlände straxt efter de här skildrade diplomatiska förvecklingarnas lösning, hos Carl Johan skulle framkalla liflig och upprigtig sorg.

FEMTE KAPITLET.

Tronskiftet i Ryssland. Sveriges inre utveckling. Prins Carls födelse. Statsrevisionen år 1827.

(1825—27.)

Ställningen till Ryssland. — Alexanders död. — Tilldragelserna i Petersburg. — Grefve Brahes beskickning. — Utdrag af hans dépêcher. — Suchtelen öfverlemnar sina nya kreditiver. — Utbyte af vänskapsförsäkringar mellan Carl Johan och Nikolaus. — Fältmarskalken Stedingk afsändes att bevista Nikolai kröning. — Sveriges inre utveckling under de gångna fredsåren. — Landtbrukets höjande. — Industriens uppblomstring. — Samuel Owen. — Ångbåtsfarten börjas. — Första svenska slöjdutställningen. Handelsfördrag med främmande magter. — Offentliggörandet af regelbundna statistiska öfversigter. — Undervisningsväsendets utveckling. — Vetenskap och konst. — En tronföljares födelse. — Insamling för Grekerne. — Statsrevisionen år 1827.

Vi hafva i det föregående vid flere tillfällen framhållit, huruledes de förenade rikenas ställning till Ryssland numera ingalunda utmärktes af samma orubbadt goda förstånd som under tidpunkten före 1819. Detta vållades visserligen förnämligast af de stora frågorna: först uppgörelsen med Danmark och längre fram skeppshandeln; men jemväl andra underhandlingar af mindre betydenhet bidrogo att underhålla en spänning, som stundom kändes obehaglig. En dylik var den under dessa år lifligt afhandlade frågan om en gränsreglering mellan Norge och Ryssland. Vi torde lämpligast kunna hänskjuta behandlingen af denna fråga till ett följande åt Norges förhållanden egnadt kapitel. Rent svenska intressen voro deremot å bane, dels vid tal om slutliqviden med f. d. konungens ätt, dels vid uppgörelsen af de ömsesidiga svensk-finska fordringsanspråken. För den förra frågans lyckliga lösning hade 1823 års ständer på gifven anledning beviljat erforderliga medel; men slutliga

uppgörelsen, länge förut yrkad, gick ej så hastigt, som kejsar Alexander i sin egenskap af förmyndare önskade. Påminnelser såväl på vanlig ministeriel väg som ock genom handbref till konungen (Februari 1824) frambragte dock önskad verkan; ty kort derpå öfverbragte Bodisco underrättelsen om den mellan Suchtelen och Wetterstedt afslutade öfverenskommelse i ämnet, hvilken just råkade blifva Wetterstedts första märkligare ministeriela åtgärd.

Då Palmstjerna någon tid derefter till Alexander öfverlemnade Carl Johans svar å nyssnämnda skrifvelse, bragte han ånyo till tals de svenska fordringsanspråken i Finland, hvilka sedan någon tid varit föremål för underhandlingar mellan Palmstjerna och geheimerådet Haartman. Kejsaren svarade utan att vilja inlåta sig i detaljer: »Jag skall handla såsom god granne.» — Fördraget om denna sak afslöts den 16 Juli 1824. Det hela rörde ej större summa än 150,000 rdr bko, hvilka erbjödos »en bloc» och af Sverige antogos.

Den brefvexling, som mot slutet af nyssnämnda år egde rum mellan båda furstarne i anledning af de olyckor, hvarmed den bekanta stora öfversvämningen[1]) hotat Petersburg (November 1824), bidrog ock i sin mån att återupplifva de gamla vänskapliga känslorna. Men allt förstördes igen af skeppshandelsfrågan. Och knappast var den bragt till ett slut, då underrättelsen ingick om Alexanders död.

Då glömde Carl Johan allt: de tråkiga underhandlingarna, de lidne oförrätterne, till och med förödmjukelserna, och för hans minne framstod blott bilden af den ursprungligen så lifliga vänskap, som under pröfvande skiften förenat honom med den hädangångne. Det var helt visst mer än en vanlig tom

---

[1]) Häftiga vestliga stormar hade uppdrifvit Finska vikens vatten till ovanlig höjd och hindrade afloppet för de stora insjöarnes vattenmassor. Gator, magasin och jordvåningar öfversvämmades och genom utskärningar i den lösa, kärraktiga mark, på hvilken Petersburg är anlagdt, rubbades flerstädes till och med de väldiga granitblock, som bildade strandmurarne. Hela staden syntes för en tid nära att bortspolas af vågorna; en by i grannskapet hade verkligen detta öde. Kejsar Alexander ådagalade vid tillfället ett mod och en sjelfuppoffring, som väckte allmän beundran.

officiel form, då Carl Johan med plötsligt brytande af den påfallande köld, hvarmed han alltifrån skeppshandeln bemött det ryska sändebudet, nu lät Wetterstedt genast öfverbringa uttrycken af den djupa och lifliga smärta, sorgebudet hos honom framkallat, samt meddela, att — hvad den tiden ännu ej var så alldeles vanligt — sorg genast skulle vid hofvet anläggas utan afvaktan af dödsfallets officiela tillkännagifvande. Kort derpå emottog konungen grefve Magnus Brahe, som genom personlig bekantskap med kejsaren lärt känna hans älskvärda egenskaper och delade konungens sorg. »Ja väl, min vän», yttrade konungen bland annat, »det gifves förluster, som djupt uppröra hjertat genom storheten af de minnen, som dervid äro fästa. Kejsar Alexanders död är en förlust af detta slag. Jag lyder endast en inre röst, då jag uttrycker min uppriktiga bedröfvelse öfver hans bortgång. Ni har sett honom i Åbo, i Trachenberg, i Leipzig. Ni vet hvad han var för oss i Paris och Wien. Låtom oss göra honom rättvisa för det goda han gjort; detta är ej ögonblicket att upprifva de sår, som blöda vid minnet af Finland. Kanske är jag den ende Svensken, som begråtit hans död; men hans bortgång har gått mig djupt till sinnes och jag känner, att minnet af hans goda hjerta, hans upphöjda karakter och hans sannt kristliga och försonliga sinnelag ur min själ bannlyst all hätskhet, liksom redan förut kärleken till freden och pligterna mot mina folk hos mig förqväft alla de ämnen till missnöje, som illviljan förstått att utså oss emellan. Hade han fått lefva, skulle inom kort ett personligt sammanträffande, hvarom fråga redan uppstått, hafva återställt det gamla förtroendet[1].» Konungen yttrade slutligen sin önskan att genom en särskild beskickning vid hans likbegängelse egna en skyldig gärd åt minnet och vänskapen. Grefve Brahe utsågs att vid detta tillfälle företräda konungens person. Man talade derpå länge om de politiska följderna af kejsarens frånfälle och af Constantins då förmodade uppstigande på Rysslands thron. Så länge det genom den heliga alliansen rådande stormagtstribunalet egde bestånd och Alexander var

---

[1]) Efter ett mundtligt meddelande af grefve Magnus Brahe, antecknadt i Schinkelska saml.

dess själ, kände man något så när de regler, efter hvilka uppkommande förvecklingar skulle afgöras. Det var icke blott fredens och den allmänna ordningens intresse, det var konungamagtens helgd och upprätthållande gent emot revolutionen, som var den stora alliansens syfte. Alexander hade gjort uppnåendet af detta mål till sitt lifs uppgift, och för fredens bibehållande hade han till och med uppoffrat Rysslands traditionela, mot Östern rigtade politik. Nu var det antagligt att andra tider skulle komma.

Ännu i flere dagar efter nyheten om kejsarens död var konungen i okunnighet om hvad som timat i Petersburg. Enligt de första berättelserna var storfursten Constantin utropad till kejsare. Detta oroade; för dem, som kände denne furste närmare, tecknade sig ej framtiden i särdeles behaglig dager. Carl Johan väntade med otålighet närmare underrättelser, ty han hade någon aning om Alexanders förfoganden i afseende på tronföljden. Ändtligen anlände från baron Palmstjerna en dépêche, som något närmare upplyste förhållandet. »Det är utom allt tvifvel», skrifver han, »att den aflidne kejsaren låtit nedlägga tvenne i tredubbla afskrifter affattade dokument, af hvilka det ena i Moskwá, det andra hos rikskonseljens president, som förvarat det i sina arkiv. Den första af dessa akter, nedskrifven 1823, innehöll storfursten Constantins frivilliga afsägelse af den eventuela rätt, han enligt rikets lagar egde till tronen. Den andra akten innehöll en deklaration af den framlidne kejsaren, genom hvilken han, i stöd af förstnämnda akt, förklarar storfursten Nikolaus vara presumtiv thronarfvinge. Det lärer hafva varit vid tillfället af sin senaste afresa till Warschau, kejsaren befallt nedläggandet af dessa statshandlingar, på hvilkas omslag, försedda med rikssigillet, stod skrifvet, att de skulle öppnas genast efter H. M:ts död. Imellertid lära vigtiga bevekelsegrunder hafva föranledt ett uppskof med offentliggörandet af dessa akter, hvilkas innehåll dock lärer förut varit kändt af konseljpresidenten, furst Lapuschkin, och någre andre af rådets ledamöter. Så snart nyheten om kejsarens död anlände, sammankallades konseljen för att skrida till öppnandet af nämnda akter och vidtaga de mått och steg, som deraf kunde föranledas. Då inträder oför-

modadt en ledamot af konseljen, som nyligen lemnat storfursten Nikolaus och blifvit underrättad om dennes afsigter, af hvilka han lemnade konseljen del. Så snart akterna blifvit öppnade och lästa, beslöt konseljen att anmoda storfursten att tillkännagifva sin vilja i detta högvigtiga mål. Han svarade, att som han ej vore medlem af konseljen hade han ingen rätt att dit inträda, men att om ledamöterne ville infinna sig hos H. K. H., skulle han meddela dem sitt beslut. Konseljen begaf sig genast till hans rum i Vinterpalatset. Han förklarade då, att han väl kände ifrågavarande akter; att han det oaktadt afsade sig alla de rättigheter, som blifvit honom tillagda; att han genast ämnade begifva sig till slottskapellet för att gå eden åt H. M:t kejsar Constantin, hvilket efterdöme han hoppades skulle följas af alle de närvarande. Storfursten begaf sig verkligen till kapellet och aflade der sin ed, på sätt eders exc. sett af grefve Nesselrodes officiela meddelande.»

»Jag tillåter mig icke att här nedskrifva min beundran öfver ett uppförande, som står så högt öfver allt beröm; men det synes mig svårt att icke egna det sin hyllning. Det är ett af de vackraste bladen i samtidens historia.»

»De nyheter, som i förrgår anlände från kejsarinnan Elisabeth, äro temligen lugnande. Man var i största oro öfver hennes helsotillstånd. Jag har varit i tillfälle att se afskrifter af de bref, som hon skrifvit till enkekejsarinnan. Det är icke möjligt att på ett mera rörande sätt tolka känslan af den djupa sorg, som nedtrycker henne.»

»Man saknar ännu underrättelser från kejsar Constantin. Den siste kuriren från Warschau (medförande bref derifrån af den 21 och 22 November g. st.) hade nära denna hufvudstad mött den från Taganrog afsände fältjägare, som skulle kalla storfursten till sin döende broder. Det är med en otålighet, svarande mot omständigheternas omätliga vigt, som man väntar den nye kejsarens ankomst och emotser hans befallningar[1].»

Denna dépêche gaf ingen definitif lösning på den stora frågan. Konungen sväfvade således alltjemt i samma ovisshet

---

[1]) Dépêche från Palmstjerna, Petersburg, $\frac{2}{14}$ December 1826; afskrift i Schinkelska saml.

som förut Han var naturligtvis högst intresserad af att snart erfara utgången, för att deraf kunna döma, huru våra nya förhållanden till Ryssland skulle gestalta sig. Flere dagar tillbragtes i orolig väntan. Utländske tidningar började omtala, att storfursten Constantin väl blifvit i första ögonblicket hyllad såsom kejsare, men att hans bror Nikolaus kort derpå blifvit utropad till Alexanders efterträdare. General Suchtelen visste ännu lika litet som svenska kabinettet, huru saken rätteligen förhöll sig[1]).

Då konungen slutligen erhöll underrättelse om Nikolai antagande af tronföljden; om det uppror, som derpå följt och om hans beslutsamma och modiga uppförande vid denna kris, blef detta allt föremål för hans lifliga deltagande. En dépêche från grefve Nesselrode till baron Palmstjerna[2]) delgaf omsider officielt Nikolai tronbestigning och de förhållanden, den nye kejsaren förklarade sig vilja iakttaga mot utlandet.

Då general Suchtelen i förste dagarne af Januari erhöll företräde för att officielt tillkännagifva kejsar Nikolai uppstigande på tronen, egde ett ganska märkligt samtal rum mellan konungen och ministern. Grefve Wetterstedt var vid tillfället närvarande. Generalen yttrade: »Kejsar Nikolaus, trogen de känslor, han ärft af sin aflidne bror, har ålagt mig, att på det högtidligaste försäkra Eders Maj:t om sin aktning, sin vänskap och sin önskan att alltid bibehålla fred och godt förstånd med Sverige-Norge. H. M:t önskar intet högre än att

---

[1]) Från Paris erhöll konungen enskild underrättelse, att vid nyårsuppvaktningen i Tuillerierna hvarken grefve Pozzo di Borgo eller någon annan af ryska beskickningen varit synlig, emedan ambassadören ej visste, hvem som var hans rätte suverän. Han hade skämtsamt yttrat till en af sina kolleger: »Jag betraktar mig för ögonblicket endast såsom vårdare af ryska beskickningens arkiv.» — Fru Staël yttrade om Pozzo di Borgo i ett bref till Carl Johan kort före kongressen i Wien: »I hela Europa gifves ingen så afsvuren fiende till friheten som Pozzo di Borgo, Rysslands ambassadör i Paris. Det förvånar mig att kejsaren, som hyser liberala tänkesätt, anställer i Paris såsom sin minister en person, som begabbar sin monarks opinioner och anser dem för ömkliga griller.»

[2]) Bilagan n:o 48; efter originalet i Schinkelska saml.

få gifva och mottaga bevisen på ett ömsesidigt och fullkomligt förtroende.»

Konungen svarade härtill: »Jag är på det högsta tacksam för dessa kejsarens tänkesätt och skall veta att värdera dem. Lifvad af samma känslor för er höge monark, har jag i hans ädla och upphöjda handlingssätt funnit en ökad anledning till högaktning. Jag ber er vara en trogen tolk deraf inför H. K. M:t. Ni känner bäst, huru nära förbunden jag var med den framlidne kejsaren, som jag älskade och högaktade, och jag önskar ingenting högre än att få egna hans efterträdare samma känslor.»

Vid dessa ord genmälde generalen med liflighet: »Ah, Ed. Maj:t, det är kejsaren, min herre, som enständigt beder Ed. Maj:t derom!»

Konungen ingick derpå i ett längre samtal med ministern, hvarunder H. M:t öppet förklarade sig både öfver sin egen och den allmänna ställningen i Europa. Han kunde såsom monark ej annat än beklaga den nödvändighet, som ålagt kejsaren att börja sin regering med bestraffandet af ett uppror; men detta upprors kufvande var en tjenst, gjord åt alla troner. »Låtom oss hoppas», sade han, »att den väpnade styrkans sammansvärjningar mot samhällsordningen haft sin tid och att det skall lyckas monarkernes fasta förbund att upprätthålla samhällena, freden och bestående fördrag. Sverige önskar ingenting högre. Det önskar uppriktigt framgång åt kejsarens regering, öfvertygadt att han, lik sin store företrädare, skall blifva ett ordningens stöd mot upplösningen och anarkien.»

Suchtelen försäkrade, att ingenting skulle göra kejsaren större nöje än att erfara dessa konungens tänkesätt och få räkna på hans vänskap. Han tillade slutligen, att det skulle var dubbelt angenämt för kejsaren, om konungen täcktes skriftligen betyga honom dessa tänkesätt.

Carl Johan svarade, att som han nyligen skrifvit till kejsaren, saknade han för tillfället anledning till ett nytt bref; men återtog med värma: »Jag ber er försäkra kejsaren, att jag alltid skall anse mig lika smickrad som hedrad af den

vänskap, han behagat egna mig, och hvilken jag städse skall bemöda mig att förtjena[1].»

Detta samtal blef verkligen uppslaget till en hastig förtrolighet, snarlik den, som år 1810 grundlades mellan Carl Johan och Alexander. Det är otvifvelaktigt, att den allt annat än trygga ställning, hvaruti kejsar Nikolaus befann sig i följd af de oroligheter, som utmärkte hans tronbestigning, skulle göra honom angelägen att bibehålla fred och vänskap med sina grannar. Endast Turkiet måste härifrån göra ett undantag, enär ett krig mot denna sistnämnda magt nära nog var nödvändigt för att vinna den allmänna meningen i Ryssland, der folket länge hyst liflig förbittring öfver det förtryck och de förföljelser, för hvilka Portens grekiske undersåtar i och för sin religion voro utsatte.

Snart erfor man i Stockholm att Suchtelens försäkringar icke voro vanliga artiga talesätt. Den 21 Januari 1826 begärde han ånyo och erhöll företräde hos konungen för att öfverlemna ett enskildt bref från sin monark. I detta bref, som var helt och hållet af kejsarens egen hand, yttrades, att han hoppades jemte arfvet af sin brors tron hafva ärft den vänskap, som förenat honom med konungen, och på hvilken kejsar Alexander rönt så många prof; att minnet af hvad konungen gjort under åren 1812 och 1813 vore outplånligen intryckt i hans hjerta, och att han med nöje skulle begagna hvarje tillfälle att visa, huru erkänsam han derför vore och huru lifligt han önskade bibehålla en vänskap, som på en gång vore af värde både för hans folk och för hans eget hjerta[2].

Detta i så förbindliga ordalag affattade bref gjorde konungen mycket nöje. Det var ett skriftligt beseglande af de vänskapliga förbindelser, som så nära öfverensstämde med den

[1] Anteckning i Schinkelska saml. enligt konungens egna yttranden till samlaren af dessa Minnen. Det hela öfverensstämmer i hufvudsak med den från general Suchtelen till hans monark härom aflåtna dépêche, som finnes införd i det år 1855 i London utkomna arbetet *»Russia selfcondemned»* af den bekante Reynald Morrell.

[2] Minnesanteckning i Schinkelska saml. efter genomläsning af originalskrifvelsen.

statskonst, konungen oaflåtligen följde; det lofvade Norden lugn och gaf ökad vigt åt konungens ställning.

Två dagar derefter hade general Suchtelen sin formliga audiens för öfverlemnande af sitt nya kreditiv. Nya försäkringar om kejsarens vänskap framburos och besvarades på lika sätt.

Om Brahes tilltänkta beskickning hafva vi redan talat. Men äfven för den stundande kejserliga kröningen i Moskwá beslöt man att sända en särskild ambassad. Man hade tänkt i detta uppdrag använda grefve Carl Löwenhjelm eller möjligen general Björnstjerna; men då man erfor att från Europas öfriga hof skickats så framstående personligheter som t. ex. prins Carl från Preussen, hertigen af Hessen-Homburg från Österrike, prinsen af Oranien från Nederländerna, hertigen af Devonshire från England, hertigen af Ragusa (Marmont) från Frankrike, o. s. v., föll konungen med sitt val på fältmarskalken Stedingk, hvilken onekligen, då kronprinsen ej kom i fråga, var den mest passande, Sverige kunde sända. Det var dock ej så lätt att förmå den nära 80-årige fältmarskalken att åtaga sig detta värf; men Carl Johan ställde sin begäran derom i så förbindliga ordalag, att den gamles tvekan besegrades. Hans önskan att i det längsta vara sitt fädernesland nyttig skulle således ännu en gång återföra honom till det hof, der han redan i Katarina II:s dagar så värdigt fyllt sin plats och alltid, under de mest skiftande förhållanden bemötts med aktning och utmärkelse. Han hade sett Nikolaus och hans bröder under deras barnaår och var personligen bekant med flertalet af Rysslands utmärktheter. — Svenske fregatten Eurydice och norske korvetten Alsen utrustades nu för hans resa; svenske och norske ambassadkavaljerer utsågos att vara honom följaktige[1]). Hans afresa dröjde dock till slutet af Maj.

---

[1]) Desse voro: generalmajoren baron Stjernkrona, öfverstarne grefve Schwerin och M. von Rosen, norske majoren Kjelland samt fältmarskalkens egen son, kammarherren baron L. E. von Stedingk.

Imellertid följde slag på slag artigheter från Petersburg. Den 28 Februari anlände general Paul Suchtelen, sändebudets äldste son, till Stockholm, medförande från kejsaren ett smickrande handbref till grefve Wetterstedt jemte dervid fogadt S:t Andreas-ordens storkors[1]).

Grefve Brahe anträdde sin resa till Petersburg den 8 Mars 1826, anlände dit den 19 och blef följande dag mottagen af grefve Nesselrode. Han öfverlemnade till denne en afskrift af de bref, han medförde till kejsaren och storfursten, samt anhöll att blifva anmäld till deras öfverlemnande.

Grefve Nesselrode svarade: »Jag har genom baron Palmstjerna blifvit underrättad om föremålet för eder sändning och har derom inhemtat kejsarens befallning. Ehuru H. M:t önskat att genast kunna personligen för eder uttrycka sin tacksamhet för denna konungens uppmärksamhet, göra dock de religiösa bruken och den indragenhet, de ålägga kejsaren, att han nödgas uppskjuta edert företräde tills efter begrafningshögtidligheterna. H. M:t har dock befallt, att presentationen skall anses såsom redan gjord, och får jag af denna anledning å kejsarens vägnar inbjuda herr grefven att jemte dess adjutanter gemensamt med diplomatiska kåren bevista begrafningsceremonien den 25:te.»

Grefve Brahe yttrar sjelf i sin första dépêche från Petersburg[2]): »Grefve Nesselrode upprepade flere gånger uttrycken af den ledsnad, kejsaren erfor att icke kunna genast emottaga mig, men att det vore så stridande mot de grekiska religionsbruken, att ett undantag derifrån var ogörligt, enär kejsaren under denna vecka, uteslutande egnad åt den djupaste sorgen och åt religionsöfningar, ej ens emottog rikets högste embetsmän. H. exc. visade mig all upptänklig artighet och

---

1) Nesselrode hade erhållit Serafimerorden något mer än ett år förut. Dröjsmålet med ryska blå bandet för svenske statsministern torde hafva stått i samband med 1825 års händelser.

2) Det följande efter Brahes dépêcher, som i afskrift finnas i Schinkelska saml., men hvilkas innehåll ej är af den vigt, att deras meddelande in extenso kunde anses behöfligt.

jag kunde efter detta meddelande icke vidtaga någon vidare åtgärd för min presentation. Jag kunde ej heller vänta annat, då lord Strangford, som anländt före mig, ännu är hindrad af samma skäl att göra gällande sin egenskap af utomordentligt sändebud.»

Grefve Brahe begaf sig derpå jemte baron Palmstjerna till Kasanska kyrkan för att efter vedertaget bruk egna den aflidne monarkens stoft den sista hyllningen. Vi förbigå detaljerna af den ytterst praktfulla begrafningsceremonien. Grefve Brahe erhöll dagen derefter företräde hos kejsaren, omedelbart efter lord Strangford.

Kejsaren emottog honom i sitt kabinett. H. M:t beklagade, på förut anförda skäl, att han ej förr kunnat lemna honom företräde. Grefven öfverlemnade de tvenne bref, han medförde från konungen, äfvensom ett paket, som innehöll Serafimerordens insignier för den 8-årige storfursten Alexander (den nuvarande kejsaren). Vid mottagandet häraf yttrade kejsaren flere gånger sin tacksamhet för de prof af vänskap och aktning, som konungen vid alla tillfällen visade honom, och bad grefven försäkra H. M:t, huru lifligt han delade dessa känslor. Med synnerligt intresse frågade kejsaren efter kronprinsen och hans gemål, och då han egde kunskap om de förhoppningar, den sistnämndas tillstånd ingaf, tillade han: »Jag lyckönskar er, i er egenskap af svensk, till det hopp, som snart skall uppfylla de skandinaviska folkens önskningar om en underpant för deras framtida lycka. Jag önskar uppригtigt att det måtte blifva en prins.» — Samtalet leddes derefter på militära föremål. Efter att hafva yttrat sig om organisationen och beskaffenheten af svenske och ryske trupper samt om krigsväsendet i allmänhet, inbjöd kejsaren Brahe att bevista den stora paraden, som skulle ega rum den 31 Mars, på årsdagen af de förbundnes intåg i Paris år 1814.

Det låg i ryska sjelfherskaresystemets skaplynne och interesse att inför Europas ögon utveckla en krigsmagt, som till styrka, utrustning och duglighet öfverträffade allt hvad man i denne väg sett, samt derigenom ådagalägga obestridligheten af den rang, Ryssland i egenskap af verldens största militärmagt intagit inom den europeiska pentarkien. Brahe

berättar om den stora militärfesten: »Enligt kejsarens inbjudning begaf jag mig till slottet för att vara H. M:t följaktig på paraden. Kejsaren steg till häst kl. 11 och passerade framför linierna, som voro formerade på Isakstorget midt emot Vinterpalatset. Han helsades med de lifligaste hurrarop. H. M:t var åtföljd af prinsen af Oranien, prins Wilhelm af Preussen, hertigen af Wellington, furst Wrede, m. fl. utländingar samt af en talrik stab. Kejsaren sjelf förde befälet öfver det hela. Storfursten Michaël anförde sin division. Styrkan, som utgjorde 36,000 man af alla vapen, defilerade i följande ordning: först infanteriet på plutons front, sedan kavalleriet på afdelningar, sist artilleriet på kolonn med två kanoner i front. Trupperne formerade sig sedan i massor och började defilera. Jag skulle förgäfves söka beskrifva desse utomordentligt vackre trupper; allt, ända till den minsta detalj, närmade sig fullkomlighet. Det är ganska säkert, att det icke gifves i Europa något kavalleri så väl beridet som det ryska gardets. Hvad som isynnerhet gör det praktfullt, är att hästarne för hvarje regemente äro utvalde efter viss färg. Artilleriets anspann skulle kunna begagnas till de vackraste vagnar. — Kejsaren behagade kalla mig till sig under paraden för att samtala om rytteriet, som då defilerade. En medalj, slagen för tillfället, utdelades. Den bär på ena sidan kejsar Alexanders bröstbild; på den andra läses: »För intagandet af Paris, $\frac{31}{3}$ 1814.»

Grefve Brahe blef af hela kejserliga familjen bemött med mycken godhet och uppmärksamhet. Vid sin afresa erhöll han storkorset af polska Hvita-Örns orden. Den 16 Maj återkom han till Stockholm.

Med om möjligt ännu större artighet bemöttes Stedingk, som i början af Juni anlände till Petersburg. Vid sin ankomst till Kronstadt möttes han af ett egenhändigt handbref från kejsaren, som i och för öfverfarten till Petersburg ställde till hans och hans följeslagares förfogande ett praktfullt utrustadt ångfartyg.

Naturligtvis kunde dessa utomordentliga beskickningar ej undgå att medföra ganska betydande utgifter för kabinettskassan; helst omständigheterna gjorde dem opåräknadt lång-

variga[1]). De svenska sändebuden gjorde likvisst ej ens något försök att deltaga i den ohejdade utveckling af lyx i fester, bostad och personligt uppträdande, hvarmed Rysslands högadel och flertalet af de utländska beskickningarna under desse månader sökte öfverbjuda hvarandra, och om hvilka såväl Brahes, som i synnerhet Stedingks depescher innehålla åtskilliga betecknande skildringar. Stedingk yttrar om sin ställning i detta hänseende följande: »Då man har äran att representera en furste, sådan som vår, är det ej genom fester, man kan frejda hans namn eller öka hans ryktbarhet; den stödjer sig på säkrare grundvalar och behöfver ingen tillväxt[1])».

De farhågor, som för ett ögonblick väckts till lif af tronskiftet i Ryssland, voro sålunda lyckligt och väl skingrade

---

[1]) Stedingk återkom först i Oktober. Kejsarinnan Elisabets död vållade nemligen oförutsedda hinder för kröningen. Att beklaga sorgen öfver hennes frånfälle blef ock ett af föremålen för Stedingks uppträdande. Ett ojemförligen vigtigare uppdrag, som ock åt honom anförtroddes, var utvexlandet af ratifikationerna af den norsk-ryska gränsregleringstraktaten, som nu ändtligen kommit till stånd.

Såsom yttre vedermälen af sin gunst hos Rysslands czar medförde Stedingk hem en praktfull briljanterad dosa med kejsarens porträtt, tvenne dyrbara serviser och en sobelpels. Den sistnämnde måtte hafva varit synnerligen värdefull, den inköptes af Carl Johan för — 12,000 rdr; så vida ej det hela var ett artigt sätt af konungen att qvitta ett belopp af samma storlek, hvilket han försträckt den gamle fältmarskalken.

[2]) Mémoires posthumes du Feldmaréchal Comte de Stedingk: III. 276. Paris 1847. Ur de dépêcher från denna beskickning, som i nyssnämnda verk finnas intagne (III: 245—295), anföra vi i öfrigt allenast följande betecknande drag. Då Nikolaus vid Stedingks första företräde började tala om de många anledningar till sorger och bekymmer, som drabbat honom under senaste 7—8 månader och Stedingk dervid anmärkte, att de dock samtliga bidragit till kejsarens egen personliga ära, genmälde Nikolaus, att han ej gjort annat, än hvad enhvar annan, som bar uniform, skulle hafva gjort i hans ställe.

och Sverige kunde fortfarande i lugn arbeta på sin inre utveckling. Ett mer än tioårigt fredstillstånd var redan något hos oss temligen sällsynt. Nu hade man temligen allmänt kommit till insigt om ohållbarheten af de gamla stormagtsplanerna och ihåligheten af de verldspolitiska drömmerierna; i stället hade man med kraft och allvar slagit in på de fredliga idrotternas bana, och arbetet hade ånyo kommit till heders. Hvad hade nu under den redan tillryggalagda tidrymden vunnits? — Stora resultat kan man ej rimligtvis begära af en så ringa årsföljd; men gynnsamma tillstötande omständigheter gjorde dock framstegen så pass märkliga, att det väl kan löna mödan att åt dem egna en stunds uppmärksamhet.

I främsta rummet må då anmärkas, att den rastlösa ifver, med hvilken i hele vår verldsdel och ej minst i vårt eget land samtliga näringar, och främst bland dem modernäringen — åkerbruket, började bedrifvas efter de väldiga Napoleonska krigens slut, på ett särdeles lyckligt sätt till tiden sammanföll med naturvetenskapernes uppblomstring. Det var tidpunkten för ångmaskinernas allmännare användande, för åkerbrukskemiens födelse, för de stora tekniska uppfinningarnas införande i det allmänna lifvet. — Vända vi nu uppmärksamheten först hän mot vårt lands jordbruksförhållanden, så må ej förbises, att åtskilliga grundväsendtliga åtgärder för modernäringens höjande vidtagits redan under århundradets början; stadgan om skiftesverket utfärdades redan år 1803; ett och annat län egde redan sitt hushållningssällskap, och landtbruksakademien, afsedd att kraftigt verka för spridandet af det rationela landtbrukets läror, stiftades redan $\frac{26}{12}$ 1811. Denna sistnämnda var en af Carl Johans älsklingsstiftelser, och han vann sitt syfte; det ansågs snart nog ej längre oförenligt med börd, bildning och en högre samhällsställning att vinnlägga sig om landtbrukets vetenskapliga och praktiska idkande. Den utveckling, som intill slutet af 1820-talet ännu kunnat hinna att blifva vårt jordbruk till del, är i sjelfva verket ej synnerligen betydande, särskildt om man jemför den med de jättesteg på detta område, som vår tid bevittnat; men åtskilliga tecken antydde dock redan att vi hunnit en afgörande vändpunkt. Gynnadt af en följd af vackra skördar, hade Sverige

för hvartdera af åren 1821—1825, visserligen ännu endast i högst ringa skala, men dock för förste gången sedan 1600-talet, fått röna fördelarne af en spanmålsutförsel, öfverstigande införselbehofvet. Verkningarna häraf skönjdes snart på alla områden; välmåga spriddes öfver landet, hågen för ökade odlingar och jordförbättringar af alla slag stärktes, och från intet femårs-skifte af hela vårt århundrade veta de officiela uppgifterna att omtala en starkare folkökning än då; — den steg till öfver 7 %. Sveriges skörd (af strå- och trindsäd samt potatis), som vid århundradets början (1802) skattades, efter utsädets afdrag, till inalles något öfver 5,300,000 tunnor, kunde vid 1820-talets slut ej anslås lägre än till dubbla detta belopp, och tillväxten kommer ej ensamt på potatisodlingen, hvilken i sjelfva verket under denna tidrymd niodubblats, utan jemväl på de dyrbarare sädesslagen; hveteskörden hade ungefärligen fördubblats, rågskörden visar en ökning från 1,170,000 till 2,190,000 tunnor[1]). — Dessa lyckliga förhållanden häntyda ej allenast på vidsträckta nyodlingars upptagande, utan ock på ett allmännare införande af förbättrade brukningssätt. Om de förra gifves en och annan underrättelse i Landtbruks-akademiens årsberättelser[2]), de senare äro svårare att direkt påvisa, helst ännu ingen offentlig läroanstalt i sagda syfte uppstått. Dermed dröjde dock ej länge; det var år 1828, som den nyss förut efter studiiåren i utlandet hemkomne Edvard Nonnen inköpte Degeberg.

Icke mindre märkliga äro företeelserna inom industriens verld. Ångkraftens användande var den stora fråga, som på

---

[1]) Jemför författarens uppsats »Skördarna i Sverige och deras verkningar» i Statistisk Tidskrift: 1871, 29:de häftet.

[2]) Såsom exempel må ur A. G. Mörners Berättelse af år 1822 anföras följande: Utmarksodlingen på Öland hade nära nog omskapat ön. Af denna förut öde rymd hade 122,000 tunnland blifvit dels till nya hemman indelta, dels mellan de gamle hemmansegarne utskiftade. Samtidigt hade dersammastädes 383 mantal med 30,000 tunnland jord undergått enskifte och mer än hälften af öns innevånare derigenom ernått en sjelfständig och oberoende ställning såsom jordbrukare.

detta område allt mägtigare tilldrog sig uppmärksamheten. Redan år 1805 gjordes i vårt land det första försöket i stort med den nya väldiga kraften; syftet var då att länsa en del af Dannemora gruffält. Följande år kom den s. k. »Eldqvarnen» på Kungsholmen till stånd, och år 1809 en mekanisk verkstad för ånga dersammastädes. Med dessa första tillämpningar af ångkraften inom vårt land är oskiljaktigt förenadt ett namn, som väl förtjenar en plats i tidens historia. Det namnet är Samuel Owen's. Född i England år 1774 af medellöse föräldrar, hade han efter en till det nödtorftigaste inskränkt skolundervisning från 10 års ålder måst sörja för sig sjelf och således varit hänvisad till den försakelsens skola, som ofta nog alstrar yppersta duglighet. I Bulton & Watts stora maskinverkstäder fann han slutligen sitt rätta element och rikligt tillfälle att utbilda sina mekaniska fallenheter, och då Edelcrantz år 1804 under sitt vistande i England hörde sig om efter en för ångmaskiners uppsättande lämplig person, blef Owen hos honom anbefalld. Den verksamhet, denne i sitt adoptiva fädernesland utvecklade, var lika storartad som gagnande. Under det tredjedels århundrade, hans mekaniska verkstäder voro i gång, hade tillverkningsbeloppet derstädes uppgått till den efter den tidens begrepp betydliga summan af nära 3 millioner rdr bko. Öfver 60 ångmaskiner, 5 valsverk och mer än 1000 trösk- och qvarnverk tillverkades der, jemte en myckenhet andra redskap, och, hvad för vårt land var af än större betydenhet, jemväl de första ångfartygen. Owen hade ej vistats här lång tid, då han insåg, att Fultons nya rön just för ett land af Sveriges natur borde kunna blifva af omätlig vigt. Endast tre år sedan en ångbåt förste gången befarit Thames, och samma år detta försök eftergjordes i Paris, anställde ock Owen på Mälaren (Juli 1816) sitt första försök i denna rigtning. Det var på en liten båt af 16 alnars längd och med en ångmaskin af 4 hästkrafter. Märkligast dock torde få anses, att tvenne af de förbättringar inom ångbåtsfarten, som i våra dagar vunnit lifligast och allmännast erkännande, nemligen propellern och oscillerande cylindrar, redan här funnos tillämpade, ehuru ännu behäftade med sådana ofullkomligheter, att Owen deraf föranleddes att frångå denna

konstruktion. Den förste verklige passagerarebåt i Sverige, »Amphitrite» var ock Owens verk, och med dess resa till »folkmarknaden» i Vesterås år 1818 invigdes ångbåtsfartens tidehvarf i Sverige[1]). Sjelf byggde Owen sedan 5 trä- och 2 jernfartyg och inalles 19 ångfartygsmaskiner. — Hans verksamhet sträckte sig ock in på andra områden; så tillkommer honom förtjensten af att hafva här i landet infört puddlingsmetoden i jernberedningen. Men det följde, man kan nästan säga helt naturligt, af denna rastlösa verksamhet under en tid, då vetenskapen ännu »var i görningen», att stora summor måste vågas och ofta förlorades på experiment. Kanske vållades ock detta till någon del af Owens bristande teoretiska bildning. Det är imellertid en glädje att kunna tillägga, att Sverige denne gång ej glömde, hvad det var en dylik verksamhet skyldigt. Redan vid 1828 års riksdag tilldelade ständerna Owen en lifstidspension af 3,000 rdr rmt och brukssocieteten lade dertill ett belopp af 500 rdr samma mynt att årligen utgå under Owens och hans hustrus lifstid[2]).

---

[1]) Det dröjde ej länge innan planer framlades och utfördes med syfte af en mera omfattande tillämpning af det nya transportmedlet. Det första uppslaget härtill gafs af bröderne Forsell, Carl och Jacob, hvilka (vintren 1819—20) gemensamt utarbetade sin »plan till en transportinrättning mellan Stockholm och Göteborg medelst ångfartyg på sjöarne Mälaren och Venern samt forvagnar mellan Örebro och Årås lastageplats». — Göta kanals fullbordan blef naturligtvis utgångspunkten för en liflig verksamhet i denna rigtning. Om den första kanalresan mellan Göteborg och Stockholm (1834, Oktober) se *Posthumus* (J. C. Hellberg) Ur minnet och dagboken. I. 34. — Ångbåtsfartens utveckling i vårt land tecknas bäst af följande siffror, angifvande antalet enskilda personer tillhörige ångbåtar och deras hästkrafter:

1836	funnos	24	ångfartyg	med	omkring	1,000	hästkrafter.
1840	»	50	»	»	»	1,954	»
1850	»	67	»	»	»	2,939	»
1860	»	203	»	»	»	9,332	»
1870	»	388	»	»	»	11,626	»

[2]) Owen erhöll Vasaorden 1825, blef ledamot af Vetenskapsakademien 1831; afled 1854. Jmfr Biogr. Lex. X: 335 ff.; *Figuier-Fock:* Senare tiders uppfinningar: II: 73.

Bland öfriga företeelser på industriens område må vi i förbigående erinra om de försök, som vid denna tid ånyo gjordes att tillgodogöra Gellivara skatter. Frågan om grundligare undersökningar i dessa nejder förevar på riksdagarne 1818 och 1823, och arbeten i detta syfte företogos verkligen år 1825. — I början af 1820-talet utfördes redan i Stockholm af öfverdirektören G. M. Schwartz en del mindre gasverk[1]) och år 1824 bragtes till tals frågan om hufvudstadens gatubelysning medelst samma ämne[2]). Af de många stora industriela anläggningar, som från denne tidpunkt leda sitt ursprung, nämna vi Gustafsbergs porslinsfabrik (1827), Motala mekaniska verkstad (1822), och de storartade fabriker, som något senare förlades till Jonsered. — År 1823, vid tiden för förmälningshögtidligheterna, hade man i Stockholm för förste gången skådespelet af en svensk slöjdutställning; en matt och torftig förbild till hvad våra dagar på detta område bevittnat, men ett intyg likvisst på uppspirande lif. Utställarnes antal vid denna första utställning var endast 62; de utställda föremålens 436[3]).

Handeln hade genom gynnsamma fördrag med en del utländska magter[4]) samt genom ett friare system med hänsyn

---

[1]) På Karlberg, Stora barnhuset, kgl. stallet. — Materialet vid dessa gasverk var dock icke stenkol, utan beckolja.

[2]) Såsom bekant är, fick Stockholm dock först 1854 gaslysning å sina gator; det lät sig förbigås af Göteborg (1847) och Norrköping (1851).

[3]) Jemför härmed följande siffror från senare tider: Utställningen år 1834 räknade 290 utställare och 2002 utställde artiklar, och den svenska afdelningen af den stora skandinaviska utställningen år 1866 ej mindre än 2,632 utställare. Svenska slöjdutställningar egde jemväl rum åren 1840, 1844, 1847 och 1851.

[4]) Så t. ex. år 1826 med England $\frac{18}{3}$ och Danmark $\frac{2}{11}$; år 1827 med Preussen $\frac{14}{3}$, Turkiet $\frac{28}{5}$, Nordamerikas Förente Stater $\frac{4}{7}$, Nederländerna $\frac{21}{12}$; samt år 1828 med Ryssland $\frac{26}{2}$. Sistnämnda fördrag stadgade särskilda tullsatser för den svensk-finske handeln; de svensk-ryska handelsförhållandena grundades på ömsesidighet. Fördraget med Turkiet förskaffade svenska och norska fartyg fri segelfart på Svarta hafvet.

till tullsatser och utförsel fått nytt lif. Frihandelns läror började vinna alltmer insteg och jemväl tillämpning, tack vare särskildt Skogmans nitiska och sakkunniga bemödanden. — Den för vårt land så vigtiga jernhandteringen liksom ock skogsafverkningen, hvilken sistnämnda i jemna steg med afvittringarnas och strömrensningarbetenas fortgång i de norra länen vid denna tid började utveckla sig till betydenhet, rönte likvisst under senare hälften af 1820-talet ej obetydlig afbräck, på grund förnämligast af den handelskris, som då öfvergick England och Nordamerika. Våra bruksegare hade derjemte i nog fast tillit till det svenska jernets förträfflighet och oumbärlighet alltför envist fasthållit föråldrade och kostsammare smidesmetoder och så låtit sig öfverflygla af utlandet, och det kostade både möda, tid och penningar att återvinna den förlorade platsen på verldsmarknaden.

Men det, som mest af allt bidrog att ännu i viss mån hålla vårt lands materiela uppblomstring tillbaka, var den i allmänna rörelsen bittert saknade tillvaron af ett stadgadt penningvärde: det blef näste riksdag förbehållet att undanrödja detta allvarsamma hinder.

Imellertid gjorde sig redan med den stigande utvecklingen alltmer gällande behofvet af faktiska upplysningar från alla dessa områden. Det är ock till dessa och närmast följande år vi kunna leda tillbaka serierna af årliga statistiska redogörelser öfver åtskillige vigtigare grenar af folkets och de förvaltande myndigheternas verksamhet. — Kommerskollegii berättelser om inrikes och utrikes handel och sjöfart taga sin början med år 1828; dess berättelser öfver fabriksväsendet och handtverkerien, i skrift afgifna för åren 1803—1829, ingingo efter sistnämnda år i raden af de officiela publikationerna[1]). Samma sträfvan att sprida ljus öfver vårt lands för-

---

[1]) Jmfr Instruktion för Kommerskollegium $\frac{23}{4}$ 1831. För utrikes handeln finnas för öfrigt att tillgå Generaltullstyrelsens sammandrag öfver export och import, 1819—1831. — Bergskollegii instruktion af $\frac{28}{12}$ 1832 föranledde dylika redogörelser öfver bergverken från och med följande år. — Justitiestatsministerns embetsberättelser förskrifva sig från ungefärligen samme tidpunkt.

hållanden uttalade sig ock i de utfärdade förbättrade formulären för K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser, liksom i stadgandet om upprättande af sockenkartor med tillhörande statistiska beskrifningar[1]).

Och vända vi oss från denna sida af vårt lands utveckling till området för den andliga verksamheten, blir intrycket ingalunda ogynnsammare. Nitet för folkbildningens höjande var större än någonsin förut och visade sig i upprättandet af talrika skolor; ej utan motstånd likvisst från deras sida, som med Hans Järtas »Odalman» ansågo, att den enda lärdom, som borde bibringas den svenske bonden, vore den gamla att »frukta Gud och ära konungen»[2]). Yrkesbildningen sökte man tillgodose genom inrättandet af Teknologiska institutet (1826) och Chalmerska slöjdskolan i Göteborg (1829), samt navigationsskolor i Stockholm, Göteborg, Gefle och Kalmar (1827). Och inom vetenskapens och konstens högre verld ändtligen kunde Sverige snarast uppträda med stormagtsanspråk. Det tidehvarf, i hvilket vetenskapens talan fördes af Berzelius, Elias Fries, Wahlenberg, C. A. Agardh, Sven Nilsson, Anders Retzius, Jöns Svanberg, Geijer, Fryxell och Strinnholm[3]); som fick lyssna till Tegnér, Atterbom, Wallin, Franzén, Beskow, Nicander, Valerius och Stagnelius, och som bland sina bil-

---

[1]) Instruktion för Generallandtmäterikontoret, $\frac{4}{5}$ 1827.

[2]) Ett betecknande drag må anföras, desto heldre enär det tydligt ådagalägger regeringens uppfattning af frågan. Karlstads konsistorium hade egenmägtigt upphäft ett af Karlskoga församling fattadt beslut om inrättandet af en sockenskola. Konungen lät gifva de högvördiga en sträng skrapa med uttryckligt ogillande af de grundsatser, som ville hålla den stora massan i okunnighet (Mars 1827). — Detta vid samma tid, då man i Frankrike under Villéle's ministère föreslog den ryktbara »Loi vandale».

[3]) Fries' Systema Mycologicum utgafs 1821—1829; utgifvandet af Nilsson's Skandinaviens Fauna började 1822; Geijer's Svea Rikes Häfder bära tryckningsåret 1825; första bandet af Fryxell's Berättelser ur Svenska Historien utkom 1823; Strinnholm's Svenska Folkets Historia under Konungarne af Vasa-ätten 1819—1824.

dande konstnärer räknade Byström och Fogelberg, Sandberg och Fahlcrantz, kan med fog kallas lysande. — Samfundet för utgifvande af Handlingar rörande Skandinaviens historia, uppsprunget ur Ad. Ludv. Stjernelds varma nitälskan för nordisk häfdeforskning, erhöll år 1826 $\frac{16}{1}$ sin organisation. — År 1827 lemnades åt offentligheten första bandet (Vestgöta-Lagen) af Schlyters och Collins stora lagsamling, Corpus Juris Sveogotorum antiqvi.

Onekligen bildar detta allt en tafla af anslående art, om ock proportionerna ej äro så särdeles storartade. Och såsom ett särskildt ljusparti kan härtill fogas den ej allenast inom kungaborgen utan jemväl af folket i dess helhet länge lifligt efterlängtade och nu med oförställd glädje helsade födelsen af en arfvinge till tronen. Det är ju en gammal sats att en tronföljare aldrig kommer för tidigt till verlden. Denna i alla monarkier vigtiga fråga, hvarpå samhällets framtida lugn så ofta beror, hade hos oss varit oafgjord i nära tre år efter kronprinsens förmälning. Redan tidigt om morgonen den 3 Maj 1826 hvimlade Stockholms gator och torg af menniskoskaror, som otåligt väntade på de kanonskott, som enligt vedertaget bruk skulle gifva tillkänna om en prins eller en prinsessa kommit till verlden. På öfligt sätt hade ett antal af statens dignitärer och deras fruar uppkallats till slottet för att såsom vittnen öfvervara den väntade tilldragelsen. Statsministern grefve Wetterstedt förde protokollet. Konungen infann sig flere gånger i kronprinsessans rum, hvilket hennes gemål ej ett ögonblick lemnade. Slottssalarne voro till trängsel fyllde af uppvaktande, militäre och civile embetsmän m. fl., hvilka otåligt afvaktade utgången. Man talade om konungens »lyckliga stjerna» och förespådde en prins; den ryktbare mystikern baron Saltza hade förutsagt det. Ändtligen kl. half 3 e. m. utträdde riksmarskalken grefve Fleming och förkunnade med hög röst, att en prins blifvit född. Kanonerna dundrade, ett glädjesorl genomfor salarne, men gaf snart rum åt en högtidligare sinnesstämning, då konungen trädde ut i den talrika samlingen, åtföljd af tvenne statsfruar, hvilka på ett guldbroderadt sammetshyende buro den nyfödde, redan beklädd med Serafimerbandet. Konungens ansigte strålade af glädje och

belåtenhet vid det han genomvandrade salarne för att låta se och hylla sin sonson. Öfverallt mötte honom uppriktiga och fröjdfulla känslor. Ilbud afgingo åt alla håll att förkunna rikets inbyggare den glada tilldragelsen och den firades allestädes på ett sätt, som ingalunda jäfvade det gamla talet om svenskens plägsed att, särskildt i skiften af sorg eller glädje, känna sig solidarisk med sin konungaätt. I slottskapellet afsjöngs Te Deum; lyckönskningar utvexlades öfverallt, och en kammarherre (von Arbin) affärdades till München för att till kronprinsessans anhöriga öfverbringa glädjebudet.

Den 11 Maj, årsdagen af konungens kröning, egde döpelseceremonien rum. Arfprinsens namn blef, med anledning af hans höge faddrar, Carl Ludvig Eugène och han nämndes på samme gång till hertig af Skåne, — en artighet mot den skånske högadeln. Derpå följde lyckönskningskurer, middagar och galaspektakel (Ferdinand Cortez samt en epilog, kallad »Födelsedagen», med kupletter och folksång) m. m. Stjernfall och befordringar vankades i alla rigtningar[1]; Stockholms borgerskap erbjöd den nyfödde en bordservis af silfver.

Ett större läger på Ladugårdsgärdet afslutade all denna herrlighet. Kronprinsen, som der skulle föra befälet, ditflyttade med sin stab; kronprinsessan med den nyfödde arfprinsen stadnade på Bellevue under den tid, lägret varade.

Så hade lyckan än en gång varit konungen bevågen. Han hade erhållit hvad han så länge och så lifligt önskat, en arfvinge i andra led af sitt namn, sin tron och sin ära. Det var en ny underpant på dynastiens och de förenade rikenas trygghet. Den nyfödde helsades väl ej af alla med lika uppriktig glädje; ty ännu hade icke pretendenten uppgifvit sina förhoppningar, ännu voro icke alla sympatier för honom utsläckta, men de dolde sig försigtigt under afvaktande af vissa yttre stöd, hvarom vi framdeles få tala. Men man kunde nu

---

[1]) Anmärkningsvärd bland dessa är brukspatron P. A. Tamms återupptagande i adligt stånd och hans utnämnande på samma gång till friherre. Det var han, som vid 1800 års riksdag afsade sig adelsskapet. Också ett »tempora mutantur»!

med skäl fråga: Hade Gustavianerne under dessa förhållanden någon utsigt att nå sitt mål? Man må tänka om Carl Johans uppfattning af sin ställning hvad man vill, man må medgifva att han öfverskattat farorna och ej rätt bedömt det svenska nationallynnets egendomligheter; visst är dock, att han ganska väl insett det exceptionela i sin belägenhet och förstått att rätta sitt politiska uppförande derefter. Vådorna voro för honom af två slag: inre och yttre; bådadera fordrade en ej vanlig grad af klokhet och förutseende. Han visste ganska väl, hvilka de stöd voro, som säkrast skulle upprätthålla hans magt. Ehuru tryggt han bort kunna hvila på folkvalet, adoptionen och krigsäran, som ock är en legitimitet, visste han dock, från hvilken sida faran hotade och dröjde ej att mot den sätta sig i säkerhet. Och lyckan gynnade hans bemödanden att mota och afvärja den. Från denna stund kunde han med mera tillförsigt gå framtiden till mötes, enär nationen nu först kunde anse dynastien rätt rotfäst. Född i konungaborgen, ättling i 3:dje led af den nye konungastammen och boren i purpurn, var den nyfödde lika »legitim» som Vasas sonson.

Från de utländska hofven ingingo mer och mindre uppriktiga lyckönskningar. Från Petersburg voro de af synnerligen förekommande art, såsom man kunde vänta af de vänskapliga förhållanden, hvilka inträdt mellan konungen och kejsar Nikolaus, och hvilka plötsligen utsläckt de förhoppningar, som hos dynastiens hemlige vedersakare uppglimmat vid Alexanders död. Vi skola snart återkomma till dessa ränker.

I samband med dessa rader om prins Carls födelse böra vi ej förgäta att yttra några ord om en rörelse, som just vid denna tid gick genom vårt land. Sverige har ännu aldrig förvägrat ett för sin frihet kämpande folk sitt lifliga och, då omständigheterna det medgifvit, jemväl sitt verksamma deltagande. En dylik strid, förd på lif och död, utkämpades på denna tid i vår verldsdel; den gällde Greklands lösryckande ur träldomsbojorna. Här är ej platsen att skildra skiftningarna i den ojemna striden och den nye europeiske statsrättens häpna tvekan gent emot företeelsen af ett folk, som med trotsande af den heliga alliansens högt proklamerade grundsatser var stadt

i uppror mot sin »lagliga öfverhet», men som dock borde hjelpas och slutligen jemväl blef hjelpt. Innan den afgörande vändningen i befrielsekampen ännu egt rum, utvecklades öfver snart sagt hela Europa en storartad verksamhet till förmån för Grekerne. Betydande penningesummor insamlades och förvandlades delvis i vapen och andra krigsförnödenheter till deras tjenst. Såsom redan antydt blifvit, kunde vi ej gerna undgå att beröras af dessa förhållanden. En komité under ordförandeskap af excellensen friherre Carl Bonde[1]) hade verkligen redan bildat sig (April 1826) med syfte att äfven här anordna insamlingar, då prins Carls födelse gaf uppslag till en vidgad verksamhet i samma rigtning. På sjelfva den 3 Maj 1826 bildade sig i hufvudstaden ett nytt sällskap af grekvänner, väljande denne dag för att med desto större framgång kunna vädja till den svenska allmänhetens deltagande. Det blef i en hast modernt att arbeta för Grekerne på ena sättet eller på det andra, En storartad konsert anordnades i Ladugårdslandskyrkan, der flere damer ur de högste kretsarne (grefvinnan Björnstjerna, friherrinnan Montgomery, m. fl.) upp-

---

[1]) Då vid nämnandet af dennes namn ett tillfälle dertill osökt erbjuder sig, kan förf. ej underlåta att egna rättvisan den gärd, som innebäres i nedanstående, honom benäget meddelade, berigtigande af hvad i föregående del (pag. 10 och 11) berättats om samme man. — Anledningen till friherre Bondes fleråriga frånvaro från hofvet var hans till Carl XIII oförbehållsamt yttrade missnöje med slappheten i försvaret af hofchefens, grefve Fersens person den olycksdigra 20 Juni; derjemte torde väl känslan för den afsatta dynastien hafva lättat skilsmessan. — Excellensvärdigheten var honom lofvad af Carl XIII såsom pris för hans återinställelse vid hofvet. Hvad ändtligen beträffar ryktet om friherre Bondes och andres tronföljdsplaner var det helt visst intet annat än ett vederbörligen utstofferadt återupprepande af ett vid furstekongressen i Erfurt af Napoleon, under intryck af dåligt lynne mot Gustaf IV Adolf, fäldt uttryck af innehåll, att friherre Bonde — liksom en och annan för öfrigt — väl kunde sättas i fråga att intaga den halstarrige och förhatlige konungens plats. — Det vore oss kärt, om genom dessa förklaringar, meddelade af hans sonson, det drag af löje kunde skingras, som oafsigtligt blifvit kastadt öfver en i allo aktningsvärd man.

trädde offentligt för det vackra ändamålets skull. Den inbragte nära 5,000 rdr bko. Men under det att entusiasmen hopsjöng och hoptiggde penningar åt Grekerne, götos vid Åkers styckebruk kanoner för Mehemed Alis räkning. Detta väckte naturligtvis lifligt ogillande och alstrade slutligen förslaget att de medel, som nu insamlades, skulle i första hand användas att inköpa dessa kanoner och derigenom utplåna en »nationel skam». En grekvän, öfverstelöjtnant Ekenstam, lyckades verkligen att med uppoffring af 4,000 rdr bko förmå paschans ombud att på grekvännerne öfverlåta kontraktet om kanonerna. Den stora insamlingskomitén ogillade dock denne plan, agenten erbjöds att återtaga kontraktet, men vägrade, enär han under tiden beslutit att låta i England utföra beställningen. Den tidens dagblad förvara ett lifligt meningsutbyte i frågan.

Synnerligen betydande var väl icke denne gång Sveriges gärd åt frihetens sak, men den har dock ej bort alldeles förbises, och omnämnandet torde, af skäl som ofvan angifvits, lämpligen hafva kunnat här erhålla sin plats.

Af inre förhållanden intill tiden för 1828 års riksmöte, hvilket skall blifva föremål för behandling då vi härnäst upptaga tråden af vår berättelse i hvad den rörer Sverige, återstår ännu att teckna den bekanta statsrevisionen af år 1827. Offentlighetens store grundsats är oskiljaktig från hvarje verkligen fritt samhällsskick. Vi hafva redan under fortgången af vår berättelse haft tillfälle att iakttaga, huru den hos oss på olika områden steg för steg trängt sig igenom; — visserligen ej utan strid, på grund särskildt af motståndet från de män, som voro barn af en annan tid och dess åsigter; — men framåtskridandet är dock onekligt. Så ock i fråga om den granskningsrätt, som i våra grundlagar blifvit ständerna tillerkänd. Vid skildringen af 1823 års riksdag omnämndes i korthet de smärre slitningar, som med hänsyn till ständernas allt längre sträckta anspråk i detta hänseende egde rum emellan dem och regeringen. Denna sistnämnda hade ock redan i åtskillige punkter gifvit vika; men i en väsendtlig punkt vidhöll den orubbligt sin åsigt: den

ville på intet vilkor medgifva granskningens utsträckning utöfver de lagbestämda två åren i sänder. Båda de nästföljande revisionerna af åren 1825 och 1827 klaga ock bittert häröfver; den sistnämnda förnämligast, såsom var att vänta med afseende på de vigtiga frågor, öfver hvilka, på grund af sagda inskränkning, den allenast erhöll ett halft ljus.

Dessa granskningar, revisionerna mellan riksdagarne, äro onekligen en af de skarpast kontrollerande delarne af 1809 års författning. Tanken var följdrigtig, sedan beskattningsrätten lagts i ständernas hand. Att denna granskning i utöfningen mången gång skulle kunna blifva obeqväm för de styrande, var lätt att förutse. Deremot hade grundlagsstiftarne sannolikt ej beräknat, att af revisionerna skulle kunna göras ett vapen för partierna och deras hufvudmäns lidelser. Det var 1827 års revision förbehållet att lemna första beviset derå[1]).

Det är en egen tillfällighet att granskningen just af »skeppshandeln», — den ojemförligt ömtåligaste regeringsåtgärd, som dittills kommit under en statsrevisions ögon, — hemföll under revisorer, som delvis valts af 1823 års opposition och ur dess led. Vi hafva redan i förbigående omnämnt[2]), att C. H. Anckarsvärd och Anders Danielsson vid sagda riksmöte utsågos till statsrevisorer. Vid den förres sida märktes Henning Wrangel, C. D. af Uhr, Gyllenkrook och J. von Seth, alle i mer eller mindre mån lutande åt oppositionen, dit ock Anders Danielssons ståndsbröder i det stora hela voro att räkna. Sjelfva dessa val förete ock vissa egendomligheter, hvilka desto hellre förtjena ett kort omnämnande, då derigenom ett tillfälle yppas att anföra de grunder, enligt hvilka vid denna tid revisionens medlemmar utsågos[3]); något som för ett arbete, sådant som det närvarande, ej torde få anses främmande.

---

[1]) Ännu 1825 års revision företedde intet af framstående politiskt intresse. Det var egentligen endast den nyligen afslutade liqvidationen med f. d. kungaätten, som gaf anledning till några klandrande uttryck.

[2]) Se ofvan, sid. 96.

[3]) Jmfr 1823 års Statsutskotts betänkande, n:o 286.

Först är då att märka, att vid ännu endast hvarje 5:te år återkommande lagtima riksmöten och vid en för hvarje revisionsförrättning stadgad granskningsrätt af 2:ne års räkenskaper, alltid två revisioner kunde beräknas komma att ega rum mellan riksdagarne. 68 § R. O. hade åt de särskilda riksstånden lemnat fritt att på sätt dem behagade hvart för sig ordna sjelfva valet. Endast bondeståndet valde, under pågående riksdag och bland sina ledamöter, revisorer för *båda* de näst stundande revisionerna. Adeln in pleno valde i regeln allenast *nästa* revisions ledamöter och lemnade åt desse att, innan de efter slutad förrättning skildes åt, i förening med riddarhus-direktionen utse ledamöterne af den följande. Revisorerne af presteståndet valdes af och bland pastorerne enligt gammal, stiften emellan uppgjord, ordningsföljd, för hvars iakttagande sörjdes genom Kungl. Maj:ts erinran till vederbörande konsistorier om vals utlysande; och om val af borgarståndets ledamöter inom denna granskningsnämnd utgick, då tiden dertill var inne, från ståndets kanslideputerade erinran till magistraterne i Stockholm samt öfriga städer, som (*en* inom hvardera af de öfriga fem klasserna) voro i tur att välja[1]).

Vid 1823 års riksdag hade adeln på enskildt förslag frångått den ofvan nämnda ordningen, och sedan i Augusti revisorer för 1825 blifvit i vanlig ordning utsedde, hade ånyo i December nytt val anställts i och för revisionen af år 1827. Af valets utfall finner man lätt, att förslaget härom utgått från oppositionen, som nu, i riksdagens siste timme, såg sig nog stark att drifva igenom sin vilja[2]). Bondeståndet valde i Augusti, samtidigt till båda revisionerna, och stadgade, att de

---

[1]) B. H. Santesson väckte vid 1823 års riksdag ett förslag, åsyftande att åstadkomma likformighet i dessa valformer samt att bereda större kontinuitet och rikare erfarenhet inom sjelfva revisionerna. Vid hvarje dylikt val borde, enligt hans förslag, 2 revisorer utses för *en*, 2 för *två* och 2 för *tre* revisioner, hvarigenom i regeln aldrig mer än ⅓ af ledamöterne skulle behöfva vara nykomlingar. Santessons förslag föll; men borgarståndet antog i stället en något förändrad valordning mot hvad ofvan anförts. — Borg. Prot. VII: 560.

[2]) Anckarsvärd ingick dock allenast med minsta röstetalet.

6, som erhölle högsta röstetalet, skulle tjenstgöra år 1825, och de 6 dernäst år 1827. Men då det befanns, att Anders Danielsson stod främst på listan och man förutsåg, att någon del af hans förra bankofullmägtigskap skulle hemfalla under 1825 års revision, beslöts, att han för sådan händelse skulle i stället ingå i 1827 års.

Så kom det sig att helt opåräknadt de ledande oppositionsmännen ur skilda stånd möttes vid detta tillfälle. Och, såsom ofvan antyddes, tilldragelserna af år 1825 gåfvo åt denna förrättning en vigt, som ingen vid sjelfva valtillfället kunde ana. En motvigt, dock ej nog stark att alltid göra sig gällande, bereddes genom valen inom de tvenne öfriga stånden. Märkligast bland deras ledamöter är otvifvelaktigt ombudet från Vexiö stift, dåvarande prosten i Tolg C. I. Heurlin, hvars ovanliga duglighet just vid detta tillfälle gjorde sig så bemärkt, att denna revision väl kan sägas hafva afgjort hans framtida bana. Det bör för öfrigt anmärkas, att Heurlins uppträdande inom revisionen ingalunda röjde partimannen. I skeppshandelns bedömande följde han Anckarsvärd ganska långt och vid mer än en principiel omröstning finner man desse två på samma sida.

Ju närmare tiden för revisorernes sammankallande nalkades, desto tydligare blef det, att ledningen af deras förhandlingar skulle blifva allt annat än angenäm. Också ingick den ena afsägelsen efter den andra från de personer, som på grund af sitt höga riddarhusnummer valts i akt och mening att vid revisionen presidera[1]). Först afsade sig den år 1823 utsedde kammarherren grefve J. Gyllenborg förtroendet, sedan ingingo dylika afsägelser från excellensen grefve Trolle-Wachtmeister, generaladjutanten grefve Lagerbjelke, grefve Ugglas och lagmannen grefve Henning Gyllenborg, hvilka hvar efter annan af riddarhusdirektionen utvalts. Excellensen grefve Carl de Geer, enskildt rådfrågad, afböjde äfven förtroendet, således den *sjette* afsägelsen! — Man skyllde på ålderdom, bräcklig helsa, enskilda affärer, o. s. v.; ingen ville fram med rätta skälet: fri-

---

[1]) Ännu gällde inom revisionerna, liksom inom utskotten, såsom regel, att innehafvaren af högsta riddarhusnumret var sjelfskrifven ordförande.

herre Anckarsvärd och skeppshandeln[1]. I denna nöd vände man sig till Georg Adlersparre, som sedan lång tid lefvat undangömd på landet, men icke desto mindre, under liflig brefvexling med hufvudstaden, med spänd uppmärksamhet följde de allmänna ärendena. För honom, statshvälfningens och det nya statsskickets man, gick det ej gerna an att undandraga sig ett så högt medborgerligt förtroende. Efter att hafva förvissat sig om konungens enskilda åsigt med hänsyn till detta erbjudande, antog han valet den 12 Juli och slungade med detsamma en ljungande offentlig förebråelse för medborgerlig vanära mot de män, som vågat afböja uppdraget.

Regeringen hade ingen anledning att med missnöje se Adlersparres val. »Revolutionsmakaren» var visserligen aldrig någon synnerligen omtyckt person på högste ort, men det hade å andra sidan hvarken sparats på utmärkelser eller andra medel att vinna honom. Grefve blef han 1816, excellens 1817, serafimerriddare 1818, och ur konungens enskilda kassa hade han gång efter annan hugnats med icke obetydliga penningeunderstöd[2]. Man ansåg sig kunna hoppas, att detta allt i förening med hans år, erfarenhet och samhällsställning skulle ålägga honom den hofsamhet och klokhet, som hejdar öfverdriften och håller lidelserna inom skrankorna. Och i det hela visade han sig mägtig deraf. Att han dock ej obetingadt hyllade regeringens åsigter visar sig imellertid bland annat deraf, att han på revisionens förste dag sjelf föreslog och genomdref att handlingar utöfver de tvenne årens gräns i händelse af behof borde infordras: »Två års handlingar och räkenskaper *måste* revisorerne granska; men enligt instruktionen *ega* de äfven till senare handlingar utsträcka sin granskning»[3]. — Men sedan vid ett tillfälle, då gammalt personligt agg kom med i spelet,

[1]) Samtliga afsägelseskrifvelser kunna läsas i Argus för detta år.

[2]) Fem månader före revisionen fick han af konungen efterskänkt en skuld af 11,000 rdr bko. Anteckning i Schinkelska saml.

[3]) För de citat, som framdeles göras ur revisionens protokoll, hänvisas en gång för alla till dessa, dels sådana de i tryck föreligga, dels sådana de finnas refererade i Stockholms Dagligt Allehanda.

han låtit locka sig in på klandersjukans område, följde en tillrättavisning, som verkade både snabbt och synbart och ej på honom allena.

Vid fullmagternas granskning yppades redan skiljaktiga meningar. Det sattes i fråga, huruvida en revisor af bondeståndet, som derjemte var fullmägtig i Göteborgs lånediskont, på denne grund borde anses jäfvig. Frågan var af större vigt än af dess allmänna form kan synas; den gällde nemligen sjelfve hufvudmannen för bondeoppositionen, den oss välbekante Anders Danielsson. Man kunde vara frestad att deraf draga den slutsats, att frågan härom dragits ned till partifråga. Så var dock ej förhållandet. Man finner nemligen af omröstningen, att t. ex. Anckarsvärd, von Uhr och Wrangel röstat *emot*, men deremot åtskillige af presteståndets ledamöter (t. ex. prostarne Heurlin och Grevillius) *för* Anders Danielssons erkännande. Med några rösters öfvervigt (13 > 9) förklarades han verkligen ojäfvig, med på ordförandens hemställan beslöts omedelbart härefter och enhälligt, att hos riksens ständer begära en förklaring, huru i dylika fall borde förfaras.

En hufvudpunkt för granskningen borde naturligtvis skeppshandeln hafva blifvit, och enligt Anckarsvärds förmenande ej så mycket sjelfva förvaltningsåtgärden såsom sådan, utan sjelfva sättet, på hvilket den verkställts; sjelfva »behandlingen». Till en början tyckes man hafva haft för afsigt att ifrågasätta regeringens befogenhet att inlåta sig i denne handel. »Man läste 77 § R. F. och läste den om igen, men fann allenast, att konungen ej kunde utan ständers samtycke sälja en stalläng eller den minsta bland kronans *lägenheter*, men der stod ej ett ord om kronans *lösegendom*. Man ville se i sjelfve originalgrundlagen, men Wetterstedt sades ej kunna bland papperen återfinna denna urkund (!). »Förmodan» att *lägenheter* ej kunde varit deri två gånger upprepade, utan att Järta åtminstone af eufonistiska skäl på senare stället skrifvit »egendom», kunde således ej styrkas»[1]). Ett urval af handlingarna, jemväl de hemliga, ställdes visserligen till revisorernes förfogande, men regeringens orubbliga beslut att ej

[1]) Biogr. Lex. XXII. 276.

släppa revisorerne utöfver den fastställde gränsen af två års afslutade räkenskaper lade oöfverstigliga hinder i vägen för frågans grundliga undersökning. Hela slutförhandlingen, det närmare förhållandet med handelns återgång, uppgörelsen med herrar Michaelson & Benedicks, kompromissen o. s. v. blef för revisorerne ett okändt område och efter ett fåfängt försök att erhålla del af samtliga hithörande handlingar[1]) för att derpå »stödja en undersökning om den vinst eller förlust, som staten genom omförmälte handel tillskyndats», nödgades de inskränka sitt åtgörande i denne punkt till en enkel anmälan af förhållandet[2]) samt några antydningar af de många oegentligheter och afvikelser från vedertagen och stadgad ordning, som hela denna förhandling företedde.

Det var naturligt, att regeringens vägran att i denne punkt tillhandagå med äskade upplysningar skulle väcka missnöje; löftet att dessa i ett sammanhang skulle meddelas vederbörande utskott vid näste riksdag gjorde ej tillfyllest. Sannolikt var det ock väsendtligen af denna anledning oppositionen inom revisionen företog sig att med skärpt uppmärksamhet nagelfara öfriga förvaltningsåtgärder från de år, som oomtvistadt tillhörde området för deras granskning, »äfven de af mindre betydenhet», heter det i inledningen till sjelfva berättelsen, »hvilka synts revisorerne innebära minsta afvikelse från grundlagens stadganden, riksens ständers vidtagna beslut eller gällande reglementariska föreskrifter». — Detta klandrades på sin tid skarpt såsom ett otillständigt bemödande att mästra; nutiden skall säkerligen ej finna förhållandet så särdeles för-

---

[1]) Förslaget härom väcktes af Gyllenkrook.

[2]) »I sådant skick måste revisorerne nu till riksens ständers kännedom öfverlemna detta vigtiga ämne.» — Rev. Berätt. sidd. 36—47. — Sjelfva berättelsen öfver denne punkt uppsattes af Anckarsvärd. Wrangel, v. Seth och Gyllenkrook samt Anders Danielsson i spetsen för bönderne understödde hans framställning, hvars form och ton deremot af motpartiet ogillades. Med 15 röster mot 9 beslöts dock, att den skulle i revisionsberättelsen inflyta, dock med någon mildring i uttrycken. Anckarsvärds slutomdöme t. ex. »det lemnar anledning befara en för det allmänna betydande förlust uteslöts.»

vånande. Och att, alla anmärkningar oaktadt, denna revision ej slutit ögat vare sig för de svårigheter, som ännu hos oss mötte för en i allo genomförd tillämpning af den nya författningens anda, eller för regeringens villighet att medverka till uppnåendet af mera tillfredsställande förhållanden, är det endast en enkel rättvisa att framhålla. Vi hänvisa i detta afseende till sjelfva slutmeningen af deras inledande ord: »Man kan icke fordra, att vår nuvarande statsförfattning under dess korta tillvaro redan skall framvisa en fullkomnad tillämpning, särdeles som den blifvit uppförd i stället för en föregående, hvars brister, rotfästa i åldrade vanor, ännu ej hunnit att utplånas; men då revisorerne under sin granskning med sann tillfredsställelse funnit, att styrelsen förordnat rättelse i flere ämnen, dem riksens ständer för sådant ändamål framställt, grunda revisorerne derpå den förhoppning, det en ökad uppmärksamhet å ena sidan vid meddelandet af föreskrifter och anmälandet af underdåniga önskningar och å andra sidan en fortsatt benägenhet att medgifva och anbefalla rättelser, skall, äfven i verkställigheten, bevara den i grundlagen uppdragne gräns mellan folkets rätt att beskatta sig sjelft och styrelsens åliggande att på bestämda vilkor förvalta den gärd, som medborgares arbete, industri och förmögenhet lemna åt fosterlandet; och följderna af denna lyckliga öfverensstämmelse emellan begge statsmagterna visa sig i nationens förtroende till sin styrelse, i samfundsbandets fastare tillknytande samt i folkets tilltagande lycka och trefnad, hvilket sammanlagdt utgör den konstitutionela samhällsförfattningens högsta mål[1]).»

Vår mening kan ej vara att i detalj följa revisionsarbetet. Endast några mera framstående tvistepunkter kunna här till behandling upptagas. En dylik var frågan om den s. k. Åbo Akademi-fond. Ursprungligen tillkommen genom en obetydlig afgift, lagd på vissa till Sverige med finska fartyg införda varor, och afsedd för nybyggnader vid den finska högskolan, hade denna lilla fond (ej fullt 6,000 rdr bko) efter Finlands förlust förlorat sin betydelse och upphört att ökas. Den förräntades af statskontoret, utan att dock med stats-

[1]) Berättelse om statsrevisionen 1827: pag. 3. 4.

verkets medel sammanblandas. Räntorna hade efter Kgl. M:ts förordnande tid efter annan användts till gratifikationer och andra välgörande ändamål. Sedan 1822 års statsrevision fäst uppmärksamheten vid dess tillvaro, beslöto 1823 års ständer för sin del att medlen, intill dess utrönt blifvit, om och till huru stor del disposition af dem kunde tillkomma statsverket, borde till riksgäldskontoret öfverlemnas. Sedan imellertid slutliga uppgörelsen med Ryssland egt rum, utan att anspråk på desse penningar från finsk sida blifvit väckta, förordnade Kgl. Maj:t, att de skulle ingå i afbetalningen för den Reuterholmska handskriftsamlingen, som vid denna tid af staten inlöstes. Till riksgäldskontoret blefvo desse penningar aldrig öfverlemnade.

Detta åsidosättande af ett riksens ständers beslut i en penningfråga blef nu ett föremål för många och häftiga öfverläggningar[1]). Anckarsvärd började anloppet: »Jag har med hemsk bestörtning funnit, huru ifrån ständerna utfärdade beslut ej vunnit annat afseende än önskningar, dem man anser sig godtyckligt kunna villfara eller afslå. Jag igenfinner snart sagdt icke mer några gränser för styrelsens intrång å ständernas beslutanderätt, och det är för att få dessa förhållanden återbragta inom grundlagens stadganden, som jag ber att herrar revisorer, i egenskap af folkets ombud, dervid måtte fästa deras uppmärksamhet.» Följer så en deduktion i syftning att statskontoret, enligt 68 § R. F., bort vägra lydnad åt Kungl. Maj:ts ofvan nämnda beslut. — »Jag frågar», fortsätter han dervid, »om riksens ständers beslut ej är en »förordning», som efter våra grundlagars stadgande bör efterkommas och åtlydas. För min känsla som medborgare och för min egenskap af folkrepresentant har det varit stötande att vid detta tillfälle finna, huru embetsmannamyndigheten trott sig saklöst kunna öfverändakasta ett rikets ständers beslut, hvilket embetsmannen under utöfningen af sitt representantkall ej förmådde bringa i enlighet med sin mening.»

Hans yrkanden gillades i allo af von Seth m. fl. och äfven män af »moderata» åsigter uttryckte såsom sin mening, att förhållandet borde anmärkas, ehuru de, vid förment bri-

---

[1]) Revisionsberättelsen, pag. 167 ff.

stande bevisning i fråga om dessa medels verkliga natur, ej ansågo sig kunna biträda anklagelsen mot statskontoret. De fleste revisorerne af preste- och borgareständen bekämpade deremot med all magt den nya läran om skyldighet för ett embetsverk att vägra lydnad åt en Kgl. M:ts vederbörligen kontrasignerade befallning, och då frågan förevar till slutligt afgörande ($\frac{30}{10}$), uppträdde sjelfve ordföranden med skärpa mot den Anckarsvärdska olydnadsteorien; den skulle, sade han, »verka till både samhällsbandens och lagens upplösning och leda till det envälde, som den sanne eller *föregifne* frihetsvännen söker eller *säger sig söka* förekomma»; han erinrade om den färska erfarenheten utomkring oss och tillade slutligen såsom ett »*pater peccavi*» med hänsyn till sin egen rôle vid 1809 års statshvälfning, att »de störste författare, de ypperste häfdetecknare inom den äldste och djupast grundade konstitutionele stat i Europa yrkat, att den gräns, der laglydnaden bör mötas af olydnaden och motståndet, icke kan och icke bör i en regeringslag bestämmas och föreskrifvas, utan att de ytterligt stora missbruken af regeringsmagten, de stora hotande olyckorna, den för hvarje öga synbart förestående omstörtningen, af sig sjelfva, när tiden är inne, uppkalla och rättfärdiga denna vådliga pligt.» — Detta tal nedföll som en bomb och verkade en oförmodad splittring i det liberala lägret. Friherre Anckarsvärd fick en ny anledning till »hemsk bestörtning» och från detta ögonblick voro han och Adlersparre förklarade fiender.

Frågan om de medel, som vid slutliga uppgörelsen af de ömsesidiga svenska och finska fordringsanspråken kommit Sverige till godo, bidrog ingalunda att återställa det brutna förhållandet dem emellan. Revisorerne, som förgäfves bland de till dem öfverlemnade räkenskaper efterforskat nyssnämnda svensk-finska liqvidation, om hvars verkställighet bestämda bevis likvisst förelågo, beslöto på Anckarsvärds hemställan, att genom hofkansleren derom hos Kgl. Maj:t söka inhemta närmare upplysning. Hofkansleren lemnade ($\frac{18}{10}$) å denna begäran det svar, att Kgl. Maj:t, jemlikt 58 § R. F. och 30 § R. O., skulle underrätta statsutskottet vid näste riksdag såväl om beloppet, som ock huru detsamma efter Kongl. Maj:ts särskilda

nådiga beslut under tiden blifvit förvaltadt. Imellertid meddelades, »under uttrycklig erinran om grundlagarnes ofvan åberopade stadgande», att ersättningen utgått med 150,000 rdr bko i ett för allt, att dessa medel intill näste riksdag genom särskilde komiterades försorg förräntades, och att Kgl. Maj:t af de inflytande räntemedlen förordnat att 8,000 rdr bko om året skulle till prinsessan Sophia Albertina utbetalas, »i fullkomlig öfvertygelse att Kgl. Maj:t gått svenska nationens önskningar till mötes, då Kgl. Maj:t sålunda omfattat det tillfälle, som sig erbjudit att, utan statsverkets betungande, åtminstone för någon tid fylla otillräckligheten af den för H. K. H. anslagna summa.»

Revisorerne anmälde med anledning häraf såsom sin gemensamme tanke, att dessa medel hade bort i något af statens penningeverk insättas och till redovisning framläggas[1]). Anckarsvärd lade härtill för egen del en anmärkning, att den anordning, som på räntemedlen egt rum, var »ett intrång i svenska folkets urgamle rätt att sig beskatta», samt tillade: »Min förundran har det för öfrigt väckt, att konungens ministrar ej kände behofvet af ett ökadt anslag för H. K. H. prinsessan vid siste riksdag, då det utan kränkning af grundlagarne kunnat framställas och i sammanhang med andra dylika frågor behandlas».

Då detta Anckarsvärds anförande några dagar senare ($\frac{5}{11}$) skulle justeras, uppträdde Adlersparre ånyo emot honom, denne gång med ett förnekande af revisorernes befogenhet att ingå i klander eller bedömande af regeringens åtgärder. »Det är», sade han, »revisorernes pligt och åliggande att *undersöka, utreda, beskrifva,* hos riksens ständer *anmäla,* ej att *bedöma,* minst att mot riksdagsordningens 30 § *klandra* högsta magtens åtgärder.» .... »Partiväsendets öfverdrift och ensidighet är det vedervärdigaste af allt det vedervärdiga, jag erfarit och känner, de må hafva utgått och visat sig ifrån och på hvilken sida, från hvilka myndigheter som helst.» .... »Moderation är det sanna, fasta modets och kraftens ursprung och kännetecken; men här är frågan, huruvida en paragraf i

---

[1]) Revisionsberättelsen, pag. 186 ff.

vår grundlag, under idkeligt yrkande på grundlagens helgd. verkligen i det här ifrågasatta yttrandet är åtlydd? Eller är det ej klander, att framstå med de beskyllningarna att intrång är gjordt i svenska folkets urgamle rätt att beskatta sig sjelft: att en öfverträdelse af grundlagens bestämda stadgande är föröfvad; att lagstridig disposition af allmänna medel egt rum; att kränkning af grundlagen är begången? Sådana obefogade anklagelser leda ej till något godt mål.»

Adlersparres tal besvarades i sådana ordalag och öfverläggningen blef så hetsig, att han i vredesmod reste sig ifrån sin plats under förklaring att han ej längre kunde presidera i den ärade församlingen. Han nedlade klubban och med den sitt ordförandeskap samt lemnade rummet. Nu lemnade hetsigheten plats åt bestörtning; de mera sansade lyckades återföra besinningen och man afsände till ordföranden en deputation med bevekande anhållan att han ville återtaga ledningen af förhandlingarna och öfverse med hvad som skett. Han gaf omsider vika. men brytningen mellan honom och Carl Henrik Anckarsvärd var ohjelplig.

De ofvan anförda data för Adlersparres anti-oppositionela uppträdande torde stå i visst samband med den revisionsfråga, till hvilken vi nu skola öfvergå. Oss förefaller åtminstone ej osannolikt, att vi här hafva att söka förklaringen till den grundväsendtliga olikhet, som förefinnes mellan senast anförda tvenne yttranden och försöken att mot regeringens önskan genomdrifva granskningens utsträckande utöfver de två årens gräns.

Sedan på sist antydda förargelseklippa skeppshandelns omständliga nagelfarande strandat, var det naturligt nog, att de svikna förväntningarna sökte ett annat mål att urladda sig öfver. Ett dylikt föremål trodde man sig kunna finna i G. F. af Wirsén, den ledande själen inom statsrådet. Man visste väl ej med säkerhet, hvilken hans ställning till nyssnämnda förhatliga åtgärd varit[1]; att han varit bland dem, som till-

[1] Wirséns inkast mot skeppshandeln ur politisk synpunkt hafva vi på sitt ställe redan omtalat; hans afgjordt spända förhållande till Cederström, handelns egentlige upphofsman och ledare, är ock en bekant sak. Men då det gällde att i möjligaste måtto, såsom nu blef behöfligt, bringa de vid-

styrkt handlingarnas hemlighållande, trodde man sig veta. Han var dessutom af andra anledningar på många håll och särskildt hos revisionens ordförande en mindre behaglig person. Man hörde de mest vidunderliga och kränkande berättelser om hans hopade millioner och det hviskades, att de behållningar, som borde finnas i kungl. räntekammaren, ej vore der till finnandes, emedan de olofligen användes för enskild vinning. — Så föddes det af Anckarsvärd framkastade förslaget att infordra från statskontoret ett kassaförslag för en dag under revisorernes sammanvaro, då de jemväl ville inventera räntekammarens kontanta behållning. Adlersparre instämde medelst ett om allt annat än lugn och sans vittnande anförande. »En förvaltning», säger han, »åt hvilken statens allmänna medel äro anförtrodda, bör icke önska något högre än att i den klaraste dag förete bevisen af obefläckad redlighet och af en förmåga och en ordningsande, som svara mot det vigtiga uppdraget. Deremot då oskickligheten, oredligheten, försnillningsbegäret, hvar för sig eller alla i förening, fått statens finansförvaltning i sina embetsmannahänder, visa sig följderna deraf, förr eller senare, men alltid under fortskridande till målet: inveckling, oberäkneliga och inuti hvarandra omlindade utgreningar, under ett täckelse af hemlighet, ämnadt att undanhålla allt från granskningens öga, hvilket, om det också förmått tränga en och annan blick genom detta ständigt utbredda täckelse, ej utan svårighet, tidsutdrägt och den högsta, ofta magtlösa, ansträngning förmår nalkas den med flit och händighet ordnade oordningen och dess hufvudändamål: försnillningen eller det egennyttiga, temporära begagnandet af statens medel. Då uppreses en finansbyggnad, inom hvilken hvarje vrå är ett otillgängligt gömställe äfven för dem, som förmått intränga i dess befläckade helgedom.»

Till yttermera visso infördes detta Adlersparres yttrande i Stockholms Dagligt Allehanda ($\frac{25}{10}$), och då det var allmänt bekant, att Wirsén, äfven sedan han lemnat presidentstolen i statskontoret, hade stort inflytande på verkets styrelse, var det

lyftiga och kinkiga räkenskaperna i redig och inför hätske granskares ögon presentabel form, var det till Wirséns förmåga man litade; och man gjorde det ej förgäfves.

också ingen, som ej insåg, hvem som med de försåtliga orden åsyftades. — Imellertid hade, med en rösts öfvervigt vid omröstningen, det framställda förslaget inom revisionen blifvit bifallet. Det var adeln och bönderne, som dikterade beslutet. När nu detta revisorernes beslut meddelades statskontoret, afgaf detta verk ett svar, som gjorde denna tillämnade stora »Haupt- und Staats-Action» till ett komplett fiasko. Svaret (af $\frac{24}{10}$) innehöll: att enär infordrandet af dessa uppgifter vore en åtgärd, som ej egde ringaste samband med den granskning af statsverkets för åren 1824 och 1825 afslutade räkenskaper, som utgjorde föremål för denna revisionsförrättning[1], kunde statskontoret ej uppfylla revisorernes begäran; men till vederbörandes framtida kännedom i behörig tid och ordning vore ett kassaförslag, sådant som det begärda, nu från räntekammaren infordradt och statskontorets protokoll bilagdt, äfvensom dylika redogörelser öfversändas för hvarje vecka af de två år, revisionen lagligen omfattade. Derjemte meddelades den upplysning, att enligt gällande föreskrifter blifver all under statskontorets disposition stående penninguppbörd, som af räntekammaren redovisas, i riksens ständers bank och riksgäldskontoret på räkning insatt och derifrån till förefallande behof utassignerad, samt att således ingenting finnes eller kan finnas att i räntekammaren inventera. Riksens ständers ombud hänvisades sålunda till riksens ständers egna verk, der de kunde ega tillfälle att om räntekammarens behållning för hvilken dag som helst taga kännedom.

Den förödmjukande tillrättavisningen väckte allmänt åtlöje; »sjelfve Argus log»[2]; den verkade som kylande pulver på de hetsiga sinnena och nedstämde märkbart ordförandens ton. — Det är 4 dagar efter att statskontorets svar stått att läsa i Stockholms Dagligt Allehanda, som Adlersparre bekämpar Anckarsvärds olydnadsteori, och efter ytterligare några dagars förlopp egde den öppna brytningen dem emellan rum. Adlersparre hade i en hast blifvit god konungsk.

---

[1]) Detta skäl hade redan före omröstningen inom revisionen framstälts af Thyselius och Heurlin.

[2]) Jmfr Biogr. Lex.; *G. F. Wirsén.* — Den derstädes gifna exposén af statsutskottets svar är ej fullt exakt.

Revisionens sista möte är för sinnenas splittring och jemväl i andra afseenden rätt betecknande. Gyllenkrook begärde att utrå revisionsberättelsen till tryckning; tydligen i akt och mening att derigenom gifva största möjliga spridning åt de märkliga upplysningar, den innehöll[1]. Motpartiet genmälde att af berättelsen endast funnes de två exemplar, som skulle öfverlemnas till Kungl. Maj:t och till riddarhusdirektionen; det vore fysiskt omöjligt att i revisionens siste timme åstadkomma ett tredje. Att i form af protokollsutdrag utfå dessa handlingar ansågs Gyllenkrook allmänt berättigad, men genom anställd omröstning afslogs hans ofvan nämnda begäran. Samtlige adeln, borgmästarne Richert och Eckerman, samt Anders Danielsson och Pehr Pehrsson utgjorde minoriteten.

Wirséns ära vann på försöket att fläcka henne; men hans helsa var och blef bruten. Sorg öfver brodrens död i förening

---

[1] Förmodligen har man i ömtåligheten för skeppshandeln och andra frågor, som i denna statsrevisions berättelse vidrördes, att söka anledningen till det märkliga förhållande att densamma, tvärt emot hvad både förut och senare varit brukligt, ej finnes intagen i bihanget till näste riksdags förhandlingar. Detta är åtminstone »en händelse, som ser ut som en tanke». Revisionens öfverläggningar hade imellertid ganska utförligt refererats i några af hufvudstadens tidningar, särskildt i Stockholms Dagligt Allehanda, som likvisst noga afhöll sig från alla reflexioner. Dylika tyckas hafva varit farliga nog. Visst är åtminstone, att Argus III ($\frac{14}{11}$) föll för indragningsmagten dagen efter att hafva meddelat början af några betraktelser öfver domprosten Fellenii under revisionens fortgång yrkade sats: att »Kgl. Maj:t öfver alla, så ordinarie som extra-ordinarie, statsmedel eger fri och öppen disposition». En dylik sammanställning har åtminstone rimlighet för sig, och såsom bekant kom man i fråga om anledningarna till tidningsindragningar aldrig utöfver gissningarnas område, enär aldrig någon grund för åtgärden tillkännagafs. — Måhända var det dock en annan artikel i samma nummer, som gaf anledningen: ett utdrag ur Guizot's nyss förut offentliggjorda »Engelska revolutionens historia», innehållande några reflexioner öfver orsakerna till uppkomsten af den *servilitet*, som alltid utmärkt Anglikanska kyrkans *presterskap*, synnerligen det *högre*. Äfven här voro hänsyftningarna till företeelser inom vårt eget lands offentliga lif ingalunda långsökta.

med öfveransträngningar, icke minst för ordnandet af skeppshandelspapperen, hade lagt honom på sjukbädden; de kränkande misstankar, som mot honom rigtades, bidrogo i sin mån att tära på den sköra lefnadstråden. Några dagar före revisionens upplösning[1]) var Wirsén ej mer bland de lefvandes antal; »konseljens ångmaskin» hade stoppat. († $\frac{9}{12}$.)

Konungens sorg öfver denna förlust var djup och bitter. Han var inom sig öfvertygad, att revisorernes hätska anfall hade sin dryge del i Wirséns död, och han tvekade ej att uttrycka detta på sitt vanliga lifliga sätt med orden: »Il a été moralement assassiné.» Revisorerne, tillade han med bitterhet, skulle med nöje se hans öfrige rådgifvare gå samme väg; och i samma ton fortgick hans yttrande. Baron Klingspor, ståthållare på slottet, som i samma ögonblick bragte underrättelsen att eld hotat utbrista i kronprinsens våning, förmådde ej tillvinna sin rapport någon uppmärksamhet. »Hvad gör det», utbrast Carl Johan, »om denne byggnad lägges i aska! Lönar det väl mödan att tala derom, när ondskan och upprorsandan tända eld i alla fyra hörn af riket»[2]).

Wirséns embetsmannabana, afbruten nyss sedan han fyllt 48 år, står utan motstycke i vår nyare historia; men så är ock fallet med hans embetsmannaförmåga. Den ringe skrifvarens son, som fattig och utan stödet af inflytelserika bekantskaper förmådde arbeta sig fram till statens högste platser och för alltid förena sitt namn med fäderneslandets, är onekligen en ovanlig företeelse. Här fanns ock ett ovanligt mått af rika och skickligt odlade naturgåfvor; synnerligen gynnsamma tidsförhållanden stötte till. Klarhet, skarpsinne[3]), pligt-

---

[1]) Ej »kort efter», såsom Biogr. Lex. angifver.

[2]) Det förjenar anmärkas, att revisionen här hemma och det bekanta uppträdet på Kristiania teater, $\frac{4}{11}$ 1827, ömsesidigt bidrogo att vid denne tidpunkt hålla konungens känsliga sinne i ett synnerligen retligt tillstånd.

[3]) *Ett* bevis på denna hans egenskap har nyligen i fråga om skeppshandeln anförts. Ett annat exempel omtalas i J. H. Vogts nyss offentliggjorda *Optegnelser* (pag. 34). I Kiel skulle nemligen Wirsén hafva till fullo insett de framtida svårigheterna för en uppgörelse mellan Norge och Danmark

trohet och framför allt en oerhörd arbetsförmåga voro bland de mera utmärkande egenskaperna. »Inom tvenne år förtros honom mer än tio särskilda befattningar och han är i dem alla själen och driffjedern. Ehuru olikartade de ämnen voro, som förtroddes hans handläggning, var han deras mästare. Han förenade denna drift, som liksom fördubblar arbetstimmens längd, med det nit, som inkräktar på hvilans stunder för att öka mödornas.» .... »Den fördomsfrie granskaren kan icke återhålla sin förundran, då han ser mer än ett halft hundrade särskilda tjenster och värf anförtrodda samme man, under hälften mindre åratal, och han vet, att det ej var blotta namnet, utan sjelfva verkställigheten, som af honom fordrades, och att han ofta ensam, stundom osynlig, utarbetade och redde ärenden, för hvilka fleres samlade förmåga skulle svigtat»[1]). Sjelf klagade Wirsén att hans verksamhet, och särskildt den mest ansträngande delen deraf, endast allt för ofta varit rent negativ. »Jag har», så yttrade han i September 1825, »slitits upp af idel negativ verksamhet. Att förhindra oredor af andras obetänksamheter, att förekomma olyckor, som hota genom andras oförstånd, att neutralisera andras kraft, då den vill bryta in på en väg, der undergång kunde möta, — slikt arbete ger hvarken glädje eller ära. Skall man uträtta något gagneligt i stort för ett land, bör ej mesta tiden och kraften på dylikt sätt förnötas. Axel Oxenstjerna och hans samtida rådsherrar kände få hinder af nu angifven art, och de kunde verka positivt till landets båtnad utan jemförlig ansträngning»[2]). Wirséns framgångar kunde ej undgå att väcka »den kungl. svenska afundsjukan», — för att använda ett kändt uttryck af Adlersparre. Den skara medelmåttor, med eller utan bördens anspråksfulla påhäng, som sett honom skynda förbi på vägen fram till statsrodret, var högljudd att beskärma sig öfver hans högdragenhet. Visst är, att ytan var sträf och den stötte mån-

---

och derför yrkat på fastställandet nu genast af en bestämd norm för den gemensamma statsskuldens delning.

[1]) Ur Beskow's inträdestal i Svenska Akademien. — Sv. Ak:s Handlingar: XIII.

[2]) Biogr. Lex. XXII: 283 ff.

gen tillbaka, som eljest gerna velat vänligt sluta sig till honom. Lycksökare var han ej; han kände väl, att de höge i landet bättre behöfde honom än han dem. Hans yttre var ett troget uttryck af den inre halten: bestämdhet och sedlig kraft låg i anletsdragen, liksom i stämman och rörelserna. Sträng sedlighet, varm gudsfruktan, trofasthet och hjelpsamhet stämpla hans enskilda lif. Det förljufvades ock af synnerligen lyckliga husliga förhållanden. »De skatter», säger Wallin[1]), »han åt de sina lemnat, äro vida ädlare och gedignare, än dem ett afundsamt småsinne ville finna, men ej fann, i hans qvarlåtenskap: de äro den kraftfulles värf, den vises tankar, den rättfärdiges välsignelse och den ädles, i alla skiften bepröfvades, obefläckade ära.»

---

[1]) Sv. Akad:s Handl., XIII: 77.

SJETTE KAPITLET.

Norge.

(Storthingen 1827 och 1828.)

Tillståndet i landet. — Ekonomiskt betryck. — Gränsregleringen mot Ryssland. — Fördraget af den 14 Maj 1826. — Bodösaken. — Historik. — Diplomatiska underhandlingar. — Öfverenskommelsen af den 21 Juni 1821. — Frågans behandling vid föregående storthing. — 1827 års storthing öppnas af konungen personligen. — Han föreslår uppskof till nästa storthing med grundlagsfrågornas behandling. — Lagar om folkskolorna på landet, bränvinsbränningen. — Ny stadsanläggning, — Konsumtionsafgiften upphäfves. — Förslaget till lag om handtverkerien och bergsväsendet förkastas. — Lagkomiténs arbeten. — Krohg dess främste man. — Karakteristik. — Värnepligtslagen och Vallagen. — Bankväsendet. — Tvister med anledning af de fordrade anslagen. — Konungens missnöje. — Medel för slottsbyggnadens fortsättning vägras, liksom ock apanage åt prins Carl. — Bodöfrågans behandling. — Adress till konungen. — Granskning af statsrådsprotokollen. — Anmärkningsanledningar. — Riksrättsåtal mot statsrådet Collett. — Han frikännes. — Storthinget firar den 17 Maj. — Uppträdet på Kristiania teater den 4 November. — Sandels' tystnad. — Konungens sätt att betrakta saken. — Sandels får afsked. — Platen riksståthållare. — Sommerhjelm †. — Konungens beslut att sammankalla ett urtima storthing. — Anledningarna. — Konungen, åtföljd af en afdelning af svenska statsrådet, begifver sig till Kristiania. — Förändrad hållning. — Den 17 Maj. — Ansvarighetslagen. — Vallagen. — Statslån till näringarnas understöd. — Ökade anslag. — Storthinget upplöses.

Den tidrymd, som ligger emellan de af oss senast skildrade delar af Norges historia och de tilldragelser, hvilka skola utgöra föremålet för innevarande kapitel, var delvis af sådan art, att man väl kunde hysa farhågor med hänsyn till ett blifvande storthings sinnesstämning. En och annan regeringsåtgärd hade inom visse kretsar framkallat ett temligen starkt missnöje; så t. ex. det stadgade nya befordringssättet inom hären, hvilket åt konungens behag lemnade tillsättandet af alle platser från kaptensgraden uppåt. Missväxter och felslaget

fiske hade menligt inverkat på den ekonomiska ställningen och särskildt i landets norra delar alstrat en tryckande nöd, hvilken än mer ökades genom de förödelser, som i stor skala anställdes af rofdjuren[1]). Vidsträckte skogseldar och andra olyckor stötte till. Den af dessa förenade pröfningar alstrade missmodiga sinnesstämningen gaf sig till och med år 1826 luft i ett bondupplopp i Trondhjems stift, der några oroliga hufvuden, — främst bland dem en bonde vid namn Belle, — upphetsade allmogen i flere bygdelag, förklarade för ogiltiga alla sedan 1815 vidtagna rätts- och förvaltningsåtgärder och häktade en del embetsmän. Utsände trupper undertryckte dock lätt denna rörelse; hufvudmännen straffades, de öfrige nöjde man sig med att mana till stillhet. Än större bekymmer väcktes af den handelskris, som i England utbrutit, och hvilken snart sträckte sina menliga verkningar öfver vidsträckte grenar af Norges näringslif. Regeringen såg sig nödsakad att i någon mån mellankomma genom att provisoriskt ($\frac{27}{2}$ 1826) nedsätta tullen å en del af landets vigtigaste utförselvaror; den å trävaror sänktes till tre fjerdedelar, den å fisk, tran och en del metaller till hälften af vanliga beloppet.

Till dessa svårigheter i det inre sällade sig ock i afseende på förhållandet till utlandet dels bittra minnen från ett förflutet, dels ännu ej öfvervunna svårigheter. Med det förstnämnda uttrycket syfta vi på den s. k. Bodö-saken, hvars behandling vi hittills uppskjutit af skäl att den först vid 1827 års storthing blef föremål för formlig pröfning; med de senare orden åter på frågan om en gränsreglering mot Ryssland, som just under dessa år var föremål för lifliga och stundom svåra underhandlingar, men som — enligt hvad vi redan i ett föregående kapitel haft tillfälle att antyda — likvisst någon tid före sagda storthings sammanträdande helt oförmodadt fått en lycklig lösning. Innan vi öfvergå till en skildring af storthingsförhandlingarna, torde det tillhöra oss att i korthet redogöra för sistnämnda tvenne tvistefrågor.

---

[1]) Dessa hade t. ex. i en enda socken under loppet af en vintermånad dödat 15 hästar, 9 kor, 282 får och 216 getter; äfven Lapparnes renhjordar hemsöktes ovanligt strängt.

Gränsregleringen mot Ryssland var ett arf från den danska tiden. Frågan gällde egentligen besittningsrätten till en sträcka land på södra sidan om Varangerfjorden österut, från Bugö-fjorden (Veres) till midten af Fisker-ön (Rubatschi-Paluostrov). Det omtvistade området var helt visst ur åtskillige synpunkter af ringa betydenhet; dess hela befolkning t. ex. steg vid ifrågavarande tid allenast till 149 personer, af hvilka något öfver hälften voro protestanter; men de fiskrika kusterna, de goda hamnarna och särskildt rättigheten att vid dem anlägga båtstationer, gåfvo åt tvisten dess egentliga vigt. Man har — framtida forskning får visa, om med eller utan skäl — velat bakom lystnaden efter denna kuststräcka spåra storartade ryska inkräktningsplaner; visst är, att en dylik misstanke vinner något stöd, dels af påståenden, som under förhandlingarnas gång från rysk sida blifvit framställda, dels af ryske författares sätt att betrakta den nu slutna öfverenskommelsen. I förra hänseendet må erinras, huruledes försök gjordes att tyda det i äldre gränsefördrag nämnda ortnamnet Lyngstuen såsom åsyftande en plats med detta namn, 6 mil från Tromsö, och detta ehuru fördragen tydligen angifva dess läge till »öster om Fisker-ön»; såsom prof på rysk uppfattning af 1826 års gränsreglering må meddelas, att den för Ryssland »särdeles obilliga» uppgörelsen tillskrifves de ryska ombudens bestickliighet; — öfverstelöjtnanten Galamin skulle »i mutor hafva erhållit 20 räfskinn och 2,000 specier»[1]).

---

[1]) *B. L. Dolinski* och *Ssideroff:* Besedi o Severe Rossii (Samtal om Norra Ryssland), 1867, pag. 194, 225; citerad af *J. A. Friis:* En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nord-Karelen. Skildringer af Land og Folk. Kristiania 1871, pag. 138 ff. — De ryske författarne fortsätta: »Oss åligger det således att taga ifrån Norge hvad det orättmätigt tillvällat sig, nemligen en 500 verst lång sträcka af Ishafvet med 3 af dess utmärktaste hamnar, Pasvig, Neiden och Ravdin.» — Gränsen är imellertid sistledne sommar ånyo uppgången och stadfäst af ryske, finske och norske fullmägtige. — De reklamationer, som år 1860 gjordes med anledning deraf att på en af öfverste Alfthan upprättad och på ryske generalstabens officin tryckt karta öfver Finland den norske gränsen funnits framflyttad vesterut till Pasvig-

I April 1824 hade å ömse sidor ombud utsetts att gemensamt å ort och ställe uppgöra ett delningsförslag; Rysslands fullmägtige voro öfverstelöjtnant Galamin och kapten Weichardt, Norges öfverste Spörck. Men innan de ryska ombuden affärdades, ingick till grefve Nesselrode en rapport från guvernören i Arkangel af innehåll att föremålet för tvisten ej lönade mödan eller ens var värdt den kostnad, som den föreslagna regleringen skulle medföra. Spörck fick under sådant förhållande förgäfves vänta i Kola. Följande år återtogos likväl underhandlingarna; man öfverenskom om »Fælleds-distriktets» delning; nedre delen af Jakobselfvens lopp och öfre delen af Pasvig-elfven bestämdes i det hela till gräns[1]). — Vi hafva redan antydt att tronskiftet i Ryssland och Nikolai önskan att ostördt kunna egna sin uppmärksamhet åt den stora orientaliska frågan förhjelpte denna länge omtvistade gränsreglering till en efterlängtad lösning — jemt 500 år efter tvistens första uppkomst. Delningsfördraget undertecknades i Petersburg 2/14 Maj 1826 af Palmstjerna och Nesselrode och båda regenternes ratifikation följde snart derefter, så att ratifikationernas utvexling hann att blifva ett af de uppdrag, Stedingk under sin beskickning till Nikolai kröning erhöll att utföra.

Norges andel var ingalunda lejonparten, — knappast mer än en tredjedel af det hela; men så mycket var dock vunnet, att man kommit ur ett ovisshetstillstånd, som alltid gerna skapar obehag, och det låter ej heller förneka sig, att det norska »Syd-Varanger» är ett ojemförligen bättre land än sträckan österut[2]).

Men om sålunda detta fördrag, en gång afslutadt, snarast var egnadt att ingifva belåtenhet, liksom ock var fallet med de åtskilliga vid ungefärligen samma tid ingångna, af oss ofvan vid skildringen af Sveriges inre utveckling omnämnda,

---

elfvens mynning, ledde till ett öppet erkännande af felaktigheten.

[1]) Ryssland erhöll dock vester om sistnämnda elf en liten enklav af en qvadratverst rymd omkring Boris Glebs kapell.

[2]) För vår framställning hafva vi lånat åtskilliga uppgifter ur det redan anförda arbetet af professor J. A. Friis.

handels- och sjöfartsfördragen, var detta långt ifrån förhållandet med den s. k. Bodö-saken, hvilken nu mer än förut tilldrog sig allmän uppmärksamhet. Det är ingen lätt uppgift att inom de gränser, som här äro tillbörliga, sammanfatta hufvuddragen af en angelägenhet, som i den sammanställning af de officiela handlingarna, hvilken vid 1827 års storthing framlades[1]), finnes utvecklad på 392 sidor; vi måste dock våga försöket.

Till den lille handelsplatsen Bodö i Nordlandens amt hade på hösten år 1814 anländt en svensk handlande Gerss, som efter någon tids vistelse derstädes erhöll tillstånd att idka handel, fick sig tillsvidare upplåtne en del staten tillhörige byggnader å en närbelägen holme samt slutligen efter aflagd trohetsed blef upptagen till norsk medborgare. Redan uppsagd till afflyttning från de af honom innehafda lägenheter, invecklades han i tvister med myndigheterna på grund af smuggling och dervid föröfvadt trots och hot samt fälldes till böter. Då (September 1818) laga vräkning skulle företagas, hindrades denna med våld af en hans hyresgäst, Engelsmannen Everth, och några dennes folk, samtlige beväpnade. Denne Everth, som några månader förut anländt till platsen, sade sig väl hafva endast i egenskap af passagerare medföljt ett i skärgården utanför Bodö strandadt fartyg, men var temligen uppenbart — han också — egentligen anländ i och för drifvandet af en storartad smuggleriverksamhet, på grund af hvilken han ock snart blef lagligen åtalad. För sitt väpnade motstånd vid nyssnämnda tillfälle blefvo imellertid både han och hans medhjelpare häktade och tilltalade, men han sjelf efter två månaders förlopp lösgifven mot ställd borgen. När efter ytterligare tre månader ny häktning hotade, derest ej Everth ställde nöjaktig säkerhet för de böter och andre omkostnader, honom på grund af föröfvade tullöfverträdelser kunde komma att ådömas, skred han med tillhjelp af en del landsmän ombord på ett i hamnen liggande fartyg till våldsamheter ($\frac{28}{2}$ 1819). Bevakningsstyrkan på den holme, der Gerss och Everth bott och

---

[1]) Bodöe-sagen. Udgiven ifölge Storthingets Beslutning af 16 Juli 1824, ved Poul Holst. — Kristiania 1827.

hvarest, dels i statens, dels i Gerss' enskilda packhus en del af det förbrutna smuggelgodset förvarades, blef genom list splittrad åt; en del lockades i smärre afdelningar ombord, bakbundos och insperrades, hvarefter de återstående formligen anföllos, afväpnades och instängdes. Derpå uppbrötos packhusen, de i beslag tagna varorna jemte annat fördes ombord; ett annat fartyg, å hvilket tullverket äfven lagt embargo, borttogs, och med allt detta samt innehafvande ännu oklarerad last afseglade våldsverkarne, återsändande, sedan de nått öppne sjön, i en gammal båt de elfva fångar, som hållits insperrade ombord. Everths qvarlemnade egendom belades nu för statens räkning med beslag och befallning utfärdades — naturligtvis utan påföljd — till samtlige tullplatser att, om tillfälle yppades, anhålla fartygen och häkta besättningarna.

Härmed var första afdelningen, med scenförläggning till tullkammarne, domstolarne och packhusen, utspelt och Bodösaken inträder i ett nytt, förnämligare skede, hufvudsakligen betecknadt af diplomatiens notvexlingar. Dessa öppnades af lord Strangford, som under den 25 Maj 1819 utbad sig regeringens skydd för de af Everth i Bodö qvarlemnade, men honom sjelf ej tillhöriga varorna. En ny engelsk not af den 1 Juli samma år talar ur betydligt höjd ton om de förföljelser, för hvilka »handelshuset Everth & C:ie» från de norska myndigheternas sida varit utsatt, och ungefärligen samtidigt anlände till Bodö en köpman från London, David Stead, och till Kristiania en engelsk jurist, Francis Garden Denowan, för att utverka de i beslag tagna varornas utlemnande till Stead, som, försedd med intyg derom af Everth, nu anmälde sig såsom deras egare. Den 11 September ingaf Strangford en ny not, vid hvilken voro fogade af Stead uppsatta ersättningsanspråk till ett belopp af omkring 36,000 pund st. I sjelfva skrifvelsen betonas orättmätigheten af att för öfverträdelser, i hvilka de ingen del egt, undanhålla de verklige egarne deras gods, hvars utlemnande, — om så skulle finnas nödigt mot fullgiltig säkerhet, — nu å engelska regeringens vägnar uttryckligen fordras. På grund häraf beslöts i sammansatt statsråd ($\frac{25}{10}$ 1819) att varorna skulle »mot en af lord Strangford i dess regerings namn erbjuden säkerhet» utlemnas till den,

som till deras mottagande anmäler sig vara befullmägtigad. Genom något diplomatiskt konstgrepp förvandlades dock kort derefter den förespeglade »garantien af engelska regeringen» till det allmänna, intetsägande uttrycket: »den garanti, som kan anses nödig», och då den i Bodö nu uppträdande fullmägtige, Dundas Blackhall, vägrade ikläda sig någotsomhelst ansvar för innestående tullumgälder, smugglings- och andra böter m. m., vållades häraf hinder för utlemnandet, hvars öfvervakande norska regeringen anförtrott åt amtman Berg. Derpå följde naturligtvis nya reklamationer, numera efter lord Strangfords afresa framförda af Englands chargé d'affaires S:t George, och märkliga särskildt derutinnan att, jemte Stead, nu också »handelshuset Everth & son» framträder med ersättningsanspråk för lidna förluster. — Det skulle leda till en tröttande vidlyftighet att framhålla all den tvetalan, alla de falska och obestyrkta uppgifter, alla de understuckna eller starkt misstänkta intyg och alla de kränkande tillvitelser, af hvilka flertalet af dessa engelska noter hvimlade eller beledsagades; vare nog sagdt, att det hela ej vittnar synnerligen högt, hvarken om den engelska statskonstens klarsynthet och ärlighet, då det gäller handelsintressen, eller om vår egen diplomatis förmåga att göra gällande aktningen för rätt och sanning.

Regeringen afsände nu till Bodö för omfattande undersökningars anställande en särskild kommission, bestående a sorenskriver C. P. Hagerup och stiftsoverretsprokurator Heidenreich, och kort derpå började verkligen ($\frac{3}{11}$ 1820), i öfverensstämmelse med ett nytt regeringsbeslut i ämnet, det formliga öfverlemnandet. Då vid jultiden samma år öfverste G. G. Meidel anlände för att ytterligare påskynda förrättningens gång, befanns den vara i det närmaste tilländabragt. — England hade under tiden i viscount Fitz-Gerald erhållit ett nytt sändebud vid vårt hof och denne dröjde ej att yrka på en skyndsam och i allo tillfredsställande uppgörelse. I sina samtal med Engeström framhöll han särskildt nödvändigheten för den nuvarande ministèren att ej genom eftergifvenhet i denna sak gifva den mägtiga oppositionen inom parlamentet ett välkommet och farligt vapen i händerna; han erinrade om, huruledes en lumpen handelstvist år 1739 framkallat kriget mot

Spanien, och betonade starkt att, så länge denna sak ej funnit en tillfredsställande lösning, skulle alla försök att göra Sverige-Norge delaktiga af de handelsförmåner, som England nu tilltänkte andra folk, vara fåfänga. Dessa yttranden framburos af Engeström för konungen och han tog sig af frågans nuvarande ståndpunkt och de från Englands sida framförda skälen anledning att hemställa ($\frac{28}{10}$ 1820), huruvida ej åtgärder borde vidtagas till förkortande af formaliteterna.

I sammansatt statsråd ($\frac{13}{1}$ 1821) beslöts verkligen på desse grunder och under intrycket af nya påminnelser från Englands sida, att en uppgörelse i godo skulle ega rum. Till underhandlare å norsk sida utsågs dåvarande statssekreteraren (sedermera statsrådet) Holst och efter mångfaldiga formtvister öfverenskoms slutligen — alltjemt under vid sidan gående diplomatiska förhandlingar mellan Fitz-Gerald, Engeström och statsrådet, merendels sammansatt svenskt-norskt, — $\frac{21}{6}$ 1821 i Stockholm mellan honom och Denowan, att åtalet mot de anklagade skulle nedläggas, de i beslag tagna varorna återställas och derjemte betalas ett skadestånd af 18,000 pund st., hvaraf i reda penningar eller gode vexlar 2,500 pund (Denowans egen godtgörelse) och resten i form af tullfrihet till detta belopp under fyra års tid.

Sådant var i största korthet förloppet af den beryktade »Bodö-saken». Från norsk sida klagades bittert öfver den brist på aktning för nationens ära, som alltigenom röjde sig i Engeströms behandling af frågans diplomatiske del, och den slutliga uppgörelsen ansågs vara synnerligen kränkande för nationalkänslan. — Att Engelsmännen i den ursprungliga rättstvisten voro de felande, torde väl ej af någon förnekas, och svårligen kan man undgå att i frågans utveckling, sedan den blifvit förd in på det diplomatiska området, se spåren af den starkares rätthafveri, dubbelt vidrigt då det, såsom här, var paradt med egennytta[1]); men å andra sidan torde väl kunna ifråga-

---

[1]) Bodöfrågan har inför den stora europeiska allmänheten vidrörts af *David Frölich* i hans skrift: *Des différends entre les nations civilisées et de leurs causes.* Paris 1842. Ur denna källa hafva sedan, helt nyligen, i något förstorad gestalt Bodötilldragelserna framdragits såsom ett bevis, jemte många

sättas, huruvida ej den lösning, frågan fick, var, om ej ett billigt, åtminstone ett klokt offer åt omständigheter, öfver hvilka man ej förmådde råda. Vinsten af ett förmånligt handelsfördrag torde dessutom mången gång blifvit köpt med drygare uppoffring än den, som nu fordrades. Till de politiska skäl, som af Engeström framlades för den af honom tillstyrkta åtgärden, skulle vi för öfrigt vilja foga ännu ett: just vid den tid, då en uppgörelse i godo som ifrigast afhandlades, förelåg i norska storthinget till afgörande beslutet om ett erkännande eller förkastande af konventionen af den 1 September 1819 rörande dansk-norska liqvidationen. Vi hafva redan i förre

---

andra, på den engelska statskonstens förvillelser. I »Zeitschrift für die gesammte Staatswissenschaft» (XXVII: 409), i en uppsats af *Roeder:* »Über die Eigenthümlichkeit und die muthmassliche Sendung der Hauptvölker Europas», förekommer nemligen om Engelsmännen följande omdöme: »Aldrig hafva de förmått hålla sig fullt frie från en trångbröstad krämaranda och ett hänsynslöst öfvande af våld i verldens alle delar. Hufvudorsaken dertill ligger tvifvelsutan i den hos dem synnerligen starka öfverskattningen af sig sjelfve, sjelfviskhet och hersklystnad, hvilken ohämmad af någon slags finkänslighet öfverallt skadligt verkar på deras gode grundsatser och naturligtvis vinner uttryck i såväl hela deras samhällslif, som ock särskildt, på grund af det parlamentariska styrelsesättet, inom statslifvet. Bland tallösa bevis härpå må allenast, såsom några af de mest talande, omnämnas deras århundraden igenom utöfvade sjelftagna herravälde till sjös; deras midt i freden föröfvade förstöring af danska örlogsflottan, liksom af norska tullstationen Bodö; deras våldsamma besittningstagande af de för deras handel och krig gynnsamt belägne platserne i alla verldens trakter (Helgoland, Malta, Gibraltar, Aden, Isle de France, Cap, o. s. v.); deras upprörande opiumkrig med Kina; den nästan mer än ryskt grymma behandling, för hvilken deras soldater och matroser äro utsatte; deras hårdhjertade och förhatliga beteende mot Irland, Indien, Grekland (Parga), Portugal, Spanien (i dess senaste krig mot Marokko); deras öppna tagande af parti för sydstaterne under senaste inbördes kriget i Nordamerika, och detta i trots af den motvilja mot slafveriet, som de sjelfve visat sig hysa genom dess afskaffande, till och med med stora offer, i sina egna besittningar.»

delen af detta arbete berättat, huru oviss detta ärendes utgång ansågs, och derjemte huru peremptoriskt de medlande magternas språk var[1]). Man torde med fog kunna sätta i fråga, huruvida det varit klokt att genom fortsatt vägran och tvekan i Bodö-frågans afgörande ytterligare reta sinnesstämningen, särskildt hos den magt, som vid dansk-norska tvistens afgörande varit vårt enda stöd. — Och till slut må det ock öppet erkännas, att Norrmännen ej torde helt och hållet kunna fritagas från all skuld. En af de till Bodö afsände kommissarierne, Hagerup, har oförbehållsamt såsom sin åsigt uttalat, att Bodöbornes farhågor för intrång i den indrägtiga fiskhandel, de dittills ensamme fått drifva, mot Engelsmännens planer upprest en del hinder, som ej i allo kunde gillas. Visserligen hade den ursprungliga tvisten ögonskenligen sin rot i Engelsmännens egennyttiga och på samma gång öfvermodiga uppförande, hvadan ock kommissionens undersökning utföll emot dem, men äfven Norrmännens naturliga stolthet och trots hade nog tagit ut sin rätt[2]).

Det var helt naturligt att en dylik sak skulle väcka uppseende. Redan under fortgången af 1821 års storthing började ett och annat förspörjas om den nyss afslutade uppgörelsen, men förslaget att draga ärendet under det församlade storthingets pröfning afböjdes under förevändning att man ej officielt egde sig något om detsamma bekant[3]). Men år 1824 väcktes frågan ånyo till lif af prosten Schytte, hvilken varit så godt som ögonvittne till de föranledande tilldragelsernas utveckling. Den komité, som i detta syfte nedsattes, lyckades dock ej inom tiden för storthingets sammanvaro komma i besittning af samtliga de handlingar, på hvilka en fullständig kännedom och ett fullgiltigt omdöme kunde stödjas, utan storthinget uppdrog vid sin upplösning åt sin arkivarie, Holst, att med begagnande af alla tillgängliga upplysningar utarbeta en utförlig berättelse om dessa förhandlingars anledning och gång

---

[1]) Jmfr. X: 194 ff.

[2]) *Steffens:* Aus meinem Leben: IX: 238. S. var svåger till Hagerup.

[3]) Jmfr X: 228.

att föreläggas nästkommande storthing. Tiden var således nu oåterkalleligen inne, då detta ömtåliga ärende borde förekomma till afgörande och otvifvelaktigt har man deri, liksom i ofvan anförda inre, hufvudsakligen ekonomiska svårigheter och missnöjen att söka anledningen till åtskilliga företeelser vid detta storthings början.

En dylik företeelse var redan konungens personliga öppnande af storthingsförhandlingarna ($\frac{12}{2}$), — någonting dittills okändt, — och ännu mer torde man väl såsom ett försök att återvinna ett rubbadt inflytande och om möjligt återställa förtroendet få tolka regeringens beslut att föreslå ett uppskof till nästa lagtima storthing med behandlingen af de från år 1824 hvilande ömtåliga grundlagsändringsförslagen om det absoluta veto, om naturalisationsrätten, m. fl. Sistnämnda beslut delgafs kort efter storthingets konstituerande ($\frac{1}{3}$) genom ett kungligt reskript af den 26 Febr., i hvilket det bland annat heter: »Öfvertygad om att de bästa anordningar och de nyttigaste förändringar sakna pålitlig grundval, derest de ej äro byggda på en af fullständig kännedom alstrad öfvertygelse såväl hos folkombuden som hos medborgarne i allmänhet, vill Kgl. M:t städse endast vända sig till denna frimodigt uttalade öfvertygelse, för att allenast med dess tillhjelp genomdrifva antagandet af de föreslagna grundlagsförändringarna. Men ännu torde någon tid erfordras för att folkombuden må kunna komma till fullständig kännedom om den allmänna meningen och hvarje beslut, som kunde fattas före denna tids förlopp, skulle Kgl. M:t alltid anse vara för tidigt fattadt, äfven om beslutet utfölle i öfverensstämmelse med de af Kgl. M:t flere gånger yttrade åsigter. Kgl. M:t anser på grund häraf, att de kgl. propositionerna af den 28 Juli 1824 ej böra behandlas eller afgöras på innevarande storthing»[1]).

Det visade sig dock snart, att denna artighet och dessa medgifvanden till trots sinnesstämningen fortfarande var synnerligen afvog. Nästan alla kungl. förslag förkastades; de begärda, i visse delar ej obetydligt förhöjda, anslagen antingen rent af vägrades eller nedsattes på ett betänkligt sätt och mot

---

[1]) Storthings Forhandlinger: 1827 Mars; pag. 73 ff.

storthingets slut rådde en ömsesidig stämning, som snarast torde kunna betecknas såsom bitter, och hvilken fann ett sista uttryck i statsrådet Colletts ställande inför riksrätt.

Under sådant förhållande blefvo ock de slutliga resultaten af detta storthings verksamhet synnerligen obetydliga; vi böra dock naturligtvis i korthet redogöra för de vigtigaste. — En stadga för folkundervisningen å landsbygden hade alltifrån första lagtima storthinget stått på dagordningen och blef nu ändtligen beslutad af båda statsmagterna. Den kungl. propositionen i ämnet, som nu med några obetydliga förändringar antogs, var i sjelfva verket framgången ur föregående storthings förberedande arbeten och den granskning, dessa af de lokala myndigheterna på regeringens föranstaltande blifvit underkastade. Största svårigheten bestod egentligen i att finna uttryck nog allmänna att kunna tillämpas öfverallt i ett land af så stora lokala olikheter. Hufvuddragen i den nya författningen voro: å ena sidan kommunernas och större industriela anläggningars skyldighet att bereda tillfälle för undervisning, dels vid fasta, dels i ambulatoriska skolor; å andra sidan obligatorisk skolgång under fastställd skolålder; såsom lärare, särskildt vid de fasta skolorna, påräknas klockarne, hvarjemte till danande af duglige folkskolelärare föreslås upprättandet af särskilda läroanstalter, ställda under stiftstyrelsernas öfverinseende. Ett litet, men ganska betecknande drag må tilläggas. Det ursprungliga förslaget innehöll, att i hvarje skola borde finnas en bibel, nya testamentet, en psalmbok och en postilla; storthinget ökade boksamlingen med ett exemplar af grundlagen och ett af folkskolestadgan. Landets naturbeskaffenhet har enligt norske författare lagt nästan oöfvervinneliga hinder i vägen för denna stadgas fullständiga genomförande; men en god grund var dock härigenom lagd till en allmännare och förbättrad folkbildning[1]).

Bränvinsbränningen räknar ej i Norge så gamla anor som hos oss; dess historia är lätt berättad. Under hela danska tiden var tillverkningen endast medgifven i stad och af

---

[1]) Storth. Forh. II: 162 ff.; *Blom:* Statistik II: 103. År 1860 $\frac{16}{5}$ utgafs ny förordning i samma ämne.

den, som dertill kunnat erhålla särskild kunglig tillåtelse. År 1814 frigafs den såväl för stad som landsbygd, allenast med den inskränkning att bonden ej dertill finge använda inköpt spanmål. Vid 1827 års storthing beslötos ganska genomgripande förändringar, såväl med hänsyn till tillverkningen som i afseende på utskänkningen. Tillverkningsskatten, som förut å landet utgått efter jordskatten, bestämdes, liksom redan förut i städerna varit förhållandet, efter tillverkningsmängden och sattes progressiv i förhållande till redskapens rymd; den skulle å landsbygden utgå med en fjerdedel lägre belopp än i städerna. I båda fallen var den betydligt högre än förut till hämmande af den dryckenskap, som under sista åren börjat sprida sig. Deremot förkastades ett af professor Steenbuch väckt tilläggsförslag af syftning att regeringen måtte bemyndigas att vid händelse af missväxt, krig eller tillförselshinder tillsvidare alldeles förbjuda rörelsens idkande[1]).

Den redan år 1824 afhandlade frågan om anläggandet af en stad vid Mjösen blef nu afgjord. Bland de flere föreslagne platserne, t. ex. Eidsvold, Minde, Stor- och Lille-Hammer, tillvann sig den sistnämnde flertalets röster och regeringens beslut gick i samma rigtning. — I öfverensstämmelse med en kungl. proposition upphäfdes den konsumtionsafgift, som dittills i några städer skolat utgöras af en del varor, som från landsbygden infördes. Denna skatts lokala natur, dess otillbörliga tunga, det förhatliga, kostsamma och tidsödande i uppbärningssättet och ändtligen den ringa afkastningen (i årligt medeltal senaste tiden endast omkring 15,000 specier), voro talande skäl för förändringen. — En ytterligare lättnad i förbindelserna bereddes genom lastpenningarnes nedsättning med $12\frac{1}{2}$ procent. Likaledes godkände storthinget och antog såsom lag en af regeringen den 24 Maj 1824 provisoriskt utfärdad stadga, åsyftande lättandet af handelsförbindelserna mellan Sverige och Norge. — Deremot lyckades ej ett af lagkomitén utarbetadt och i allt väsendtligt af storthinget antaget förslag om handtverkerien, med syftning af näringsfrihets införande och upphäfvandet så småningom af de skrån, som i

---

[1]) Storth. Forh. III: 585 ff.

en del norska städer ännu funnos, tillvinna sig regeringens sanktion[1]). Samma öde drabbade ett lagförslag om bergväsendet af samma ursprung[2]). — Lagkomiténs arbeten i deras helhet voro ock gång efter annan föremål för ganska märkliga förhandlingar. Statsrådet Krohg, som alltsedan år 1818 mot ett ganska rundligen tilltaget arfvode öfvertagit egentliga ledningen af komiténs — till en början på utarbetande af ny strafflag och rättegångsordning beräknade — arbeten, hade nemligen drifvit denna vigtiga angelägenhet med en hardt när oförklarlig slapphet, derigenom i betänkligt hög grad äfventyrande den folkgunst, han från forna tider egde. Tidpunkten för lagarbetenas öfverlemnande hade efter hvartannat faststälts till slutet af Juli 1820, slutet af Juli 1822, slutet af Oktober 1825; — allt utan påföljd. Vid detta storthing inkom Krohg med begäran om ytterligare uppskof till Maj månads slut; derpå begärde han och erhöll efter hvartannat anstånd till den 12 Juni, till den 20 Juni och ändtligen till den 18 Juli; — allt utan resultat! Men så stor var tilliten till Krohgs personlighet att efter allt detta arbetet dock framgent åt honom på förra vilkoren anförtroddes; dock skulle ovilkorligen och vid arfvodets förlust arbetet fullfärdigt aflemnas inom slutet af Februari år 1828. Denne tidpunkt förgick utan att något afhördes; påminnelser sparades ej af de numera vid hans sida satte revisorerne, ej heller löften och försäkringar från hans egen sida; men då han den 10 November sistnämnda år afled, var arbetet, nogast sagdt, ännu ett kaos[3]).

För öfrigt, då nu ett lämpligt tillfälle dertill erbjuder sig och Krohgs person och verksamhet ej vidare torde komma till tals, må det vara oss tillåtet att till slut anföra det bidrag

---

[1]) Storth. Forh. II: 230 ff. Denna reform blef först år 1839 genomförd; Norge gick dock i detta hänseende före de öfriga nordiska länderna.

[2]) Storth. Forh. V: 399 ff.

[3]) Det tyckes nästan hafva varit afsedt att vara en slags vedergällningsrätt från konungens sida i statens namn, då vid föredragning af Krohgs ansökan till justiariebefattningen vid Throndhjems stiftsöfverrätt gång på gång resolverades: »Denna fråga uppskjutes.»

till karakteristik, som nyligen sett dagen i anteckningar af en man, som med honom stått i nära förbindelse och således bort kunna känna honom väl. »Krohg egde i hög grad», säger Vogt[1]), »lärdom, smak och skarpsinnighet. Han var vältalig och ett samtal med honom var lärorikt och underhållande; men han saknade kraft och mod. Han kunde ej *ensam* stå för något, vare sig i sin politiska, författare- eller lagstiftarverksamhet. Han önskade helt visst ingenting högre än att få stadna i ro på sin egendom Munkvold vid Throndhjem, och hans familj flyttade aldrig derifrån med honom. Hans ställning såsom statsråd erfordrade mer mod än han egde och han omfattade med begärlighet den utväg, som för honom erbjöd sig att komma derur genom de lagstiftningsarbeten, som åt honom uppdrogos; men att ensam åstadkomma ett omfattande arbete, hade det ock varit allenast ett enda af de många utkast, han hade att afgifva, var för denne rädde man ogörligt. Hade han arbetat samman med flere och hade det utarbetade framkommit såsom produkt af fleres förenade ansträngningar och helst så, att intet stycke utom medarbetarnes krets, ja, knappast inom den, kunnat utpekas såsom särskildt *hans* verk, skulle han hafva funnit sig väl och verket hade sannolikt blifvit utfördt. I sin vandel var han rättskaffens och understödde hvad godt var. Han egde en stilistisk begåfning, sådan som få. Denna användes med stor framgång af en del kraftfullare män, hvilke väl kunnat tillegna sig »Heders-stötten» med minst lika stort skäl som Krohg. — Han förde ett synnerligen indraget lefnadssätt och mottog sällan en inbjudning eller, rättare sagdt, lofvade nästan alltid att komma, men sände sedan återbud.»

Försvarsväsendets ordnande hade redan varit föremål för öfverläggningar vid 1818 och 1821 års storthing; men de förslag, som då utarbetades, vunno ej regeringens bifall. År 1824 fick frågan hvila med särskild anledning af den då ifråga-

[1]) *Jörgen Herman Vogt's* Optegnelser om sit Liv og sin Embedsvirksomhed, 1784—1846; udg. af den Norske historiske Forening. Kristiania 1870, 71; pag. 116—131. Detta arbete är vår källa jemväl för uppgifterna rörande lagarbetet.

satta fullständiga indragningen af alla värfvade trupper, — ett förslag, som naturligtvis på hufvudfrågans ställning hade stort inflytande. Sedan detta förslag fallit, tillsattes af regeringen år 1826 en komité af sakkunniga personer och med ledning af deras arbete samt i möjligaste öfverensstämmelse med föregående storthings beslut i frågan utarbetades ett nytt omfattande förslag, som nu underställdes storthingets bedömande. Den granskning, detsamma i ett särskildt utskott undergick, utföll i allo gynnsamt; der afvikelser från föregående storthings beslut egt rum, funnos de vara fullt befogade. Tiden tillät dock ej storthinget att egna det omfattande lagförslaget en fullständig granskning, utan uppsköts dermed till nästa storthing[1]).

Enahanda beslut fattades jemväl med hänsyn till det förslag till ordningsstadga vid valförrättningarna, som förelåg till granskning; men då denna fråga verkligen vid 1828 års storthing fick sin lösning, torde vi lämpligen till denna afdelning af vår berättelse kunna uppskjuta framställningen af dess hufvuddrag.

Det återstår nu egentligen endast att från detta storthing omnämna de finansiela och politiska frågor, som förelågo till behandling. — Hvad bankväsendet beträffar, beslöts i hufvudsaklig öfverensstämmelse med en derom aflåten kunglig proposition, att räntan å de lån, banken egde meddela mot pant af silfver, skulle nedsättas från 3 till 2 procent; att bankens fond genom frivilliga tillskott till belopp af minst 100 specier skulle ökas med högst 500,000 specier, hvaraf en tredjedel årligen kunde mottagas; för de på så sätt influtna beloppen utfärdades aktiebref, berättigande till samme förmåner, som voro de ursprungliga bankaktierna tillagde; samt att efter sålunda vunnen tillökning ingen vidare skulle vara berättigad att erhålla ofvannämnda lån mot pant af silfver. Bankens kurs för utbyte af sedlar mot silfver sattes till högst 135 och lägst 125 procent. På enskild motionärs förslag beslöts jemväl att upprätta en reservfond med tillhjelp af en del bankens vinstmedel, hvilka ej egentligen kunde anses vara bank-

---

[1]) Storth. Forh. III: 688 ff.

delegarnes egendom[1]). — Ett officielt framstäldt förslag om bortförpaktning af Kongsbergs silfververk föranlät storthinget att i stället bemyndiga regeringen att på offentlig auktion försälja det hela, derest under nästföljande 3 år ett gynnsamt tillfälle yppade sig; hvilket dock, till lycka för statsverket, ej blef händelsen.

I de egentliga anslagsfrågorna led regeringen ganska betydande nederlag, i det att storthinget i den föreslagna statsregleringen vidtog nedsättningar till ett belopp af omkring 120,000 specier, och indragningarna träffade just på punkter, som voro synnerligen ömtålige[2]). Så hade t. ex. regeringen i det framlagda gage-reglementet uppfört — tvärtemot förra storthings uttalade åsigter — 16,000 specier till riksståthållaren och 12,000 specier till norske statsministern; sistnämnda summa likväl med tillägg af ett »tills vidare». Storthinget bestämde den förstnämnda lönen till 12,000 specier och beslöt att densamma vid sig yppande ledighet skulle ytterligare sänkas till 8,000, och i fråga om statsministerns aflöning så, enär embetets nuvarande innehafvare vid sin utnämning blifvit tillförsäkrad ofvannämnda summa endast »tills vidare», beslöts, att nu genast en nedsättning deri till 8,000 specier skulle ega rum och vid inträffande ledighet ytterligare till 6,000 specier. — För ministerstaten hade regeringen begärt 40,000 specier och budgetkomitén, under erkännande att

[1]) Det ursprungliga förslaget deremot, att denna fond skulle bildas af allt hvad banken afkastade öfver 6 procent, förkastades af ofvan antydda skäl. — Storth. Forh. III: 662 ff.

[2]) Storth. Forh. III: 118 ff. IV: 416 ff. — Statsutgifterna i silfver voro i den kungliga propositionen beräknade till 345,581 sp. 15 sk., hvilket belopp af storthinget godkändes med afdrag allenast af 500 sp., hvilka öfverflyttades till utgifterna i sedlar. Dessa sistnämnda, i det kgl. förslaget upptagna till 1,829,339 sp. 62 sk., nedsattes af storthinget till 1,709,841 sp. 101 sk. — Statsinkomsterna beräknades till 639,975 sp. silfver och 1,289,841: 101 sedlar; till fyllande af den uppkommande bristen i statsregleringen — 420,000 sp. — skulle utgöras en skatt, att utgå med 80,000 sp. af städerna och återstoden af landsbygden; således enahanda bevillning, som vid förra storthinget åtogs.

denna summa i förhållande till Sveriges bidrag ej var synnerligen högt tilltagen, likväl af sparsamhetsskäl föreslagit 35,000 specier, men storthinget beslöt enhälligt att bibehålla anslaget vid dess förra belopp, 25,000 specier. — Det ordinarie anslaget till hären var i regeringens förslag utfördt med 615,000 specier; storthinget beviljade blott 603,000, och i stället för begärde 35,000 specier extra anslag till genomförande af de delar af härens ombildning, som vunnit kunglig stadfästelse, samt till förrådens ökande gaf storthinget endast 3,000; flottans anslag, beräknadt till 190,000 specier, nedsattes till 170,000. — Af den ofvannämnda totalnedsättningen drabbade således på de nyss genomgångna posterna mer än två tredjedelar. Ändtligen hade regeringen begärt, att det kreditiv på banken, som för utomordentliga tillfällen plägade anvisas, måtte höjas från 350,000 specier till 500,000; äfven denna begäran blef afslagen.

Konungens tankar om dessa beslut uttalas oförbehållsamt i ett meddelande, som till storthinget gjordes omedelbart före dess upplösning. Med hänsyn till riksståthållarens och statsministerns aflöningar förklarade sig konungen ej vilja för närvarande fatta bestämdt beslut och om de öfriga anslagen heter det: »H. Maj:t finner i allmänhet de af storthinget anslagna summorna till främjande af allmännyttiga, af H. Maj:t föreslagna anordningar och arbeten otillräckliga, och har med ledsnad sett att betydliga nedsättningar egt rum i de för härens och flottans behof föreslagna summorna, då desse vigtige grenar af statsförvaltningen stå i oskiljaktigt samband såväl med Norges som med den skandinaviska halföns frihet och sjelfständighet. — Den af storthinget till ministerkassan anslagna summan svarar hvarken mot den önskan, som finnes uttalad i storthingets adress af den 27 sistledne Juli[1]) eller mot den andel, Norge billigtvis bör bära af dessa för båda rikena gemensamma utgifter. H. M:t skall med hänsyn härtill låta upprätta en utförlig framställning af dessa utgifter i deras helhet, hvilken nogsamt skall utvisa det missförhållande. som nu eger rum. — Föröfrigt vill H. Maj:t med afseende på

---

[1]) Se nedan.

den nu framlagde riksstaten efter sig företeende omständigheter taga i öfvervägande och vidtaga de anordningar, som kunna finnas bäst motsvara statens behof och välfärd»[1]). — Storthinget hann ej mer än höra denna skrifvelse uppläsas och lägga den till protokollet till ett kommande storthings kännedom, innan Sandels infann sig för att afsluta dess öfverläggningar.

Men utom de anledningar till missnöje, som nyssnämnda anslagsfrågor kunde gifva, funnos andra, hvilka rörde konungen mera personligt, och i fråga om hvilka storthinget visade sig ännu omedgörligare. — Från 1822 års storthing erinra vi oss anslaget till en slottsbyggnad. De 150,000 specier, som då beviljades, voro nu slut; de hade i det närmaste åtgått till inköp af tomtplats samt sjelfva grundläggningsarbetet. Detta tyckes på åtskilliga håll hafva varit en missräkning; man hade tydligen tänkt, att den ursprungligen begärda summan skulle räcka till det hela, och erkännas måste, att den år 1822 aflåtna kungliga propositionen åtminstone ej kan åberopas *emot* en dylik uppfattning. Nu talades om ett ytterligare behof af 450,000 specier och föreslogs, att till en början 280,000 specier (att utgå under form af 5 % obligationer) måtte till slottsbyggnadens fortsättande beviljas. Storthingets beslut blef i stället rent afslag[2]); ty om det belopp af 1,000 specier, som beviljades till vårdande af det redan verkställda arbetet, kan man knappast tala. Såsom skäl för afslaget anfördes i den särskilda adress, genom hvilken beslutet delgafs konungen, hufvudsakligen landets ekonomiskt betryckta ställning och den önskan uttalas, att vid arbetets framtida fortsättning all möjlig sparsamhet måtte varda iakttagen. Konungens svar är spetsigt nog: i anledning af den olikhet, som råder mellan storthingets skildring af landets tillstånd, och den, som af regeringen vid storthingets öppnande meddelades, säger han sig hafva anbefallt norska regeringen att inkomma med förklaringar[3]).

---

[1]) Storth. Forh. V: Aug., 103 ff.

[2]) Till och med ett så moderat medlingsförslag, som det af kapten Foss framställda, om 10,000 specier årligen, förkastades med 42 röster mot 36.

[3]) Storth. Forh. III: 300 ff.; IV: 476 ff.

Dernäst kom frågan om apanage åt prins Carl. Någon viss summa var ej dertill begärd, utan konungen hade allenast under hänvisning till grundlagens § 75.e. inbjudit storthinget att i ämnet besluta. Dess svar innehåller, jemte lifliga försäkringar om tillgifvenhet för konungahuset, korteligen att storthinget såväl i prinsens späda ålder som ock i landets ekonomiska ställning funnit giltiga anledningar att ej för närvarande i detta hänseende fastställa något anslagsbelopp[1]).

Anslagsfrågornas behandling hade sålunda gifvit riklig näring åt den obehagliga sinnesstämning, som mot slutet af storthingets sammanvaro var rådande, och som då, såsom vi redan visat, gaf sig luft i förebråelser och harmsna utgjutelser. De rent politiska ämnena, då de ändtligen kommo före[2]), bidrogo ingalunda till försonings återställande.

Hvad Bodösaken beträffar, hade det utskott, hvars hufvudsakliga åliggande var statsrådsprotokollens granskning, och som jemväl på sin lott erhållit utredningen af nämnda fråga, föreslagit, att statsråden Collett och Fasting, som deltagit i besluten om en uppgörelse i godo med de engelske reklamanterne samt denna uppgörelses fastställelse, skulle tilltalas inför riksrätt, hvarjemte till storthinget hemställdes, huruvida ej med anledning af den erfarenhet, Bodösakens diplomatiska behandling gifvit vid handen, och med stöd jemväl af Norges grundlag, det kunde finnas ändamålsenligt att vidtaga mått och steg för att skaffa Norge *särskild* diplomatisk representation i utlandet. Odelsthinget afslog »på grund af de sär-

---

[1]) Storth. Forh. IV: 546. — Möjligen bidrogo i någon mån till detta beslut de utsigter, som yppades till ytterligare apanagerande, då i Juni underrättelse ingick om prins Gustafs födelse.

[2]) Det vanliga slösandet med tid på rena obetydligheter under de förste månaderne af storthingets samvaro och jägtandet med äfven de vigtigaste frågors afgörande under de sista veckorna skönjdes äfven denne gång. Efter att förnyade gånger hafva fått konungens medgifvande till förlängd verksamhet, upplöstes storthinget den 13 Augusti. Först den 25 Juli kunde den nye skattelagen företagas till behandling och först dagen derefter kom utskottsbetänkandet om statsrådsprotokollens granskning under öfverläggning.

skilda omständigheter, som vid denna frågas behandling förekommit», det ifrågasatta riksrättsåtalet, och med förkastande af yrkandet på särskilda diplomatiska ombud, inskränkte sig storthinget till uttalandet af den önskan att åt Norges statsminister måtte medgifvas omedelbart deltagande i behandlingen af rikets utrikes angelägenheter. Ett dylikt yttrande inrycktes ock i en adress (af 27/7), som hade till egentligt (eller skenbart) syfte att frambära storthingets tacksamhet för den vård om Norges yttre angelägenheter, som ådagalagts genom afslutandet af en del handelsfördrag med främmande magter. Storthinget förklarar sig hafva desto större anledning att framställa nyssnämnda önskan, enär, »derest de diplomatiska förhandlingarna angående Bodösaken från början varit anförtrodda åt män, som med varm nitälskan för Norges bästa förenat kunskap om dess lagar och statsförhållanden, denna fråga tvifvelsutan genom omfattande och tillfullo bevisande förklaringar skulle hafva blifvit för engelska regeringen framställd i en sådan, med sanningen öfverensstämmande, dager, att de politiska förhållanden ej inträdt, hvilka nu förmått Ed. Maj:t att samtycka till denna saks uppgörelse på ett sätt, som helt visst var i lika hög grad sårande för de landsfaderliga, ädla och upphöjda känslor, hvilka städse lifva Ed. Maj:t, som det var betungande för norska folket.» — Konungens svar härpå, som meddelades omedelbart före storthingets upplösning och således aldrig kunde blifva föremål för öfverläggning, är ganska knapphändigt och i det hela intetsägande, men slutar med löftet att vid behandlingen af de frågor, som angå förhållandet till utländska magter, »städse fästa tillbörligt afseende vid Norges ringare förmåga att bidraga till de utgifter, som af ett krig vållas»[1]).

Statsrådsprotokollens granskning gaf anledning till åtskilliga anmärkningar. Dels fann man, att konungen, utan att hans rådgifvare deremot haft något att invända, med anledning af 1824 års storthings beslut i fråga om riksståthållarens och statsministerns aflöningar uttalat ett formligt underkännande af storthingets rätt att nedsätta en gång fast-

[1]) Storth. Forh. V: 179 f.; Aug. 104 f.; IV: 178 f.; 551 ff.

ställda löner; dels hade ock föreslagna löneförhöjningar, som af storthinget vägrats, ersatts af gratifikationer eller gagetillägg, samt storthingsbesluten sålunda eluderats. Anmärkningsvärdt föreföll ock norska regeringens tilltag att förelägga de af storthinget beslutade aflönings- och pensionsstaterne konungen till stadfästelse. Vidare framhöllos fall, då de af storthinget beviljade anslagssummorna blifvit betydligt öfverskridna eller företag utförda, till hvilka inga medel beviljats. Ändtligen återupptogs ånyo den gamla tvisten om huru långt regeringens och storthingets ömsesida magt sträcker sig med hänsyn till pensioners beviljande, och statsrådets tillstyrkan att från den af storthinget uppsatta listan utstryka de pensioner, som ej varit föremål för regeringens pröfning, blef ytterligare en anmärkningsanledning. I de flesta af nyssnämnda fall voro grundlagens ordalag tvetydiga, och en önskan att en gång få de städse förnyade tvisterna om den rätta tolkningen afgjorda torde väl få anses ingå såsom i väsendtlig mån bestämmande för beslutet att ställa statsrådet Collett under tilltal inför riksrätt.

Statsmedels användande dels i strid mot, dels vid sidan af hvad storthinget beviljat, nyssnämnda beslut i fråga om pensionslistorna, samt utfärdandet af de provisoriska förordningarna angående tullnedsättningar och de svenskt-norska handels- och sjöfartsförbindelserna voro de hufvudsaklige anklagelsepunkterne[1]). — Ett försök att få riksrättsfrågan uppskju-

---

[1]) Storth. Forh. V: 740 ff. — Af storthingets förhandlingar framgår temligen påtagligt, att äfven en annan fråga från vissa håll var tilltänkt såsom anfallsvapen mot regeringen. Regeringsadvokaten Hjelm hade, för tryckfrihetsbrott och försök att öfvertala annan person att åtaga sig författarskapet till den åtalade skriften, år 1822 blifvit tilltalad inför rätta och genast suspenderad. (Jmfr X: 218.) År 1825 föll Höjeste-Rets utslag, hvarigenom Hjelm fälldes till dryga böter; några dagar senare fick han afsked från sin plats med bibehållande af två tredjedelar af lönen såsom pension. — Försök gjordes att få hans afsättning betraktad såsom anmärkningsanledning; men storthinget i dess helhet ville ej inlåta sig härpå, utan strök ut honom på embetsmannalistan och godkände regeringens beslut i fråga om pensionen.

ten till nästa storthing, då den lämpligen kunde sättas i samband med statsrevisionen öfver just de i fråga varande årens räkenskaper, förkastades med 35 röster mot 22. Till aktor utnämndes höjesterets-advokaten Sörenssen, och lemnades honom öppet att efter sig företeende omständigheter formulera sina slutpåståenden.

Collett blef frikänd och riksrättens egentliga påföljd torde väl hafva varit att ytterligare reta konungen. Han såg i storthingets anklagelse ett folkmagtens försök att gripa in på konungamagtens område, och den otydlighet, som under frånvaron af bestämd lag rådde med hänsyn till ansvarigheten såväl för statsrådets och Höjeste-Rets ledamöter, som ock för storthingsmännen i fråga om hvad de i denna sin egenskap kunna förbryta, blef honom en anledning till andra att snart ånyo sammankalla folkombuden till öfverläggningar.

Tilläfventyrs skulle mycket af hvad detta storthing sålunda ansågs hafva förbrutit blifvit glömdt, om det ej tagit sig det orådet före att högtidligen fira den 17 Maj. Vi hafva redan uttalat oss om det misshag och de farhågor, sagde dags högtidlighållande på allra högste ort väckte, och huru ifrigt man från detta håll sökte förebygga eller åtminstone så mycket som möjligt inskränka firandet af »Konstitutionens födelsedag». Så hade kronprinsen under sin vicekonungs-tid år 1824 verkligen med biträde af statsrådet Diriks och K. M. Falsen förstått att afböja alla mera offentliga festligheter på denne dag[1]; men i stället fästes ett för konungen obehagligt minne vid densamme derigenom att det bekanta afstyrkande komitébetänkandet öfver de då till behandling framlagda grundlagsändringsförslagen blifvit (om afsigtligen eller ej, våga vi ej afgöra) dateradt den 17 Maj. År 1827 hade Sandels föresatt sig, att under konungens vistelse i Norge bedja honom afstå från sin motvilja mot firandet. Han kom sig ej för dermed förrän samme dag konungen afreste. Enligt Sandels förmenande gaf konungen honom då under färden till första ombytet sitt samtycke till dagens högtidlighållande. Sandels meddelade detta åt några storthingsledamöter och sedan åt

---

[1]) *Vogt:* l. c., pag. 132.

statsrådets medlemmar, hvilkes tvifvelsmål sålunda ej blefvo af någon praktisk betydenhet. Härpå följde nu ett allmänt firande; storthinget anordnade i sin sessionssal en stor middagsmåltid, vid hvilken dess president för tillfället, statsrådet Krohg, förde ordet. Första skålen gällde Norges fria författning, den dernäst konungen och hans ätt. I öfrigt utmärktes dagen af prolog på teatern, illumination, fyrverkeri, flaggning från fartygen o. s. v. Konungen ville ingalunda vidkännas något lemnadt medgifvande, utan vredgades både på Norrmännen och Sandels.

Erinrar man sig nu ock, huru konungen såsom motsats till 17-Maj-festerna städse framhållit önskvärdheten af ett högtidlighållande af »Föreningsdagen», den 4 November, är lätt förklarligt, hurudant intrycket skulle blifva af de berättelser, som just samma år ingingo om sistnämnde dags tilldragelser i Norges hufvudstad. Saken sjelf är snarare af löjlig än af allvarlig beskaffenhet, men den hade följder, som nödga oss att ej gå den förbi. Förhållandet var i korthet följande: på den i Kristiania inrättade s. k. »Nationalteatern» skulle den 4 November 1827 till föreningsdagens firande uppföras en pjes vid namn »Fredsfesten eller Föreningen», några år förut till firande af samma minne sammanskrifven af nationalteaterns föreståndare, en herr Strömberg, »olycklig aktör och ännu olyckligare författare». Stycket hade få år förut på en föreningsdag uppförts i Frederikshald, der det ej väckt någon anstöt; men i Kristiania var den berättelse allmänt gängse och trodd, att det den 4 November 1819 blifvit uppfördt i Göteborg och uthvissladt. Kännare tillade ock, att pjesen helt visst förtjent detta öde; ty den vore i estetiskt och dramatiskt hänseende ett verkligt monstrum. Den var författad på ett slags rotvälska af blandad svenska och norska, och såsom prof på herr Strömbergs poetiska bildning och uppfinningsförmåga må nämnas, att han på scenen infört de tre sköldmörna: Svea, Nore och Skandinavia. Då det blef bekant i Kristiania, att nationalteaterns föreståndare fördristade sig att der uppföra en sådan uselhet, som till på köpet i Sverige blifvit uthvisslad, uppstod deraf mycken förtrytelse, och några liflige ynglingar beslöto att följa det i Göteborg gifna exemplet: en afsigt, den

de ej heller förtego. Ryktet om den förestående uthvisslingen spridde sig hastigt och polismästaren tog sig deraf anledning att den 3 November efterskicka både författaren och pjesen, och sedan han tagit kännedom af den senare samt funnit, att hvad ryktet derom förkunnat ej var osannt, tog han, till förekommande af alla uppträden, af den förre löftet att i stället för den annonserade föreningspjesen ett annat stycke skulle gifvas. Herr Strömberg ville imellertid ogerna uppoffra sin vittra produkt, och troende allt vara hjelpt, om de anmärkta vidunderligheterna för tillfället undanröjdes, företog han i all hast en liten revision af stycket; dialogen uppsattes alltigenom på *ett* språk, den nya sköldmön »Skandinavia» miste sin rôle, och sedan denna omarbetning blifvit på några timmar fullbordad, annonserades pjesen ånyo till uppförande. Men den undgick i alla fall ej sitt öde. Knappt hade ridån gått upp och en norsk bonde inträdt på scenen, förrän några få, men gälla hvisselpipor läto höra sig. Den talrikt församlade publiken lyckades väl nedtysta hvisslarne, men piporna läto snart ånyo höra sig. Försök gjordes då att med handklappningar och stampningar öfverrösta oljudet, och så fortgingo i ständig omvexling hvisslingar och nedtystningsförsök hela pjesen igenom, med undantag af en stark och enhällig applåd, då vid slutet orden »Lefve konungen och brödrariket!» förekommo.

Den 4 November var en söndag. Post till Stockholm afgick från Kristiania följande förmiddag. Sandels stod just i begrepp att på permission resa hem öfver vintern; hans affärd var redan utsatt till den 7:de. Han tillskref konungen ofta, nästan postdagligen, och hade äfven denne gång sitt bref färdigt, åtminstone på utanskriften när, då hans privatsekreterare, expeditionssekreteraren Everlöf, i upprörd sinnesstämning kom in och omtalade gårdagens tilldragelse, — enligt hans åsigt ett hån mot svenska folket och ett kränkande af föreningens helgd. Han uppmanade Sandels att inberätta förhållandet för konungen, men Sandels vägrade, förklarande sig anse hela uppträdet vara en obetydlighet. Everlöf tillkännagaf då med bestämdhet, att *han* skulle skrifva härom till Stockholm; Sandels hvarken tillstyrkte detta eller förbjöd det eller gaf tillåtelse dertill, utan yttrade blott, att det ej rörde honom, om

Everlöf skrefve eller ej. Everlöf skref, — såsom allmänt antages, till kammarherren baron d'Albedyhll.

I bref, som med samme dags post afgingo till norska statsrådets ledamöter i Stockholm[1]), talades om saken, men helt lösligt. Med kännedom om konungens mer än vanligt retliga sinnesstämning (det var vid 1827 års revision!) anade statsråden genast de obehagligheter, som skulle följa. De underrättade hvarandra om förhållandet, och Vogt fick snart bref från Wetterstedt, som var mycket orolig för saken i och för sig och konungens intryck deraf. Han föreställde sig det förefallna såsom ett angrepp på föreningen, bebådande än farligare anslag[2]).

Konungens första åtgärd var att afsända ett ilbud till norska regeringens i Kristiania främste ledamot, Collett, med befallning att inkomma med berättelse om förhållandet. Den 14 och den 17 November höllos statsrådssammankomster om frågan: vid förra tillfället beslöts undersökningars anställande; vid det senare att embetsmän, som möjligen befunnos inveck-

---

[1]) De voro, utom statsministern Sommerhjelm, statsråden Falbe och Vogt. V. hade utnämnts till statsråd (Sept. 1825) vid Treschows afskedstagande. Hans ofvan anförda anteckningar åberopas i och för större delen af dessa förhållanden; pag. 97—108.

[2]) Såsom prof, huru saken betraktades i de s. k. ministeriele tidningarne, må ur Argus IV, n:o 292, anföras följande: »Med obeskriflig förvåning har man här inhemtat underrättelserna från Norge, rörande det uppträde, som nyligen egt rum i detta rikes hufvudstad. Man hade väl sett flere af nationalrepresentationens beslut under dess sista sammanträde bära vittne om ständigt växande anspråk; man hade förutsett, att detta förhållande ej skulle blifva utan inflytande på den oförståndigare delen af folket; men en smula sansning, en rest af vördnad för det högsta i samhället trodde man sig dock berättigad att vänta. Man var beredd att få höra om excesser, liknande dem, som förefalla bland andra vid friheten ovana folkslag, men man hade ej föreställt sig, att Norden skulle blifva vittne till en ursinnighet, som endast finner sin motbild i fransyska revolutionens bedröfligaste tider.»

lade i saken, skulle suspenderas och sättas under tilltal[1]). Imellertid afsändes det ena ilbudet efter det andra: Due, Mansbach, Weidemann, m. fl., alla mötande Sandels på vägen. Sandels, lugn såsom alltid, fullföljde i sakta mak sin en gång uppgjorde resplan med korta dagsresor; hvad han från Stockholm hörde om häftig oro i sinnena, lät han sig ej bekomma. En af kurirerne medförde till honom bref från Wetterstedt med konungens befallning att genast meddela, hvad som kunnat förmå honom att ej före sin afresa underrätta konungen om tilldragelsen. Sandels svarade värdigt och bestämdt, att han ansett den vara af så ringa vigt, att han ej kunnat finna den värdig H. M:ts uppmärksamhet och derföre ej heller funnit det passande att inför H. M:t vidröra den.

Ändtligen kom han sjelf; i närvaro af öfverstelöjtnant Meylænder, som under Due's frånvaro skötte hans statssekreterarebefattning, blef han af konungen hårdt tilltalad, men tonen mildrades, sedan Sandels afgifvit sin förklaring; konungen kunde dock ej afhålla sig att förebrå honom hans tystnad. Redan före hans ankomst till hufvudstaden var hans afsked beslutadt; man afvaktade blott hans personliga närvaro för att låta ärendet föredragas under den lindrigare formen af en ansökan, hvilken ock i mycket nådiga ordalag beviljades den 26 November[2])

---

[1]) Vid de anställda undersökningarna upplystes genom polismästarens och 47 andra närvarande aktningsvärda personers vittnesberättelser: att hvisslingarna endast gällt den usla pjesen och icke egt någon märkbar politisk syftning. De hade varit lika gälla, då Norrmän varit på scenen, som då Svenskar intagit den; då dialogen rört Norge, som då den angått Sverige; och detta intygade äfven Svenskar, som varit närvarande. Endast en ung svensk militär sade sig hafva *misstänkt,* att hvisslingen haft en politisk syftning. — En Fuldmægtig i Justits- og Politie-Departementet fick verkligen afsked på grund af sitt deltagande i oväsendet.

[2]) Försvagad helsa anfördes såsom orsak; en förevändning desto lämpligare, enär Sandels redan långt förut i sina skrifvelser till konungen gång efter annan uttalat en önskan, att af nyssnämnda anledning få draga sig tillbaka i ro. Jmfr *Adlersparre:* Bortgångne Samtida, III: 130 f.

Till hans efterträdare utnämndes på samme gång Baltzar Bogislaus von Platen[1]). Valet var onekligen ur många synpunkter synnerligen godt; Platens namn hade redan från de förste föreningsplanernes dagar en god klang i Norge; han egde i Norge inflytelserika bekantskaper och förtrogne vänner, och hela hans verksamhet hade varit af beskaffenhet att ingifva synnerlig aktning. Han ansågs ock, jemväl af Norrmän, vara den lämpligaste, då ingen infödd kunde komma i fråga. Ur konungens synpunkt torde derjemte särskildt hafva talat till hans förmån, att han i allo delade konungens åsigter om 17-Maj-firandet, och han gaf, innan han anträdde resan att öfvertaga sin befattning, oförbehållsamt, men kanske nog oklokt, uttryck åt dessa åsigter. Vid en kort efter hans utnämning af Vogt gifven middag besvarade han dennes välgångsskål med ett tal, i hvilket han till de närvarande Norrmännens harm förklarade sig skola med all kraft handhafva hvad föreningen efter dess natur fordrade eller ock nedlägga sitt embete. Så yttrade han ock vid en i Linköping till hans ära föranstaltad afskedsfest, att han ansåge hufvudsakliga föremålet för sin nya verksamhet vara »brödrafolkets allt innerligare införlifvande med de trogne Svenskarne», samt förklarade sig för detta »stora och sköna föremål vilja uppoffra de yttersta ansträngningar, äfven om dessa skulle i förtid föra honom till grafven.« Sistnämnda tal gjorde sin rund i båda ländernas tidningar och väckte ej ringa uppmärksamhet. Vogt, som skriftligen uttalade sig för

---

[1]) Meningen var ursprungligen, att Platen med denna värdighet skulle förena kanslersbefattningen vid det norska universitetet. Deremot gjordes dock, då frågan ($\frac{3}{12}$) förekom i statsrådet, välgrundade invändningar af Norrmännen. Grundlagen förbjöde svensk mans anställning i annan egenskap än af riksståthållare; dessutom vore platsen ej ledig; kronprinsen hade erhållit densamme samtidigt med vice-konungavärdigheten och då han nedlade denna senare, erhöll han ej tillika afsked från kanslersbefattningen. Visserligen vore kronprinsens utöfvande af detta embete ej fullt i sin ordning (jmfr Grundl. § 21); men så *var* det nu en gång. — Oscar utöfvade verkligen kanslersembetet under hela sin kronprinstid. Någon efterträdare erhöll han aldrig; hela embetet upphäfdes genom lagen af den 17 Sept. 1845.

Platen om önskvärdheten att genom ett berigtigande motverka de ogynnsamma intryck, dessa uttalanden kunde alstra, erhöll på sin framställning allenast undvikande svar. Någon tid efter sin ankomst till Norge utfärdade Platen (26/3 1828) också till myndigheterna en rundskrifvelse, i hvilken han uttalade sig om föreningen och dess rätta betydelse samt det otillbörliga i firandet af den 17 Maj. I stället föreslås att festlighålla den 14 Augusti. — dagen då fiendtligheterna mellan Sverige och Norge upphörde, eller den 20 Oktober, — den dag, då storthinget beslöt föreningen. — Mången tänkande Norrman beklagade tvifvelsutan med Vogt såväl konungens som den nye ståthållarens villfarelse att i denna fråga söka tillvägabringa en ändring[1]). Ty en beklaglig villfarelse må det väl kallas. att såsom en protest mot föreningen envisas att betrakta en fest, som endast tillkännagaf folkets glädje öfver att hafva inträdt bland de fria nationernas tal.

Nära nog samtidigt med ombytet af riksståthållare bereddes en annan förändring inom de högste förvaltningskretsarne genom norske statsministerns, Sommerhjelms död (November 1827). Utrustad med aktningsvärda egenskaper såsom enskild person, var han såsom politisk personlighet obetydlig och man frestas således ej att vid hans bortgång anföra det eljest i tid och otid använda talesättet att hans plats väl kunde fyllas, men ej ersättas. Frågan om hvem som skulle blifva hans efterträdare var naturligtvis ett föremål för många gissningar och jemväl underhandlingar. Grefve Wedel-Jarlsberg hade heltvisst varit synnerligen lämplig, men han hade efter sin svärfaders, Peder Ankers, död mycket vidlyftiga affärer att sköta och afsade sig fördenskull den erbjudne platsen; stiftsamtmannen Christie i Bergen, den forne storthingspresidenten, afböjde också förtroendet. Dernäst talades ock om stiftsamtmannen i Kristiania, Sibbern, och om statsrådet Lövenskjold. Den förre ansågs dock af åtskillige mindre lämplig, såsom varande svärfar till statssekreteraren Due. Due föredrog nemligen alltid, på grund af sin färdighet i franska språket, ärendena för konungen enskildt, hvarefter de gemen-

[1]) För det ofvan sagda, jmfr *Vogt:* l. c., pag. 111 ff.

ligen i all knapphet afgjordes i statsrådet. Man borde, sades det, under sådant förhållande ej bidraga att öka den redan förut nog mägtige och i konstitutionelt hänseende oansvarige statssekreterarens inflytande. »Detta vare sagdt», tillägger dock Vogt[1]), som gjort sig till språkrör för dessa åsigter, »utan att kasta skugga på vare sig Dues eller Sibberns personliga karakter.» — I Juli 1828 utnämndes Lövenskjold.

Samme dag Sandels erhöll afsked från riksståthållareplatsen och Platen utnämndes till hans efterträdare, tillkännagaf konungen i statsrådet sin afsigt att inom kort sammankalla ett urtima storthing. Såväl den i Stockholm vistande afdelningen af norska statsrådet som ock regeringen i Kristiania afstyrkte vördnadsfullt, men bestämdt detta beslut under anförande, att ingen egentlig anledning förefanns till en dylik åtgärd. Konungen vidhöll dock sin mening; den 8 Januari 1828 fattades definitivt beslut i frågan och den 29 i samme månad utsattes tiden för detta storthings sammanträde till den 16 April.

Konungens afsigter med detta steg torde hufvudsakligen låta hänföra sig till följande punkter: först och främst en önskan att en gång för alla slita den obehagliga tvisten om 17-Maj-festen, hvilken efter 4-November-uppträdet i Kristiania i konungens ögon fått en större och förhatligare betydelse än någonsin; dernäst en af riksrättsåtalet mot Collett särskildt framkallad åstundan att genom en ansvarighetslag, såväl för statsrådets och Höjeste-Rets ledamöter i hvad angår deras embetsutöfning, som ock för storthingets egne medlemmar i hvad de i denna sin egenskap kunna förbryta, få bragta till större reda och säkerhet de ömsesidiga konstitutionela garantierna, samt slutligen en ganska naturlig benägenhet att genom en i möjligaste måtto lysande parlamentarisk seger i Norge på samme gång utplåna minnet af de vid senaste storthing lidna nederlagen och minska intrycket af den nyss tilländabragta svenska statsrevisionens opposition, samt sålunda åter höja den kungliga myndigheten, förbereda sinnesstämningen och imponera på den snart i Sverige sammanträdande riks-

---

[1]) l. c., pag. 113.

dagen. Det troddes äfven att åtskilliga utländska magter yttrat en önskan att konungen måtte göra ett slut på de »demagogiska uppträdena» i Norge och den gensträfvighetsanda, som der höll på att utbilda sig[1]). — De flesta af dessa skäl voro imellertid, som man ser, af den art, att de ej lämpligen kunde offentligen vidröras; såsom enda synbara anledning fick således framstå önskvärdheten af att så snart som möjligt bringa till en lycklig lösning en del vigtiga lagfrågor, bland hvilka den nyssnämnda ansvarighetslagen intog en framstående plats. De öfriga voro: de från förra storthinget oss bekanta val- och värnepligtslagarne, ett förslag om ökadt anslag på ministerstaten samt ett med särskild anledning af den alltjemnt fortvarande, ekonomiskt betryckta ställningen i landet utarbetadt finansförslag, åsyftande att öka den representativa myntmassan.

Konungen beslöt att genom sin personliga närvaro söka bidraga till en god utgång af desse planer, och i afsigt att kunna »vidtaga sådana inom Sverige gällande beslut, som omständigheterna möjligen kunde kräfva,» anbefallde han en afdelning af svenska statsrådet att vara sig följaktig till Kristiania[2]).

---

[1]) Några hithörande drag må anföras! Under ett samtal ungefär vid denna tid (Maj 1828) yttrade kejsaren af Österrike till grefve C. G. Löwenhielm: »Nå, är konungens tålamod och fördragsamhet mot Norrmännen ändtligen slut? Vid ministerns svar, att sinnena sansat sig och gått konungens önskningar till mötes, inföll kejsaren: »Ja, det förtjente konungen ock; man är alltid stark, då man intet har att förebrå sig.» — Den berömde vetenskapsmannen, professor Christoffer Hansteen, skulle vid denna tid anträda sin bekanta forskningsresa till Siberien. Då konungen genom baron Palmstjerna lät hos kejsar Nikolaus anmäla hans önskan, svarade kejsaren med ett ironiskt leende: »Mycket gerna, om hans afsigt är att stadna der! I annat fall, begär af mig ingenting för edra Norrmän! De uppföra sig särdeles illa.» Då Palmstjerna genmälde, att det var konungen, som begärde denna ynnest för herr Hansteen, svarade kejsaren: »Det var en annan sak; honom vägrar jag intet; för att vara honom till behag, beviljar jag med nöje den begäran, ni framställt.» (April 1828.)

[2]) Desse voro: excellenserne Wetterstedt och Rosenblad samt statsrådet, friherre af Nordin; expeditionssekreteraren vid

Han anlände dock dit först några dagar (29 April) efter storthingets öppnande, hvilket egde rum den 21 April genom den nye riksståthållaren. Ur konungens tal anföra vi följande märkliga rader: »Min konungsliga pligt tillåter mig ej att antaga, hvad ej heller nationen antagit, att ett hvart storthing skulle kunna efter eget godtfinnande tillämpa grundlagen. Hvarken jag eller nationen kunna tillåta, att en i större eller mindre grad upplyst riksrätt, så som det kunde tyckas att man velat försöka, skulle kunna tillintetgöra de garantier, denne lag innehåller. De lagförslag, som nu skola eder föreläggas, befästa dessa garantier, från hvilka jag och min regering lika litet böra afvika, som vi böra tillåta andre en dylik afvikelse. Följen eder öfvertygelse vid granskningen af dessa förslag!»

Vid konungens ankomst till Kristiania bemärkte man genast en förändring i hans hållning gent emot Norrmännen. Den förekommande undfallenhetens, de forna smekningarnas tid var förbi: vid de stora mottagningarna räcktes icke mera den kungliga handen åt en och hvar; de gamla middagsbjudningarna i massa voro inställda, de förbindliga orden föllo sparsammare och en kallare, mera sluten hållning märktes alltför väl. Många dagar dröjde det dessutom ej, innan man erfor afgörande prof på hans afsigter. Den 5 Maj anmodade han storthingets president[1]) att jemte ett antal utsedde deputerade infinna sig hos honom för att mottaga ett meddelande. Han höll då ett tal fullt af lif och styrka; erinrade om alla de eftergifter, han gjort, om den hyllning, han egnat Norges politiska rättigheter; uppdrog en jemförelse mellan Norges när-

---

krigsexpeditionen Netzel medföljde såsom tillförordnad statssekreterare och sekreteraren vid samma expedition Kökeritz för att tjenstgöra vid protokollet. Grefve Rosenblad har efterlemnat en ganska utförlig, i Schinkelska samlingarna i afskrift förvarad, berättelse om tilldragelserna och besluten under denna tid. De ofvan särskildt utmärkta raderna äro ur denna berättelse hemtade, liksom ock i det följande flertalet af de uppgifter, för hvilka ingen annan källa åberopas.

[1]) Grefve Wedel-Jarlsberg beklädde denne plats under hela storthinget, liksom amtman Hagerup presidentplatsen i Lagthinget och sorenskriver Rambech den i Odelsthinget, »alle tre», skrifver Rosenblad, »upplyste och rättsinnade män».

varande ställning och dess belägenhet före 1814, och slutade omsider med att förklara, att de tre obehagligaste ögonblick, han öfverlefvat, voro: när han tvingades att bära vapen mot Frankrike, när han såg sig nödsakad att med väpnad hand inträuga i Norge för att bringa föreningen till verkställighet samt slutligen när han erfor storthingets beslut att som en nationalhögtid fira den 17 Maj. — Detta konungens tal blef i afskrift utdeladt och uppläst i storthinget, och två dagar senare utfärdades en allmän kungörelse, i hvilken uttryckligen förklarades, att konungen ogillade allt firande af nyssnämnde dag.

Storthinget valde ett utskott, som egde att öfverlägga med anledning af konungens meddelande, och beslöt[1]) på dess tillstyrkan att icke fira »den 17 nästkommande Maj» såsom orden lydde, samt att genom en adress underrätta konungen såväl om detta sitt beslut som ock om de skäl, hvilka hitintills föranledt firandet. Med anledning häraf höllos af konungen och svenska statsrådets ledamöter öfverläggningar, huruvida denna adress borde emottagas. Man var till en början böjd att neka detta, emedan svaret syntes innefatta en slags förklädd vederläggning af de i konungens kungörelse anförda skäl, och emedan det i öfrigt ej kunde anses vara med de konstitutionela formerna fullt öfverensstämmande att storthinget skulle skriftligen besvara hvad konungen muntligen och helt och hållet förtroligt tillkännagifvit. En öfverläggning härom hölls ock slutligen i norska statsrådet i närvaro af grefvarne Wetterstedt och Wedel-Jarlsberg. Norrmännen i allmänhet funno det vara högst betänkligt att vägra mottaga adressen och uttryckte sin farhåga att ett dylikt steg allenast skulle förbittra storthingets och folkets sinnen, helst konungen gemenligen ej förvägrade den ringaste af sine undersåtar ett tillfälle att till honom få aflemna ansökningar; det tillades, att adressen blefve lika fullt tryckt och skulle göra obehagligare intryck, om den ej mottoges. Man yttrade slutligen äfven, att svenska statsrådets ledamöter ansågos vara de, som gifvit

[1]) Under öfverläggningarna härom yttrade en bonde välment, att han, efter åhörandet af en förklaring så ädel, som den, konungen nyligen gjort, för sin del skulle anse såsom *kättare* en hvar, som vidare ville fira den 17 Maj.

konungen detta råd. Grefve Wetterstedt erkände detta fritt och öppet under förklarande, att sådant skett af helig pligt att vårda Kgl. Maj:ts anseende, hvilket alltid låge svenska statsrådet på det ömmaste om hjertat; men slutligen biträdde han dock Norrmännens mening att adressen borde mottagas, dock under följande vilkor:

1:o) att den ej öfverlemnades förr än efter den 17 Maj, till bevis att denne dags uteblifna firande härledde sig blott af hörsamhet mot konungens bud, men icke var en följd af storthingets förklaring;

2:o) att i tidningarne skulle införas ett meddelande, att storthinget icke festlighölle dagen och att det härom hos konungen gjort skriftlig underdånig anmälan: samt

3:o) att efter adressens öfverlemnande skulle jemte densamma såväl konungens svar, som hans ofvan omnämnda muntliga framställning i ett sammanhang offentliggöras. Då under öfverläggningen härom yppades, att adressen redan vore till tryckning aflemnad, blefvo, på yrkande af Wetterstedt, samtliga dessa exemplar genast indragna.

Om nyssnämnda beslut förenade sig samtlige närvarande, liksom de ock sedermera i allo gillades af de svenska statsråden, förnämligast af det skäl att konungens anseende nu var till fullo vårdadt och emedan den dittills okända upplysning nu lemnats, att den kungl. kungörelsen af den 7 Maj blifvit genom statssekreteraren Due storthinget officielt delgifven, hvilken omständighet kunnat gifva storthinget skälig anledning att med en svarsadress inkomma.

Den 17 Maj gick för sig i stillhet och lugn i Kristiania och öfver nästan hela riket; ty man kan knappast fästa något afseende vid några i Bergen och Kristiansund förefallna obetydliga tilldragelser. Konungens personliga närvaro bidrog onekligan i väsendtlig mån till denne segers vinnande, men kungörelsen af den 7 Maj blef ingalunda väl upptagen.

Det torde ej böra döljas för efterverlden, hvad vid tillfället endast dunkelt anades, att Eidsvoldsförfattningen den dagen hängde på ett hår. Konungen har sjelf aldrig för samlaren af dessa Minnen yttrat sig härom, men grefve Wetterstedt har derom berättat följande: »Om storthinget vägrat ef-

terkomma konungens uppmaning och med trots af densamma firat den 17 Maj, var konungens parti taget; han skulle hafva förklarat storthinget suspenderadt, och med detsamma förklarat sig återinträda i de rättigheter, Kielerfreden honom gifvit. Han skulle hafva förklarat storthinget, att det tillsvidare ej finge åtskiljas, emedan en ny författning skulle detsamma föreläggas, afsedd att sätta en gräns för den demokratiska yran. Den heliga alliansen begärde ej bättre. — Redan kl. 10 f. m. sagde dag var han klädd i uniform, och då han satte på sig värjan, yttrade han: »Gifve Gud, att jag i dag ej blir tvungen att draga den ur skidan!» — Ehuru ensam, utan en enda svensk soldat tvekade han ej. Det moraliska öfvertag, han egde, den militära disciplinens magt och fruktan för Sverige skulle gjort en statskupp här lättare och mindre farlig än Gustaf III:s år 1772. — Befallningar lågo imellertid färdiga att afgå till flere af de svenska gränsregementena att hålla sig marschfärdiga och till varfschefen i Göteborg att hålla i ordning en pontonbrygga för öfvergången af Svinesund. De förra afsändes aldrig, men den sistnämnda befallningen blef verkligen expedierad. Konungen hade dock tillfredsställelsen att se sinnena foga sig efter hans önskningar»[1]).

Ansvarighetslagen var af de kgl. propositionerna den vigtigaste. Hufvudafsigten dermed var, enligt Rosenblad, att erna en tydning af 17 § i Grundloven (om konungens rätt att utfärda provisoriska författningar i tull-, ekonomie- och polismål), öfverensstämmande med det sätt, hvarpå denna § blifvit förstådd, intill dess 1827 års storthing beslöt åtalet mot statsrådet Collett. Oppositionen[2]) var angelägen att förekomma en dylik lags antagande och framställde derföre genast den invändning, att den föreslagne lagen borde anses såsom en förklaring af Grundloven och således först kunde komma under behandling vid nästa ordinarie storthing. Ett förslag i detta syfte framställdes ock af kyrkoherden i Frederiksstad, Riddervold, men blef afslaget, dock med allenast en enda rösts öfver-

---

[1]) Anteckning i Schinkelska saml.

[2]) Såsom dess ledande män nämner Rosenblad: sorenskriver Borchsenius, vikarierande kapellanen Schultz från Throndhjem och pastor Riddervold från Frederiksstad.

vigt. — Det kungl. lagförslaget hänsköts såsom vanligt till förberedande behandling af ett utskott[1]), som ehuru det redan i April kunde börja sina öfverläggningar, dröjde med afgifvandet af sitt utlåtande ända till Juni månad. Utskottsbetänkandet innehöll dels flere tillägg, dels några ändringar. De förra bestodo hufvudsakligen i ett ytterligare uppräknande af fall, då ansvar borde drabba. Dervid var ur konungens synpunkt så mycket mindre något att påminna, som detta noggranna uppräknande af allt hvad som innebar öfverträdelse af Grundlovens bud endast desto klarare bevisade, att den vigtiga punkten: provisoriska författningars utfärdande, ej kunde dit hänföras, då en dylik händelse ej var i lagen upptagen. Af de föreslagna ändringarna ansågos deremot några betänkliga; så t. ex. § 13, i fråga om instruktion för regeringen i Norge, hvilken i sin nya form kunde sägas innebära en antydan, att konungen skulle vilja utfärda en mot Grundloven stridande instruktion; vidare den §, som handlade om bristande aktning i uttryck om konungen, dess ätt och utländska magter; samt uteslutandet af ordet *tydliga* vid talet om öfverträdelser af *Grundlovens föreskrift.* — Vid föredragning i odelsthinget blef detta betänkande uti ingen punkt ändradt efter konungens önskan, utan lagförslaget tvertom än ytterligare bragt i strid mot densamma; så t. ex. föreslogs nu, att ansvar skulle kunna åläggas en storthingsman endast i händelse han förginge sig mot konungens person, men ej då fråga vore om tronföljaren eller någon annan af det kungliga huset, eller utländska magter. — Då ärendet, sålunda förändradt, åter förekom i lagthinget, vägrade detta i alle nu anmärkte delar bifall till odelsthingets förslag och gick i det hufvudsakligaste in på konungens åsigter. Enligt Grundlovens stadgande skulle

---

[1]) Utskottet bestod af 9 ledamöter, under ordförandeskap af statsrådet Krohg. »Han bar», säger Rosenblad, »kappan på båda axlarna. Med konungen ville han väl icke stöta sig, såsom sökande Justitiarie-embetet i Throndhjems Stifts-overret; men deremot hyste han mycken fruktan för oppositionen af den orsak, att han visat efterlåtenhet vid det emot ett betydligt årligt arfvode honom uppdragna allmänna lagförslags utarbetande.»

frågan nu återgå till odelsthinget. Detta förenade sig i allo med lagthinget utom i frågan om ordet »Grundlovens *tydliga* föreskrift». En i odelsthinget föreslagen definition af detta ord hänsköts till utskottet; dess utlåtande, som afgafs efter några dagars förlopp, gick ut derpå, att ordet *tydliga* skulle på alla ställen uteslutas, men i stället en ny § tilläggas, som ledde till det med ordets insättande åsyftade ändamålet. Härom voro utskottets samtlige medlemmar ense, och man blef derföre mycket förvånad, då denna billiga jemkning afslogs i odelsthinget med 29 röster mot 28, och det så mycket omtvistade ordet sålunda förklarades böra utgå, utan att något annat till förtydligande insattes i dess ställe. Detta lärer hafva varit en tillställning af oppositionen, som trodde följden häraf skola blifva att hela lagförslaget komme att hänläggas, det vill säga afslås. Så hade ock otvifvelaktigt skett, derest lagthinget, såsom oppositionen föreställde sig, hade förblifvit vid sin förra mening; ty i så fall skulle ej allenast denna tvistefråga utan hela lagförslaget hafva underkastats det samfälda storthingets pröfning, och enär två tredjedelar af dess röster (inalles 78) erfordrades för upphäfvande af ett odelsthingets beslut och detta i förevarande fall grundade sig på 29 röster, var det en gifven sak att odelsthingets åsigt skulle hafva segrat. Men lagthinget, sammansatt af upplyste och välsinnade män, genomskådade lika med regeringen oppositionens afsigt, och hellre än att ansvarighetslagen skulle falla, frångick det sin förra åsigt och instämde med odelsthinget. Hela anslaget misslyckades sålunda. — Det var i sjelfva verket föga maktpåliggande, om ordet »tydliga» uteslöts eller bibehölls, enär ingen rättsinnig domare någonsin kan fälla till ansvar den, som möjligen misstagit sig om rätta meningen af en otydlig lag, hvarföre ock svenska statsrådet högeligen tillstyrkte konungen att utan betänkande antaga ansvarighetslagen med de af storthinget föreslagna ändringar och tillägg.

Den nye lagen innehöll hufvudsakligen, dels ett angifvande af de straffbestämmelser (embetets förlust, o. dyl.), som skulle drabba statsrådets medlemmar för öfverträdandet af vissa uppräknade grundlagsbud; dels straffbestämmelser (böter eller embetets förlust) för Höjeste Rets medlemmar i särskilda

fall, dels ock stadganden om böter från 100 till 1000 specier för storthingsmäns uraktlåtenhet att infinna sig vid thingets sammanträden, för uppsåtligt förhemligande af upplysningar, som bort i thinget meddelas, samt för åsidosättande af den vördnad, de äro skyldige konungen, hans ätt och främmande vänskapliga magter, o. s. v.[1]).

Dernäst i vigt af de behandlade lagförslagen torde böra ställas val-lagen, afsedd dels att förfullständiga, dels att förklara Grundlovens föreskrifter angående valen. Erfarenheten hade redan till fullo intygat behofvet af bestämda och likartade stadganden i denne punkt[2]). — De förteckningar öfver de valberättigade, som vid valen skulle följas, fördes nu flerstädes på ett synnerligen otillfredsställande sätt och voro ofta nog otillförlitliga; den praxis, som vid sjelfva valförrättningarna utbildat sig, behöfde också ganska väl en grundlig revision. Och den förklaring, hvaraf Norges Grundlov, tillfölje af de förhållanden, under hvilka han författades, mer än de fleste torde vara i behof, visar sig särskildt nödig i fråga om valväsendet, emedan i ingen del af denne lag dess författare mindre kunde lita till andra folks erfarenhet, då just desse regler för valrätt och valbarhet, valens verkställande o. dyl. ju äro de, som mest innerligt knyta sig till hvarje särskildt lands egendomliga sociala och ekonomiska förhållanden[3]). Det

---

[1]) Storth. Forh., Juni: 272—425: Lagthinget, 433—452.

[2]) Vi minnas, att förra storthinget utarbetat ett förslag till vallag, som blef regeringen tillstäldt med anmodan att deröfver inhemta myndigheternas utlåtande. Denna anmodan ansågs innebära en oformlighet och föranledde derföre ingen åtgärd; men en liknande granskning anordnades i och för ett på de förra förslagens grund af regeringen utarbetadt nytt lagförslag i ämnet. Den till granskningen ursprungligen anslagna tiden (till den 1 Oktober) måste på grund af urtima storthingets sammankallande inskränkas (till den 24 Februari) och af denna anledning medhanns ej från alle delar af landet insändandet af de infordrade upplysningarna; men de, som inkommit, visade tydligen behofvet af en ändring i det bestående.

[3]) Jmfr *L. K. Daa:* Om Reformer i Storthingsvalgene. Kr. 1847, pag. 5—7.

nu framlagda förslaget afsåg att afhjelpa dessa brister, men gjorde det i sjelfva verket, enligt sakkunnige mäns omdöme, endast i ringa mån; icke minst emedan denne lag kom för tidigt, innan man ännu hunnit samla den politiska erfarenhet, som ensam kunde tjena till grund för dylika föreskrifter[1]. — Äfven vid denna frågas behandling gjordes af Riddervold, ehuru fruktlöst, ett försök att få den del deraf, som innehåller stadganden för valsammankomsterna, betraktad såsom på sätt och vis en grundlagsfråga, och således ej fallande under ett urtima storthings domvärjo[2].

Den nu ånyo framlagde värnepligtslagen rönte samma öde som vid föregående storthing; dess behandling medhanns ej. Konungen hade redan i den skrifvelse, som åtföljde lagförslagets öfversändande, antydt möjligheten häraf och derföre på förhand och med särskild hänsyn till den politiska ställningens fasthet förklarat, att faran af ett uppskof ej vore synnerligen stor[3].

Till afhjelpande af den penningförlägenhet, som särskildt för en del näringsidkare (t. ex. sågverksegare) vid bristande afsättning för deras tillverkningar yppat sig och i synnerhet visat sig derutinnan, att banken och dess afdelningar med den nuvarande sedelmassan omöjligen kunde tillfredsställa det stora antalet lånesökande, framställdes af regeringen flere alternativa förslag. Storthinget antog af dessa ett, som gick ut på upptagandet för norska statskassans räkning af ett utländskt lån af 300,000 specier silfver[4] mot högst 5¼ % på det verkli-

---

[1] Den af oss ofvan anförde författaren yttrade ock i detta ämne såsom ledamot af utskottet för fullmagternas granskning vid 1845 års storthing: »Jag har kommit till den bestämda öfvertygelse, att nu gällande lagar om valväsendet äro dels så obestämde, dels så bristfällige, att det mindre må väcka förundran att misstag ske och att uppsåtliga missbruk kunna inträffa, än att detta icke långt oftare är tillfället.»

[2] Storth. Forh., Juni 144—271; Lagth., Juni 427 ff.

[3] Storth. Forh., April 104 ff. Frågan afgjordes dock först år 1839.

[4] Konungen hade föreslagit 500,000 sp. I anledning af storthingets beslut förklarar han sig vara oviss, huruvida den

gen inflytande beloppet och mot säkerhet i tullumgälderna, näst efter den i dessa medel redan åt andre lånegifvare meddelade införsel. — Detta lån antogs skola, efter afdrag af alle omkostnader, inbringa omkring 200,000 specier, hvilke med undantag af 100,000 sp. skulle öfverlemnas till banken, mot det att statskassan för beloppet erhölle bankaktier. Banken skulle sedan utfärda sedlar till dubbla beloppet af den sålunda influtna summan och af desse låna statskassan 150,000 sp. mot 4 % årlig ränta, som halfårsvis på förhand erlades. Återstoden skulle af banken på vanligt sätt utlånas; af de 150,000 specier i sedlar, som från banken erhållits, och de ofvannämnde 100,000 sp. i silfver, som af statslånet reserverats, skulle för statskassans räkning upprättas en diskontinrättning, hufvudsakligen afsedd för näringarnas understödjande[1]).

Förra storthinget hade, såsom vi erinra oss, vägrat att tillmötesgå konungens önskningar i fråga om ökadt anslag för ministerstaten. Den utförligare utredning, som i konungens meddelande i anledning af nyssnämnda beslut bebådats, meddelades nu och i sammanhang dermed föreslogs, att Norges bidrag till ministerfonden måtte framdeles utgå med 40,000 specier i silfver och anslaget till konvojkassan höjas till 35,000 specier i sedlar. — Storthinget fogade sig ej i allo efter konungens önskan, men var dock betydligt frikostigare nu än förra året. Det förstnämnda anslaget bestämdes till 40,000 sp.-sedlar, det senare till 30,000 sp.-sedlar, således i allt en förhöjning af 20,000 sp., som af statskassans möjliga öfverskott skulle utredas. Med anledning af dessa beslut skedde till storthinget, omedelbart före dess upplösning, den 8 Juli, ett kungligt meddelande af hufvudsakligt innehåll, att de beviljade summorna ej voro tillräckliga, hvadan det blefve Kgl. Maj:ts pligt att på lämpligt sätt sörja för betäckandet af den brist, som komme att uppstå[2]).

Storthinget upplöstes af konungen personligen. Hans tal

---

mindre summan skulle kunna räcka till, hvilket han dock med nöje skulle se. Storth. Forh., Juli 136.

[1]) Storth. Forh., Juni 50—134.

[2]) Storth. Forh., Juni 7—49; Juli 138 ff.

utvisar i det hela belåtenhet med de vunna resultaten. Enligt sin uppfattning hade han visserligen ej heller så orätt, då han efter återkomsten till Stockholm »udbredte sig over, hvad der nu lykkeligen var udrættet»; — men, tillägger Vogt, antingen var detta en påtagen rol, afsedd att blända, eller var han sjelf förblindad[1]. Något godt var onekligen vunnet; den feberaktiga oron i sinnena var försvunnen, — men nästa 17 Maj skulle åter framkalla den. — Den framgång, konungen rönt, tillskrifver Rosenblad förnämligast hans af de svenske rådgifvarne lifligt understödda beslut att ej, såsom tillförene, inlåta sig på eftergifter. »Af norska statsrådet», tillägger den svenske statsmannen, »utmärkte sig endast statsrådet Holst genom berömligt nit. De andre, ehuru välmenande, egde antingen icke någon inflytelse eller vågade icke bruka den.»

---

[1]) l. c., pag. 113.

BILAGOR.

N:o 1.

Protokoll öfver Kammarärende, hållet inför H. M. Konungen uti statsrådet på Stockholms slott den 22/1 1822.

Närvarande: H. exc. just.-statsmin. hr grefve Gyllenborg.
H. exc. statsmin. för utrikes ärenden hr grefve v. Engeström.
D. exc. rikets herrar,
Statsråden hr grefve Rosenblad.
hr grefve Fleming.
Hofkansleren hr grefve af Wetterstedt.
Statsråden hr grefve Cederström.
hr grefve Skjöldebrand.
hr grefve Mörner.
T. f. justitiekansl:, revisionssekr. Bergenschöld.
T. f. statssekr., förste exped.-sekr. Danckwardt.

H. exc. hofkansl. hr grefve af Wetterstedt uppläste i underdånighet följande:

Hos Ed. K. M:t får jag i underdånighet anmäla, att jag, i stöd af 4 § 8 mom. Tryckfrihetsförordningen, d. 16 sistl. funnit mig föranlåten tillsvidare inställa allt utgifvande af det från Georg Scheutz' boktryckeri här i staden utkommande tidningsbladet Argus.

Med den omfattning, hvarmed detta blad, allt ifrån sin första början, sökt att uppfylla de af redaktionen så ofta åberopade *publicitetens fordringar*, som under särskilda former och nye titlar sträckte sig från de slutne sällskapskretsarne till pröfningen af de vigtigaste allmänna åligganden, torde det i Tryckfrihetslagen för indragningen af ett Dagblad bestämda vilkor af *fortfarande smädeligt*, icke för mig, såsom nu påkallad att deraf göra en tillämpning, medföra någon annan svårighet än valets. Inför Ed.

K. M:t är jag likväl skyldig att närmare utveckla denna min uppfattade öfvertygelse och att vid en qvalifikation, som påkallar en i lagarne förvarad magt, fästa ett begrepp, mera bestämdt än möjligheten af dess vidsträckta tydning synes innebära. Jag har trott, och längre än till denna tro har jag vid utöfningen af mitt embete icke kunnat komma, och mera fordrar ej heller lagens klara bokstaf, efter hvilken jag handlar, att för smädligt bör anses allt hvad som vid granskning af sak öfvergår till person, allt hvad som orätt eller osannfärdigt uppgifves, och sedermera, efter vunnen upplysning, icke återtages och rättas, och slutligen allt hvad som förstoras till verkningar jemförelsevis mot den äfven rättvisliga grund, hvarpå de första anmärkningarna byggas. Så har jag länge bedömt den af dagbladet Argus yppade och kungjorda samhällsmagt öfver opinionen, hvars grundläggare och tolkare redaktionen öppet förklarat sig att vilja blifva.

Utan farhåga för dess domslut hoppades jag, med noggrann kännedom af Ed. M:ts upplysta och liberala tänkesätt, att genom fördragsamhet å min sida småningom se redaktionen återförd inom de gränser, som en sansad granskningsrätt bör föreskrifva en medborgare, utan att han derföre behöfver eftergifva hvarken styrkan i sina anmärkningar eller begreppet om sin egen sjelfständighet. Med den fullkomliga öfvertygelse, att i en konstitutionel stat ingen ansvarig embetsman kan eller bör för sina offentliga handlingar söka skydd mot den allmänna granskningen hos den konungsliga magt, som för det helas bestånd är omgjordad med denna heliga egenskap att endast genom sina organer kunna fela, hoppades jag, att våra sig så kallande publicister, så ifrige för det konstitutionela regeringssättets helgd, så teoretiske i uppdragningen af dess gränslinier, skulle veta skilja den ansvariga personen från regeringen, liksom den anmärkta saken från personen. Först genom iakttagande af dessa vilkor trodde jag att klandraren skulle förädlas till granskare, då motsatsen åter för honom inom libelleriernas område.

Mitt hopp har i anseende till dagbladet Argus icke blifvit uppfyldt. Jag har sett dess två redaktörer (1821 n:o 53) öppet yttra den förväntan, att genom *deras bemödanden* svenska nationen *icke blindt skall lita på konungs och ständers omsorg,* — liksom något säkrare stöd kan eller bör finnas för dess beräkningar

och förtroende; jag har sett i en af redaktion sig tillegnad skrift och för hvilken den, enligt lagen, ensamt ansvarar (n:ris 55 och 56), på ett tidningsblads uppgift tagas för afgjordt, att den personliga säkerheten blifvit *kränkt* emot *tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande*; samt *Sveriges* närvarande representation, ytterligare befästad vid 1809 års riksdag, stämplad som *ett revolutionsknep*, *att göra revolutionen kraftlös* — liksom *revolutionens egenteliga folk*, hvilket påstås vid riksdagskallelsen ej hafva varit *rådfrågadt*, kunde tilltro sig att med svärdet omskapa hvad i 3 århundraden af svenska folkets fullmägtige varit erkändt och utöfvadt. Jag har sett (n:o 69) en Ed. M:ts aktningsvärde embetsman, för en allmän reflexion emot de sig så kallande publicisterne, som på sin höjd kunnat påkalla ett lika allmänt svar, ställas i bredd, såsom *angifvare*, med en inför lagen öfverbevist äreskändare. Jag har vid flere tillfällen sett nyheter framkastas, dem redaktionen, upplyst om sin villfarelse, antingen med svårighet eller icke fullständigt återtagit och rättat, likasom den befarade, att ett erkännande af sanningen skulle inför allmänheten försvaga begreppet om ofelbarheten af dess källor och kunskapande förmåga; jag har slutligen sett en i 2 nummer (n:ris 3 och 4 för i år) sönderstyckad granskning af en för 11 år sedan vidtagen åtgärd, först inskränka sig till den embetsman, hvars namn dermed var förbundet, och som gjort allt hvad af honom kunnat bero, för att förekomma någon offentlig åtgärd deremot, öfvergå (uti n:o 5 för den 16 sistl.) till reflexioner, förnärmliga mot riksens ständers beslut vid 1812 års riksdag, — som icke synes ega, utom i den vidsträckta tadlingsplan, redaktionen uppfattat, den ringaste gemenskap med det ifrågavarande cirkuläret, ledande till en sammanföring af dermed lika skiljaktiga ämnen, såsom generaladjutantens för arméen föreskrifter i afseende på öfverbefälet samt konsistorii i Kalmar i afseende på presterskapet; allt med den tydligen uppenbarade afsigt att bevisa regeringens påstådda *behof* af det så kallade *officiela spioneriet*, som genom dess öppna egenskap och de lagliga auktoriteter, hvilka till underrättelsers meddelande anlitas, borde frånkännas denna otillbörliga benämning och hos en, sitt fädernesland redligt tillgifven medborgare, åtminstone vid närmare eftersinnande förjaga alla ogrundade farhågor, och ej blifva en signal att utan eld

ringa i stormklockan. Så har likväl redaktionen af dagbladet Argus trott sig ensamt böra gå tillväga, och ehuru den nödgats erkänna att *intet ondt skett* af den anbefallda åtgärden, har den likväl stämplat densamma till den grad af laglöshet och förtryck, att den säges *aldrig af våra mest despotiska förra styrelser hafva varit försökt.*

I ett sådant förhållande har jag ansett min pligt fordra att se bladet ur en högre och allmännare åsigt, ej mera inskränkt till den ansvarige embetsman, som först var i fråga, och till den handling, som utgjorde första föremålet för granskningen.

Det är äfven af denna anledning, som, jemte underdånig anmälan om den af mig verkställda indragningen af bladet, jag i den ordning, Tryckfrihetslagen föreskrifver, afvaktar E. K. M:ts nådiga beslut om upphäfvande eller gillande deraf.

Tillförordnade just.-kansleren, äfvensom statsrådets öfrige nu närvarande ledamöter tillstyrkte i underdånighet, ur de i H. Exc. Herr gr. af Wetterstedts ofvanstående yttrande upptagna skäl, nådigt gillande af dess åtgärd, och att fortsättningen af den ifrågavarande tidningen icke vidare måtte i nåder tillåtas.

K. M:t täcktes i nåder yttra:

På de af Herr hofkansleren anförde grunder gillar jag den af honom vidtagna åtgärd att tillsvidare inställa allt utgifvande af tidningen Argus, och förordnar härmedelst, att indragningen af detta dagblad må fortfara.

Jag begagnar derjemte detta tillfälle för att yttra mina tankar öfver de rapporter från landshöfdingarne till statsministern för utrikes ärendena, å hvilka man nu velat kalla nationens uppmärksamhet och farhågor. I kännen, M. Hrr, anledningen till dessa skrifvelser. Då det första behofvet, liksom den första skyldigheten för hvarje regering, och framför allt för den, som genom en stor nationel brytning blifvit upprättad, är att utan uppehåll blifva upplyst om hvad som inom dess område sig tilldrager, föreslog jag åt den aflidne konungen, kort efter min ankomst till Sverige, den nu ifrågavarande anstalten. Emedan både H. M:t och jag, i anseende till de ärendens natur, som utgöra statsministerns för utrikes ärenden befattning, befunno oss i nästan dagliga förhållanden med honom, och derjemte nödvändigheten insågs, att upplysa Europa öfver de falska rykten, som utspriddes

om Sverige, och dem jag öfverallt under min hitresa inhemtade, tillät H. M:t, att dessa rapporter finge ställas till bemälte statsminister. Det derigenom uppkomna hastigare meddelande till regenten satte honom i tillfälle att utan upppskof upplysas om sådana tilldragelser, som kunde förtjena hans uppmärksamhet och om antingen dessa eller behofvet i någon provins fordrade vidtagandet af en styrelseåtgärd, flyttades rapporten, som dertill hade gifvit anledning och som då upphörde att anses för en enkel underrättelse, emedan den borde tjena till grund för ett beslut, genast från statsministerns för utrikes ärenden bureau till den statssekreterares expedition, till hvars handläggning målet hörde, för att följa alla de i grundlagen föreskrifna former. För öfrigt lemnade dessa rapporter statsministern för utrikes ärenden nödiga materialier att upplysa våra beskickningar hos främmande magter om rikets inre ställning och derigenom utplåna de mindre förmånliga intryck, som fienderne af vårt lugn och sällhet sökte att väcka emot oss och hvaraf vi sett flerfaldiga exempel. En verksam omvårdnad i detta afseende är af politiken i lika mått föreskrifven, som af rikets sjelfständighet och ära.

Detta för *formen* af ifrågavarande rapporter.

Hvad *innehållet* angår, så är det mig icke oväntadt att, då de bästa afsigter kunna misskännas, man äfven skulle vilja svärta dem, som stå i förening med denna anbefallda åtgärd. Nationen har bedömt dessa afsigter; hon ser gerna, att regenten må känna hennes tänkesätt och icke några spridde individers. Om allmänheten yttrar någon önskan i afseende på en styrelseåtgärd, så bör en faderlig och lagbunden regering derom blifva underrättad, för att antingen afhjelpa ett verkligt ondt, om det står i dess förmåga, eller undanrödja orsaken till rättmätiga klagomål, eller komma olyckan till understöd, eller använda verktygen för sin magt att upplysa irriga begrepp, att skingra ogrundade farhågor och att från styrelsen aflägsna förebråelser för ett ondt, hvars orsak man, af okunnighet eller elak vilja, kunde försöka att henne tillskrifva.

För att likväl hinna detta lyckliga ändamål, bör man känna hvad medborgarne i allmänhet tänka, hvilket är något helt annat än att söka intränga i den eller den enskilde medborgarens tänkesätt. Det är detta senare, som är ovärdigt en konstitutionel

regering. Lagen är färdig att hejda öfverträdelser eller att skydda rättigheter å individernes sida. Det tillhör hennes tolkare att göra hennes värdighet gällande och att upprätthålla kraften af dess bud. Men då en konstitutionel konung genom de offentliga organen af sin verkställande magt (liksom förhållandet är med ifrågavarande rapporter) begär att blifva underrättad om hvad inom det land, hvars styrelse är honom anförtrodd, sig tilldrager, samt om hvad dess folk offentligen yttrar och önskar; då är han, i denna begäran, endast vägledd af en faderlig känsla af välvilja och omvårdnad. Också veten I, M. Hrr, att i alla dessa rapporter ingen individs namn blifvit på annat sätt omnämndt, än för att på honom kalla vare sig konungens tillfredsställelse eller välvilja. För att endast anföra ett exempel ibland hundrade, kunde jag påminna Eder, M. Hrr, att jag visserligen med mycken noggrannhet efterfrågat tillvarelsen, ändamålet och utgreningarna af den sig kallande Läsaresekten i norra provinserna, men att jag icke begärt att få veta någon enda individs namn, som i denna sak är invecklad, öfverlemnande denna efterfrågan åt vederbörande auktoriteter.

Sedan jag dessutom lemnat en ny borgen på de ifrågavarande rapporternas oskyldiga natur, medelst befallning att afskrifter deraf borde af landshöfdingarne till statssekreteraren för inrikes civilärendena insändas, tror jag mig hafva gjort allt för att förena hvad ett nyttigt ändamål och äfven de mest ömtåliga farhågor kunna kräfva. Och jag förklarar derföre på alla här ofvan anförda skäl, att den ifrågavarande åtgärden må, såsom den ifrån 1810 blifvit verkställd och utöfvad, allt vidare fortfara.

Jag förenar dermed uttrycket af min tillfredsställelse öfver det sätt, hvarmed Hr gr. v. Engeström uppfyllt det honom i afseende på ifrågavarande rapporter gifna uppdrag, äfvensom öfver det nit och den skyndsamhet, hvarmed han låtit dem komma till regeringens kunskap, och derigenom kallat antingen min eller vederbörandes uppmärksamhet på vigtiga ämnen, samt upplyst våra utländska beskickningar öfver Sveriges verkliga ställning.

In fidem Protocolli.

A. G. Westberg.

Expedieras.

Stockholms Slott den 29 Januari 1822.

CARL JOHAN.

Fr. Gyllenborg.

M. Rosenblad.	Claes Fleming.	G. af Wetterstedt.
R. Cederström.	A. F. Skjöldebrand.	A. G. Mörner.

Till förklaring af hvad konungen ofvan yttrat om Läsarne torde böra fogas, att frågan om dem några dagar förnt (den $\frac{9}{1}$) varit föremål för öfverläggningar vid ett då hållet statsråd i justitie-ärenden.

N:o 2.

Bryggerska Målet.

Nedanstående anteckningar om det s. k. Brygger'ska målet meddelas ej derföre, att vi åt denna fråga tillerkänna någon — ens den ringaste — historiska betydenhet, utan endast emedan den är ett curiosum, som ej gerna kan förbigås i minnesanteckningar öfver detta tidehvarf.

En afton i Februari 1821 anmälde tillförordnade öfverståthållaren, friherre D. Edelcreutz för konungen, att en person vid namn Brygger blifvit under bevakning öfverskickad från Gotland, emedan han gjort sådana angifvelser, som påkallade en ransakning i hufvudstaden. Åtskilliga förnäma personer voro nemligen af honom anklagade för delaktighet i en anläggning, som föregafs hafva haft till syfte att återföra den förvisade dynastien på tronen. Det var i synnerhet de från längre tid tillbaka kände eller misstänkte anhängarne af den fördrifna konungaätten, som figurerade i dessa angifvelser, — grefvarne De la Gardie, Stenbock, Rosen, Toll, Ugglas, m. fl. De tvenne sistnämnde voro väl redan döde, men man väntade sig märkvärdiga uppgifter om deras planer; ty kärnpunkten i den Bryggerska angifvelsen angick ingenting mindre än en mot konungens person rigtad förgiftnings-

plan. Brygger togs i förhör hos öfverståthållaren, blef inmanad i häkte, och målets handläggning öfverlemnades åt Svea hofrätt.

Efter frånskiljande af den mängd biomständigheter, med hvilka de voro utstofferade, innehöllo Bryggers uppgifter hufvudsakligen följande. Han uppgaf sig vara född år 1788 (eller 1783?[1]) på Gotland; vid 20 års ålder hade han blifvit färgaregesäll och såsom sådan företagit flere resor till Stockholm, der han befann sig år 1809 vid revolutionstiden. Genom dåvarande kronprinsens lärare Leroi hade han kort före den 13:de Mars underrättat konungen om den fara, som hotade honom; Gustaf Adolph hade ej velat sätta någon tro dertill, men af välbehag öfver Bryggers tillgifvenhet lofvat honom anställning såsom fänrik vid Engelbrecht'ska regementet; hvilket löfte dock tillintetgjorts af de följande tilldragelserna. Sedan hade han vistats ömsom i Stockholm, ömsom på Gotland, till dess han år 1810 om sommaren blef af öfverstekammarjunkaren, grefve Måns Stenbock anmodad att till London öfverföra ett bref till Gustaf Adolph; han begaf sig åstad, men förvägrades vid ankomsten till London att stiga i land och skref derföre till f. d. konungen om sitt ärende. Detta bref öppnades och följden blef, att Bryggers papper undersöktes; man fann brefvet till Gustaf Adolph, hvilket man lofvade framföra till sin bestämmelse, men Brygger sjelf antyddes att återvända till Sverige.

Han återkom på ett Engelskt skepp till Vingasand, der han togs ombord på amiralskeppet The Victory; han hade der samtal med Amiral Saumarez, som sade sig vara underkunnig om föremålet för Bryggers resa och gilla dess syftemål. Derifrån sändes han till Skåne med bref till Toll och De la Gardie, hvilka herrar mottogo honom mycket vänligt. Han uppgaf jemväl att flere andre svenske herrar underhöllo en flitig brefvexling med engelska flottan. Bland desse nämndes särskildt landshöfdingen i Göteborg grefve Axel v. Rosen, som i Augusti år 1811 skulle hafva haft flere hemliga möten med Gustaf Adolph i en fiskarkoja på Varholmen i Göteborgs skärgård. F. d. konungen hade varit åtföljd af 2 engelske officerare; Brygger hade sjelf varit närvarande och sett konungen klädd i brun syrtut, hvit väst och grå pantalonger.

[1]) Jemför sista noten. Bryggers bekännelser refereras i Argus 1821, N:o 13 o. f.

Gustaf Adolph hade sjelf talat några ord med Brygger, tackat honom för hans visade nit, gifvit honom något penningar och lofvat belöning, om han ville fortfarande tjena hans sak. Om Toll hade de engelske officerarne yttrat, att deras regering åt honom öppnat stora tillgångar för befordrandet af Gustaf Adolphs planer; att h. exc. vore en slug man, och att om han misslyckades i sina planer för Gustaf Adolph, egde han en rik reträtt sig tillförsäkrad i England; en engelsk fregatt hölls också i beredskap för hans räkning i händelse af behof.

Vid tiden för bond-upproret i Skåne hade, enligt Bryggers uppgift, Gustaf Adolph vistats på en engelsk fregatt på Rivefjord i 4 till 5 veckors tid, men så snart upproret blifvit qväfdt, hade Gustaf Adolph afseglat till Helgoland, allt på samme fregatt. Grefve Rosen skulle förtrott Brygger Engelsmännens afsigt att återgifva thronen åt Gustaf Adolph, och yttrat sitt hopp att detta skulle lyckas.

Under loppet af år 1812 hade Brygger begifvit sig till Riga i hopp att der träffa Gustaf Adolph; återkom med oförrättadt ärende; afreste derpå till Göteborg och vidare till England, der han påstod sig hafva erhållit plats såsom kornett vid ett husarregemente. Om våren 1814 tog han afsked, och begaf sig öfver Helgoland till Lübeck, der han sammanträffade med den från kriget i Tyskland återvändande svenske hären. Herr kornetten blef då antagen såsom betjent hos majoren, baron Carl Koskull, åtföljde honom till Stockholm och blef på hans anbefallning antagen såsom kock eller hofmästare hos baronens syster, grefvinnan Brahe. I denna sin egenskap var det, som han föregaf sig hafva erhållit uppdrag af drottning Fredrika att bibringa kronprinsen Carl Johan gift. Flere gånger vid kronprinsens besök i Brahe'ska huset försäkrade han sig hafva haft giftet i sin hand färdigt att blandas i det gröna thé med punch, som var kronprinsens älskningsdryck, men hejdad af en inre skräck hade han åter stoppat det i sin västficka[1]).

---

[1]) Här torde vara rätta platsen att meddela en i Schinkel'ska saml. förvarad anteckning, hvars innehåll helt visst i mycket ej låter förena sig med de ofvan meddelade, på Bryggers egen bekännelse grundade uppgifterna. Förf. förmår ej sammanjemka de stridiga uppgifterna till ett helt, men anser sig ej heller berättigad att undertrycka nedanstående anteckning.

Vi afbryta för ett ögonblick sammandraget af Bryggers berättelse, för att meddela följande anmärkning. Det vill af flere anledningar synas klart, att Brygger först varit en slags spion för den afsatta konungafamiljen, men att han sedan åtagit sig en dubbel rôle och tjenat den nya dynastien, samt att han för öfrigt ljugit grundligt för båda parterne och tagit bådas penningar i vederlag för sina dikter och angifvelser. Öfverståthållaren hade vid undersökningens början i hofrätten lofvat Brygger, att de resor, han från och med år 1815 företagit utom riket, icke skulle blifva föremål för domstolens undersökning, hvilket tyckes antyda, att han då egt något uppdrag för svenska myndigheters räkning. Såsom stöd för detta antagande böra vi ock nämna, att han under åren 1816—1818 uppvaktade Carl Johan med flere bref, af hvilka här nedan meddelas ett.[1] På så sätt blir

---

En afton i November månad år 1812 tillkallade kronprinsen en af sina adjutanter vid namn Pantzarhjelm och yttrade till honom: »Hör på, min käre Pantzarhjelm; i morgon afreser härifrån till Tyskland en man vid namn Brygger. Han tager genaste vägen öfver Linköping och Helsingborg, och ämnar ifrån sistnämnda stad begifva sig öfver till Danmark. Han förer med sig en liten låda af denna storlek (här uppvisades ett stycke papper). Följ honom oförmärkt ända till dess han stiger i båten, men vidtag mått och steg för att då arrestera honom; tag lådan och undersök noga hans kläder för att se, om han har flere papper med sig.» Pantzarhjelm utförde sitt uppdrag till punkt och pricka; fick i Helsingborg två husarer ställde till sitt förfogande, och häktade Brygger just som han med sitt skrin under armen var färdig att stiga i båten. Man frågade honom, om han hade penningar i lådan. På hans jakande svar försäkrade man honom att han skulle få behålla dem — (ett belopp af 40 dukater). Lådan måste han lemna ifrån sig, sedan han förgäfves sökt öppna en hemlig fjäder deri. Lådan med alla papperen öfversändes till Stockholm med kurir; den troddes innehålla brefvexling mellan drottning Fredrika och Gustavianerne i Sverige. Anteckning i Schinkelska Saml. efter Pantzarhjelms muntliga uppgifter.

[1] Sire! Je souhaite de retourner dans ma patrie et d'avoir la grace de vous parler personellement ayant a decouvrir a Votre Majesté quelques choses d'importance.

Ne doutant pas que Votre Majesté accordera ma sollicitation de me donner la permission de retourner en Suède; j'ose Vous prier de me faire communiquer la resolution par le Comte de Steinbock, chambellan premier de Votre Majesté si vite, qu'il est possible. J'ai addressé deja deux lettres a Votre Majesté, mais n'ayant reçu de resolution, je crois, que ces lettres sont perdues.

Dans le plus profond respect je suis Votre Majesté

très humble et obeissant

Darmstadt le 30 Octobre 1818.

Nils Brygger.

(Original i Schinkelska Saml.) För den egendomliga formens skull har man låtit dessa rader qvarstå utan öfversättning.

ock klart, huru vi år 1815 kunna finna den från Brahe'ska huset afvisade Brygger försedd med tillräcklig reskassa och stadd på väg först till Hamburg och sedan längre in till Tyskland.

Han begaf sig öfver Carlsruhe till Schaffhausen, samt vidare till Frankfurt och Darmstadt; allt i närheten af Gustaf Adolph och badiska familjen. Han erkände sig hafva besökt Gustaf Adolph flere gånger liksom ock f. d. drottningen, som år 1816 vistades hos sin morbror, storhertigen af Hessen-Darmstadt. Han sade sig äfven hafva sammanträffat med henne i Mannheim, Carlsbad och på slottet Rohrbach nära Heidelberg samt i Lausanne under åren 1817 och 1818. Ännu år 1820 hade han flere gånger besökt såväl drottning Fredrika som f. d. konungen, men hade sistnämnda år återvändt till Gotland. Här blef han såsom misstänkt kallad till förhör inför landshöfdingen Jacob Cederström och gjorde då sådana angifvelser, att denne ansåg sig böra skicka honom till Stockholm.

Under fortgången af de med honom i närvaro af t. f. öfverståthållaren och af justitiekansleren Bergenschöld anställda förhören var allmänhetens uppmärksamhet på det högsta spänd och tidningarne gjorde de besynnerligaste uppkok på Bryggers berättelser om resor, äfventyr och uppdrag med afseende å förra kungliga familjen; alltsammans utspunnet i en massa dels verkliga, dels diktade detaljer, som skulle göra romanen mera sannolik och interessant. Hofrättens digra protokoll äro späckade med tusentals små-omständigheter, af hvilka det vill synas som hade den listige bedragaren varit ganska underkunnig om en hel hop intriger, som spelats; och vid sidan häraf visar det sig mer än väl, att han var lika fullärd i konsten att dikta, som oförskämd i sättet att beljuga och beskrifva personer, både dem han sett och icke sett.

Hans angifvelser väckte imellertid till en början äfven å högste ort mycken uppmärksamhet; grefve Rosen kallades till Stockholm att förklara sig; grefve Jacob de la Gardie inställde sig äfven[1]); öfverste Toll, fältmarskalkens brorson, begärde att sträng undersökning måtte ske för att ådagalägga

---

[1]) I De la Gardieska arkivet (XIX: 233) meddelas den af grefve De la Gardie i denna anledning till justitiekanslersembetet ingifna skrift.

farbrodrens oskuld; endast grefve Stenbock begärde ingen undersökning[1]).

Af statsrådsprotokollet för justitieärenden af den 1 Februari 1821 inhemtas, att Brygger angifvit sig hafva af f. d. drottningen erhållit ett uppdrag, rigtadt mot Carl Johans person[2]). Hvad beträffar angifvelserna mot landshöfdingen grefve Rosen och dess föregifna sammanträden med Gustaf Adolph på en ö i Göteborgs skärgård, så uppgaf grefve Rosen, att han på befallning år 1811 haft trägen brefvexling med engelska flottan och äfven samma år varit två gånger ombord der, den förre gången för att bilägga ett missförstånd, den andre med anledning af tilltänkta fredsunderhandlingar; på Varholmen hade han aldrig varit, ej heller hade han vid denne tidpunkt sett Gustaf Adolph eller från honom eller drottningen mottagit något bref. Grefve Rosen bevisade med företeende af originalbref från Gustaf Adolph till Carl XIII, till enkedrottning Sofia Magdalena och till konungen af Danmark[3]), att angifvelsen var en uppenbar lögn, enär f. d. konungen aldrig varit ombord på denna engelska flotta utanför Göteborg. Han inlemnade ock ett intyg af engelske kaptenen G. Stuart af innehåll, att Gustaf Adolph stigit ombord på skeppet Horatio i Mars år 1811 och derstädes oafbrutet vistats till sin landstigning på Helgoland den 12 Maj; likaledes intyg från öfverrätten i Gottorp och magistraten i Tönningen, att Gustaf Adolph ditkommit den 4 Juli och oafbrutet derstädes uppehållit

---

[1]) Bearbetaren af dessa samlingar, som haft tillfälle att på Thorsjö noggrannt undersöka det Stenbock'ska arkivet (numera införlifvadt med öfverstekammarjunkaren frih. Carl Jedvard Bondes rika samlingar på Eriksberg i Södermanland), kan intyga, att bland mängden af bref och handlingar rörande grefve Måns Stenbock ingenting finnes, som i ringaste mån häntyder på medvetenhet eller delaktighet i planer, sådane som de af Brygger omtalade.

[2]) Allt hvad konung Carl Johan meddelat samlaren af dessa Minnen rörande Bryggerska saken inskränker sig till nämnda statsrådsprotokoll, hvaruti säges: »att Brygger förklarat sig hafva af f. d. drottning Fredrika erhållit ett uppdrag, rigtadt mot dåvarande kronprinsens person, men att H. M:t ansåg, det man ej borde tillåta någon undersökning härom, såsom stridande mot den vördnad, man är skyldig såväl regerande ätter, som ätter, hvilka upphört att regera.»

[3]) Dessa bref finnas förvarade i Engeström'ska manuskriptsamlingen, hvarifrån de lånades och uppvisades vid hofrätten. Jmfr ock för denne punkt Schinkel-Bergmans Minnen. VI: 70 ff.; VI: 294 ff.

sig ända till den 7 September, då han reste till Altona och vidare till södra Tyskland, o. s. v.

Allt hvad Brygger sagt om grefve Jacob de la Gardie återkallade han; och då Toll och Ugglas voro döde, tilläts ingen undersökning om angifvelserna emot dem. Alldenstund nu Brygger falskeligen angifvit grefve Rosen för högförräderi och anklagat grefve De la Gardie för delaktighet deruti; enär han vidare erkänt sig hafva, efter utfärdandet af 1812 års förbud, haft gemenskap med förra kungliga familjen, dömdes han att mista äran, undergå 28 dygns fängelse vid vatten och bröd, göra offentlig afbön och för alltid förvisas riket. (Augusti månad 1821.)

Dessa ömkligheter hade blott *en* obehaglig sida: de gåfvo i utlandet ett falskt begrepp om ställningar och förhållanden, och om, såsom man mången gång kan vara frestad att antaga, det med alla dessa tid efter annan uppdykande historier om sammansvärjningar och mordförsök[1]) var förenad någon hemlig afsigt, så var det väl snarast den, att bibringa allmänheten den förmodan att den nya dynastien vandrade på en slipprig mark, samt särskildt vid denna tid, med afseende på Oscars giftermålsplaner, att afskräcka alla regerande hus från förbindelser med en på så sätt hotad ätt.

Brygger slapp undan för godt köp. Han fick respengar och begaf sig till Amerika[2]). Nära nog enahanda var förhållandet

---

[1]) Såsom prof på dessa då och då i utlandets tidningar förekommande godbitar meddela vi följande korrespondens från Hamburg till Morning Chronicle (1822, 20 Aug.). »En stafett har för 3 dagar sedan hitkommit till spanska legationen och medfört underrättelsen om ett djerft anfall, som nyligen blifvit vågadt emot H. M. konungens af Sverige person. H. M:t var på resan till Norge och åkte i en öppen vagn, då, några få mil ifrån Kristiania, en välklädd man, som bar en bössa och derföre i början ansågs för en jägare, ställde sig oförsynt på sidan om vägen, lade an på konungen och sköt af sitt skott. Han träffade likväl ej och kulan fastnade i baksätet af vagnen. Konungen steg genast ut för att rusa på mördaren. Men denne hade redan upphört att lefva och med en knif skurit halsen af sig. Man känner icke anledningen till denna händelse och de närmare omständigheterna dervid; den har endast blifvit bekant genom kuriren, som blifvit afsänd att derom underrätta H. K. H. kronprinsen, hvilken nu är stadd på en resa på kontinenten.»

[2]) Efter omkring 35 års vistelse i Amerika, der han lärer hafva skaffat sig sitt uppehälle såsom pastejbagare i Filadelfia, begärde och erhöll Brygger tillstånd att återkomma till fäderneslandet. Han anlände i

med en person vid namn Löfqvist, som blef häktad ungefär vid samma tid, och hvilken förmodligen trodde sig kunna uppgöra sina affärer lika fördelaktigt som färgaregesällen Nils Brygger.

N:o 3.

Adress från Ständernas hemliga utskott till H. M. konungen, daterad Stockholm den 20 Maj 1823. (Uppsatt af grefve Lagerbjelke.)

(Efter afskrift i Schinkelska Saml.)

S. A. K.

Ed. Maj:t har täckts låta komma till hemliga utskottets kännedom åtskilliga meddelanden af synnerlig vigt. De beröra till en del den ställning och de åtgärder, Ed. Maj:t för upprätthållande af statens ära och oberoende intagit och vidtagit; de lemna jemväl en öfversigt af den allmänna politiska ställningen och dess beröringspunkter med Sveriges enskilda ställning; de hänföra sig ändtligen till en öfverenskommelse af högsta intresse för vårt lands framtida öden, hvars nära uppfyllelse i detta ögonblick är föremålet för nationens önskningar och förhoppningar.

I det utskottet mottagit samtliga dessa tillkännagifvanden och vågat deri se ett bevis på förtroende och välvilja, har det

---

utblottadt skick och blef på öfverståthållarcembetets föranstaltande såsom försörjningshjon intagen på Danviks hospital, der han vistades från slutet af Oktober 1857 till början af Juni 1858; begaf sig vid sistnämnda tid till Gotland, der han trodde sig hafva ett arf att lyfta, men återvände snart, bedragen i denna sin förhoppning: intogs ånyo på Danviks hospital, men utskrefs derifrån på egen begäran den 9 April 1859. Hans afsigt var då att återvända till Amerika, derifrån han någongång erhållit bref och der han sade sig hos en god vän ega medel insatta. Härefter upphöra alla underrättelser om honom. En anteckning i Schinkelska Saml., stridande mot de vanliga uppgifterna, att Brygger redan på 1840-talet skulle hafva aflidit i Amerika, föranledde författaren att göra några förfrågningar hos pastorsembetet vid Danviks församling, och är det de genom dess välvilja infordrade uppgifterna från hospitalets ordningsman, som ligga till grund för uppgifterna härofvan.

ansett det vara dess första pligt att derför uttrycka sin lifliga och vördnadsfulla tacksägelse. Det är derjemte med känslor af lifligaste öfvertygelse utskottet anser sig böra gifva sin hyllning åt det jemnmått af kraft, åt den i handling ådagalagda vishet och åt den lugna värdighet, Ed. Maj:t utvecklat under så brydsamma förhållanden och i fråga om ämnen så vexlande till sin art. Denna hyllning allena skulle likvisst ej enligt utskottets åsigt göra tillfyllest. Det önskar efter bästa förmåga ådagalägga, med hvilken samvetsgrann uppmärksamhet och hvilket lifligt intresse, det följt dessa olika ämnen. och anhåller fördenskull om tillåtelse att få inlåta sig på några betraktelser, dervid följande den ordning, i hvilken Ed. Maj:t täckts göra dessa meddelanden.

Dessa omfatta egentligen 3:ne ämnen: 1:o) en berättelse om förhandlingarna om den norska skuldens betalande, samt dithörande handlingar; 2:o) en öfversigt af Europas politiska ställning såväl i allmänhet som med tillämpning på Sveriges särskilda förhållanden; och 3:o) H. K. H. kronprinsens giftermålskontrakt med H. K. H. prinsessan Josephina Maximiliana Eugenia Napoleona af Leuchtenberg och Eichstädt, samt de till denna statshandling fogade bilagor.

I fråga om det första af dessa ämnen egnar utskottet ett vördnadsfullt bifall åt den fördelaktiga lösning, som bereddes åt denna invecklade fråga. Det har till fullo uppskattat dess vigtiga följder ej allenast för det land, som saken mera särskildt rörer, utan ock med hänsyn till dess allmänna samband med de båda konungarikenas ära och oafhängighet; och har dervid ej kunnat undgå att iakttaga, med hvilken öfverlägsen förmåga denna sak in i dess minsta detaljer blifvit ledd. Utskottet är ingalunda i okunnighet om det intryck, de förbundna magternas samtidiga åtgärder gent emot Sverige på sin tid gjorde i Europa, och vet jemväl, att dessa åtgärder alstrade den allmänna öfvertygelsen att ett så kraftfullt uppträdande ej gerna kunde förfela sitt syfte. Ed. Maj:ts svar på de föreställningar, som gjordes af Europas mägtigaste furstar, torde hafva förefallit desto mer oväntade, som man redan trodde sig hafva bibragt staterne af andra ordningen vanan af ett mindre kraftfullt språk. Utskottet känner visserligen den skiljaktighet i åsigter och syften, som nu förefinnes mellan Englands statskonst å ena sidan och de förnämsta fast-

landsmagternas å den andra; men det har ingalunda från denna omständighet kunnat sluta till att Storbritanniens medling vid ifrågavarande tillfälle varit lätt att erhålla. Förhållandena gestaltade sig under åren närmast efter Napoleons fall på helt annat sätt än nu. De stora tilldragelser, som framkallat det gemensamma förbundet, och de faror, som endast af dessa förenade ansträngningar kunnat besvärjas, voro i alltför friskt minne att kunna medgifva en plötsligt förnyad sammanstötning af skiljaktiga intressen. Man vet dessutom, att den statsman, som vid sagda tid ledde Englands förhållanden till utlandet, stod i förtrolig förbindelse med åtskillige mägtige furstar och deras rådgifvare. Ed. Maj:ts syften voro således svåra att ernå och framgången af dess vidtagna mått och steg har bort hos utskottet väcka till lif tvenne i dess tanka vigtiga och synnerligen tillfredsställande öfvertygelser: den första, att de förbundna magternas gemensamma åtgärd gent emot Sverige så att säga inledde den rad af försök till ingrepp i andre staters inre sjelfbestämningsrätt, som längre fram så raskt utvecklat sig vid kongresserna i Karlsbad, Troppau, Laibach och Verona, men då med så helt olika utgång mot hvad förhållandet blef med hänsyn till vårt fädernesland; den andra, att Englands särskilda medling i norska frågan i sjelfva verket är intet mindre än det första steg, denna magt efter Frankrikes pånyttfödelse tillåtit sig utom den heliga alliansens råmärken, och att den således bidragit att bringa till utveckling Storbritanniens nuvarande politiska system, hvars betydande följder ännu döljas bakom framtidens slöja.

Raden af de meddelanden, som till utskottet skett, påkallar dernäst uppmärksamhet för den af Ed. Maj:t nådigst öfverlemnade framställning af Europas allmänna politiska ställning. Denna framställning börjar med utvecklingen af 1814 års tilldragelser och går framåt i tiden till våra dagar. De nye grundsatser, eller rättare sagdt det återupplifvande af gamle grundsatser, som bragtes å bane omedelbart efter brytningen nyssnämnda år och som blef alltmer och mer öfvermägtigt i följd af de stora förändringar, som verkställdes år 1815, finnas der tecknade lika lifligt som sannt. Derur hafva framgått en olikhet i åsigter, grundsatser och intressen mellan de konstitutionele staterne å ena sidan och de oinskränkta monarkierna å den andra, och denna

olikhet har helt visst med fog bort vara för de förre ett ämne för allvarligt begrundande och aldrig slappad uppmärksamhet. Huru skulle de väl kunnat undgå att tänka på de möjliga följderna af en dylik grundväsendtlig olikhet; för att ej tala om lidelsernas afsteg och fördomarnes lättretlighet? Det är för att gifva en antydan om hvarthän de oinskränkta magternas naturliga böjelser kunna leda dem, som Ed. Maj:t funnit godt att erinra om tilldragelserna i Neapel, i Sardinien och i Spanien. Utskottet har ingalunda förbisett, att Ed. Maj:ts syfte egentligen ej varit att anställa en jemförelse, hvartill för öfrigt anledning saknats i de skäl, som med hänsyn till nyssnämnde stater anförts af de förbundna magterna, ithy att de angifva sig allenast vilja motarbeta de fria författningar, som med våld af folken påtvingats deras styrelser; — hvilket helt visst är något helt annat än förhållandet hos oss, der samtliga statsinrättningar endast äro ett uttryck af enhet och enighet mellan kung och folk och der det sistnämnda i den förres person endast ser lagarnes högste vårdare. Men ehuru sålunda ställningen i Sverige är väsendtligen skiljaktig från den i nyssnämnda sydliga länder, har Ed. Maj:t icke desto mindre ansett det lämpligt att fästa uppmärksamheten på möjligheten af ett eller annat nytt försök till inblandning under annan förevändning; förmågan dertill finnes åtminstone alltid. Det är med anledning af detta betraktelsesätt Ed. Maj:t behagat vidröra tillbörligheten af att de konstitutionele staterne genomträngdes af sina gemensamma intressen och så att säga inginge på en ömsesidig ansvarighet. Denne grundsats, lämpad af Ed. Maj:ts vishet efter förhållandena och afstånden, är helt visst af synnerlig vigt, särskildt under förhållandet för ögonblicket. De oinskränkte staterne i Europa räkna en folkmängd af öfver 90 millioner, de konstitutionele deremot endast omkring 75 millioner. Skilnaden skulle i och för sig ej vara synnerligen betydande, helst öfvervigten ögonskenligen är till de senares förmån med hänsyn till rikedom, upplysning och bildning. Men olikheten blir hotande genom en politisk egendomlighet, som företer sig för nutidens blickar. Den folkrikaste magten bland dem, som styras af fria författningar (Frankrike), är innerligt förbunden med de oinskränkta styrelserna och bekämpar nu utanför egne gränser (i Spanien) samma åsigter (på några få

klandervärda undantag när), som hon hemma hos sig är förbunden att erkänna. Af detta förhållande blifver följden, att försvararne af de oinskränkta väldenas sak stiga till 120 millioner, under det att för närvarande de fria författningarnas förkämpar ej kunna anslås till mer än 45 millioner. Att under sådana förhållanden de representative staterne skulle kunna tänka på att eftergifva något af sitt rättmätiga misstroende eller försvaga sina försvarsmedel, är något som utskottet ej ens kan föreställa sig. En dylik likgiltighet skulle särskildt förefalla utskottet obegriplig i fråga om vårt eget land, hvilket — såsom Ed. Maj:t sjelf behagat anmärka — är omgifvet af trenne mägtige grannar, hvilka samtlige tillhöra antalet af de oinskränkte staterne, och af hvilka den ene (Ryssland) är den ojemförligast starkaste fastlandsmagten, och den andre (Preussen) eger en betydlig krigsstyrka. Tanken härpå återkallar helt naturligt i utskottets minne de kraftiga uppmaningar, som innehöllos såväl i det tal, hvarmed Ed. Maj:t öppnade utskottets sammankomster, som ock i den ofvan omnämnda politiska öfversigten, och hvari Ed. Maj:t framhållit nödvändigheten af att omsorgsfullt underhålla vår krigsmagt och lemna åsido all tanke på dess inskränkning eller försvagande. Hemliga utskottet har visserligen ej i uppdrag att följa detta ämne i dess särskilda förgreningar, men äfven om det ej vore hvad det är — en politisk utbrytning ur ständerna, äfven om det endast och allenast betraktade sig såsom en samling af trogne och fosterlandsälskande undersåtar, skulle utskottet ej tveka att med Ed. Maj:t erkänna rigtigheten af den gamle statsmannagrundsatsen: Den, som vill bibehålla freden, bör kunna föra ett krig. Denne grundsats förutsätter ingalunda utomordentliga och hotande kraftutvecklingar, men väl det omsorgsfulla underhållandet af statens krigsstyrka i fullständigt skick. Den rätta tillämpningen af denne grundsats innebär enligt utskottets förmenande bästa säkerheten för den neutralitet, som tyckes utskottet i så hög grad eftersträfvansvärd. Ed. Maj:t har sjelf behagat utveckla sina åsigter med hänsyn härtill; Ed. Maj:t önskar att, såvidt möjligt är, upprätthålla den strängaste neutralitet, och förbehåller sig allenast att, om tvingande omständigheter det bjuda, fatta det beslut, som bäst lämpar sig efter statens närvarande trygghet och framtida fördelar, samt att derefter

kraftfullt sätta detta beslut i verket. Utskottet begagnar sig af det lifligt efterlängtade tillfälle dertill, som här erbjuder sig, att för Ed. Maj:t uttala sin djupa tacksamhet för allt hvad Ed. Maj:t i detta hänseende redan och med så mycken omsorg utfört. Sveriges politiska oberoende, grundadt af Ed. Maj:t sjelf redan under de allra första åren af dess styrelse, har beredt möjligheten af denna värdiga hållning, då man kan se händelserne nalkas, utan att behöfva gå dem i förväg. En dylik ställning är enligt utskottets öfvertygelse synnerligen lycklig och lämplig för stater af andra ordningen, men kan svårligen ernås med mindre man eger ett i geografiskt hänseende afskildt läge, sådant som vårt lands, och derjemte en kraftfull och vördad konung, sådan som den, hvilken nu leder våra öden. Det är fördenskull med liflig glädje utskottet förnummit Ed. Maj:ts beslut att fortfarande följa desse grundsatser; dess enskilda önskningar gå i samma rigtning och likaså — utskottet vågar försäkra det — nationens allmänna önskan. Den nuvarande politiska ställningen torde jemväl kunna påstås gynna upprätthållandet af en dylik statskonst. Ryssland, föga lugnadt med hänsyn till södra Europas åsigter, kanhända tvunget till och med att tillsvidare uppskjuta verkställigheten af sina tilltänkta planer mot Turkiet, tyckes ej önska något högre än trygghet från vester. Storbritannien, som hittills fåfängt försökt att förhindra krig i Europa, vill nu tvifvelsutan åtminstone förminska dess långvarighet, hvilket förutsätter ett omedelbart intresse att hindra brandens allmänna spridning. Det vill nästan tyckas som hade Sveriges handel under nuvarande förhållanden ömsom ett bekämpa åtskilliga hinder, ömsom att inhösta väsendtlige fördelar; utan tvifvel skola styrelsens underhandlingar syfta att undanrödja de förra och utvidga de senare. Utskottet betraktar åtminstone såsom ett gynnsamt förebud dertill det svar, Ed. Maj:t tillställt H. Allrakristligaste Maj:ts sändebud vid dess hof med anledning af hans tillkännagifvande om sitt hofs afsigt att förbjuda utfärdandet af kaparbref mot spanske handeln, om hvilka båda aktstycken utskottet på Ed. Maj:ts befallning erhållit kännedom. En underdånig hemställan att låta dem komma till rederiens och sjöförsäkringsbolagens kännedom torde vara desto öfverflödigare, enär Ed. Maj:ts faderliga omvårdnad

tvifvelsutan förutsett denna önskan, innan den ännu kunnat hinna inför Ed. Maj:t uttalas.

Om det skulle gå derhän, hvilket dock lyckligtvis är föga sannolikt, att ett tillfälligt sammanträffande af omständigheter gjorde neutralitetens upprätthållande fullkomligen omöjligt, skulle utskottet helt visst ej tveka att i hvad på detsamma ankomme tillstyrka utvecklandet och användningen af alla de medel och utvägar, som statens intressen kunde kräfva; men på samme gång är det för utskottet ett oafvisligt behof att uttala sina lifligaste önskningar, det en dylik nödvändighet aldrig måtte inträda, och det förenar dermed den innerliga öfvertygelsen, att de mest lockande utsigter till ära och fördelar ej skulle förmå Ed. Maj:t att öfvergifva sin neutrala hållning, med mindre en oemotståndlig nödvändighet — det vill säga rikets ära och trygghet — det kräfde.

Ed. Maj:t har behagat vidröra nödvändigheten att bringa penningeväsendets och den inre förvaltningens system i sådan öfverensstämmelse med vårt yttre politiska system, att de förra må tjena det senare till stöd och säkerhet. Utskottet inser tillfullo dessa ämnens nära samband; det önskar lifligt och hoppas jemväl, att finansplanen måtte byggas på grundvalen af allmän välmåga och genomföras utan att alltför häftigt stöta emot de enskildes berättigade intressen. En dylik förening skulle frambringa på samme gång inre lycka och yttre anseende. Hvad beträffar förvaltningens ordnande, förmodar utskottet, att Ed. Maj:ts ledning af denna angelägenhet, grundad i dess rätt att stadfästa besluten, deri skall införa all önskvärd fulländning, samverkan och enhet.

Med allt skäl har Ed. Maj:t framställt den inre endrägten, och föraktet för yttre eggelser såsom bästa medlen att undvika den undantagslagstiftning, till hvilken England så ofta nödgats taga sin tillflykt och som Portugal nu senast måst anlita. En sorglig erfarenhet har gjort dessa medel oumbärliga i nyssnämnda länder och ännu andra. Liksom hos några af forntidens folk man ej stadgat straff för vissa brott, emedan deras tillvaro ansågs omöjlig, så har ock Svenska folket allt hitintills varit nog lyckligt att ej ega behof af en särskild lagstiftning till förmån för det allmänna lugnet och ordningen. Otvifvelaktigt skola ock

Ed. Maj:ts vishet och kraft bespara vårt folk nödvändigheten att tillgripa detta sorgliga skyddsvapen, och under Ed. Maj:ts skyddande hägn det stränga iakttagandet af våra grundlagars bud göra deras tillfälliga försättande ur gällande kraft onödigt.

Det sista af de meddelanden, Ed. Maj:t behagat låta göra utskottet, rörer H. K. H. kronprinsens förestående förmälning. Rikets ständer hafva redan skyndat att till tronens fot bringa sina vördnadsfulla lyckönskningar. En fåtalig utbrytning ur lagstiftarnes krets, och hvilken för öfrigt i allo delar det helas känslor, skulle följaktligen intet hafva egt att tillägga, derest ej en tillfällighet helt nyss hotat att för någon tid uppskjuta tidpunkten för uppfyllandet af nationens önskningar. Det är med lifligaste glädje utskottet erfarit, att det hinder försvunnit, som ingaf farhåga för ett sorgligt uppskof.

Hvad sjelfva giftermålskontraktet beträffar, är utskottets åsigt att dess innehåll i alle delar uppfyller det afsedda syftet; att dess form är så bindande som möjligt och utestänger möjligheten af alla misstydningar för framtiden. Hvad angår de åtskilliga särskilda vilkoren, har utskottet visserligen ansett, att H. K. H:s förmälning är af så stor och nationel betydelse, att i jemförelse med detta enda faktum alla öfriga stadganden endast äro af ringa vigt; men utskottet har likväl ej kunnat undgå att anmärka en sak, som är temligen ovanlig vid dylika öfverenskommelser — den nemligen, att den höga bruden redan är i besittning af en enskild förmögenhet. Slutligen och hvad beträffar anvisandet af de medel, till hvilkas utbetalande Ed. Maj:t förbundit sig, föreställer sig utskottet, att Ed. Maj:t täcktes, då tiden dertill synes vara inne, göra denna fråga till föremål för en särskild hemställan till Rikets ständer.

Med största vördnad, trohet och nit framhärda etc. etc.

H. H. v. Essen.	*G. F. Åkerhjelm.*	*G. Lagerbjelke.*
L. Mörner.	*M. Stenhammar.*	*S. Wijkman Casperson.*
T. A. Aspelin.	*H. W. Eckhoff.*	*J. Ullberg.*
Joh. Olsson Longberg.	*Nils Månsson.*	*Anders Joachimsson*
		N. af Wetterstedt.

N:o 4.

Bref från konungen till kronprinsen.

Stockholm den 3 April 1824.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Då du nu står i begrepp att afresa till Norge, har jag tänkt, att det ej kunde vara dig likgiltigt att taga kännedom om några betraktelser, hvilka kunna tjena dig till ledning för ditt uppförande under de förhållanden, i hvilka du snart kommer att befinna dig. Du skall mången gång känna dig ensam och öfverlemnad åt dig sjelf; du kan ej då såsom hittills taga din tillflykt till fadersfamnen; du nödgas att oaflåtligen studera menniskorna och vakta dig för deras ombytlighet, i det du söker kunskap om förhållandena. Jag har således trott, att du, skild från din faderlige vän, som fäster sin lycka och ära vid framgången af ditt värf, skall hemta något gagn af att rigta dina blickar och tankar på följande meddelande.

Norrmännens sinnelag är dig bekant; du har studerat det allt från ungdomen. Det är ett trofast, gästfritt och ädelt slägte, som, hittills i ringa beröring med det öfriga Europa, bevarat sina urgamla sedvänjor och sätter högt värde på dem. Hos de nordliga folken är, mer än eljest, vanan en andra natur, och enär deras skaplynne ej eger samma rörlighet, som man finner i söder, behöfves det, sedan de en gång skänkt sitt förtroende åt en furste, många felsteg å hans sida eller många olyckor för att fullkomligt skingra det intresse, han förut ingifvit. Montesquieu har sagt, att äran, som är okänd i envåldige stater, der man ofta ej har ett uttryck ens för dess begrepp, herskar i de lagbundna samhällena; der gifver den lif åt hela samhällskroppen, åt lagarne, åt sjelfva dygderna. Norrmännen hafva imellertid gifvit så många bevis på trohet åt den envåldsmagt, de i ett och ett halft århundrade varit underkastade, att vi äro tvungne att erkänna, det ärans begrepp kraftigt medverkat till framkallande af denna orubbliga trohet mot statens öfverhufvud. De slitningar, som förhärjat Europa, hafva ej hunnit till dem och, på några småtvister när, hafva de aldrig visat sig genstörtige mot

sin oinskränkte herskare. Deras uppror mot konungen af Sverige, sedan han genom freden i Kiel blifvit deras furste, berodde väsendtligen derpå, att arftagaren till danska tronen dertill manade dem, och till deras ursäkt bör sägas, att de trodde sig handla i öfverensstämmelse med konungens af Danmark önskningar. Till deras förmån talar än ytterligare, att, trots det öfvermått af efterlåtenhet, styrelsen visade åren 1815, 1816 och 1817, trots pressens sjelfsvåld och styrelsens bekymmerslöshet, har likvisst aldrig massan af medborgare brustit i vördnad eller trohet mot den nya fursteätten. Detta bör aldrig vara ur vårt minne utplånadt. Någon gång påträffar man i dessa kyliga nejder sinnen, hvilkas liflighet är förenad med stor brist på omdöme. Dylikt folks lättsinnighet är i förvaltningen af allmänna ärenden lika farlig som många andres elakhet och skälmstycken. Du känner det slag af aristokrati, som rotfäst sig i Norge, ehuru der ej mer finnes någon adel. Du skall der, såsom öfverallt, finna vissa personer, som i saknad af nog upplysning att kunna leda sig sjelfva, anse sig ega mera deraf än att de skulle vara i behof af andres, och som hysa det farliga anspråket att uppträda såsom rådgifvare för styrelsen. Det gifves många dylika, som, rika på uppfinning och tankar, äro så ombytliga i syften, att aftonens ej ega något med morgonens gemensamt. Sådana personer bör du misstro, men dock undvika att låta dem ana att du genomskådat dem. Ståndaktigheten är nemligen en så stor egenskap att, ehuruväl ytterst få menniskor fått den på sin lott, det alltid i de ombytliges ögon blir ett brott att hafva genomskådat dem.

Misstro jemväl de s. k. starke andarne eller de i dagligt tal s. k. stora snillena. De äro mera farliga än nyttiga. Att sköta statssaker förstå de ej. De likna qvicksilfret, som aldrig har ro.

Om ödmjukhet och blygsamhet äro väsendtliga förtjenster hos dem, som äro bestämde att styra en stat, så är å andra sidan den öfverdrifna uppskattningen af det egna värdet ett af de största fel, som kunna drabba en man, beklädd med ett offentligt uppdrag, och större ju högre hans ställning är. Ju högre ställd man är, desto mindre må man ringakta råden från dem, som stå vid sidan. Men dessa råd böra aldrig för fursten vara ett oafvikligt rättesnöre. Han bör väga dem, innan han följer eller förkastar dem, och om, efter denna granskning, han finner

dem bättre än de förslag, han sjelf kan hafva uppgjort, bör han tillegna sig dem, så som framginge de ur hans egen eftertanke; ty det ligger ofta lika mycken förtjenst i att inse hvad som är nyttigt, då man sjelf löper faran att misslyckas, som i en djerf tanke, hvilken framstälts utan att upphofsmannen haft tid eller tillfälle att öfverväga och genomtänka densamme.

Äfven den skickligaste bör alltid lyssna till råden från de män, han kallat till rådslagen, vore desse än i hans tanke mindre skicklige än han sjelf. En klok furste talar ej mycket, men det måste lända honom till nytta att höra mycket; han hemtar då gagn af råd af alla slag; de goda äro nyttiga i och för sig och mot de dåliga framstå de goda i desto bättre dager.

Klenmod och ett öfvermått af betänklighet är för en styrelse synnerligen farligt. Det är visst sannt, att samvetslöshet leder till mången orättvisa och grymhet; men den öfverdrifna betänksamheten kan ock alstra mycken för det allmänna skadlig oro och efterlåtenhet. Den, som darrar inför de fastaste grundsatser och fakta, af fruktan att begå ett misstag, bringar ofta nog på fall den stat, han kunnat rädda på samme gång som sig sjelf. En statsmans rättrådighet kommer understundom ej rätt väl öfverens med den orubbliga strängheten. Denna senare följes ofta af orättvisan och man måste väl skilja den från en viss hårdhet, som man mången gång i nödfall måste tillgripa. Då *den* anbefalles af det allmännas välfärd, *måste* vi vara obeveklige. En ädel rättrådighet, ett ärligt och öppet väsen ålägga oss att djerft afslå alla öfverdrifna anspråk. Vänj dig dervid; gif också akt på dem, som i förvaltningen användas; sök att utforska om deras tänke- och handlingssätt är ens med styrelsens och deras språk öfverens med hennes. Den, som handlar oförvitligt, men talar mindre kraftfullt än de andre, saknar fullmåttet af duglighet och bringar andres hat öfver dem, hvilkas bestämda språk svarar mot den kraftiga handlingen.

I alla länder, särskildt i de fria, och i all synnerhet i de, som undergått statshvälfningar, finnas alltid flere, som klaga öfver oordningar, än som vilja sysselsätta sig med medlen att dem förinta. Statsmannens duglighet pröfvas i verksamheten; der duger ej att blott klaga och ömka sig, det gäller att fästa sig vid de stora syften, af hvilkas genomförande det allmänna

kan hemta fördel. Och denna duglighet sträfvar särskildt att afslöja dem, som, med statens väl ständigt på läpparne, i hjertat hysa en omättlig ärelystnad, som af intet vill låta sig hejdas och af intet ställes tillfreds.

En långvarig fred har betagit Norrmännen deras urgamla böjelse för krigisk ära; det gäller således, att med all magt hos dem bringa till utveckling allt som står i samband med den så ytterst nödvändiga krigskonsten; i våre dagar är den stat, som ingen här eger, hemfallen åt den förste angriparens godtycke. Tancred de Hauteville underkufvade Sicilien med en handfull Normander. Hade på Sicilien funnits en krigisk anda, hade der blott funnits en liten afdelning stående här, skulle det vid sjelfva landstigningen varit slut på hela företaget. Hjeltarne från Norden gjorde sig under Medeltiden fruktade i Frankrike och utmed Europas alla kuster. Utan att vilja bringa den tiden tillbaka, måste man söka öfvertyga Norrmännen om, att det ej är de stora orden från talarstolen, ej skålarna vid festbordet, som åt staterne förläna och bevara oafhängigheten. Verlden är ej frigjord med tömmandet af en skål för friheten. Det mägtigaste folk skulle ej kunna berömma sig af att njuta en ostörd hvila, derest det ej är i stånd att städse skydda sig mot ett plötsligt anfall eller en oberäknelig öfverraskning. Den starkare har i statssaker alltid rätt och den, som är svag, kan svårligen undgå att få orätt i mängdens ögon. Fredrik den Store sade: »För att kriga behöfves det pengar, än mera pengar och än mera pengar.» Han visste nemligen, att för penningar får man soldater. Jag skulle derföre snarare vilja säga med Macchiavelli, utan att likvisst i öfrigt godkänna hans grundsatser för styrelsen: »För att kriga behöfves folk, folk och än mer folk.» Med folk till sitt förfogande är man herre öfver de besegrades tillgångar och betager dem all möjlighet af motstånd. Derföre, om du engång kommer att föra krig, så spara dina soldaters blod och vårda dem i deras sjukdom; undvik småstrider, men våga, om så behöfves, din hela här, då det gäller fosterlandets ära och räddning. Mången slagtning har förlorats, emedan man allt för mycket velat spara någon utvald trupp.

Det allmännas välfärd kräfver af statens öfverhufvud, att hans styrelse bereder medlen att undvika ej allenast allt det onda,

som kan undvikas, utan ock den farhåga derför, som kan uppstå. Förnuftet fordrar ock ett visst jemnmått af kraft mellan den stödjande och den understödde. Af detta följer, att den frie statens öfverhufvud aldrig bör tveka, när det gäller att upprätthålla den politiska jemnvigten, och denna i sin ordning betryggas endast och allenast af lagarnes noggranna och punktliga skipande. En oinskränkt herskare kan utan olägenhet och utan fara någon gång fritaga sig från det stränga handhafvandet af de lagar, han gifvit. Han mildrar eller skärper efter sitt godtycke straffen, hvarje medgifvande å hans sida är en gunst, en öfverlåtelse af hans magt och myndighet. Staten, det är han sjelf och ingen annan, och de enskilde, som utgöra samhället, äro tvungne att foga sig efter hans vilja; under det att i ett fritt samhälle en furste intet annat är än verkställaren af en mellan honom sjelf och folket ingången öfverenskommelse, men ingalunda den oinskränkte ledaren af detta samma folks vilja; ty i samma ögonblick denna vilja uttalat sig i en statshandling, hvad namn den än må bära, blir följden den att, enär lagen erhållit folkets och furstens ömsesidiga stadfästelse, den senare måste fordra, att dess stadganden, som utgöra statens skydd och den enskilde medborgarens värn, upprätthållas och vördas, utan att någon må ega rätt till lydnads vägran.

Lagarne måste af detta skäl vara fullt tydliga och begripliga, så att deras rättvisa ligger i öppen dag för äfven ett obildadt förstånd. Under sådan förutsättning kan man vara oblidkeligt sträng mot en hvar, som mot dem bryter. Om en och annan enskild bestraffning ej hejdar olydnadens kringsiggripande, vinnes målet säkert genom ett fullföljande af denna bana. Och detta så väl i fråga om borgerliga förhållanden som inom militärståndet. Ihärdighet gör folken delaktiga af bildningens frukter, den upprätthåller lydnaden inom härarne; således, *om* man blott straffar dem, som brista i fullgörandet af sina förpligtelser, skall bestraffningarnas antal snart nog inskränkas; ty det ligger ej i menniskonaturen att utsätta sig för en bestraffning, som man vet vara oundviklig. Vare det dock fjerran ifrån mig att tillråda dig en regering, byggd på anlitandet af ytterliga medel. Man bör alltid med försigtighet använda de utvägar, som stå den styrande till buds. Hvarken fastheten eller strängheten räknas bland de

förnämste medborgerlige egenskaperne hos en furste, utom när han förstår att använda dem i rättan tid. Söker man efter anledningarna till den slapphet, som här och hvar visar sig, så finner man lätt att den härflyter från bristande straff för begångna förbrytelser, men ej från regenternes efterlåtenhet. Det gäller således att tillämpa straffen i rättan tid och med all den skyndsamhet, iakttagandet af laga former medgifver, för att i främsta rummet qväsa den brottslige och dernäst inverka på hans vänner och anhängare.

Ett väl ordnadt penningväsende utgör en stats styrka; det är af vigt att väl känna inkomster och utgifter, att bereda utvägar, tillräcklige för behofvens fyllande, utan att vara betungande för folket, och använda dem med urskilning. En stat bör vara sparsam i hvardagslag och frikostig endast undantagsvis.

Gudsfruktan är ett folks bästa värn. En furste bör vara gudfruktig af grundsats, och detta mer för hvarje dag. Hans föredöme är den bästa uppfostran för det folk, han styr. Är fursten en sann kristen, vis och krigisk, så blir helt naturligen hans folk gudfruktigt, upplyst och stridbart.

N:o 5.

Note från herr Alvarado till grefve Wetterstedt. af den 1 Juli 1825.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Undertecknad, befullmägtigadt ombud för H. Katolska Maj:t, har erhållit kunskap om de försäljningar, som tid efter annan från svenska regeringens sida egt rum af två linieskepp och tre fregatter, hvilka öfverlåtits till handelshuset Michaelson & Benedicks i Stockholm såsom ombud för huset Goldsmith i London. Ett af dessa fartyg, »Tapperheten», är redan i Helsingör, och de öfriga rusta sig att lyfta ankar.

Mot denna försäljning och fartygens afresa har undertecknad redan tvenne gånger muntligen gjort ed. exc. föreställningar, dem jag nu ännu allvarsammare och skriftligen anser mig böra förnya, emedan dessa fartyg (tvifvelsutan vet svenska regeringen intet derom) äro ämnade att förstärka de rustningar till sjös, som företagits af de upproriske i det spanska Amerika.

Jag vet väl att köparne, långt ifrån att erkänna denna fartygens bestämmelse, ej lemnat obegagnadt något medel att fördölja densamma och sålunda vilseleda den svenska regeringen. De hafva förklarat sig nöjde att få köpa 20—30 år gamla skepp, de hafva samtyckt till undantagande från köpet af nedre batteriets bestyckning, och de hafva slutligen förklarat sin afsigt vara en handelsfart till Ostindien. Dessa konstgrepp äro dock alltför genomskinliga. Hvad skeppens ålder beträffar, är det en känd sak, att ett fartyg, 20—30 år gammalt, väl underhållet, kan göra förträfflig tjenst och att nära nog hela flottan innehar denna ålder. För öfrigt talade kgl. förordningen af den 22 Mars 1825 om försäljningen af linieskeppen Tapperheten och Manligheten; det var dessa fartyg, svenska regeringen förklarade sig vilja sälja och ersätta genom andra. Men huset Goldsmiths ombud ansågo ej Manligheten vara i nog godt skick att svara mot deras syften; de vägrade köpa detta fartyg och begärde och erhöllo i dess ställe 84-kanonskeppet Gustaf den Store, som både var nyare och i fullgodt stånd så väl för segling som för strid. Hvad vidare beträffar undantagandet af nedre batteriet, är det så lätt att ersätta detsamma, att man svårligen kan fästa någon betydelse vid detta inkast. För det tredje och för att undanrödja förevändningen af handel med Asien, är det nog att erinra om följande förhållanden.

En handlandes inköp af ett linieskepp, och då än mer af en hel flottafdelning, är något i hela det europeiska sjöförsvarets historia oerhördt. Aldrig har man användt dylika fartyg för handelsändamål. Det stora engelska bolag, som herskar öfver Indien, begagnar ej dylika; dess största skepp, få till antalet, föra väl ända till 64 kanoner, men hela deras byggnadssätt är lämpadt efter användningen; det är betydligt svagare än krigsskeppens, men mera anlagdt på rymlighet och tydligen afsedt för varors förande. Det är också betydligt billigare. Hvad be-

träffar de största handelsfartyg, som af enskilde användas, äro äfven de alltid särskildt med hänsyn till användandet byggda och deras bestyckning öfverstiger ej gerna 36 kanoner. Är det då sannolikt, att mr Goldsmith, ensam i hela handelsverlden, har för afsigt att till handelsföretag använda krigsskepp, hvilka alltid måste blifva ofantligen kostsammare både med hänsyn till inköpspriset och på grund af den talrikare besättning, som för dem erfordras; är det sannolikt, att han helt plötsligt och till högt pris velat köpa en hel liten flotta och förvandla sig sjelf till sjömagt, endast och allenast i afsigt att drifva handel på Indien? Och huru mycket orimligare blifver ej denna förmodan, då man betänker, att huset Goldsmith är en bankirfirma och ej ett handelshus samt idkar handel hvarken med Indien eller med något annat land?

Det falska i denna föregifna expedition till Asien framträder också i samma mån påtagligare, ju vissare fartygens bestämmelse till de upproriske i Amerika blifver. Det är ej för att drifva handel, utan för att föra krig, som man köper linieskepp och fregatter. Och de, som sluta dylika köp, äro ej köpmän, utan styrelser. Nu känner man, att de s. k. fristaterne i det spanska Amerika, stadde i strid med moderlandet, på alla håll se sig om efter krigsskepp, såsom varande en af de vigtigaste beståndsdelarne af deras försvar, liksom af deras anfallsplaner mot Spanien. Likaledes känner hela London, att huset Goldsmith har tecknat ofantliga summor i de lån, som nyssnämnde s. k. fristater afslutat, och att det måste vänta sig antingen betydande vinst eller betydande förlust deraf, alltefter den pågående stridens utfall. I likhet med hela Englands handelsverld djupt intresseradt för desse staters framgång, försöker huset Goldsmith med all magt att förskaffa dem hjelp af alla slag och särskildt krigsskepp. Månne då icke dessa antydningar bevisa, att hr Goldsmith ej med denna skeppshandel kan hafva annan afsigt än att lemna dem åt de upproriske, att han har ganska giltiga skäl att vilja göra så, och att han otvifvelaktigt skall så göra? Och efter betraktelser af så afgörande art, skall det vara behöfligt att erinra om, huruledes denna bestämmelse är en allmänt bekant sak, huru den i Stockholm så väl som i Karlskrona, Göteborg och London är allmänt beryktad, genom handelsbref liksom och

genom skrifvelser från personer, som gått ombord på »Tapperheten», och som tillkännagifva, en del att bestämmelseorten är okänd, under det att andra mera ärligt tala om afresan till Amerika?

Att önska större visshet, än den, som gifves af så allvarsamma förutsättningar och så kraftiga bevis, vore att antingen från köparnes sida fordra ett offentligt och lagligt erkännande, som det ligger i deras intresse att ej göra, eller ock den faktiska öfverbevisning, som man en dag alltför sent skall ernå, då skeppen under de upproriskes flagga anfalla Spaniorernes fartyg och besittningar i Atlanten.

Kan det imellertid under sådana förhållanden vara förenligt med de vänskapsband, som förena Spanien och Sverige, med H. M. konungens af Sverige högsinthet, med dess obrottsliga vidhållande af de upprätthållande grundsatser, som i detta ögonblick betrygga den bestående ordningen i Europa, att utlemna dessa skepp och derigenom gifva de upproriske vapen i händerna? Och hvad skulle H. M. konungen af Sverige tycka, om, under förutsättning till exempel af ett uppror i någon af Norges bygder, med honom förbundna, vänskapliga magter ställde till de upproriskes förfogande vapen, krigsförnödenheter, ja en hel flotta; allt genom mellanhandlares bistånd och under förevändning, att man ej kände dess bestämmelse? Om styrelsen i Sverige finge kännedom om dylika förberedelser, skulle den väl vänta med afgifvandet af sina insagor eller med försök att förhindra verkställigheten af dylika planer, till dess svärden och skjutvapnen skördat dess krigare eller de upproriskes flotta förhärjat dess kuster och ödelagt dess handel? Och om alla dess föreställningar lemnades utan afseende, skulle den ej — andra åtgärder att förtiga — höja sin röst öfver hela Europa och vid alla förbundna hof föra klagan öfver en sådan handling af fiendtlighet, ett sådant kränkande af herskarens rätt, en sådan politisk skandal?

Och samma uppförande, Sveriges målsmän i ett sådant fall skulle iakttaga, höfves det nu mig att ådagalägga. Lydande den bjudande känslan af min pligt och af min obrotsliga kärlek för min höge furste och personlige välgörare, kan jag ej, ehuru ännu i afsaknad af särskilda föreskrifter, utan att afgifva

de lifligaste motföreställningar, se fullbordas öfverlemnandet af krigsdugliga fartyg, som allvarsamt kunna hota framgången af konungens, min herres, strider på Amerikas fastland och till och med utsätta Havana för ögonskenlig fara. Genomträngd af sorg vid blotta tanken på en sådan händelsernas utgång; öfvertygad att H. Katholska Maj:t och alle Spaniorers hjertan skola djupt smärtas af underrättelsen om en dylik åt dess upproriske undersåtar medgifven förstärkning; viss derjemte, att H. M. konungen af Sverige i detta fall blifvit vilseledd och att dess rättsinthet skulle lifligt såras af underrättelsen om de fiendtligheter, som af de åt de engelska handelshusen öfverlemnade fartygen kunna komma att tillfoga Spaniens sak, förmår jag ej afvakta ingåendet af särskilda befallningar från mitt hof, utan skyndar, viss att af detsamma gillas, att hos Sveriges regering begära, ja till och med besvärja den att uppsäga de köpeafhandlingar, som med herr Goldsmith afslutats eller åtminstone i sina hamnar qvarhålla de fyra fartyg, som ännu ej utlupit, och i Helsingör eller annorstädes anhålla »Tapperheten», intill dess jag, efter erhållna närmare föreskrifter från mitt hof, kan bringa till svenska regeringens kännedom min konungs åsigter i ett så vigtigt ämne.

Enär denna min begäran är egentliga syftet för föreliggande skrift, anhåller jag, det h. exc. herr utrikes-statsministern grefve af Wetterstedt ville bringa densamma till H. M. konungens af Sverige och Norge kännedom och derefter så snart som möjligt delgifva mig högstdensammes beslut.

Jag begagnar tillfället att försäkra etc. etc.

Stockholm den 1 Juli 1825.

Felix Ramon d'Alvarado.

N:o 6.

Note från grefve Wetterstedt till herr Alvarado. Stockholm den 7 Juli 1825.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Undertecknad, H. Maj:t konungens af Sverige och Norge statsminister för utrikes ärenden, har den 2:a dennes på aftonen mottagit den note, herr Alvarado, H. Katolska Maj:ts chargé d'affaires, tillskrifvit honom under dato af den 1:a i denne månad.

Redan för flere år sedan hade konungen beslutat att, då tillfälle dertill erbjöde sig, afhända sig några krigsskepp, hvilkas ålder öfversteg 25 år; han hade dermed intet annat syfte än att kunna ersätta dem desto förr medelst de för försäljningen inflytande köpeskillingarne med nya fartyg, hvilkas byggande skulle gifva tillfälle till arbete på våra varf. En framställning härom gjordes då åt aflidne herr Moreno i den förmodan att hans hof skulle vilja inlåta sig på handeln, och genom en dépêche af den 13 Augusti 1820 anbefalldes konungens chargé d'affaires i Madrid, herr Lorichs, att icke allenast erbjuda spanska hofvet att få till billigt pris köpa en del krut, krigsförnödenheter och krigsskepp, utan ock att få på våra varf byggda nya sådana, under öfvervakande, derest detta ansågs önskligt, af en från Spanien sänd officer.

Hofvet i Madrid afböjde erbjudandet; herr Moreno meddelade detta åt konungens statsråd och herr Lorichs inberättar under den 2 Oktober 1820 »att han meddelat herr Perez de Castro nyssnämnde dépêche af den 13 Augusti och derpå fått till svar att, hvad beträffar erbjudandet af krigsförnödenheter och krigsfartyg, dylika anbud redan förut skett till herr Moreno och af honom meddelats statsministern, som redan öfversändt ett svar till detta sändebud efter att hafva hört finans-, krigs- och sjöministrarne, hvilke samtlige uttryckt den åsigt, att, ehuruväl de erkände det vänskapliga i H. Maj:t konungens af Sverige anbud och vilkorens antaglighet i och för sig, man dock borde afslå allt hänvändande till utlandet, emedan Spanien sjelft vore i stånd att fylla sina behof; det vore allenast bristen på penningar, som hittils hindrat

krutqvarnarna att arbeta, de vore nu färdiga att lemna så mycket som behöfdes; så egde man ock tillräckligt många krigsskepp, svårigheten vore allenast att finna medel till deras provianterande och utrustning i öfrigt. Funne man en gång utvägar dertill, vore det klart, att man föredroge att använda dessa medel inom landet».

Då konungen den 22 sistlidne Mars täcktes besluta försäljningen af linieskeppet *Tapperheten* och fregatten *af Chapman*, hvilket beslut meddelades i den officiela tidningen den 31 påföljande Maj, förnyade undertecknad till hr Alvarado anbudet att få köpa några fartyg af enahanda beskaffenhet som de, hvilkas försäljning beslutats. Han svarade, att man i Spanien vore alltför klok att vilja köpa 25 år gamla krigsskepp och att den erfarenhet, man i detta hänseende haft af ett för några år sedan verkställdt dylikt köp, talade mot hvarje förnyande af försöket; annat vore, om fråga vore om 6—8 års gamla skepp.

Detta herr Alvarados svar låter svårligen förlika sig med det påstående, han nu framställer i sin note, att *det är en erkänd sak, att ett 20—30 års gammalt, väl underhållet fartyg ännu kan göra förträfflig tjenst;* detta var dock något, som hvarken han sjelf eller hans hof tycktes vilja medgifva helt nyss.

Efter denna redogörelse för hvad som tilldragit sig lärer herr Alvarado ej kunna förneka, att de fartyg, om hvilkas afhändande här är fråga, blifvit förut erbjudna åt Spanien.

En svår beskyllning är fäst vid deras försäljning: *De äro bestämda,* säger herr Alvarado, *att förstärka de upproriske spanskt-amerikanske staternes rustningar till sjös.*

Då man finner framställd en så bestämd försäkran och derpå byggas till och med en fordran att handeln måtte häfvas, kunde man väl ega rätt att vänta verkliga, giltiga och bestämda bevis; undertecknad kan imellertid ingalunda igenfinna dessa egenskaper i herr Alvarados tal om bestyckningen af de fartyg, som användas för handeln på Indien och om herr Goldsmiths förbindelser i Sydamerika. Det hade dock ej varit mer än rättvist och högligen önskvärdt att herr Alvarado, sedan han för H. M:ts regering förklarat, att dessa fartygs bestämmelse var allmänt känd så i Stockholm som i Göteborg och att bref från personer om bord på *Tapperheten* angåfvo, några att deras bestämmelse var okänd,

under det andra, mera ärliga, talade om en resa till Amerika, velat noggrannare meddela, särskildt hvad beträffar konungens undersåtar, de underrättelser, han synes hafva förskaffat sig om hela utrustningen. Den brefvexling, han omnämner och hvars innehåll han tillkännagifver sig känna, blefve i detta hänseende af synnerligen bevisande kraft, och man kunde då komma ut ur den föga aktningsvärde och nästan alltid bedräglige kretsen af rykten och hörsagor.

Konungens regering har, med fråntagande af halfva bestyckningen, sålt några krigsfartyg till engelska handelshus; de tre sista hafva inköpts för räkning hrr Barclay Harring Richardson & comp. i London. Regeringen har deri endast utöfvat en rättighet, hvilken väl ingen torde vilja bestrida. Dess åtgöranden inskränkte sig härtill; och om herr Alvarado kan eller tror sig kunna bevisa, att köparne hafva för afsigt att af dessa fartyg göra ett bruk, som kan för Spanien blifva skadligt, så är det till engelska regeringen hans hof bör vända sig; detta allena kan öfver engelske undersåtar utöfva tillbörlig vaksamhet. Men att på toma förutsättningar vilja hindra en försäljning af fruktan för en möjligen deraf uppstående framtida fara, det vore att tillintetgöra verksamheten och utvecklingen af alla slags förhandlingar. Också, jemväl i de fall, till hvilka herr Alvarado sjelf hänvisar, bevisar påtagligen det af Spanien år 1788 gifna föredöme, att man ej låtit hejda sig af långsökta och ofta inbillade betänkligheter.

Konungen beklagar af uppritigt hjerta det tillstånd af söndring och till och med af öppen fiendskap, som förefinnes mellan Spanien och dess forna besittningar i Amerika, och H. M:t skulle helt visst gerna se att denna strid afslötes på ett för båda de stridande parterne lika ärofullt och förmånligt sätt. Men H. M:t är ock förvissad, att de grundsatser, på hvilka hans regering hvilar och dem H. Maj:t, lika mycket af inre öfvertygelse som på grund af de öfverenskommelser, han med sina folk slutit, är fast besluten att vidhålla, skola fritaga hans besittningar från all slags jemförelse med ifrågavarande tilldragelser; och hvad särskildt beträffar det uttryckliga och alldeles opåkallade omnämnande af Norge, herr Alvarado i sin note funnit lämpligt att göra, betackar sig detta rike derför, såväl af pligtkänsla som af tacksamhet mot den furste, som tillförsäkrat det oberoende och lycka. Med förakt

för de orostiftare, som skulle kunna vilja fresta hans undersåtar till otrohet och löftesbrott, hyser H. Maj:t för sina båda folk den obetingade tillit, som härflyter såväl af känslan af hans egna som af en samvetsgrann omvårdnad om de styrdes rättigheter. Om imellertid, för att uttömma alla förutsättningarna i ifrågavarande fall och för att till och med gifva en smula utveckling åt hvad herr Alvarado framställt, olyckan ville att ränker och lockelser föranledde ett uppror i någon del af konungens riken, i strid mot laglig myndighet, furste och lag, så skulle H. Maj:ts regering ej höja sin stämma inför Europa, vare sig för att begära främmande hjelp till ordningens återställande hemma, eller för att söka göra regeringarne ansvarige för det bistånd, deras undersåtar, dem ovetande och med trotsande af deras förbud, kunde lemna de upproriske.

Konungen, som för öfrigt ej kan villfara den begäran, som innehålles i herr Alvarados note, har anbefallt undertecknad, att för Eder förnya erbjudandet att ännu kunna för Spaniens räkning förvärfva ett eller två linieskepp af samma slag, som de nu försålda, och i det jag afbördar mig detta uppdrag, anhåller jag att herr Alvarado ville så snart ske kan meddela sitt hofs svar.

Undertecknad kunde hafva väntat med besvarandet af herr Alvarados note, till dess befallningar från H. Katolska Maj:t åt det nu tagna steget förlänat en mera officiel karakter; men enär H. Maj:ts regering ej hyser någon tvekan att öppet och oförbehållsamt uttala sig i denna fråga, har undertecknad blifvit bemyndigad att genast afgifva ofvanstående förklaringar, dem han anmodar herr Alvarado att öfverbringa till regeringen i Madrid. Jag begagnar detta tillfälle etc. etc.

G. af Wetterstedt.

N:o 7.

Kortfattad redogörelse för det företräde, som af konungen beviljades generalen grefve Suchtelen på Rosersberg, den 1 Augusti 1825.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Samlingen.)

Sedan generalen grefve Suchtelen på sin begäran erhållit ett företräde hos konungen på Rosersberg den 1 Augusti, framställde han i närvaro af grefve Wetterstedt hufvudsakligen följande:

»Att han nyligen erhållit sin herres, kejsarens befallning att vid första lämpliga tillfälle bringa till konungens omedelbara kännedom uttrycket af den oro och smärta, H. Maj:t kejsaren erfor öfver den fortsatta försäljningen af våra krigsskepp, af hvilka man förutsåg att ett dåligt bruk skulle göras, enär de enskilde, som kommo i besittning af dem, enligt alla erhållna underrättelser, hade för afsigt att öfverlemna dem åt de sydamerikanske i krig mot moderlandet stadde staterne: att kejsaren i dessa åtgöranden trott sig spåra en afvikelse från de politiske grundsatser, som Sverige med hänsyn till dessa nybyggen bekänt sig till för ännu några månader sedan; att hvad beträffar de två fartyg, som redan afseglat, vore ej vidare fråga om dem, enär styrelsen ej längre öfver dem kunde utöfva någon magt, sedan de lemnat våra hamnar; men att sjelfve deras afgång gaf kejsaren en ytterligare anledning att med hänsyn till de tre nu senast sålda skeppen vända sig till konungens vänskap och gifva ett uttryck åt den tillfredsställelse, H. Maj:t skulle erfara, om något medel att bryta den slutne handeln kunde uttänkas.

Kejsaren stödde framgången af sin begäran, hvilken såsom varande helt och hållet förtrolig och tillitsfull ej kunde framföras annorledes än muntligen, på de förbindelser, som förenade de båda regenterne och på minnena från det minnesvärda och ärorika tidskifte, då deras grundsatsers fasta öfverensstämmelse alstrade för dem båda i så hög grad nyttiga och på Europas nuvarande lugn så inflytelserika följder.»

Konungen svarade väsendtligen följande: »att med lemnande å sido af det statsrättsliga i denna fråga och då man betraktade

den ur synpunkten af handelstransaktion, denna offentligen tillkännagifna och för enhvar hugad köpare öppna försäljning af våra gamla krigsskepp ej borde kunna ingifva föreställningen om andra afsigter än de, som i sjelfva verket förefunnos, eller att med nya fartyg ersätta dem, som började blifva till mindre gagn för Sverige samt att genom desse nybyggnader gifva nytt lif åt verksamheten på våra varf och åt afsättningen af vårt lands alster; att de fartyg, om hvilka nu vore fråga, varit erbjudna åt Spanien, som dock afböjt anbudet; att konungens regering sålt dem till svenske handlande och desse i sin ordning till engelsmän, hvilke sistnämnde ensamme vore ansvarige för det dåliga bruk, som af fartygen kunde göras; att vårt lands läge och nödvändigheten att ej lemna obegagnadt något medel för utvecklingen af dess näringsflit och inre kraft ålade konungen förpligtelsen att ej lägga några hinder i vägen för den företagsamhet, som i fråga om handel allt mer gifver sig tillkänna hos folket och som vi rundt omkring oss se utöfva ett så stort inflytande på statsmagternas beslut; att andres föredöme ej utöfvar någon inverkan på konungen; att H. Maj:t, långt ifrån att hafva vare sig ombytt åsigter eller afvikit från de grundsatser, som uttalats i grefve Wetterstedts dépêche till friherre Palmstjerna, — och ehuruväl han förnekade, att ur nyssnämnda skrifts innehåll skulle kunna dragas några slutsatser med hänsyn vare sig till ifrågavarande fartygs försäljning eller till hans blifvande beslut — aldrig skulle tveka att öppet uttala sig inför kejsaren och med honom förhandla, så snart halföns handelsintressen nödvändiggjorde det politiska erkännandet af Spaniens förra nybyggen i Sydamerika; att, enär händelserna nu utvecklade sig utomordentligen snabbt, det vore högeligen önskligt att samtliga fastlandsmagterna ville gemensamt taga denna vigtiga fråga i öfvervägande för att åstadkomma en lösning, som besparade Spanien ytterligare förluster; att hvad beträffar de senast försålda skeppen, skulle kejsaren, då han nu vädjar till konungens vänskap, finna honom vid detta tillfälle såsom vid andra redo att lyssna till detta vädjande; att H. Maj:ts personliga tänkesätt för kejsaren äro och alltid skola vara oberoende äfven af möjliga olikheter i sättet att se saker och ting; att försäljningen var en ren handelsåtgärd; men att, enär kejsaren uttalat farhågor att man af dessa skepp kunde göra ett för

Spanien skadligt bruk och då han såsom en vänskapstjenst begärt köpets häfvande, vore konungen af vänskap till kejsaren allenast, utan hänsyn till någon annan möjlig mellankomst och med syfte att såsom sig bör återgälda det förtroende, hvaraf H. Maj:t kejsarens åtgärd bär prägeln, redo att begagna sig af den rättighet, som i en af köpeafhandlingens punkter är säljaren förbehållen, och återkalla försäljningen af de sista trenne skeppen; då likvisst öfverenskommelsen med köparen för detta fall stadgar, utom återställande af köpesumman, jemväl ersättning för alle de af köparen bevisligen hafde omkostnader för fartygens utrustning, och då lagen åt honom såsom svensk medborgare gifver rätt att hålla sig till regeringen, kan dock ej staten belastas med annat än med den redan nog stora förlust, den lider genom försäljningens inställande för ögonblicket. H. Maj:t hade på så sätt i allt hvad på honom berodde uppfyllt den vänskapstjenst, kejsaren af honom begärt; men innan kontraktet häfdes, hvilket borde göras inom månadens slut, enär utrustningen med hvarje dag nalkas sin fulländning, önskade dock konungen någon säkerhet med hänsyn till uppfyllandet af den punkt, som stadgar fullständig ersättning af köparens omkostnader; om denna skeppsförsäljning medelbarligen eller omedelbarligen kunde skada kejsaren, skulle konungen vara lycklig att finna ett nytt tillfälle att, äfven med enskilda uppoffringar, bereda kejsaren ett nöje; men då i förevarande fall kejsarens vänskapliga steg till sina följder, enligt de misstankar, man framkastat, kommer Spanien till godo och de skäl, som inverka på H. Maj:ts beslut med hänsyn till kejsaren, ej kunna vara desamma, då fråga är om H. Katolska Maj:ts regering, som redan vägrat köpa dessa skepp, torde det vara med rätt och billighet öfverensstämmande, att när konungen af vänskap gör allt hvad på honom ankommer i den mån, lagarne det medgifva, när han häfver handeln och anbefaller köpesummans återställande, att kejsaren då också å sin sida af intresse för Spanien vidtager sådana åtgärder, hvarigenom köparen kan erhålla skadeersättning.»

H. Maj:t uppmanade general Suchtelen att härom skrifva till sitt hof.

General Suchtelen, under betygande af den tillfredsställelse, med hvilken kejsaren otvifvelaktigt skulle mottaga underrättelsen

om konungens trofasthet och orubbliga vänskap, svarade, att enär hans hof ej kunnat ana den punkt i kontraktet, som talar om ett skadestånd åt köparen, vore han ej försedd med några föreskrifter i detta hänseende; han skulle dock afgifva en trogen redogörelse för allt hvad konungen yttrat, och för att undvika all ytterligare tidsutdrägt yttrade han sig önska få veta beloppet, åtminstone det ungefärliga, af den ersättning, hvarom fråga kunde blifva, för att derom kunna lemna sitt hof underrättelse samtidigt med framförandet af dithörande begäran, hvarpå H. Maj:t täcktes svara att denna fråga, eller rättare sagdt, denne punkt vore köparens sak; statsministern för utrikes ärenden torde kunna meddela någon upplysning derom.

N:o 8.

Utdrag af en ordres från H. Maj:t konungen till dess generaladjutant för flottan, daterad Rosersberg den — Augusti 1825.

— — — — — — — — — — — — — —

1:o. I egen älägga öfverste-löjtnanten baron Gyllengranat och majoren Nordensköld, att innan deras afresa från Helsingör och Norge meddela eder de instruktioner, de af herrar Michaelson & Benedicks erhållit rörande linieskeppets Tapperheten och fregattens af Chapman destination och till hvad slags handels bedrifvande de komma att begagnas.

— — — — — — — — — — — — — —

3:o. I äläggen dem, att icke föra dessa fartyg för någon annans räkning än för herrar Michaelson & Benedicks, hvilka ansvara för åtlydnaden af de förordningar, som angå handeln med Indierne.

4:o. I händelse herrar Michaelson & Benedicks redan skulle hafva aflåtit dessa fartyg till något utländskt handelshus, ega såväl befälhafvarne som alle ombord varande svenske officerare och underofficerare att upphöra med all slags tjenstgöring för

detta handelshusets räkning, intilldess de dertill begärt och erhållit vårt nådiga tillstånd; samt slutligen

5:o. Skall flaggan genast nedtagas efter erhållen underrättelse om fartygens försäljning.

N:o 9.

Note af engelska sändebudet, lord Bloomfield.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Odaterad, men sannolikt från December 1824.

Två punkter behöfva närmare förklaras:

1:o. Hvilket är det vigtiga steg, för hvilket stöd önskas?

Är det afsändandet af agenter till de nye staterne? eller en förklaring till Ryssland, att man beslutat en dylik åtgärd?

2:o. Af hvad art är det stöd, som önskas?

Önskar man föreskrifter till Englands sändebud i Petersburg att i nödfall understödja den svenska förklaringen? eller

ett löfte att med vapenmakt understödja Sverige för den händelse att Ryssland beginge den skriande orättvisan att anfalla Sverige med anledning vare sig af detta besluts anmälande eller verkställande?

Sistnämnda fråga innefattar i sig den, huruvida Sverige kunde påräkna skydd i händelse af ett orättvist och opåkalladt anfall från rysk sida; och på sistnämnda fråga torde svaret kunna blifva *jakande.* Men en annan fråga är, huruvida under nuvarande politiska ställning det kan vara skäl att *tillskapa* en förevändning för ett dylikt anfall och deraf följande medling. Och svaret på frågorna, ur denna synpunkt sedda, måste blifva afgjordt *nekande.*

N:o 10.

Note från lord Bloomfield. (Augusti eller Sept. 1825).

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

I händelse Sverige genom förevändningars tillskapande skulle ådraga sig ett orättvist och opåkalladt anfall från Rysslands sida, skulle ett allmänt europeiskt krig (hvartill en sådan händelsernas gång kunde leda) otvifvelaktigt blifva att betrakta såsom ett allt för högt pris, för att litet förr än annars kunna inleda handels- och diplomatiska förbindelser mellan Sverige och de nye staterne i Amerika.

Instruktioner kunna afsändas till Petersburg, om konungen af Sverige det önskar, för att med skäl understödja billigheten (reasonability) af H. Maj:ts afsigter. Men skulle ej det till kejsaren gifna löftet blifva uppfyldt (redeemed) på ett kraftigare och värdigare sätt om, innan sådana instruktioner blefve afsända, H. Maj:t tillställde kejsaren en förklaring öfver sina afsigter, ounderstödd och (åtminstone skenbart) utan föregående öfverläggning med någon annan magt.

Svårigheten att råda i denna punkt härflyter från följande sätt att betrakta frågan. Om *skyndsamhet tillrådes*, så kunde orättvisligen sägas, att man hyste den önskan att andra magter måtte följa Englands föredöme af de sydamerikanske fristaternes erkännande. *Om uppskof tillrådes*, så skulle ett sådant råd kunna orättvisligen tydas såsom en önskan att uteslutande tillegna sig fördelarne af den sydamerikanske handeln, i synnerhet om det skulle visa sig (hvilket är troligt nog) att de nye staterne komma att ålägga de magter hårdare vilkor, hvilka dröja att erkänna dem.

Det föregående är framstäldt ensamt med afseende på H. Maj:ts egna och Sveriges intressen. — Kännedomen af dess handelsintressen är oundgänglig för att kunna afgifva ett råd, som vore bestämmande för Sveriges beslut. Ingen magt kan vänta att Sverige skall på obestämd tid uppskjuta denna angelägenhet, om dessa intressen äro stora och i ögonen fallande.

Den naturligaste gången af H. Maj:ts åtgöranden synes vara att tillkännagifva för kejsaren annalkandet af den tidpunkt, då Sverige ville följa Englands och Frankrikes föredömen genom att afsända och emottaga handelsagenter från de sydamerikanske staterne.

Men detta tillkännagifvande vore bättre att uppskjuta tills all förargelse öfver skeppsfrågan hunnit lägga sig, på det ej det plötsliga tillkännagifvandet orättvisligen måtte kunna skrifvas på en känsla af harm. Det är synbarligen af vigt att dessa förhandlingar ske hvar för sig.

Tillkännagifvandet på fullt uttömmande sätt borde vara så affattadt, att det afhandlade alla löften till kejsaren af Ryssland, så att ingen anledning till tvister återstode, då tiden för dessa tillkännagifna afsigters sättande i verket vore inne.

H. Maj:t bör otvifvelaktigt meddela sig med Ryssland, innan han tager detta steg; men det är nödvändigt för H. Maj:ts heder och oberoende att han gör det på en för honom lämplig tid samt utan att synas begära tillstånd.

Den tid, som förlöper mellan tillkännagifvandet af beslutet att vidtaga detta steg och dess verkliga vidtagande, torde kunna användas väl på att rådföra sig med nederländska styrelsen, hvilken i denna fråga befinner sig till fastlandsförbundet nära nog i samma ställning som Sverige till Ryssland. Nederländska styrelsen är böjd att följa Englands föredöme, ehuru försök blifvit gjorda att afråda den derifrån; denna styrelses åtgöranden hafva hittills gått ut på att i all tysthet begagna sig af alla möjliga tillfällen att stärka sina förbindelser med de sydamerikanske staterne. Ett gemensamt uppträdande af Sverige och Nederländerna skulle ses med nöje.

1:o. H. Maj:t torde måhända finna det bäst att hafva fått skeppsfrågan bragt på det klara, innan han inlåter sig i någon ny underhandling.

2:o. Innan dess torde ock H. Maj:t böra hafva uppfyllt alla sina förbindelser gentemot Ryssland, vare sig genom att förtroligt meddela sina afsigter eller att utbedja sig dess råd; och slutligen

3:o. borde H. Maj:t derefter stå på sin rätt att handla på egen hand i fråga om de nye amerikanske staterne, när och på hvad sätt honom bäst synes, hellre än att, med ryskt medgifvande, bestämma tid och sätt dertill.

Kejsarens svar på detta H. Maj:ts första meddelande skall sätta konungen (af England) i tillfälle att bedöma Rysslands ton och lemna säkrare grund för ett omdöme i frågan.

N:o 11.

Utdrag af dépêcher från grefve Münster till —x— under Cannings ministère.

Putney-Hill den 4 Okt. 1825.

— — Bland de större politiska underhandlingarna är den svenska angelägenheten (skeppshandeln) e. exc. bekant. Det ryska ultimatum, som e. exc. känner, har konungen (Georg IV) funnit ganska stötande. Det finnes nu hos hr Canning, som jag redan i dag torde träffa. Det roade mig, att Bernadotte ändtligen blottat för sin vän Alexander den *cloven foot* (politiska dubbelhet), som denne vid så många tillfällen icke velat se. — —

Putney-Hill den 11 Okt. 1825.

— — Det är besynnerligt, att Sverige ej förr än nu gjort sitt första meddelande om skeppsförsäljningsaffären, hvilket likväl endast rörer tiden intill dess till Ryssland gjorda proposition i ämnet. I Petersburg har man deremot misstänkt, att Sverige handlade enligt ingifvelser härifrån, och af denna anledning oskickligtvis låtit i Finland häkta ett ilbud. England har tvärtom med hänsyn till Sydamerika städse varnat de andra magterna att icke alltför brådstört följa Englands efterdöme, enär förr eller senare alla hof måste skrida till erkännande af de nye staterne — —

Putney-Hill den 1 Nov. 1825.

Spaniens dödskamp har redan länge fortgått. Man är nu van att se denne fordom så mägtiga stat i upplösningstillstånd, utan att den dock helt och hållet sammanstörtar, och så torde väl äfven denne gång de sista krampryckningarna kunna förebyggas, hvilka skulle leda till monarkiens utstrykande ur antalet af sjelfständiga riken. Dess koloniers frigörande skall gå sin gång, utan att åstadkomma annat än en ordstrid öfver de förbundnes läror. Sin nya grundsats: *Est, qvia fuit* torde de vilja tillämpa på allt hvad de erkänna som »legitimt», således ock på de förlorade spanska kolonierna. De förbundne sakna magt att med vapen bekämpa Englands motsatta åsigter. De afhålla endast andre stater från att genom handel draga någon vinst från denna nya verld och kasta sålunda dess handel in i Englands och Nordamerikas händer. De små staterne besväras sålunda af de förbundne; men Sverige skulle blottställt sig för ett krig, om det icke uppgifvit sin visserligen icke lätt rättfärdigade försäljning af väpnade skepp till Columbia.

Jag tror mig nyligen hafva skrifvit till e. exc., att Sverige i denna sak aldrig rådfört sig med England. Hr Canning försäkrar sig hafva tillrådt alla andra hof, att icke allt för snart följa Englands exempel i erkännandet af de nye sydamerikanske staterne och i dess beteende mot dem. Först efter det afgörande steg, som ryska hofvet tog genom general Suchtelens afsändning till Kristiania, har svenska regeringen vändt sig till lord Bloomfield för att erfara Englands åsigt om denna tvist. Jag har läst de instruktioner, som härifrån till honom afgått. De innehålla, att då konungen först nu underrättas om en tvist, som redan synes vara bilagd, skulle lord Bloomfield undvika att uttala en bestämd eller afgörande åsigt i en sak, som vållat en ögonblicklig spänning mellan tvenne Englands bundsförvandter. Hur England, med hänsyn till neutraliteten, betraktar frågan om inblandning i främmande magters tvister, framgår ur dess för kort tid sedan utfärdade proklamation, hvilken förbjuder att åt någon af de krigförande magterna lemna bistånd af det slag, som här varit ifrågastäldt. Man ville allenast hemställa, huruvida det ej kunde vara med neutralitet förenligt, att lemna begge parterne

ett bistånd af samma slag, på sätt som skett genom skeppsförsäljningen och Sveriges först åt Spanien gjorda anbud.

N:o 12.

Uppsats i skeppshandelsfrågan af grefve Wetterstedt, daterad Finspång den 3 September 1825.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Den tidpunkt, Ed. Maj:t vid det åt general Suchtelen den 1 sistl. Augusti beviljade företräde fastställt för häfvandet på vissa vilkor af köpet af de tre krigsskepp, som ännu ligga i Karlskrona, var redan för två dagar sedan inne, och då derjemte den tid, Ed. Maj:t utverkat af köparne, utlöper redan den 10 i denne månad, har jag ansett det vara min pligt att, i afvaktan på kejsar Alexanders svar, i största underdånighet underställa Ed. Maj:t den synpunkt, ur hvilken jag betraktar denna fråga och dess följder.

Hvad beträffar frågan i och för sig, afhandlad och öfvervägd som den ur alle synpunkter blifvit af Ed. Maj:ts statsråd, synes den mig vara begränsad å ena sidan af köpeafhandlingens stadganden, å den andra af den förklaring, Ed. Maj:t gjort general Suchtelen. De tvenne svar, som å embetets vägnar af mig gifvits åt hr Alvarado (och hvilka innehålla alla de skäl, på hvilka Ed. Maj:ts regering kan stödja sig vid försäljandet, genom svenske handlande såsom mellanhand, till engelska handelshus af krigsskepp, hvaraf man snart ej mera kan begagna sig och dem man vill ersätta med andra, samt sluta med att afslå den spanske fullmägtiges begäran att hindra fartygens afgång), utgöra grundvalen för Ed. Maj:ts beslut i föreliggande ämne, så snart det, utgående ur handelsverldens krets, blir föremål för statskonstens undersökningar. Efter afgifvandet af dessa svar har general Suchtelen i sin furstes namn gjort ett steg till vinnande

af samma mål genom köpets häfvande. Sedan Ed. Maj:t sjelf meddelat generalen dess afsigter och fattade beslut, har Ed. Maj:t anbefallt mig att åt honom öfverlemna en skriftligen affattad framställning af hvad Ed. Maj:t vid detta tillfälle yttrat. Nyssnämnda uppsats innehåller således den enda jemkning. hufvudfrågan kan undergå. Meddelad åt England i följd af den öppenhet, Ed. Maj:t i sina politiska förbindelser städse iakttager, måste den nödvändigtvis synas engelska regeringen innefatta ett angifvande af de gränser, intill hvilka Ed. Maj:t vill gå.

Sedan denna handling aflemnats, hafva de franska och preussiska beskickningarna på sina hofs befallningar gjort försök att få fartygens utlöpande hindradt, och det är att förmoda, att österrikiska hofvet skall följa föredömet; men dessa mått och steg, som hr Alvarado redan i sin första skrifvelse förklarade att Spanien skulle söka framkalla, förändra i intet hänseende frågans ställning. Sedan ett svar blifvit gifvet åt den mägtigaste af den heliga alliansens furstar, och derjemte åt den, hvars personliga förbindelser till Ed. Maj:t gifva åt dess vänsksp och förtroende en vida kraftigare anledning än den, som kunde hemtas från väldigheten af de krafter, öfver hvilka han förfogar, kunna de likartade meddelanden, som ingått från hans medförbundne, ej betraktas såsom annat än så att säga nödtvungna följder. Men att gifva vika för dem, sedan man förklarat sig kunna allenast vilkorligt bevilja den vänskapstjenst, Ryssland begärt, har aldrig ett ögonblick ingått i Ed. Maj:ts planer. Rysslands svar kommer således att afgöra alla dessa insagors öde.

Kommer ej detta svar före den 10:e, synes mig omöjligheten för regeringen att hindra fartygens afgång utan att blottställa sig för kontraktets stadganden och följderna af dess upphäfvande, — med mindre köparne i godo gå in på ett ytterligare dröjsmål — nogsamt bevisa, att regeringens magt öfver skeppen i sjelfva verket upphör med sagde dag. Och om, af skäl som ej med fullgörandet af köpeafhandlingen stå i gemenskap, köparne såge sig tvungne att uppskjuta fartygens afgång, kunde detta uppskof, såsom nödvändigtvis allenast tillfälligt, aldrig ställas i något omedelbart samband med Rysslands svar, för hvars afgifvande tiden i sjelfva verket redan är utlupen; ty eljest kunde man ju i oändlighet uttänja ett tillstånd af ovisshet med hänsyn till detta

svars beskaffenhet och på så sätt, utan att synas ega denna afsigt, komma till det önskade målet, köpeafhandlingens brytande, och på Ed. Maj:ts regering vältra bördan af ersättning åt köparen. I öfrigt skulle ett förnyadt uppskof, hvilket dessutom svårligen lärer kunna åstadkommas, enär köparen har löpande utgifter för hvarje dag som går, antyda ett vacklande i tänkesätt och grundsatser, hvaraf man heltvisst ej skulle underlåta att begagna sig.

Om kejsar Alexanders svar medgifver den fordran, Ed. Maj:t uppställt såsom vilkor för köpets häfvande, är den väg, vi hafva att följa, lätt och på förhand utstakad; och om H. M. kejsaren, åtagande sig skadeståndets erläggande och ånyo vädjande till Ed. Maj:ts vänskap, begärde, att, på det den summa, han åtoge sig att utbetala, ej måtte blifva helt och hållet fruktlös, de ifrågavarande fartygen ej måtte ånyo säljas, utan att Spanien förut blifvit satt i tillfälle att undersöka, huruvida det kunde vara med dess fördel förenligt att inköpa dem, eller med mindre visshet vunnes att de ej en dag användes mot nämnda magt, är jag förvissad att Ed. Maj:t ej skulle finna denna begäran obillig.

Å andra sidan skulle kejsaren kunna svara i vänskapliga ordalag, men under afböjande af det förslag, som till honom framstälts, och under förnyande i hvad hufvudfrågan angår af sitt vädjande till Ed. Maj:ts vänskap, påyrka köpeaftalets brytande och inställandet af fartygens afgång. Han kan ock tilläfventyrs åt detta nya steg gifva en mera skarp pregel och söka utöfva en påtryckning genom framhållandet af de politiska följder, aftalets uppfyllande kunde medföra. Återstår då att tillse, hvad i ena eller andra fallet kan vara förmånligast att göra.

Såsom jag redan haft äran antyda i början af denna uppsats, innehåller den till general Suchtelen öfverlemnade framställningen — åtminstone enligt mitt förmenande — frågans lösning. Att nu gifva vika, sedan man för en månad sedan ansåg, att landets värdighet och goda rätt ej medgaf det, vore att förminska vårt politiska anseende och angifva, att vi ej äro oberoende. Föröfrigt, hvarifrån skall man taga medlen till köparens godtgörelse? Huru inför folkets ögon rättfärdiga denna utgift? Och på hvad sätt dernäst komma ur den allt annat än behagliga ställning, hvari man på så sätt försätter sig?

Jag tillstår för Ed. Maj:t, att dessa frågor i min öfvertygelse äro af nog stor vigt att förmå mig att tillstyrka aftalets fullföljande för den händelse att Ryssland, trots sin vänskap för Spanien, skulle vägra att hålla köparen skadeslös; men jag tillstår derjemte, att jag ej underkänner de vigtiga följder, ett dylikt beslut kan med sig föra. Under nuvarande förhållanden i Europa och midt under striden mellan de två system, mellan hvilka Ed. Maj:t hittills lyckats hålla sig uppe, hade det visserligen varit önskligt, att ej denna skeppshandelsfråga kommit och framtvungit ett val och stört lugnet af våra politiska förbindelser; men sedan sakerna engång kommit derhän, tror jag vid ett vägande af de faror, för hvilka vi utsätta oss, att vi våga lika mycket genom att gifva vika som genom att stå fast vid vårt beslut.

Genom att gifva vika, skulle vi lemna ett intyg såväl om den brist på förutseende, med hvilken vi uppgöra våra förslag, som om den ringa ståndaktighet, vi egna åt deras genomförande. Skulle vi väl derefter kunna handla med full frihet i den stora frågan om erkännandet af de Sydamerikanske fristaterne? Skulle vi väl kunna ingifva England något förtroende till varaktigheten af våra beslut? Och hvad hafva vi — för att återkomma till oss sjelfve — gjort för att utsätta oss för så farliga följder? Vi hafva sålt några gamla skepp åt engelske handlande, hvilkes namn vi uppgifva, och man vill göra oss ansvarige för att desse Engelsmän kunna lemna skeppen åt fristaterne i nya verlden. I sanning, om den heliga alliansens medlemmar, efter att tåligt hafva tillåtit att England, genom sitt erkännande af desse staters politiska oberoende, för alltid beseglat deras skilsmessa från Spanien, skulle vilja för en så ringa sak som försäljandet af några krigsskepp, drifva sakerna till ytterligheter i fråga om Sverige, så är helt visst anledningen dertill endast och allenast att söka i det behof, de ega att gifva luft åt sitt missnöje med England. På en tid, då erkännandet af Haiti bevisar, och det med rätta, att öfverdrifna och ensidiga åsigter, till och med der de höra till dagordningen, ej förmå hålla sig uppe i längden gent emot inflytandet af betydande fördelar, som stå att vinna genom deras öfvergifvande; då affallet af de spanska fartygen i Amerika och de senast vunna framgångarne i Peru betagit moderlandet hvarje

utsigt till framgång; då behofvet af allmänt lugn med orolig sorgfällighet undanrödjer hvarje anledning till strid, såsom påtagligt ådagalagts med hänsyn till österns angelägenheter, — vore det i sanning förvånande om det ämne, som här är i fråga, skulle kunna blifva ett trätofrö för hele vår verldsdel; ty är förste stöten engång gifven, hvem kan beräkna följderna?

Antaget nu, att Spanien antingen lägger beslag på de svenska och norska fartyg, som finnas i dess hamnar, eller under inflytelsen af rådslag, der hofsamhet ej gjort sig gällande, sträcker sin afvoghet derhän att förklara oss krig; och antaget, att den heliga alliansens medlemmar, för att gifva ett yttre vedermäle af deras bevågenhet för Spanien, återkalla sina beskickningar och upphäfva sina förbindelser med Ed. Maj:ts stater; så äro helt visst dessa antaganden förtjenta af synnerlig uppmärksamhet, och deras sättande i verket skulle helt säkert gifva anledning till betydande förluster och stränga ansvarspåståenden. Man skulle kunna säga: hvarföre utsätta vår handel för fiendtligheter endast och allenast för nöjet att få utbyta några gamla skepp mot nya? Men endast fördomen eller den första uppbrusningen efter en liden förlust kunde föra ett dylikt språk. Ty skeppshandeln, huru oskyldig den än till sitt väsende är, och huru oskiljaktig från utöfvandet af den folkens sjelfbestämmelserätt, utan hvilken hvarje handling vore utsatt för främmande ingrepp, bör ej betraktas annorlunda än såsom uppslaget till ett nytt system med hänsyn till de sydamerikanske staterne, som åt de handlande folken erbjuda så särdeles rike afsättningsorter för deras alster och hvilkas politiska erkännande från vår sida skall påskyndas genom ett lifligt framhållande af skeppshandeln.

I frågor, så vigtiga som den föreliggande, är till och med en origtig uppfattning bättre än ingen. Jag har här i underdånighet framställt min; den står för öfrigt i öfverensstämmelse med de beslut, som redan i Ed. Maj:ts statsråd blifvit fattade och af Ed. Maj:t sjelf gillade. Om man griper till vapen eller tillåter Spanien att anfalla oss, skulle äfven den fördomsfullaste förgäfves söka någon motsvarighet mellan ett krig och måttet af den föregifna förevändningen, och då Ed. Maj:t visat kejsar Alexander en utväg att lösa frågan genom en penningeuppoffring, som för honom är af föga betydenhet, men som för Sverige vore

kännbar nog, utan att dock detta erbjudande förmått förebygga ett skridande till ytterligheter, följer deraf, att Ed. Maj:t ej kan hafva att förebrå sig att hafva framkallat en dylik sakernas ställning, huru pinsam den än måtte blifva.

Wetterstedt.

N:o 13.

Utdrag ur en dépêche från baron Schulzenheim till konungen.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Stockholm den 15 Sept. 1825.

— — I går besökte jag hr de Gabriac, som meddelade mig en skrifvelse, hvilken han dagen förut med ilbud mottagit från baron Damas. Skrifvelsen erkänner till en början mottagandet af den berättelse, i hvilken markisen meddelat sitt hof förhandlingarna vid det företräde, Ed. Maj:t på Rosersberg beviljade grefve Suchtelen. Med anledning häraf anmodar baron Damas markis de Gabriac, att för Ed. Maj:ts regering uttrycka den tillfredsställelse, hvarmed franska regeringen erfarit, att det ännu kunde blifva fråga om ett vilkorligt upphäfvande af köpeafhandlingarna för skeppen; men att, hvad beträffar det dervid fästa vilkor, franska regeringen, långt ifrån att medgifva, det Spanien någonsin kunde förpligtas att betala skadeersättningen, snarare ansåge att det, strängt taget, vore Spanien, som kunde ega skäl att kräfva ersättning af Sverige för en åtgärd, hvilken, enligt baron Damas' förmenande, vore mot Spanien afgjordt fiendtlig. Han tillägger slutligen, att för den händelse handeln ej komme att återgå, skulle man aldrig kunna förlika ett sådant beslut med de åsigter och grundsatser, som städse utmärkt Ed. Maj:ts styrelse, och att man i dylikt fall skulle anse Spanien fullkomligen berättigadt, att mot oss öppet utöfva vedergällningsrätten.

Jag svarade markis de Gabriac att, enär jag, från min synpunkt, aldrig kunde medgifva att en i sig sjelf så oskyldig handling, som försäljandet till en svensk köpman af några gamla skepp, i ringaste mån innebure ett brott mot neutralitetens lagar, kunde jag ej heller medgifva rigtigheten af de slutledningar, som derur dragits; och att, då detta meddelande för öfrigt ej innehölle någon ny begäran, utan endast ett tillkännagifvande af franska regeringens åsigter, ansåg jag det öfverflödigt och onödigt att ånyo afhandla en fråga, som redan åtskillige gånger varit af oss behandlad och i fråga om hvilken samtliga skälen för och mot redan upprepade gånger blifvit anförda.

Markisen fortsatte derpå uppläsningen af sin dépêche, som innehöll en framställning — —

N:o 14.

Bref från Wetterstedt till Schulzenheim.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Kristiania den 17 September 1825.

Efter min ankomst hit i förrgår afton har jag med konungen haft flere omständliga samtal om den vigtiga fråga, som sysselsätter oss. Midt bland de bevis på kärlek och tillgifvenhet, som här dagligen möta honom, har jag funnit H. Maj:t lugn och bestämd. Konungen beaktar ej hvad som kunde synas honom personligt uti det meddelande, som general Suchtelen gjort er, han bevarar alltjemt i hjertats djup den vänskap för kejsar Alexander, som grundats under de stora tilldragelserna och befästats genom så minnesvärda följder; men han afser vid de beslut, han redan fattat, liksom vid de, han ytterligare är kallad att fatta, allenast upprätthållandet af folkets ära och oafhängighet, hvilka aldrig i hans tanka medgifva någon inskränkning. Med sin kraft lifvar han sin omgifning; han gifver dem sjelf

föredömen af vis måtta, och har derföre ock med rörelse inhemtat den innerliga öfverensstämmelse, som råder mellan hans eget åskådningssätt och hans höge sons, liksom han med tillfredsställelse förnimmer, att statsrådets medlemmar i den närvarande brytningen med hvarandra täfla i nit och omtanke att undanrödja de faror, som kunna hota fäderneslandet; men dock alltid sätta i främsta rummet dess äras och värdighets obefläckade upprätthållande.

Det ilbud, som till general Suchtelen öfverbragte det bref från friherre Lagerheim, af hvilket ni erhållit en afskrift, mötte generalen i går på morgonen. Generalen bad öfverbringaren till friherren framföra hans tacksägelser, men tillade att, då han nu vore så nära, skulle han sjelf infinna sig med svaret. Han anlände i dag kl. 11. Han erfor då min närvaro, och hr Bodisco, som förgäfves sökt mig hemma, träffade mig hos friherre Lagerheim, tillkännagaf generalens ankomst och begärde å hans vägnar ett samtal med mig. »Dernäst», tillade han, »har jag i uppdrag att göra e. exc. ett muntligt meddelande, och för att noggrannt afbörda mig det och ej säga hvarken för mycket eller för litet, har jag uppsatt det hela skriftligen.» Han framtog derpå ur sin ficka ett stycke papper och ville börja uppläsningen, men jag hejdade honom med yttrandet, att jag ej kunde åhöra ett dylikt uppläsande; att han, såvidt jag kände, hade tillräckligen godt minne att kunna muntligen afbörda sig sitt uppdrag och att han egde att yttra sig. Han försäkrade mig, att deri ej fanns något, som jag ej kunde höra, men jag höll i mig, och efter att åter hafva stoppat sina anteckningar i fickan, sade han mig: att generalen af friherre Lagerheims bref förnummit, att man här trodde, det han vid det företräde, han hos H. Maj:t ämnade utbedja sig, skulle hafva för afsigt att meddela hela innehållet af grefve Nesselrodes skrifvelse; detta hade likvisst aldrig varit hans mening; konungen borde känna generalen tillräckligt för att ej hysa en dylik tanke; denna dépêche, som meddelats eder i största förtrolighet, kunde mildras derhän, att endast hufvudinnehållet delgåfves konungen; det vore korteligen ej fråga om att meddela den ord för ord.»

Jag svarade helt obetydligt på denna inledande förklaring; men på hr Bodiscos enträgna anhållan, att ej låta dagen gå om

utan att gifva generalen ett tillfälle att träffa mig, öfverenskommo vi, att han skulle infinna sig kl. 1.

Han kom, och jag fann honom utomordentligt lugn och ifrig att ställa allt till rätta. Han började med att bedja mig utverka ett enskildt företräde hos konungen. Jag svarade honom med en fråga, om han ej mottagit friherre Lagerheims bref; mitt svar på denna hans begäran funnes der tydligt och klart angifvet. »Men», invände han, »kan då konungen tro att jag skulle vilja eller kunna säga honom obehagligheter?» »Konungen kan endast döma efter de underrättelser, han erhållit. Ni har, hr general, meddelat hr Schulzenheim den skrifvelse från grefve Nesselrode, som skall läggas till grund för edra meddelanden till H. Maj:t och denna dépêche innehåller åtskilligt, som konungen ej kan åhöra. H. Maj:t är förvissad, att kejsaren sjelf ej skulle hafva begagnat sig af dylika uttryck, om han omedelbarligen meddelat sig med konungen. För att nu icke erfara en smärtsam känsla vid åhörandet och för att ej nödgas svara på ett sätt, som kunde vålla kejsaren obehag, har konungen beslutit, att ej samtala med eder om statsangelägenheter, utan hänvisar eder till sin utrikes statsminister, som skall mottaga alla de meddelanden, ni behagar göra; vår författnings anda fritager i sjelfva verket konungen från hvarje personligt förhandlande med utländska sändebud, men H. Maj:t har dock hittills i fråga om er, hr general, åsidosatt denna form och detta af två skäl: först och främst emedan ni här företräder en furste, för hvilken konungen bevarar och städse skall bevara vänskap och förtroende, oberoende till och med af skiljaktiga åsigter i statsangelägenheter, och dernäst för eder egen skull, af tillgifvenhet för eder personligen; en känsla, den ni ock städse rättfärdigat. 'Men', har konungen yttrat till mig, 'hvad har jag vunnit på detta förfaringssätt? Man har misstydt den utväg, jag anvisat för uppfyllande af kejsarens önskningar i fråga om de sålda skeppen; obehagliga förklaringar hafva egt rum; andra kunna blifva en följd af ett företräde, särskildt efter hvad hr Schulzenheim inberättat om innehållet af grefve Nesselrodes dépêche. I stället för att försona, skulle man allenast å ömse sidor förbittra tillståndet, och enär detta ej är min afsigt, vill jag undvika till och med möjligheten deraf. Jag skall mottaga general Suchtelen i hans dubbla

egenskap af kejsar Alexanders hos mig befullmägtigade ombud och af gammal stridskamrat; jag skall, såsom eljest alltid, bemöta honom vänskapligt och välvilligt, men på det vilkor att han ej vidrör statsangelägenheter. De tillhöra min statsminister för utrikes ärenden; han skall underrätta mig om allt hvad general Suchtelen i sitt hofs namn meddelat.'» — »Men», genmälde generalen, »jag är ej öfverbringare af något officielt meddelande; meddelandet är af helt och hållet förtrolig art och hänvändes till konungen, emedan H. Maj:t sjelf meddelat mig det vilkor, han fäst vid häfvandet af köpet om de tre sista skeppen. Jag medgifver, att om jag för konungen skulle uppläsa min dépêche, torde den förefalla honom obehaglig, och jag känner honom tillräckligt för att vara öfvertygad, det han ej skulle åhöra den; men sådan är ej min mening; jag upprepar det, mitt uppdrag till hr Schulzenheim har endast varit rent förtroligt, och jag kan inskränka mitt meddelande till konungen, om han täckes bevilja mig ett företräde, till följande ord: 'Jag har erhållit svar på det förslag, Ed. Maj:t för mig framställde på Rosersberg i fråga om skeppshandeln. Kejsaren är tacksam för Ed. Maj:ts förslag, men har befallt mig meddela, att han ej vill antaga det.' Se der allt! Han upprepade tre gånger för mig dessa uttryck och gaf mig sitt hedersord att han ej skulle yttra ett ord derutöfver; ja, han yttrade till och med: »Föreskrif mig de ordalag, jag skall använda!» — »Men, min general», svarade jag, »hvarföre, om edra förhållningsordres medgifva eder att inskränka er till dessa ord, har ni då meddelat hr Schulzenheim en föga behaglig och af hotelser uppfylld dépêche?» — »Detta meddelande», svarade han, »var, såsom jag redan sagt, endast förtroligt och i öfrigt innehöllos deri inga hotelser. Der finnas allmänna betraktelser och en önskan att fästa konungens uppmärksamhet vid de följder, som skulle kunna härflyta af fartygens afgång. Och om ni kunde gifva mig ett hopp, att öfverenskommelsen med hänsyn till dem ej går i verkställighet, skall ej ett spår lemnas qvar af hela denna handling, hvars förklaringsgrund lärer vara att söka i en ögonblicklig uppbrusning, som jag ingalunda väntade.» — »Utan att med eder, hr general, inlåta mig i sjelfva ämnet», svarade jag, »bör jag dock anmärka, att enligt de uppgifter, hr von Schulzenheim till oss öfversändt, är det svårt att ej såsom

hotelser betrakta åtskilliga yttranden i ifrågavarande dépêche; och ni inser helt visst, att då konungen, af skäl, som redan blifvit angifna, ej ansett sig kunna gifva vika för ett vädjande till vänskapen, kan han än mindre tänka sig möjligheten af ett vikande för hotande fordringar; samt att jag följaktligen ej kan gifva eder det hopp, ni åstundar. Hvad beträffar de ord, ni vill säga till konungen, är det ej tillräckligt att hafva sagt dem till mig? H. Maj:t skall om dem erhålla trogen underrättelse.» — »Men», yttrade generalen, »hvilken pinsam ställning för mig, att nödgas skrifva, att konungen vägrat mig det företräde, jag i kejsarens namn begärt, och ej ens tillåtit mig att öppna munnen om hela denna fråga.» — »Konungen skall mottaga er, det har jag redan sagt, och det med all den välvilja, ni förtjenar, och han skall genom mig blifva underrättad om hvad ni ämnade säga till honom sjelf. Vore ni öfverbringare af en skrifvelse från kejsaren, dess innehåll måtte nu hafva varit hvilket som helst, skulle konungen aldrig tvekat att mottaga det.» — »Men», återtog generalen, »jag beder eder hos konungen utverka detta företräde, som jag så ifrigt eftersträfvar». — »Om konungen äfven bestämde sig för att gifva er företräde, skulle han ej lemna er något svar.» — »Det står i hans magt att så göra och jag kan likafullt afbörda mig mitt uppdrag, ty jag har uttrycklig befallning att intet svar begära. Såsom jag redan sagt er, mitt uppdrag å embetets vägnar inskränker sig till de få ord, jag för eder upprepat; om jag sedermera, såsom enskild person, kan finna ett tillfälle att besvärja konungen, att ännu uttänka ett medel att ordna denna obehagliga angelägenhet, lärer H. Maj:t deri ej se annat än ett bevis på min uppriktiga och djupa tillgifvenhet för dess person.»

Sådant var i korthet förloppet af mitt första sammanträffande med general Suchtelen. Jag har genast för konungen redogjort derför; H. Maj:t har ännu ej beslutit, huruvida han skall mottaga honom på de vilkor, han sjelf ålagt sig; men imellertid är det ej längre fråga om den häftiga och befallande ton, som råder i ryska kabinettets skrifvelse, och jag har all anledning att tro, det grefve Suchtelen nu ångrar, att han låtit er läsa densamma. Han har sagt mig, att han ej visat denna dépêche för någon af diplomatiske korpsens medlemmar, utan allenast med-

delat dem, att kejsaren ej antagit förslaget att gifva skadestånd åt skeppens köpare.

Ett nytt ilbud afsändes i morgon eller öfvermorgon för att meddela er konungens beslut i hufvudfrågan. De olika förslag, som öfversändts från Stockholm, fordra en grundligare undersökning, än som medgifves af den tid, som återstår till dess denna dépêche skall afgå.

Konungen är synnerligen belåten med lord Bloomfields goda vilja, på hvilken han för öfrigt, med kännedom af hans personlighet och tänkesätt, aldrig tviflat. Ni eger att för honom uttala, med hvilken tillfredsställelse H. Maj:t vid detta tillfälle mottagit ett nytt bevis derpå; utveckla för honom, huruledes skandinaviska halföns intressen städse måste sammanfalla med Storbritanniens. H. Maj:t skall ej underlåta att begagna sig af de tänkesätt, han ådagalagt; ja, om utvecklingen af den fråga, som nu sysselsätter oss, och öfriga förhållanden kunde göra det önskligt, torde väl hända, att H. Maj:t inbjöde honom att begifva sig hit.

Jag har den äran etc. etc.

G. af Wetterstedt.

N:o 15.

Wetterstedt till Schulzenheim.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Kristiania den 18 September 1825.

— — Konungen har i dag kl. ½ 5 mottagit general Suchtelen kort före middagen, i hvilken generalen deltog. Allt försiggick så som på förhand var öfverenskommet mellan generalen och mig. Knappast hade den förre yttrat första ordet af hvad han hade att säga, då konungen med vanlig välvilja afbröt honom, yttrande: »Hr af Wetterstedt har underrättat mig om hvad ni till honom yttrat; låt oss ej tala om statssaker; vänd er i

fråga om dem till honom. Allt hvad vi kunna göra, skola vi göra; mina tänkesätt för kejsaren äro lika oföränderliga som uppriktiga.» Här afbröt H. Maj:t och inlät sig i ett samtal, fullt af godhet och välvilja, rörande generalens resa, hans person och hans familj; och hela det långa och hotande meddelandet har ej haft annat resultat än detta, liksom ej heller det företräde, hvarom han anhållit. Då generalen hörde konungen yttra orden: »allt hvad vi kunna göra, skola vi göra», inföll han: »Då skall jag afresa lyckligare än jag hitkom.» Men ej heller detta yttrande framkallade något annat.

Båda herrarne Bodisco blefvo derefter föreställde och inbjödos till middag.

Under ett samtal, som generalen kort förut haft med mig, och under hvilket vi utförligt afhandlat tilldragelserna till och med före de nuvarande förvecklingarna, påyrkade han ifrigt, men städse med foglighet, nödvändigheten af ett afgörande svar. Jag invände, att de befallningar, han i Stockholm delgifvit, uttryckligen innehöllo, att han intet dylikt skulle begära och att vi således ej heller kunde gifva honom något. Han medgaf detta; »men», sade han, »jag måste väl meddela kejsaren något, och om jag reser — hvilket jag önskade göra i morgon — måste jag tyda er vägran såsom ett formligt afslag.» — »Ni borde», svarade jag, »hvila er åtminstone en dag efter en så snabb resa, och ej påyrka hvad man ej befallt er begära.» — »Men gif mig åtminstone en gnista hopp, och jag skall stadna.» — »Det står i er fria vilja att resa, men då ni nu tagit saken på ett försonligt sätt, vill det synas mig, att ni gjorde bäst i att fortsätta på samma sätt.»

Efter middagen förnyade han anfallet, utan att dock vinna större visshet; men säkert är att han stadnar öfver morgondagen, enligt hvad han sagt mig, alltjemnt i förhoppning att vinna sitt mål. Hr Bodisco förde samma språk med baron Lagerheim och båda ville de öfvertyga oss, att grefve Nesselrodes dépèche i dess helhet ej innehöll några hotelser, och att särskildt den mening, i hvilken talas om Spaniens vedergällningsrätt, ej innehåller något bestämdt påstående att denna rättighet skall utöfvas, utan allenast de orden: »Det skulle således vara Spanien tillåtet» o. s. v., och att det snarare var en förmodan eller en förutsätt-

ning än en bestämd påföljd, man derigenom uttryckte. För att bevisa handlingens egenskap af att ej innebära något hot, ville general Suchtelen låta mig genomläsa den; men jag afböjde erbjudandet med yttrandet, att sedan vi nu kommit öfverens att han ej skulle göra något bruk deraf, tjenade det till intet, att genom det helas genomläsning väcka till nytt lif de pinsamma känslor, som framkallats af det sammandrag, han deraf gifvit. För öfrigt återkom han alltjemt till kejsarens önskan att se köpeafhandlingen bruten och yttrade, att om han kunde föra med sig hoppet derom, skulle han genast skrifva till grefve Pozzo di Borgo, för att låta inställa allt, som i fråga härom afhandlades inom komitén i Paris och hindra de åtgärder, som de andra hofven kunde förbereda.

Jag skall i morgon ånyo se generalen, som är mycket orolig och mycket angelägen att frågan får en lösning. Konungen anser det bäst att lugna honom så mycket som ske kan, utan att gifva bestämda försäkringar, och derhän skola de samtal syfta, dem jag ytterligare med honom kan komma att hafva. Sedan konungens värdighet blifvit satt i skydd genom det sätt, hvarpå generalen nödgats afbörda sitt föga vänliga, till och med otillständiga uppdrag, anser H. Maj:t, att han vid afresan bör få åtminstone ett halft hopp, som till ingenting förbinder, men som skall göra honom försigtigare vid affattandet af sin redogörelse öfver resan.

H. Maj:t har mycket tänkt på hvad lord Bloomfield yttrat till kronprinsen, liksom till eder. Han är öfvertygad att England med smärta skulle se, att för en fråga, som endast högst ofullständigt ingår i kretsen af dess syften, en brytning yppade sig i Europa och särskildt i Norden, och denna öfvertygelse å hans sida har vunnit ökad vigt genom den tanke, lord Bloomfield framkastat, att förmå köparne att häfva köpeafhandlingen rörande de fartyg, som ännu finnas i Karlskrona. Konungen anser denne utväg vara att föredraga framför hvarje annan och han uppdrager åt eder, att genast derom samtala med lord Bloomfield, tacka honom för den goda vilja, han lagt i dagen, och uppmana honom att i denna syftning rådföra sig med sin styrelse. Enär han sjelf erbjudit att, om så erfordrades, skicka hr S:t Georges till England, skulle konungen med nöje se, om han verkställde

detta förslag och det hela på så sätt ordnas, hvilket skulle öka de förbindelser, hvari vi redan stå till engelska regeringen. General Suchtelen finge tills vidare sväfva i ovisshet; men man komme på detta sätt till en lösning, som åtminstone endast medelbarligen framkallats af Rysslands mellankomst, och konungen kunde, efter att hafva upprätthållit statens värdighet och oberoende, på samma gång undvika en brytning med kejsar Alexander och derigenom tillfredsställa engelska regeringens önskan att se lugnet i norden bevaradt.

Att låta fartygen utlöpa utan flottans officerare och underbefäl är hardt när omöjligt: detta, i förening med en önskan att ej gifva anledning till en brytning, torde tilläfventyrs utöfva något inflytande på de engelske köparnes beslut och förmå dem att antingen bryta en öfverenskommelse, hvars uppfyllande blir mycket svårt, eller åtminstone genom ett formligt medgifvande å deras sida uppskjuta fartygens afresa till näste vår.

Hr Benedicks, som är förnämsta anledningen till allt detta och som inledt oss i svårigheterna, bör besinna, att det tillhörer honom att samverka till framgången af regeringens önskningar.

N:o 16.

Mémoire af Grefve Wetterstedt.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Kristiania den 19 September 1825.

Så som skeppshandelsfrågan nu står och med den utveckling, den nu fått, synas följande punkter förtjente af allvarlig uppmärksamhet.

Genom konungens förklaring till kejsar Alexander, att han vore beredd att besvara det vädjande, denne gjort till hans vänskap, med ett upphäfvande af köpekontraktet, så snart köparen blefve ersatt för sina vederbörligen bestyrkta utgifter, har i sjelfva

verket frågan om köpets häfvande blifvit vilkorligt löst; — det är endast sättet för verkställigheten som föranleder meningsskiljaktigheter.

Ryska hofvets vägran (att vidtaga mått och steg för) att åstadkomma den skadeersättning, som blifvit begärd af fartygens köpare och den föga tillständiga (hotande) ton, som man användt vid försöken att på Sverige vältra denna börda, återföra frågan till den ställning, den hade innan erbjudandet af den 1 Augusti gjordes åt grefve Suchtelen; allenast att man då begagnade vänskapliga ord, men nu hotelser och diktatorsspråk.

Men när man nu ej ansett sig kunna helt enkelt gifva vika för försonliga ord och förtroliga framställningar, lärer man väl svårligen — och derom är man ock allmänt öfverens — kunna vika för ett motsatt språk utan att gifva till spillo konungens värdighet samt nationens ära och oafhängighet.

Om det funnes ett sätt att skydda dessa heliga intressen, skulle endast återstå att öfverenskomma om penningbeloppet, sedan grundsatsen om köpets häfvande en gång är stadfäst.

Penningfrågan är visserligen för Sverige af stor betydenhet, men den kan dock ej ställas i bredd med de stora stats- och handelsintressen, som vid detta tillfälle kunna sättas på spel.

Men sedan nu det meddelande, som grefve Suchtelen haft att göra, inskränker sig till några allmänna talesätt och konungen vid detta tillfälle ådagalagt, hvad han var skyldig sin egen och sina folks ära, befinner sig H. Maj:t i den ställning att han kan fritt öfverväga, hvad deras välfärd kräfver, — öfverenskommelsens brytande eller hållande vid magt.

En förklaring af innehåll att köpeafhandlingen brytes, emedan vår handel hotas af fiendtliga åtgärder och riket af en brytning med Spanien och de magter, som understödja dess anspråk och emedan det under så allvarliga omständigheter skulle vara lika oklokt som stridande mot folkets önskningar att afhända sig lämpliga försvarsmedel, kunde utan tvifvel erbjuda lämplig utväg att komma till ett kontraktsbrott på grund af billig hänsyn till framtiden; men alldenstund enda skälet till de diplomatiska förhandlingar, som uppstått, är förutsättningen att de sålda skeppen skola tjena att förstärka de forna spansk-amerikanska koloniernas sjömagt och denna förutsättning blir ohållbar i samma stund

konungen, af hvad skäl det än må vara, häfver köpet och behåller skeppen, vill det tyckas, som uppstode i så fall en viss motsägelse mellan följden af handelns återgång och dess föregifna anledning. Så synes ock vara fallet med förslaget att låta ifrågavarande skepp, sedan man återtagit dem, utlöpa under kunglig flagg och begifva sig till Medelhafvet för att der skydda vår handel.

Enligt alla de förklaringar, som afgifvits, gör man ej invändning mot de tvenne första skeppens afgång och skall ej heller göra det, så snart frågan om de tre blir på ett tillfredsställande sätt löst, och om Spanien skulle höja sin röst, har man gifvit oss bestämda försäkringar att man skall tysta den; den är i öfrigt ej af beskaffenhet att kunna vålla någon oro. En dylik utveckling af stridskrafter till sjös skulle således sakna all giltig anledning och efter den vändning, grefve Suchtelen smeddelande tagit, i det att ett otillbörligt och befallande tillkännagifvande af följderna af vår vägran att bifalla kejsarens önskningar plötsligen förvandlats i en ny, så att säga, vänskaplig och förtrolig anhållan, skulle kostnaderne för en dylik utrustning, betraktad såsom blott säkerhetsmått, ej kunna rättfärdigas genom någon statshandling, i stånd att bestyrka dess nödvändighet. Det kan imellertid ej nekas, att detta sätt för handelns häfvande ur värdighetens synpunkt är synnerligen lämpligt; och jag tror att, derest andra omständigheter tillstöta, som kunna bereda en säkrare grundval än den, som nu för ett dylikt steg förefinnes, särskildt efter hvad här tilldragit sig med hr Suchtelen, förtjenar detta förslag synnerlig uppmärksamhet och skulle med fördel kunna sättas i verket.

Men så snart, enligt de sannolikhetsslutsatser, man är berättigad att draga ur lord Bloomfields meddelanden, England sjelft ogerna skulle se en brytning uppstå på grund af en i grund och botten så ringa anledning, hvilken dertill så föga ingriper i statsförhållandena genom sina omedelbara följder, så talar en lugn undersökning af Europas allmänna intressen och af det behof samtlige stater hafva att undanrödja de minsta frön till misshälligheter för antagandet af den grundsats att handeln bör återgå och endast *sättet* att uppnå detta mål blir föremål för öfverläggning.

Då nu ett af inkasten, och dertill ett af de kraftigaste, mot handelns återgång, var att England deri skulle se ett påtagligt

och föga uppmuntrande bevis på det inflytande, ryska regeringen utöfvar på våra beslut, vill det synas mig vara nyttigt och tillbörligt att begagna sig af den goda vilja, lord Bloomfield ådagalagt och af det medel, han sjelf anvisat, för att med stöd af engelska regeringen komma åstad köpets häfvande genom de engelske köparne. Det medlarekall, som sålunda på sätt och vis erbjudes åt Englands regering, gör den hardt när med oss solidarisk i och för en åtgärd, som då af densamma ej längre kan betraktas såsom ett medgifvande gent emot Ryssland utan såsom ett offer, bragt åt det allmänna lugnet, i enlighet med de af dess sändebud uttalade grundsatser.

Här kan nu invändas, att sedan man beslutit sig för kontraktets häfvande, kunde man lika gerna deraf skapa sig en förtjenst i kejsar Alexanders ögon, som komma till samma mål på omvägar genom att vända sig till en magt, som alldeles ej blandat sig i frågan. Jag svarar derpå, att hvad som nyligen tilldragit sig, bör tjena oss till ledning för framtiden, och då vi se, att ett elakt lynne kan leda kejsar Alexanders beslut, är det endast rätt och tillbörligt att vi vidtaga en och annan försigtighetsåtgärd, genom att bibehålla orubbad vänskapen och förtroligheten med England, på samma gång vi dock ej intaga någon utmanande ställning gent emot den ryska öfvermagten. Men i striden mellan de två statssystem, som dela verlden, föreskrifva oss våra intressen med hänsyn till läge, styrelseform och oberoende, att vara oföränderligt och nära förbundne med England, och hvad skulle det väl tänka om oss, om det hvarje ögonblick ser oss böja oss efter Rysslands vilja och särskildt göra oss en förtjenst deraf. För öfrigt tillåter oss den ton, i hvilken det senaste meddelandet är affattadt, att ännu lemna ryska regeringen i någon ovisshet med hänsyn till våra slutliga beslut. Om den ryska regeringen ånyo bryter ut, då den ej erhåller någon bestämd försäkran om kontraktets häfvande, om de gemensamma åtgärder, man antydt såsom stundande på grund af de i Paris fattade besluten, verkligen komma till verkställighet, oaktadt fartygen ännu befinna sig i våra hamnar, skola vi alltjemt fortfara att uppträda med lugn och måtta, och i detta fall samt särskildt derest Spanien vidtager fiendtliga mått och steg under förutsättningen att vi skola låta de 3:ne återstående fartygens afgång obehindradt försiggå, företer

sig ett mägtigt och giltigt skäl att antaga förslaget om fartygens afsändande till Medelhafvet.

General Suchtelen har tillkännagifvit, att de honom senast lemnade föreskrifterna innehålla att han intet svar skall begära. Han gör det detta oaktadt; men i det man håller sig till hans egen utsago, är man fullt berättigad att ej lemna honom något bestämdt dylikt. Vår värdighet fordrar detta jemväl. Man torde således böra inskränka sig till att säga honom, att enär konungen vid det företräde, honom blifvit beviljadt, förklarat, att vi skola göra allt hvad vi kunna göra, borde han för ögonblicket låta sig nöja med den förhoppning, som denna försäkran kunde ingifva honom; att konungen vore fast och orubblig i sina tänkesätt och sin vänskap för kejsaren och begärlig att upprätthålla de förbindelser med honom, som haft så vigtiga följder, och att han fördenskull ju hade för afsigt att än ytterligare undersöka hvad han i närvarande fall kunde åtgöra för ådagaläggandet af dessa tänkesätt. Dertill kunde man samtalsvis foga några antydningar om den ringa sannolikhet, som förefinnes för fartygens afgång, och om hr Benedicks' af konungen afslagna begäran att få låta dem afgå allenast till England under svenskt befäl och underbefäl; och man skulle låta honom resa, lugnad så mycket som möjligt, men utan att hafva gifvit honom vare sig ett bestämdt ja eller nej.

G. af Wetterstedt.

N:o 17.

Wetterstedt till von Schulzenheim.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Kristiania den 20 September 1825.

Efter att hafva inhemtat konungens befallning rörande de meddelanden, som borde göras general Suchtelen, begaf jag mig i går till honom för att besvara de två besök, han gjort mig, och yttrade till honom: »Ni har försäkrat, hr general, att de

föreskrifter, ni senast erhållit, ej ålägga eder att begära ett svar å edra förnyade framställningar rörande de försålda skeppen, utan blott att afvakta konungens beslut; imellertid yttrar ni alltjemt en liflig önskan att få ett svar. Vid det företräde, konungen beviljade er, yttrade han: Allt hvad vi kunna göra, skola vi göra. Ni bör, min general, låta er nöja med det hopp, denna försäkran af konungen är egnad att ingifva. Oföränderlig i sina tänkesätt och i sin tillgifvenhet för kejsaren och begärlig att upprätthålla de förbindelser med honom, som frambragt så stora följder, skall konungen vid sin återkomst till Stockholm se till hvad som kan göras för att åt dessa tänkesätt under ifrågavarande omständigheter gifva ett uttryck. Se der, hr general, hvad H. Maj:t bemyndigat mig att till eder säga!» Jag tillade, såsom af mig sjelf: »Om denna fråga får en lycklig lösning, har man derför uteslutande att tacka konungens vänskap mot kejsaren och det sätt, hvarpå ni förstått uppfylla det obehagliga uppdrag, som eder varit ålagdt.»

Jag hade knappast yttrat dessa ord, då jag hörer öppnas en dörr i rummet näst intill det, der vi voro, och till hvilket dörren från vårt rum stod öppen. »Det är visst Bodisco», svarade generalen på min anmärkning härom och detta med en ton, som tillkännagaf tydligt nog, att han högeligen önskade det denne finge bevittna vårt samtal. Utan att yttra ett ord, reste jag mig och stängde dörren från vårt rum, och hörde ej vidare talas om hr Bodisco.

Jag återupprepade derefter i korthet för generalen alla svårigheter, som möta för fartygens utlöpande, sedan tillåtelse att på dem tjena blifvit vägrad flottans officerare och underbefäl, hr Benedicks' begäran att med biträde af flottans befäl allenast få fartygen aflemnade i England, konungens afslag på denna anhållan, de befallningar, som tillstälts amiral Cederström o. s. v.

Mycket belåten med hvad jag meddelat honom, yttrade generalen: Jag litar obetingadt på de goda förhoppningar, konungen gifvit mig, och dem ni i dag för mig återupprepar och jag önskar af allt hjerta, att intet måtte komma att ånyo lägga hinder i vägen för en lycklig lösning af denna obehagliga fråga; men hvad skall jag vid min återkomst säga till mine medbröder i Stockholm; hvad skall jag skrifva till grefve Pozzo di Borgo i

Paris, hvad skall jag genom honom låta säga till Pariserkomitén, som redan sysselsätter sig med denna fråga? Skulle ni ej kunna gifva mig en bit papper med de ord, konungen och ni sjelf till mig yttrat, så att jag kunde visa den för mine medbröder och ega något skydd för min ansvarighet beträffande meddelanden till Pozzo? Denna önskan härleder sig ingalunda från något misstroende å min sida, men de öfrige behöfva ej tro mig på mitt ord, och om de intet bestämdt ega att stödja sig vid, skola de kanske anse sig ej kunna undgå att vidtaga de åtgärder, som blifvit dem föreskrifna. Det är således i afsigt att förebygga dessa åtgärder och obehag som jag framställer den tanke, jag nu utvecklat. »Men», svarade jag, »huru kan ni, hr general, begära något skriftligt i en fråga, rörande hvilken å er egen sida icke en bokstaf blifvit framlemnad och i hvilken ni började med att förklara, att ni intet svar äskade. Nej, hr general, ni får ej ett enda ord skriftligt; tolka efter behag konungens försäkran att »göra hvad som göras kan», — i all synnerhet då den bär pregeln af tänkesätt, som aldrig kunna misstydas; men vänta er aldrig något skriftligt löfte. Jag har redan sagt er, att det är edert sätt att utföra uppdraget, som utjemnat svårigheterna, ty om ni utfört det i andan af grefve Nesselrodes skrifvelse — hvilket för öfrigt ganska visst aldrig kunnat komma att ega rum, ty konungen skulle bestämdt aldrig tillåtit eder att tala till slut, — ni känner honom tillräckligt dertill, — så skulle helt visst ett svar ej hafva uteblifvit. Hvad edra medbröder beträffar, så råd dem, att ej genom kraftyttringar skada den goda vilja, som visar sig, och hvad deras inlagor och fordringar beträffar, äro de oss ganska likgiltiga. De må göra efter behag; men okloka äro de, om de ej tro er. Med Pariserkomitén hafva vi intet att beställa och dess beslut fråga vi ej efter.»

Efter att hafva sett, att ingenting stod att vinna, påyrkade generalen ej vidare något skriftligt och jag lemnade honom intagen af den bestämda öfvertygelsen, åt hvilken han till och med gaf ett uttryck, att allt å vår sida skulle ordnas i öfverensstämmelse med de af kejsaren uttalade önskningar.

Under tiden emellan detta mitt samtal och middagen mötte han och hr Bodisco baron Lagerheim och började ånyo utbreda sig öfver fördelen, särskildt för oss, att afgifva en försäkran, som

kunde häfva alla tvifvelsmål och göra alla vidare diplomatiska underhandlingar öfverflödiga. Generalen hade egenhändigt för min räkning uppsatt ett förslag till en dylik skrifvelse och bad baron Lagerheim, som mot honom användt samma inkast, som jag förut, att visa mig detsamma. Ni finner här bilagd en afskrift deraf [1]). Denna uppsats är märklig derutinnan att den såsom anhållan från kejsarens sida framställer det steg, generalen tagit; ett uttryck, som ej synnerligen väl passar samman med innehållet af grefve Nesselrodes skrifvelse. Generalen hade ock särskildt fäst baron Lagerheims uppmärksamhet vid detta uttryck. Enligt bemyndigande af konungen öfverenskommo baron Lagerheim och jag, att han skulle återställa uppsatsen till Bodisco, med det yttrande att jag redan till generalen sagt mig ej ämna lemna något skriftligt svar. Efter middagen, i hvilken generalen och hans båda följeslagare deltogo, talade han ånyo med mig om brefvet och jag sade öppet till honom, att han ej borde tänka derpå; att efter hvad som tilldragit sig, vår värdighet föreskref oss det handlingssätt, vi följde och från hvilket vi ej ämnade afvika. Slutligen talade han ej vidare derom och hr Bodisco beklagade sig för baron Lagerheim, att all hans vältalighet varit fruktlös.

Sedan konungen dragit sig tillbaka till sina inre rum, mottog han der generalens afskedsuppvaktning och efter några uttryck af vänskap och välvilja sade H. Maj:t: Jag återupprepar hvad jag sade er i går: allt hvad vi kunna göra, skola vi göra; det är i folkets namn jag säger detta. Och hvad mig sjelf beträffar: allt hvad jag kan göra, skall jag göra; jag anser detta vara enda sättet att tillfredsställa vänskapens kraf. Försäkra för öfrigt kejsaren om uppriktigheten och oföränderligheten af mina tänkesätt för honom; och ni sjelf, min gamle vän, räkna alltid på den tillgifvenhet, jag för er hyser; den leder sitt ursprung från tider af svårigheter, faror och ära; den kan ej förändras; — tro mig! genom edert försonliga sinne gör ni er furste väsendtliga tjenster.» Generalen var rörd ända till tårar och aflägsnade sig, såsom han till mig sade, mer lycklig än han kommit hit. Han afreste i dag vid middagstiden och tänker vara i Stockholm tillbaka efter 5 dagar.

---

[1]) Saknas i Schinkel'ska Saml.

Han hyste vid afresan en liflig öfvertygelse att fartygen ej skola lemna våra hamnar. Det har visserligen aldrig uttryckligen varit taladt om köpets häfvande, men han är förvissad att detta skall ega rum och han lärer nog söka bibringa sina medbröder samma öfvertygelse. Enligt hvad hr Bodisco yttrat, har han för afsigt att affärda hr Matschoulsky såsom ilbud till Taganrog till kejsaren och jag förmodar att han jemväl tänker lugna hr Pozzo di Borgo.

Sedan beslutet nu en gång är fattadt att skrida till köpets häfvande genom att dertill förmå de engelske köparne, är det nödigt att å vår sida handla i öfverensstämmelse dermed och vidtaga alla de åtgärder, som, utan att strida mot den ingångna öfverenskommelsen, fördröja och hindra fartygens afgång och derjemte sätta en gräns för de alltjemt växande omkostnaderne för deras utrustning. Det är alldeles klart att de engelske köparne ej skola foga sig i hvad man af dem begär, med mindre de tillförsäkras om återställandet af den redan inbetalda summa, som enligt kontraktets ordalydelse är förverkad vid uppsägelse å deras sida, liksom ock om en lämplig godtgörelse för hafde omkostnader. Tilläfventyrs skulle man på grund af de svårigheter, som nu möta för fartygens afgång, och den annalkande vintern kunna komma öfverens med dem om en rund summa, hvarigenom obehaget och tidsutdrägten af en noggrann granskning af utgifterna undvekes, på samme gång som den redan inbetalde delen af köpesumman hastigare blefve ställd till deras förfogande.

Gent emot lord Bloomfield hvarken kan eller bör någon förbehållsamhet iakttagas. Med konungens tillstånd eger ni att delgifva honom allt hvad som här tilldragit sig med general Suchtelen. Deremot bör ni uppmana honom, att hemlighålla den åtgärd, vi anmodat honom att vidtaga med anledning af hans gjorda erbjudande att söka förmå de engelske köparne att uppsäga köpet.

Jag har haft äran att underställa konungen en framställning om skeppshandelsfrågans nuvarande ställning[1]) och H. Maj:t önskar att den måtte meddelas statsrådets ledamöter.

För att lemna grefve Gustaf Löwenhielm del af förhandlingarna och emedan man framhållit Pariserkomitén såsom medel-

---

[1]) Bilagan N:o 16.

punkten för alla de åtgärder och diplomatiska mått och steg, man mot oss velat rigta, har konungen beslutat sig för att till grefve Löwenhielm afsända ett särskildt ilbud, som afreser i afton.

Grefve *Wetterstedt.*

N:o 18.

Ordres till hans excellens general-amiralen m. m. grefve Cederström.

Som de noter, hvilka spanske chargé-d'affaires i Stockholm afgifvit, innebära att de trenne örlogsskepp, som blifvit försålda till handelshuset Michaelson & Benedicks, skola stöta till sydamerikanske staternes förenade flotta, och att denna flotta är ämnad att blokera fästet S:t Jean d'Ulloa och att utöfva fiendtligheter mot Spanska eskadrerna, så har sådant föranledt Kongl. Maj:t att inhemta skyndsam kännedom, om nämnde chargé-d'affaires' uppgifter äro tillförlitliga. Kongl. Maj:ts nådiga vilja är derföre, att hr general-amiralen utfärdar order, att alle som utgöra besättningarna på ifrågavarande skepp, tillkännagifva på hvad slags vilkor de förbundit sig att tjena, för att utröna derigenom sannfärdigheten af ofvannämnda uppgifter.

Kongl. Maj:t har dessutom i nåder befallt följande:

1:o Hans excellens hr general-amiralen eger att ofördröjligen afresa till Karlskrona för att taga i närmare kännedom flottans nuvarande tillstånd och bereda de åtgärder, som blifva nödvändiga för att, så fort som möjligt, sätta så väl örlogs- som skärgårdsfartygen i fullkomlig tjenstbarhet.

2:o Nybyggnaden af linieskeppet Prins Oscar, kompletteringen af skeppet Carl Johan, samt reparationen å skeppet Dristigheten påskyndas, så att dessa trenne skepp, om görligt, med första vårdag blifva, jemte den öfriga flottan, färdiga att hålla sjön.

3:o Alla permissioner till utrikes sjöfart för officerare, underofficerare och kronans manskap återkallas och alle bland dem, som ej redan äro afseglade, indragas genast till statens tjenst.

4:o General-amiralen qvarstadnar i Karlskrona och införväntar vidare order från Kongl. Maj:t om de åtgärder, som skola vidtagas.

Kristiania den 15 September 1825.

(M. R.) CARL JOHAN.

N:o 19.

Bref från konungen till general-amiralen grefve Cederström.

(Efter originalet i den Cederström'ska handskriftsamlingen.)

Herr general-amiral, grefve Cederström.

Jag sänder eder under detta omslag en befallning, som af närvarande omständigheter gjorts nödvändig. Den är af beskaffenhet att böra hemlighållas, och det är endast under hand, ni bör vidtaga de föreskrifna åtgärderna. I ingen händelse skall ni lemna ifrån er denna befallning och ej heller af densamma utlemna någon afskrift; men om det på grund af händelserna blefve oundgängligen nödigt att delgifva dess innehåll åt de personer, som vore berättigade att detta begära, skall ni göra detta meddelande muntligen. Ni skall i denna händelse jemväl säga dem, att deras eget intresse är nära förbundet med denna befallnings stränga verkställande och att jag, då jag gaf eder den, ingalunda haft uteslutande politiska syften för ögonen, utan ock en önskan att bespara dem en säker förlust. De underrättelser, som från skilda håll till mig ingå, gifva mig tillräcklig visshet om dessa skepps bestämmelse; jag vet derjemte, att mått och steg redan tagits för att uppbringa dem, om de afsegla. I sistnämnda händelse skulle jag ingenting kunna göra för köparne, ty regeringen kan och bör ej skydda annan handel än den loflige. Under sådant förhållande böra de sjelfve önska att varda befriade från de faror, för hvilka de tre fartygens utlöpande skulle utsätta dem.

Jag anförtror denna skrifvelse åt eder broder, öfverste Claesson. Om ni har något vigtigt meddelande att göra mig, så skicka honom genast tillbaka hit.

Jag förnyar etc. etc.

Eder välbevågne

CARL JOHAN.

Kristiania den 21 September 1825.

(Orden Votre bien affectionné Charles Jean af konungen egenhändigt; det öfriga af brefvet Ulrich's handstil.)

N:o 20.

Ordres till h. exc. general-amiralen hr grefve Cederström.

Den innevarande politiska ställningen så väl i Europa som i Amerika, och de af Ryssland, Frankrike och Spanien samfäldt gifna försäkringar, att de svenska krigsfartyg, hvilka blifvit uppköpta för engelske handlandes räkning, äro ämnade att befrämja sydamerikanske staternes företag mot fästet S:t Jean d'Ulloa samt en landstigning på ön Kuba, föranleda K. Maj:t att befalla general-amiralen, att vidtaga skyndsamma åtgärder, på det dessa skepp, tillsvidare, ej få afsegla från Karlskrona.

K. Maj:ts nådiga beslut i detta afseende är bygdt, både på de officiela meddelanden, som blifvit gjorda, och på dess uppriktiga önskan att vidmagthålla vänskapsförbindelserna med alla allierade magter, och bevisa dem svenska regeringens oafbrutna bemödanden för bibehållandet af en fullkomlig neutralitet. De hotelser, som blifvit gjorda å Spaniens vägnar, att anfalla berörda örlogsskepp vid deras utgång från Östersjön, hafva väckt K. Maj:ts omsorg, att taga sådana försigtighetsmått, som flaggans heder kräfva. K. Maj:t förmodar icke att spanska regeringen, på blotta misstankar, vill utsätta sig för de följder, som ett dylikt anfall, lika stridande mot folkrätten, som mot en sund politik, kunde hafva för spanske handeln. Men om dessa fartyg verkligen äro

ämnade att utöfva fiendtligheter mot Spanien, och om det kan bevisas, att de af de svenske handlande, som köpt dem, blifvit sålda till spanska regeringens fiender, så skulle K. Maj:t icke kunna göra några föreställningar eller reklamationer mot deras uppbringande.

General-amiralen eger jemväl att tillse, det utredningen och provianteringen af dessa örlogsfartyg inställes, till förekommande af ytterligare utgifter, hvilka skulle blifva både onyttiga och betungande, i händelse skeppen ej komme att afgå.

Det åligger general-amiralen att, så fort ske kan, insända underdånig rapport öfver verkställigheten af den honom redan gifna befallningen att af nämnda fartygs besättningar infordra förklaring öfver de vilkor, hvarom en hvar af dem öfverenskommit med rederiet. Protokollet, som innefattar denna förklaring, blifver för regeringen ett autentiskt dokument till bestyrkande af opartiskheten i dess politiska åsigter.

General-amiralen är ansvarig för denna ordres' noggranna efterlefnad.

Kristiania den 21 September 1825.

(M. R.) CARL JOHAN.

N:o 21.

Bref till herr general-amiralen grefve Rudolf Cederström.

Välborne herr general-amiral grefve Rudolf Cederström. Jag har nyss fått eder rapport af den 23:dje; under tiden lärer mitt bref, som jag afsändt med eder bror, öfversten Claesson, kommit eder tillhanda Jag bekräftar de order, det innehöll; det är angeläget att de noggrannt verkställas, och att de trenne skeppen tills vidare qvarblifva i Karlskrona. Jag har härom gifvit bestämd befallning till regeringen i Stockholm, och kommerskollegium utfärdar icke de för afseglingen nödiga dokumenten, förr än hrr Michaelson & Benedicks afgifvit en sådan förklaring, att vi ej

mera kunna hysa något tvifvelsmål om verkliga ändamålet med denna expedition.

Redan före edert brefs ankomst hade jag blifvit underrättad, att en rysk eskader låg i Sundet, och att den hade uppdrag att hindra hrr Michaelson & Benedicks' skepp att afgå till sin bestämmelseort. Detta är ett skäl mera att förekomma deras utlöpande, ty som de äro gamla, illa utrustade och som deras besättningar ej hafva någon krigsvana, så skulle vi derigenom endast blottställa vår flaggas heder och egarnes fördel. I skolen således tillse, det fartygen ofördröjligen åter inhalas i hamnen och att alla besättningarna gå i land, med undantag af så månge man, som ovilkorligen erfordras för dagliga vaktgöringen. Om hrr Michaelson & Benedicks' ombud skulle besvära sig öfver dessa åtgärder, så hören I säga, att de blifva oundgängligt nödvändiga i anseende till närvarande politiska ställning och för deras egen säkerhet. Det är regeringens pligt att undvika allt det som kan blottställa staten, och att visa Europa, huru allvarligt vi åsyfta bibehållandet af en fullkomlig neutralitet. Jag önskar dessutom upprigtigt att kunna spara hrr Michaelson & Benedicks de förluster, hvilka helt säkert skulle drabba dem, om fartygen utlöpte. Detta senare är visserligen blott ett underordnadt ändamål, men jag fäster likväl dervid den vigt, som är förenlig med statens allmänna bästa, för hvilket alla enskilda afsigter måste gifva vika. Om Michaelson & Benedicks äro redlige medborgare, som jag med nöje ville tro, så skola de sjelfve inse nödvändigheten att understödja regeringens bemödanden; men om de, såsom man påstår, verkligen hafva velat bedraga henne, så kunna de icke undgå det ansvar, som lagen stadgar.

De underrättelser, jag fått om spanska regeringens afsigter, och de magters, hvilka säga sig vilja beskydda Spanien, ehuru föga troliga de äro, böra likväl föranleda till försigtighetsmått å vår sida. I ägen att dagligen utskicka lätta fartyg, för att gifva akt på ryska örlogsskeppens rörelser. Befälhafvande amiralen i Karlskrona måste af eder anbefallas att på Kungsholmens vallar åt sjösidan, låta uppsätta så många kanoner, som kunna rymmas der, utan hinder för tjenstgöringen samt för fästningsarbetenas fortgång. Detsamma gäller om Drottningskär. I hören sätta i beredskap en estakad för att kunna stänga inloppet emellan begge

fästningarna, på det, i händelse omständigheterna så fordra, intet skepp må komma ut eller in utan särskildt tillstånd; äfvenledes skola utvägar vidtagas att hindra mindre fartygs begagnande af de öfriga farvattnen, ty om jag skall sätta tro till de hemliga vinkar, som blifvit mig gifne, så måste vi äfven vara på vår vakt emot antändningsförsök i det inre af hamnen. Låten sätta i tjenstbart skick alla trupper, som finnas i Karlskrona; om deras antal ej är tillräckligt att bestrida vaktgöringen på fästningarna, så egen I att vända eder till befälhafvarne öfver närmast stationerade regementen för att erhålla förstärkning. Jag skrifver i dag till Stockholm att general-adjutanten för arméen skall gifva order till cheferne för småländske och skånske brigaderne att lemna till eder disposition sexhundrade man.

Jag befaller eder, herr grefve Rudolf Cederström, Gud allsmägtig synnerligen nådeligen, och förblifver med all kunglig ynnest

(M. R.) eder välbevågne

CARL JOHAN.

Kristiania den 27 September 1825.

N:o 22.

Bref till herr general-amiralen grefve Rudolf Cederström.

Välborne herr general-amiral, grefve Rudolf Cederström; i följd af de underrättelser, hvilka kommit till min kunskap, och dem I äfven bestyrkt, att Spaniens allierade hade för afsigt att uppbringa de till hrr Michaelson & Benedicks sålda fartyg, antingen då dessa afseglade från Karlskrona redd, eller då de gingo genom Sundet, har jag, i mitt bref af den 27 September, gifvit eder befallning att låta dessa fartyg åter inhalas i hamnen, att låta landsätta besättningarna och endast qvarlemna det till dagliga vaktgöringen nödiga manskap. Jag förmodar, att denne ordre redan är verkställd; men som det är angeläget att sysselsätta de landsatte matroserne, och då gjorda hotelser ålägga oss att taga alla möjliga försigtighetsmått, skolen I låta fördela dessa besätt-

ningar på fregatten Jarramas och öfriga örlogsskepp och fregatter, hvilka äro i det skick att de kunna hålla sjön genast.

Handelshuset Michaelson & Benedicks har tillkännagifvit, på de engelske köparnes vägnar, att deras afsigt är att upphäfva köpekontraktet, således är intet hinder i vägen för hemförlofningen af de matroser, hvilke önska det. Men som nämnda handelshus har afhändt sig fartygen och förklarat, att sådant skett, innan det hade fått de behöfliga sjödokumenten, så är kommerskollegium urståndsatt att kunna meddela dessa dokument åt handlande, som ej äro svenske undersåtar. Således är detta ytterligare ett skäl att hemförlofva de matroser, hvilke för närvarande ej kunna användas. I denna händelse bören I härom underrätta länsstyrelsen, på det nödig polistillsyn ej må saknas.

De diplomatiska tvister, som yppat sig i anseende till fartygens bestämmelse, lära snart blifva utredda. I egen derföre foga anstalt om att kunna hemförlofva återstoden af besättningarna, om dessa tvister blifva afgjorda på ett med rättvisans fordringar och nationens värdighet öfverensstämmande sätt. I egen äfven låta förbereda marschruterna för dem, hvilka bo längst bort, på det de genast kunna begifva sig på hemvägen, så snart ytterligare ordres i detta afseende komma eder tillhanda.

Jag befaller eder, herr grefve Rudolf Cederström, Gud synnerligen nådeligen och förblifver

(M. R.) eder välbevågne

CARL JOHAN.

Kristiania den 2 Oktober 1825.

N:o 23.

Bref till herr general-amiralen grefve Rudolf Cederström.

Välborne herr general-amiral, grefve Rudolf Cederström; några timmar efter den kurirens afgång, som jag i går skickade till eder, ankom öfversten Claesson med eder rapport, hvaraf jag ser att hrr Michaelson & Benedicks' ombud underrättat eder, det

nämnda handelshus möjligtvis skulle vara böjdt att, mot vissa öfverenskommelser, låta fartygen öfvervintra i Karlskrona. I egen svara, att regeringen ej nekar detta, samt tillägga, att inga sjödokument kunna öfverlemnas till utländske handlande, som blifvit egare af dessa skepp. Det blir deras sak att skaffa sig sin nations flagg samt behöfliga besättningar. Om det befunnes nödigt att gifva del af detta mitt beslut åt de embetsmän, hvilke det tillhörer att utfärda passen, bören I ej tveka att göra det, med tillkännagifvande, att sedan skeppen blifvit utländsk egendom, de ej, utan regeringens tillstånd, kunna utlöpa ur hamnen med svenskt manskap, och att det ej kan vara fråga om att hissa rikets flagg, då de ej tillhöra rikets undersåtar; helst kontraktet ingalunda beviljar denna rättighet åt dem, som köpt fartygen af hrr Michaelson & Benedicks. I egen att, så vidt omständigheterna fordra, ställa eder till efterrättelse mitt bref af gårdagens dato; hvad närvarande order angår, måste den noggrannt verkställas, om nödvändigheten bjuder; det vill säga, om man ville låta skeppen afgå med svensk besättning och flagg.

Jag gillar de åtgärder, I vidtagit för att trygga fästningarna, redden och hamnen emot allt våld. Underhållen en sträng bevakning både i öppna sjön, på redden, i hamnen och i staden. Infordren underrättelse om alla utländingar, som vistas der, och ifall välkände stadsbor ej ansvara för dem, så låten tillsäga dem att genast afresa. Gifven mig äfven upplysning om bland dem finnas några ryssar. De rykten, hvilka kommit till min kunskap, om planer till mordbrand i hamnen, hafva ännu icke blifvit vederlagda.

Jag befaller eder, herr grefve Rudolf Cederström, Gud synnerligen nådeligen, och förblifver med all kunglig ynnest

(M. R.) eder välbevågne

CARL JOHAN.

Kristiania den 3 Oktober 1825.

N:o 24.

Dépêche från grefve Nesselrode till grefve Suchtelen.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

St. Petersburg den 22 Oktober 1825.

Jag har skyndat mig att med ilbud bringa till kejsarens kunskap de skrifvelser, i hvilka eders exc. meddelat mig utfallet af resan till Kristiania.

Det är med uppri gtigaste tillfredsställelse H. Maj:t kejsaren af dem inhemtat, huruledes konungen af Sverige genast och utan diskussion för eder förklarat, att den fråga, för hvars afgörande ni infann eder, skulle erhålla en lösning enlig med vår höge herskares önskningar och att konungen, trogen sina gamla och pröfvade vänskapsförbindelser, skulle göra allt för att derom öfvertyga honom.

Dylika beslut, uttryckta med så stort tillmötesgående och öppenhet, tillkännagifna i Sveriges utrikesministers närvaro och sedermera bekräftade af denne sistnämndes förklaringar, kunna ej medgifva något tvifvel med hänsyn till deras samvetsgranna verkställande.

Kejsaren betraktar således såsom afgjord framgången af det steg, han i denna fråga tagit; han anser såsom löst i enlighet med hans önskningar frågan om den åtgärd, som skulle hafva ställt till de upproriske Sydamerikanarnes förfogande en del af Sveriges sjömagt. Hvad beträffar *sättet* för denna lösning, tillhörer det onekligen konungen ensam att efter behag välja detsamma. Hans ord är kejsaren nog. Det skall alltid i hans ögon gälla mer än alla statsmännens noter och alla skriftliga försäkringar, och kejsaren icke allenast gillar, att ni uraktlåtit att påyrka denne punkt, utan han skulle anse sig brista i aktning, om han lemnade insteg åt minsta tvifvelsmål rörande uppfyllelsen af de beslut, H. Maj:t konungen af Sverige delgifvit eder.

Ni eger, herr grefve, att så snart ske kan gifva ett uttryck åt kejsarens tillfredsställelse med dessa beslut. Kejsaren skattar sig lycklig att i dem se en borgen för de åsigter, på hvilka hans förbindelser med konungen sedan många år tillbaka hvila; de

stärka hans förhoppning om en lycklig fortvaro af dessa förbindelser och äro en ny underpant på de grundsatser af rättvisa och välvilja, hvilkas helsosamma inflytande Sveriges statskonst finner det ett nöje att erkänna.

Ed. exc. eger att meddela denna skrifvelse åt grefve Wetterstedt eller, derest han ännu ej skulle hafva återinträdt i utöfvandet af sin befattning, åt herr von Schulzenheim. Ni kan till och med genom uppläsning meddela den åt konungen, för den händelse ni skulle finna ett tillfälle att begagna eder af detta bemyndigande. Mottag etc.

Nesselrode.

N:o 25.

Bref från grefve af Wetterstedt till grefve Suchtelen, dat. den 19 November 1825.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

I det jag nu till eder, herr grefve, återsänder den skrifvelse, grefve Nesselrode under den 22 Oktober g. st. tillställt eder, och hvilken ed. exc. i går delgaf mig, skall jag åt de muntliga förklaringar, jag redan till ed. exc. framfört och dem ett första åhörande af denna skrifvelse mig ingifvit, söka gifva den närmare utveckling, som sanningen kräfver.

Grefve Nesselrode säger till ed. exc. »att konungen af Sverige förklarade eder från första stund och utan att närmare inlåta sig i frågans behandling, att den sak, ni kommit att med honom afhandla, skulle ordnas enligt vår höge herskares önskningar, och att han, trogen ett gammalt och bepröfvadt vänskapsband, skulle göra allt för att bevisa dessa sina afsigter».

Jag måste till en början anmärka, att om ni, herr grefve, infunnit eder i Kristiania för att med konungen afhandla en sak, lika godt hvilken, så borde ed. exc. hafva kunnat öfvertyga sig, såväl genom det bref, friherre Lagerheim tillskref eder, och hvilket ni på vägen dit mottog, som ock genom de förklaringar, jag omedelbart efter eder ankomst framförde beträffande konungens

afsigter i detta hänseende, att H. Maj:t, underrättad om att ni ej medförde någon skrifvelse från kejsaren, vägrade att inlåta sig i hvilka som helst meddelanden med eder om statssaker. Ed. exc. öfverenskom med mig om hvad af eder borde inför H. Maj:t yttras vid det begärda företrädet; detta inskränkte sig helt enkelt till ett tillkännagifvande att enligt anländt svar på det den 1 sistl. Aug. på Rosersberg framställda förslaget beträffande de sålda fartygen, H. Maj:t kejsaren, under tacksägelse för förslagets framställande, förklarat sig ej kunna antaga det. Således kunde det ej blifva tillfälle till någon *öfverläggning* i ämnet; all möjlighet dertill var på förhand undanröjd.

Då konungen den 18 September mottog eder, herr grefve, på sitt vanliga sätt och med samma oföränderliga välvilja, ni städse från hans sida åtnjutit, lät han er till och med ej fullständigt framföra sistnämnda ord, H. Maj:t yttrade till ed. exc. ordagrannt i min närvaro (— jag afskrifver här ordalagen ur den berättelse, som derom afgafs till regeringen): »Herr Wetterstedt har underrättat mig om hvad ni till honom yttrat; låt oss ej tala om statssaker; vänd er i fråga derom till honom. Allt hvad vi kunna göra, skola vi göra; mitt tänkesätt mot kejsaren är lika ståndaktigt som uppriktigt». Dermed slöt detta yttrande och konungen inlät sig derpå med eder i ett samtal, som uteslutande rörde eder resa, eder egen person och eder familj.

Då dagen derpå, den 19 September, H. Maj:t förunnade ed. exc. företräde för att taga afsked, yttrade H. Maj:t, likaledes i min närvaro: »Jag upprepar för eder hvad jag sade till eder i går: allt hvad vi kunna göra, skola vi göra; det är i nationens namn jag yttrar detta; och hvad mig sjelf beträffar, säger jag: allt hvad jag kan göra, skall jag göra och jag anser detta vara enda sättet att uppfylla vänskapens kraf. Försäkra för öfrigt kejsaren om oföränderligheten och uppriktigheten af mina tänkesätt mot honom; och ni sjelf, min gamle vän, räkna alltid på den tillgifvenhet, jag för eder hyser; den leder sitt ursprung från tider af svårigheter, faror och ära; den kan ej ändras; var öfvertygad, att ni genom edert försonliga sinnelag gör edert land väsendtliga tjenster.»

Jag vädjar till eder egen rättskänsla, herr grefve, huruvida ej denna framställning af förhållandena är trogen. Jag har ansett

nödigt att vidröra dessa enskildheter för att berigtiga de irriga föreställningar, som framgå ur grefve Nesselrodes skrifvelse. Konungen sätter, såsom sig bör, högt värde på allt hvad denne minister yttrar om det förtroende, kejsaren hyser till konungens gifna ord såsom förmer än alla diplomatiska noter och skriftliga öfverenskommelser; men han måste redan af detta skäl vara desto angelägnare att detta ord till kejsaren framföres just sådant det fälldes.

Hvad beträffar de derefter af mig gifna förklaringar, om hvilka dépêchen talar och som skola hafva bekräftat konungens beslut, hafva de hållit sig inom de gränser, H. Maj:t konungen sjelf genom sina yttranden till ed. exc. för mig uppdragit, och dem jag utan att bryta mot mina heligaste pligter och det ansvar, som med mitt embete är förenadt, hvarken ville eller kunde öfverskrida.

Den vördnad, kungsord böra ingifva, och min pligt mot mig sjelf både såsom offentlig och enskild person hafva ålagt mig att tillställa eder, herr grefve, ofvanstående noggranna redogörelse. Lika trygghet å ömse sidor utgör för äfven de förtroligaste förbindelser ett helsosamt tvång och är lika nödvändig för deras upprätthållande, som för enigheten.

Jag beder ed. exc. mottaga etc. etc.

Grefve Wetterstedt.

N:o 26.

Bref från grefve Suchtelen till grefve Wetterstedt.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Stockholm den 19 November 1825.

Jag afhåller mig från att närmare beskrifva det intryck, som den just nu till mig öfverbragta skrifvelsen från ed. exc. på mig gjort; ordet förvåning vore alldeles för lindrigt. Huru skulle jag också kunna tänka mig, att den välvilja, med hvilken jag ögonblickligen förtrodde ed. exc. innehållet af grefve Nesselrodes dé-

pèche, kunnat gifva anledning till framställningar å embetets vägnar, hvilka både till innehåll och form äro lika ovanliga som af mig oväntade.

Det anstår hvarken min värdighet eller min personlighet att inlåta mig på det ämne, ed. exc. tyckes vilja bringa å bane och som åsyftar att draga i tvifvelsmål min noggrannhet i uppfyllandet af de pligter, som åläggas mig af det förtroende, med hvilket jag af kejsaren hedras. Jag skall allenast inskränka mig till den förklaring att jag vid detta tillfälle ej afvikit från femtioåra vanor och att jag till min regering afgifvit en strängt noggrann redogörelse för allt hvad konungen under min vistelse i Kristiania täcktes till mig yttra. De försäkringar, H. Maj:t då behagade gifva mig, berättigade till fullo den kejserliga styrelsen att tro »det saken skulle afgöras enligt kejsarens önskan och att konungen, trogen sina gamla och pröfvade vänskapsförbindelser, skulle göra allt för att derom öfvertyga honom.»

Enär det beslut, H. Maj:t konungen af Sverige nyligen fattat, till fullo rättfärdigat denna den kejserliga regeringens förväntan och bekräftat sannfärdigheten af hvad jag till mitt hof inberättat, smickrade jag mig verkligen med att skeppshandelsfrågan skulle vara nog afhandlad. Ed. exc. kan då lätt sluta till den förvåning, grefve Nesselrode torde erfara vid genomläsandet af de insagor, ed. exc. just nu till mig öfversändt, och hvilka såväl med hänsyn till anledning som genom deras egendomlighet äro minst sagdt förvånande.

Grefve Suchtelen.

N:o 27.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. Maj:t konungen uti statsrådet, den 2 Mars 1825.

Närvarande: H. exc. justitie statsministern herr grefve Gyllenborg.
H. exc. statsministern för utrikes ärendena herr grefve af Wetterstedt.
Deras exc. statsråden
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström,
herr grefve Sköldebrand och
herr grefve Mörner.
Statsrådet herr friherre Wirsén.
Hofkansleren von Schulzenheim samt statssekreteraren Arnell.

Angående försäljning af äldre krigsskepp.

Statssekreteraren föredrog i underdånighet det utlåtande, hans exc. general-amiralen, herr grefve Cederström, chefen för förvaltningen af sjöärendena, viceamiralen af Wirsén, och Kgl. Maj:ts generaladjutant för flottan, kontreamiralen grefve Cronstedt, enligt erhållen nådig befallning, under den 25 nästlidne Februari uti underdånighet afgifvit, i fråga om nyttan af att, i händelse tillfälle dertill sig yppade, försälja större och mindre krigsskepp vid K. Maj:ts flotta, som voro öfver 25 år gamla, för att derigenom erhålla medel till byggnad af nya sådana skepp, hvilket utlåtande var af följande lydelse; — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

»Till underdånig åtlydnad af denna E. K. Maj:ts nådiga befallning, hafva undertecknade sammanträdt och efter hafda öfverläggningar i detta vigtiga ämne stadnat i den öfvertygelse, att försäljning af äldre fartyg vid K. Maj:ts flotta till sådant pris att någon vinst utöfver full ersättning för värdet uppkomme, utan allt tvifvel vore för riket nyttigt.

Sverige saknar för närvarande inom sig tillräcklig tillgång på de hufvudsakligaste materialier för en större örlogsflottas byggnad och underhåll, hvaribland ekevirke och hampa intaga första

rummet. Anskaffningen af förra artikeln från utrikes orter, intill dess detta ädlare träslag, genom vidtagande anstalter, åter hinner uppväxa i svensk jord, bör således afpassas då allmänt lugn och god konjunktur förenade erbjuda tillfälle dertill, och en sådan har nu några år varit för handen; den har äfven varit begagnad i mån af tillgångarne, men då deras otillräcklighet icke medgifvit större upphandlingar än efter behof för året och något förråd icke kunnat samlas, så anse undertecknade, att ett influtet kapital för försålda äldre fartyg, användt i närvarande särdeles fördelaktiga konjunktur, dels till anskaffande af ekevirke och hampa, dels till forcerande af under byggnad varande skepp och en del skeppsdockors förfärdigande i Karlskrona, samt att på stapel kunna sätta större och mindre certer fartyg, skulle befrämja nytta och framtida besparingar samt försäkra beståndet och förkofran af rikets sjöförsvar i en mycket större mån, än hvad afsaknaden af en del gamla, ehuru ännu tjenstbara skepp, skulle för ögonblicket finnas betänklig. På desse grunder tillstyrka undertecknade i underdånighet, att 60-kanonskeppen Tapperheten och Manligheten, samt fregatterne af Chapman och Eurydice, såsom varande gamla och af annan konstruktion, så till skrof som tackling, än den nu antagna, må försäljas, om så antagliga anbud göras, att de motsvara ny skeppsbyggnadskostnad af lika cert. Ett sådant skepp nybygges för 352,000 rdr och en fregatt för 190,000 rdr, men i anseende till möjligen inträffande ofördelaktig konjunktur torde kostnaden för de förra böra beräknas till 400,000 rdr och för de senare till 210,000 rdr, hvadan det alltså vore en stor fördel och vinst, om full anskaffning af nya emot dessa på sådant sätt skulle kunna beredas. Slutligen och då härstädes endast är kändt nuvarande värdet på skeppet Tapperheten, hvars försäljande genast tillstyrkes, torde värdet uppå de öfriga ofvannämnda fartyg, som från Karlskrona ofördröjligt skall infordras, närmare få bestämma, huruvida någon tillökning eller minskning å nu utsatt pris bör förekomma.»

Statssekreteraren anmälde härvid i underdånighet, att, enligt erhållen uppgift från Karlskrona, linieskeppet Tapperheten med full utredning nu anses ega ett värde af 299,368 rdr b:o.

Med afseende på hvad sålunda yttradt blifvit, täcktes K. Maj:t uppå statssekreterarens och statsrådets underdåniga tillstyrkande

i nåder tillåta, att anbud å de nu uppgifna linieskeppen Tapperheten och Manligheten samt fregatterne af Chapman och Eurydice må få emottagas; viljande K. Maj:t efter derom skeende underdånig anmälan i nåder pröfva på hvad vilkor de må kunna försäljas.

N:o 28.

Konungen genom statssekreteraren för krigsärendena.

Underdånigste anmälan.

Vid handelshuset Michaelson & Benedicks', såsom kommissionärer för huset Goldsmith & komp. i London, gjorda anmälan att köpa ett af E. K. Maj:ts linieskepp, Manligheten eller Tapperheten, ingick dervid äfven beräkningen på vanliga 5 % försäljnings-kommission. Detta afslogs af mig, emedan 180,000 pesos duros var det pris, som oafkortadt antogs böra för ettdera af skeppen inflyta; hrr Michaelson & Benedicks uppgjorde derefter köpeförslaget i lika många rdr hamburger banko, som pesos duros, hvarigenom en skilnad tillkom, som svarade emot 5 %, och som denna differens uppkommer af hvad hamburger banko effektive är större än pesos duros, kommer E. K. Maj:t och riket derigenom intet att förlora, emedan 171,000 rdr hamburger banko, som utgör återstoden, då 5 % afgår, är lika med 180,000 pesos duros.

Stockholm den 4 Mars 1825.

R. Cederström.

Likheten med det i storamiralsembetets 1:a afdelnings expedition förvarade originalkonsept intygar

A. G. Netzel,
Sekund-löjtnant.

N:o 29.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. M. konungen uti statsrådet den 8 Mars 1825.

Närvarande: h. exc. justitiestatsministern, herr grefve Gyllenborg,
h. exc. statsministern för utrikes ärendena, herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden:
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström,
herr grefve Skjöldebrand och
herr grefve Mörner;
statsrådet herr friherre Wirsén,
hofkanslern v. Schulzenheim samt
statssekreteraren Arnell.

Om försäljning af linieskeppet Tapperheten till handelshuset Michaelson & Benedicks.

Sedan, i anledning af handelshuset härstädes Michaelson & Benedicks' gjorda underdåniga ansökning, att för en tillämnad expedition till Ostindien få tillhandla sig antingen linieskeppet Tapperheten eller Manligheten, fullkomligen tackladt och utredt vid första vårdag, Kungl. Maj:t under den 22 sistl. Februari i nåder anbefallt h. exc. general-amiralen hr grefve Cederström, chefen för förvaltningen af sjöärendena, vice-amiralen af Wirsén, och general-adjutanten för flottan, konter-amiralen grefve Cronstedt, att gemensamt utlåta sig, huruvida det vore för Kungl. Maj:t och Riket nyttigt, att, i händelse tillfälle dertill sig yppade, försälja större och mindre krigsskepp vid Kungl. Maj:ts flotta, som voro öfver 25 år gamla, för att derigenom erhålla medel till byggnad af nya sådana skepp, och Kungl. Maj:t efter underdånig föredragning af det utlåtande, nämnde embetsmän i följe häraf afgifvit, under den 2 i denne månad i nåder förklarat, det anbud å linieskeppen Tapperheten och Manligheten samt fregatterne af Chapman och Eurydice finge emottagas, så anmälde h. exc. general-amiralen nu i underdånighet, att handels-

huset Michaelson & Benedicks erbjudit en summa af 180,000 pesos duros för ettdera af ofvannämnda linieskepp, men tillika uppgifvit, att huset i och för denne handel vore kommissionär för handelshuset Goldsmith & komp. i London, och då husets förbindelser i denna egenskap inledde det i både kostnader och ansvarighet, hvarföre det billigen borde kunna påräkna provision äfven af säljaren, på sådan grund yrkat att få tillgodonjuta 5 % å berörda summa; likväl och sedan h. exc. general-amiralen deruppå lemnat det svar, att 180,000 pesos duros borde för ettdera af skeppen oafkortadt i statens kassa inflyta, samt att alltså all fråga om provision borde ankomma på Michaelson & Benedicks och deras hufvudman i England, och de sålunda belasta engelska huset med de omkostnader, hvarmed huset härstädes kunde anse sig betäckt, hade Michaelson & Benedicks slutligen stadnat vid ett anbud af 171,000 rdr hamb. bko, hvilka svara emot 180,000 pesos duros, och efter nuvarande kurs, eller 129 sk. för en rdr hamb. bko, emot 459,562 rdr 24 sk. svenskt banko.

H. exc. tillkännagaf vidare i underdånighet, att, enligt erhållna uppgifter från Karlskrona, ett nytt skepp af lika cert som Tapperheten och Manligheten, efter nu gällande pris, kunde byggas för 352,000 rdr, och att linieskeppet Tapperheten, fullkomligt utrustadt, anses ega ett värde af 299,368 rdr.

Vid det sålunda upplysta förhållandet ansågo statssekreteraren och statsrådet väl ovedersägligt vara, att en försäljning af linieskeppet Tapperheten vore förmånlig i alla afseenden för 10:de hufvudtiteln, enär med de inflytande medlen en större komplettering till sjöförsvarets utvidgande kunde verkställas, men det förekom härvid likväl, att, då det anmälda föremålet för linieskeppets användande vore en handelsexpedition till Ostindien, borde linieskeppet icke försäljas fullt armeradt, utan med sådan utrustning, som till dylik expedition förr varit vanlig, och i följd häraf nedre batteriets kanoner med dertill erforderlig ammunition m. m. från försäljningen undantagas.

Nu inhemtades af de från Karlskrona inkomna handlingar om skeppets (Tapperheten) värde, att deraf upptoge:

Bestyckningen	30,000.
Artilleri-inventarierna	12,800.
Krutet	9,228.
Summa rdr	52,028,

och i förhållande dertill ansåg h. exc. general-amiralen, att 25,000 rdr bko skulle vara svarande emot minskning i artilleri-persedlarne.

På grund häraf tillstyrkte statssekreteraren och statsrådet i underdånighet, att ifrågavarande linieskepp, på sådant sätt utrustadt, till handelsexpedition må försäljas till handelshuset Michaelson & Benedicks för 171,000 rdr hamb. bko, med afdrag af 25,000 rdr svenskt bko, deröfver h. exc. general-amiralen borde ega att kontrakt med handelshuset uppgöra och hos Kungl. Maj:t i underdånighet anmäla, då Kungl. Maj:t, i händelse af nådigt bifall härtill, torde i nåder förordna om linieskeppets aflevering samt medlens behöriga inbetalning, att för flottans materiela behof användas.

Hvad statssekreteraren och statsrådet nu i underdånighet yttrat och tillstyrkt, täcktes Kungl. Maj:t i nåder bifalla, och vill Kungl. Maj:t i nåder uppdraga åt h. exc. general-amiralen hr grefve Cederström, att kontrakt om försäljning af linieskeppet Tapperheten på nu gillade grunder afsluta.

In fidem protocolli

A. W. Grundelstjerna.

Expedieras.

Stockholms slott den 8 Mars 1825.

CARL JOHAN.

Fred. Gyllenborg.
M. Rosenblad.
A. F. Skjöldebrand.
G. af Wetterstedt.
R. Cederström.
A. G. Mörner.
D. v. Schulzenheim.

N:o 30.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. M. konungen uti statsrådet den 22 Mars 1825.

Närvarande: h. exc. justitie-statsministern, herr grefve Gyllenborg,
h. exc. statsministern för utrikes ärendena, herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström,
herr grefve Skjöldebrand och
herr grefve Mörner;
statsråden herr friherre Wirsén och herr grefve Löwenhjelm;
hofkansleren v. Schulzenheim samt
statssekreteraren Arnell.

Angående försäljning af linieskeppet Tapperheten.

Statssekreteraren anmälde i underdånighet, att, sedan Kungl. Maj:t funnit för riket nyttigt, att, i händelse tillfälle dertill sig yppade, försälja större och mindre krigsskepp vid Kungl. Maj:ts flotta, som äro öfver 25 år gamla, för att derigenom erhålla medel till byggnad af nya sådana skepp, och i följd häraf under den 2 innevarande månad i nåder tillåtit, det anbud å linieskeppen Tapperheten och Manligheten samt fregatterne af Chapman och Eurydice fingo emottagas, samt Kungl. Maj:t, uppå h. exc. general-amiralen hr grefve Cederströms anmälan, det handelshuset Michaelson & Benedicks erbjudit en summa af 171,000 rdr hamb. bko för ettdera af ofvannämnda linieskepp, under den 8 i denne månad i nåder bifallit, det linieskeppet Tapperheten må, klargjordt och utredt efter reglementet, till Michaelson & Benedicks försäljas, dervid Kungl. Maj:t likväl fäst det vilkor, att detsamma icke till handelshuset finge öfverlåtas, bestyckadt med större antal kanoner, än som för ett till Ostindien gående handelsfartyg af samma storlek anses behöflige, och i följd häraf undre batteriet med dertill erforderlig ammunition m. m. från försäljningen undantagas, hvaremot 25,000 rdr

sv. bko från den erbjudne köpeskillingen skulle få afräknas; så har h. exc. general-amiralen, hvilken erhållit uppdrag att med Michaelson & Benedicks i enlighet härmed afsluta kontrakt om försäljning till dem af ifrågavarande linieskepp, under denne dag i underdånighet insändt bilagda af h. exc. med Michaelson & Benedicks i detta afseende ingångna öfverenskommelse*); hvarjemte h. exc. anmält, att fjerdedelen af köpeskillingen, med afdrag af omförmälte 25,000 rdr sv. bko, redan blifvit af Michaelson & Benedicks erlagd och af hr generalamiralen till förvaltningen af sjöärendena öfverlemnad.

Med underdånigt tillstyrkande af den af h. exc. generalamiralen med handelshuset Michaelson & Benedicks träffade och nu anmälda öfverenskommelse, af Kungl. Maj:t i nåder gillad, hemställde statssekreteraren och statsrådet, det förvaltningen af sjöärendena måtte deraf undfå behörig del, och anbefallas, att till Michaelson & Benedicks eller deras lagliga ombud låta afleverera linieskeppet Tapperheten, klargjordt och utredt på sätt öfverenskommet blifvit, börandes enligt statssekreterarens och statsrådets tanke den redan erlagde delen af köpeskillingen genast och den återstående delen deraf, så snart densamme af Michaelson & Benedicks efter kontrakt blifvit liqviderad, till statskontoret aflemnas, för att, efter de föreskrifter, Kongl. Maj:t framdeles kan i nåder meddela, användas till 10:de hufvudtitelns behof.

Kungl. Maj:t biföll hvad statssekreteraren och statsrådet nu i underdånighet tillstyrkt och hemställt, och befallde att utdrag af detta protokoll skulle meddelas handels- och finansexpeditionen i

*) Det dokument, som i enlighet med denna antydan finnes protokollet bilagdt, är i sjelfva verket ingen afskrift af köpekontraktet, långt mindre detta in originali. Det saknar dato, underskrift och vidimation och är — hvad ock den olika köpesumman antyder — ett köpekontrakt, *förslagsvis* uppgjordt, innan Michaelson & Benedicks ännu framställt sina provisionsanspråk och dymedelst föranledt förändet af en annan köpesumma. Cederström anmärker sjelf i en inlaga af år 1831 (Bilaga n:o 39) dessa förhållanden, om hvilka han genom medgifvet genomseende af statsrådsprotokollen från denna tid varit i tillfälle att öfvertyga sig, och tillägger derefter: »Huru detta utkast kommit att under en annan egenskap vidläggas protokollet, kan jag ej utreda.»

Under sådana förhållanden och då nämnda handling är af fullkomligt ingen betydelse, har det ej synts oss föreligga något skäl att meddela densamma bland Bilagorna. *Not af bearbetaren.*

afseende på Kungl. Maj:ts nådiga beslut, att köpeskillingen för ofvanberörda försålda linieskepp, utgörande ett hundrade sjuttio ett tusende rdr hamb. bko, med afdrag af tjugufem tusende rdr sv. bko för från försäljningen undantagne kanoner, ammunition m. m., skall uti vexlar på Hamburg till statskontoret aflemnas, för att till 10:de hufvudtitelns behof användas.

De i öfverensstämmelse härmed uppsatte utgående expeditioner täcktes Kungl. Maj:t derefter i nåder gilla.

In fidem protocolli.

A. W. Grundelstjerna.

Expedieras.

Stockholms slott den 22 Mars 1825.

CARL JOHAN.

Fred. Gyllenborg. *M. Rosenblad.* *R. Cederström.*
A. F. Skjöldebrand. *A. G. Mörner.* *G. F. Wirsén.*
D. v. Schulzenheim.

N:o 31.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. M. konungen uti statsrådet den 31 Maj 1825.

Närvarande: h. exc. statsministern för utrikes ärendena, herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström och
herr grefve Skjöldebrand;
statsrådet herr friherre Wirsén;
hofkansleren v. Schulzenheim samt
förste expeditionssekreteraren Netzel.

Förste expeditionssekreteraren Netzel föredrog i underdånighet handelshuset Michaelson & Benedicks' anbud att få köpa ett linieskepp och tvenne fregatter.

H. exc. general-amiralen hr grefve Cederström anmälde härvid i underdånighet, att bemälda handelshus erbjudit sig att till en handelsexpedition inköpa linieskeppet Försigtigheten för en summa af ett hundrade nittio tusende riksdaler hamburger banko, fregatten Eurydice för åttio fem tusende riksdaler och fregatten Camilla, ozinkad och utan kopparbultar, för åttio sex tusende fem hundrade riksdaler samma mynt, hvilka anbud h. exc. ansåg så förmånliga, att h. exc. anhöll om tillstånd att i nåder få afsluta kontrakt om försäljningen, hvartill projekt var upprättadt, som upplästes.

H. exc. uppläste derefter ett underdånigt betänkande om nyttan af försäljningen.

Vidare anmälde h. exc., att han af befälhafvande amiralen i Karlskrona, konter-amiralen friherre Lagerbjelke, infordrat och erhållit dess utlåtande i ämnet, hvilket upplästes.

De i sistnämnda utlåtande gjorda anmärkningar hade h. exc. besvarat uti en särskild underdånig promemoria, som äfven upplästes.

Föredraganden och statsrådet hemställde i underdånighet, om icke Kungl. Maj:t skulle i nåder finna godt att öfver detta ärende inhemta förvaltningens af sjöärendena underdåniga utlåtande.

Kungl. Maj:t behagade i nåder förklara, att som detta ärende vore af den beskaffenhet att icke böra kollegialiter behandlas, så ville H. Maj:t, efter statsrådets hörande, nu genast fatta sitt nådiga beslut i ämnet.

I anledning af denna nådiga förklaring ansågo föredraganden och statsrådet sig böra afgifva deras underdåniga yttrande i hufvudsaken.

Då föredraganden och statsrådet icke tilltrodde sig med tillförlitlig visshet kunna bedöma Sveriges politiska förhållande till andra magter och den deraf följande mer eller mindre vigtiga angelägenheten att alltid hafva en betydlig sjöstyrka färdig till fäderneslandets försvar, kunde föredraganden och statsrådet icke från denne synpunkt hemta anledningar till ett grundadt omdöme öfver nyttan eller skadligheten af den nu föreslagna försäljningen af örlogsfartyg, utan öfverlemnade till Kungl. Maj:ts egen vishet

att, i enlighet med statens politiska intresse, uti ifrågavande fall förfara.

Hvad åter angick den ekonomiska åsigten af ämnet, så trodde föredraganden och statsrådet sig så mycket hellre böra i underdånighet tillstyrka den af hr general-amiralen föreslagna och i dess underdåniga betänkande motiverade försäljning af linieskeppet Försigtigheten och fregatterne Eurydice och Camilla, på sätt och vilkor det föreslagna kontraktet innehåller, som vid jemförelsen af det verkliga värde dessa örlogsfartyg efter uppgjorde kalkyler i närvarande stund ega, och de summor, som för dem blifvit erbjudna, en så betydlig och till siffrorna bestämd vinst af försäljningen uppkomme, att efter föredragandens och statsrådets underdånige tanke dessa anbud borde utan betänkande antagas. Då de derigenom inflytande medel ovilkorligen användes endast till byggnader af nya örlogsfartyg, sattes Kungl. Maj:t i ett förut saknadt tillfälle att utan ökade statsanslag inom få år icke allenast med nya och bättre konstruerade skepp af samma art ersätta de försålda, utan äfven med det öfverskjutande penningebeloppet understödja 10:de hufvudtitelns knappa anslag till nybyggnader.

De af befälhafvande amiralen mot ifrågavarande försäljning framställda betänkligheter ansågo föredraganden och statsrådet visserligen förtjena afseende, såsom härledande sig från ett omisskänneligt nit för flottans bestånd, men föredraganden och statsrådet funno likväl dessa betänkligheter fullkomligt vederlagda af de skäl, hr general-amiralen deremot anfört, och kunde således ingalunda rubba den öfvertygelse, föredraganden och statsrådet hyste, att nemligen en så fördelaktig konjunktur för försäljningen af gamla örlogsfartyg icke borde försummas.

Såsom en följd häraf tillstyrkte föredraganden och statsrådet i underdånighet, att åt flottans chef, hr general-amiralen grefve Cederström måtte i nåder uppdragas att på förenämnda vilkor med handelshuset Michaelson & Benedicks afsluta kontrakt om försäljning af linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice och, sedan detta uppdrag blifvit verkställdt, derom underrätta förvaltningen af sjöärendena, som då skulle ega att till handelshuset eller dess befullmägtigade ombud genast afleverera linieskeppet och fregatterne, på öfverenskommet sätt

utredde och utrustade, börande den inflytande köpeskillingen uti statskontoret nedsättas.

Kungl. Maj:t täcktes i nåder förklara, att Sveriges goda förhållande till främmande magter gaf Kungl. Maj:t ett på säkra anledningar grundadt hopp om en länge fortfarande fred, hvadan H. Maj:t icke ansåg något politiskt hinder möta den föreslagna försäljningen, och som Kungl. Maj:t uti den ekonomiska åsigten af ämnet delade statsrådets öfvertygelse om nyttan deraf, behagade Kungl. Maj:t i nåder gilla hvad föredraganden och statsrådet härvid i underdånighet anfört och tillstyrkt, varande H. Maj:ts fullkomliga och fasta öfvertygelse, att de inflytande medlen endast och ovilkorligen skulle till byggnader af nya örlogsskepp användas. Tillika behagade H. Maj:t i nåder gilla de i öfverensstämmelse härmed uppsatta, protokollet bifogade, nådiga expeditioner.

In fidem protocolli.
C. W. Riben.

Expedieras.
Stockholms slott den 14 Juni 1825.

CARL JOHAN.

G. af Wetterstedt. *M. Rosenblad.* *R. Cederström.*

D. v. Schulzenheim,

N:o 32.

Protokoll, hållet inför den under Hans Maj:t konungens frånvaro i nåder tillförordnade regering å Stockholms slott den 13 September 1825.

Närvarande: H. K. H. kronprinsen,
hans exc. justitie statsministern, herr grefve Gyllenborg,
d. exc. statsråden,
herr grefve Rosenblad och
herr grefve Skjöldebrand;
hofkansleren von Schulzenheim samt
statssekreteraren friherre af Nordin.

Enär handelshuset Michaelson & Benedicks, vid afslutandet af handeln om de trenne senast till samma handelshus försålda fartyg, uppgifvit att dessa först skulle afgå till England, samt derifrån till Newyork i Norra Amerika, fann Kungl. regeringen af förekomna anledningar nödigt anbefalla, det landshöfdingen öfver Blekinge län skulle underrättas, att, då allmänna författningarna stadga, det fartyg, som äro destinerade till utrikes ort, böra med kommerskollegii pass vara försedda, Kungl. regeringen icke ansåg lämpligt, i händelse skeppsredarne det äskade, att magistraten i Karlskrona för dessa fartyg utfärdar pass, hvilka endast för kustfarten äro gällande, samt att, i fall skeppsredarne sådant pass redan uttagit, landshöfdingen egde det återfordra; och befallde Kungl. regeringen alltså slutligen, att denna föreskrift skulle genom embetsbref ifrån statssekreteraren för krigsärendena landshöfdingen meddelas, med förständigande derjemte, att härvid med största försigtighet tillvägagå, så att köparnes ombud ingalunda häraf skulle kunna taga sig anledning anse det nu anbefallda iakttagandet af gällande författningars efterlefnad såsom ett af Kungl. regeringen lagdt hinder för fartygens afsegling.

In fidem protocolli
A. Fabritius.

Expedieras
Stockholms slott den 13 September 1825.

Under Hans Kungl. Maj:ts
Vår allernådigste konungs och herres frånvaro
Dess tillförordnade regering
OSCAR.

Fred. Gyllenborg. *M. Rosenblad.* *A. F. Skjöldebrand.*
D. v. Schulzenheim.

N:o 33.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför Hans Maj:t konungen uti statsrådet den 29 Oktober 1825; hvarvid H. K. H. kronprinsen var tillstädes.

Närvarande: hans exc. justitie statsministern, herr grefve Gyllenborg,
hans exc. statsministern för utrikes ärendena, herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden,
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström,
herr grefve Skjöldebrand och
herr grefve Mörner;
statsråden, herr friherre Wirsén och
herr grefve Löwenhjelm,
hofkansleren v. Schulzenheim samt
statssekreteraren friherre af Nordin.

Angående återgång af det om linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice afslutade köp m. m.

Statssekreteraren föredrog i underdånighet nedanstående af handelshuset härstädes Michaelson & Benedicks under denne dag till kungl. krigsexpeditionen inlemnade underdåniga ansökan:

»I anledning af engelska handelshuset Barclay, Herring, Richardson & Comp:s härvarande kommissionär till oss lemnade och i

underdånighet bilagda skrift, få äfven vi för vår del hos Ed. K. Maj:t i underdånighet anhålla om återgång af det under den 1 sistlidne Juni, emellan H. exc. general-amiralen hr grefve Cederström å Ed. K. Maj:ts och kronans vägnar samt oss för ofvannämnda handelshus' räkning afslutade köp om förra linieskeppet Försigtigheten samt förre fregatterne Camilla och Eurydice, hvarvid vi tillika förena oss i underdånighet i de öfriga hemställanden. som förberörda skrift innehåller»; och anmälde statssekreteraren, att den uti föreståënde ansökning åberopade på engelska språket författade skrifvelse från engelska handelshuset Barclay, Herring, Richardson & Comp:s härvarande kommissionär, S. Rudyerd, till Michaelson & Benedicks, daterad äfven denne dag, lydde uti öfversättning som följer:

»Mine herrar!

»Som den redan långt framlidna årstiden, äfvensom andra inträffade omständigheter hindra utförandet för i år af den handelsexpedition, hvartill de för engelska handelshuset Barclay, Herring, Richardson & Comp. genom edert hus inköpta trenne svenska skepp, nemligen förra linieskeppet Försigtigheten samt förre fregatterne Eurydice och Camilla varit ämnade, får jag i egenskap af ombud för nämnda engelska handelshus, härmedelst anmoda eder, att begära svenska regeringens tillstånd, att uppsäga köpekontraktet för ofvannämnda skepp, och att afleverera dem under vilkor, att den erlagde köpeskillingen genast till eder återställes.

»Då derjemte uppskofven med expeditionens utförande måste tillskrifvas den omständighet, att flere af befäl och sjöfolk, som redan erhållit K. Maj:ts nådiga tillstånd att idka utrikes handelssjöfart, sedermera blifvit återkallade till tjenstgöring vid svenska flottan, och i följd häraf nödgats lemna ifrågavarande skepp, torde H. Maj:t konungen af Sverige och Norge uppå detta förhållande täckas fästa nådig uppmärksamhet och finna rättvist, att mine principaler blifva befriade från de förbindelser, kontraktet dem ålägger.

»Jag vågar äfven å deras vägnar anhålla, att näste vår få återköpa nämnda 3:ne skepp eller åtminstone de 2:ne fregatterne på samma vilkor, som kontraktet af den 1 Juni innevarande år bestämmer.

»Jag förblifver etc.»

H. exc. statsministern för utrikes ärendena uppläste häruppå den underdåniga rapport, som detta protokoll finnes bilagd.

Med anledning af denne rapport funno statssekreteraren och statsrådet det för Sverige blifva fördelaktigt, att äfven med uppoffring icke allenast af de finansiele fördelarne, som försäljningen af ifrågavarande skepp medfört, utan ock af den med köpets återgång förbundna ersättningssumma för framtiden förvara åt riket fördelar, hvilka genom tillåtelsen för skeppen att afsegla möjligen skulle kunna gå förlorade. Och då, enligt hvad nämnde rapport gifver vid handen, det för verkställigheten af köpekontraktets upphäfvande kan blifva af någon politisk nytta särdeles i afseende på rikets vidare relationer till England, att uppsägningen af samma kontrakt från köparnes sida tager sin början, samt förhållandet i sjelfva verket är, att, om än köparne, i enlighet med den rätt, kontraktet dem lemnar, ville med skeppen afsegla, K. Maj:t, enligt hvad upplyst blifvit, för närvarande icke torde finna för godt, att det i nåder tillåta, så ansågo statssekreteraren och statsrådet köparne, oaktadt kontraktet från deras sida uppsäges, böra icke allenast frikallas från erläggandet af det vite, som 5 § af kontraktet i sådant fall utsätter, utan ock njuta all den ersättning till godo, som, enligt ordagranna lydelsen af 4 § i samma kontrakt, dem tillkommer, derest kontraktet å K. Maj:ts och kronans sida blifvit uppsagdt.

Detta, såsom utgörande ett oeftergifligt vilkor för det engelska handelshusets begifvande till kontraktets uppsägning från köparens sida, borde, i händelse af nådigt bifall till hvad statssekreteraren och statsrådet nu i underdånighet yttrat, blifva handelshuset Michaelson & Benedicks försäkradt, såsom ett K. Maj:ts nådiga beslut; hvarjemte h. exc. statsministern för utrikes ärendena borde i nåder autoriseras, att till de engelske köparnes trygghet derom lemna K. Storbritanniske härvarande ministern, lord Bloomfield, en confidentiel underrättelse. K. Maj:t täcktes i nåder förklara: att K. Maj:t oryggligen förblef vid sina redan yttrade åsigter af ifrågavarande ämne; att K. Maj:t hade gifvit dem tillkänna uti de skrifvelser, som på K. Maj:ts nådiga befallning från Kristiania till hofkansleren Schulzenheim blifvit aflåtna, af hvilka

skrifvelser den under H. Maj:ts frånvaro i nåder tillförordnade regering erhållit del; att K. Maj:t hade dervid betraktat frågan med hänsigt till allmän och enskild rätt, samt uti administrativt och kommersielt afseende; att det öfverensstämde fullkomligt med H. Maj:ts rättskänsla, nationalvärdigheten och ett sannt begrepp, att en regering, utan att göra sig skyldig till den förhatligaste orättvisa, icke kan inblanda sig uti handelsöfverenskommelser, som träffas uti ett grannrike, lagligen konstitueradt, som njuter inre lugn och yttre frid och hvilket dessutom genom den del, det tagit uti sista kontinentalkriget bidragit att förskaffa denna nu mellankommande magten de ovärderlige fördelar, den då vann: att såsom sjelfständig stat Sveriges rättigheter äro obestridliga; att ingrepp uti dessa rättigheter äro anfall emot dess nationalvärdighet; att H. Maj:t hade gjort för grannriket allt hvad H. Maj:t borde och kunde göra; att förnyandet af äldre författningar, orderne af den 28 Juli innevarande år och återkallandet i tjenstgöring af de officerare, underofficerare och matroser, som tagit tjenst på dessa skepp, på ett tydligt sätt ådagalade svenska regeringens beredvillighet att villfara denna magts önskan; att denna beredvillighet hade sina gränser och icke kunde sträckas längre, och att något afseende å denna magts mellankomst således icke borde göras vid pröfningen af frågan om köpets återgång; men då statsministern för utrikes ärendena försäkrat, att engelska regeringen önskade köpekontraktets upphäfvande, på det att tvister måtte undvikas, hvilka, oaktadt deras orättvise grund, kunde störa lugnet uti Europa, en önskan hvaraf denna regering nyligen lemnat ett ojäfaktigt prof, genom återupplifvandet på det mest bestämda sätt af dess förra neutralitetsförklaring, och genom dess tillämpning på de närvarande stridigheterna emellan Ottomanniska Porten och Grekland äfvensom emellan Spanien och dess förra kolonier, och då icke något låg H. Maj:t mera om hjertat än att bibehålla detta lugn, så och vid öfvervägande deraf, att det välstånd, hvaruti de amerikanske staterne sig befinna, den hotande ställning, de tagit emot Spanien, äfven i Europa väckt oro hos några af de magter, som ingått i den heliga alliansen, en oro som Grekernes framgångar ökat och slutligen att bildandet af så många republiker bidrog att uppreta dessa samma magter, fann H. Maj:t dess politiska intresse och konungs-

liga pligt fordra, det K. Maj:t icke afslog engelska handelshusets nu gjorda anhållan om köpets återgång, helst K. Maj:t, genom bifall dertill, så mycket det stod i hans magt, skulle bidraga att undanrödja tvister, som kunde störa fredslugnet, hvars bibehållande, enligt H. Maj:ts tanke, vore af utmärkt vigt för alle konstitutionele stater, på det de under åtnjutandet deraf må kunna stadga deras regeringssätt och stärka sin politiska förbindelse.

Af dessa skäl och uppå statssekreterarens och statsrådets enhälliga underdåniga tillstyrkande, behagade K. Maj:t i nåder samtycka, att det köp af linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice, som handelshuset härstädes Michaelson & Benedicks för engelska handelshuset Barclay, Herring, Richardson & Comp:s räkning under den 1 sistl. Juni med K. Maj:t och kronan afslutat, må återgå och i följd deraf i nåder förordna:

1:o att befälhafvande amiralen i Karlskrona skall till K. Maj:ts flotta derstädes åter emottaga ofvannämnda trenne skepp, sedan inventering, besigtning och värdering till utrönande af gjorda förbättringar och anskaffade inventarier m. m. å desamma, i Michaelson & Benedicks eller deras ombuds närvaro, förut blifvit anställd, och hvarigenom bestämdt blifvit, uti hvilket högre värde de till flottan återställas, emot det, då de derifrån till köparne aflevererades;

2:o att alle vidare omkostnader i och för omförmälda skepp skola upphöra;

3:o att den för samma skepp af Michaelson & Benedicks erlagde köpeskilling, stor fem hundra sextioett tusen fem hundra riksdaler hamburger banko, skall af statskontoret till dem emot deras qvitto återbetalas;

4:o att som, oaktadt uppsägningen skett från köparnes sida, K. Maj:t, långt ifrån att vilja draga någon fördel af det förbättrade skick, hvaruti de försålda skeppen sig nu befinna genom de å dem verkställda reparationer, hvilka försatt dem i fullt segelfärdigt stånd, anser med billighet och rättvisa samt rikets värdighet öfverensstämmande icke allenast att befria köparne från det vite, som 5 § af köpekontraktet i sådant fall utsätter, utan ock att 4 § i samma kontrakt till hela sitt innehåll skall blifva förbindande för kronan i ersättningsväg till köparne, så skall hr

general-amiralen tillika å K. Maj:ts och kronans vägnar försäkra Michaelson & Benedicks om åtnjutande af den uti 4 § af kontraktet utfästa ersättning, så snart handelshuset med specifika räkningar och dem åtföljande behöriga verifikationer styrkt dess i och för utrustningen af meranämnda skepp bevisligen hafde kostnader; börande Michaelson & Benedicks af hr general-amiralen förständigas, att dessa räkningar skyndsamligen afgifva, med fördelning af utgifterna i sådana, som till skeppens förbättring samt ökade inventarier m. m. åtgått, och för hvilka alltså valuta finnes, skilda från sådana, som till underhåll, resekostnader, hyror m. m. kunna hafva egt rum;

5:o att Michaelson & Benedicks skola ega å öppen auktion låta försälja de för skeppens utredning upphandlade proviantpersedlar, som för flottans behof icke äro användbare eller ock med snar förskämning hotas;

6:o att så snart köparen afmönstrat besättningarna och med dem uppgjort liqvid, hvilket ofördröjligen bör ske, manskapet successive, och i den mån skeppens aftackling och inläggning det medgifver, skall afsändas till hemorterne, hvarunder detsamma skall erhålla skjuts och underhåll, enligt hvad med rederiet kan vara öfverenskommet, men skulle icke något bestämmande i denne del hafva egt rum, hemförskaffas folket på K. Maj:ts och kronans bekostnad, likasom vederlikar på kronans stat; skolande befälhafvande amiralen i Karlskrona i båda fallen förordna nödigt befäl, som åtföljer det med kronoskjuts hemtågande manskapet;

7:o att bemälde amiral gemensamt med landshöfdingen i Blekinge län skall ega att till verkställighet befordra hvad sålunda uti föregående punkt blifvit anbefaldt, samt vidtaga de åtgärder, som för öfrigt härvid finnas nödiga;

8:o att till bestridande af skjuts- och underhållskostnaderne för det hemtågande manskapet, befälhafvande amiralen skall förses med nödiga medel, och att såsom förskott derå nu till en början de fem tusen riksdaler, som, enligt K. Maj:ts nådiga bref af den 11 dennes blifvit från statskontoret till Karlskrona landtränteri afsände och ställde till landshöfdingen grefve Wachtmeisters disposition, skola till befälhafvande amiralen öfverlemnas;

9:o att landshöfdingen i Blekinge län skall lemna K. Maj:ts befallningshafvande i de län, genom hvilka manskapet kommer

att tåga, behörig del af hvad nu i afseende på manskapets hemsändande blifvit förordnadt; skolande alla räkningarna öfver skjuts- och underhållskostnaderne ingå till landshöfdingen i Blekinge län, som till liqvid dem hos befälhafvande amiralen i Karlskrona anmäler; och

10:o att K. Maj:ts tjenstgörande generaladjutant för flottan skall genast underrätta befälhafvande amiralen om hvad han i följd af detta K. Maj:ts nådiga beslut hade att iakttaga, i hvilket afseende note härom skulle till generaladjutanten af statssekreteraren expedieras.

Då de räkningar, Michaelson & Benedicks enligt hvad ofvan stadgadt blifvit skola afgifva, inkommit och blifvit granskade, ville K. Maj:t fatta dess nådiga beslut af hvilka medel ersättningen till dem skall utgå.

I anledning af engelska handelshusets anhållan om återköp af skeppen nästkommande vår förklarade K. Maj:t, att detta handelshus företrädesvis må kunna åter tillhandla sig åtminstone en fregatt, i händelse flottan då skulle kunna den umbära.

Slutligen i anseende till politiska förhållanden befallde K. Maj:t, att, så vidt K. Maj:t icke särskildt derom annorlunda förordnar, alla i krigsexpeditionen befintliga handlingar, protokoll och konsept till K. bref, som anginge såväl detta mål som försäljningen af linieskeppen Tapperheten och Försigtigheten samt fregatterne af Chapman, Camilla och Eurydice till handelshuset Michaelson & Benedicks skola hållas hemliga och i sådant afseende af statssekreteraren förseglade förvaras, börande enahanda förhållande iakttagas med de ofvannämnda ämnen rörande handlingar, K. bref m. m. som kunna finnas hos h. exc. generalamiralen hr grefve Cederström, förvaltningen af sjöärendena, statskontoret, generaladjutanten för flottan samt befälhafvande amiralen i Karlskrona; hvarom statssekreteraren skulle dessa verk och embetsmän underrätta.

In fidem protocolli

A. W. Grundelstjerna.

N:o 34.

Protokoll öfver krigsärenden, hållet inför H. Maj:t konungen uti statsrådet på Stockholms slott den 17 Januari 1826.

Närvarande: h. exc. justitie statsministern hr grefve Gyllenborg,
h. exc. statsministern för utrikes ärendena hr grefve af Wetterstedt,
deras exc. statsråden
hr grefve Rosenblad,
hr grefve Cederström,
hr grefve Skjöldebrand och
hr grefve Mörner,
statsråden, hr friherre Wirsén och
hr grefve Löwenhjelm,
hofkansleren von Schulzenheim samt
statssekreteraren friherre af Nordin.

Statsrådet hr friherre Wirsén uppläste den berättelse, som vid detta protokoll finnes bilagd, och som af hr friherren blifvit författad, efter öfverläggning med hr presidenten Billberg och statssekreteraren friherre af Nordin, i anledning af det uppdrag, K. Maj:t i nåder täckts lemna bemälde herrar, att taga kännedom af de utaf handelshuset Michaelson & Benedicks aflemnade räkningar för utrustningen af linieskeppet Försigtigheten och fregatterne Eurydice och Camilla; och tillstyrkte statsrådets öfrige ledamöter i underdånighet nådigt bifall till de nu uppgifne grunder för upptagningen, bedömandet och granskningen af ifrågavarande utrustningskostnader; lärande K. Maj:t, på sätt föreslaget blifvit, och då denna granskning på anförda skäl icke kunde till fullt slut bringas, till undgående framdeles af betungande ränteersättningar, i nåder tillåta, att å desse utrustningskostnader till handelshuset Michaelson & Benedicks afräkningsvis utbetalas en summa af 400,000 rdr, på sätt i underdånighet föreslaget är.

Statsrådet trodde, att 200,000 rdr af förberörda förskottssumma kunde, enligt derom redan förut fattadt nådigt beslut, bestridas af det öfverskott, hvarmed försäljningssumman af linie-

skeppet Tapperheten och fregatten af Chapman öfverstiger det å dessa skepp innan försäljningen uppskattade värde.

Hvad åter angick den återstående delen af den återstående till utbetalning förekommande ersättningssumman, så enär de orsaker, som föranledt återgången af handeln om de senast försålda fartygen, icke kunnat förutses eller beräknas, ansåg statssekreteraren och statsrådet de deraf uppkommande utgifter böra hänföras till de utomordentliga tillfällen och behof, hvarföre Rikets Ständer afsatt $^{1}/_{3}$ af mindre kreditivet, i anledning hvaraf statssekreteraren och statsrådet trodde sig kunna i underdånighet tillstyrka, att de nu vidare erforderlige 200,000 rdr måtte komma att anvisas af den del af mindre kreditivet, som är afsatt för utomordentliga tillfällen och behof, men tills vidare af statskontoret förskjutas af under händer hafvande medel, emot framdeles tilldelande ersättning; om hvilken utbetalning till handelshuset Michaelson & Benedicks, äfvensom af de förstnämnde 200,000 rdr, statskontoret torde böra i nåder förständigas.

Slutligen tillstyrkte statsrådet, det K. Maj:t måtte täckas i nåder uppdraga åt statsrådet hr friherre Wirsén, vice presidenten Billberg och statssekreteraren friherre af Nordin att såväl af handelshuset Michaelson & Benedicks infordra alla de räkningar och andra handlingar m. m., som ansetts nödiga i och för räkningarnas fullständiga verificerande, som ock lemna bemälda handelshus del af de erinringar, hvilka såväl i allmänhet med afseende på sjelfva kontraktsvilkoren redan förekommit och nu i underdånighet anmälda blifvit, som ock hvad vidare i följd af granskningen i detaljer af räkningarna uppstår; på det handelshuset må komma i tillfälle att sig deröfver yttra, hvarefter vidare underdånig anmälan i ämnet bör inför K. Maj:t afgifvas.

K. Maj:t täcktes i nåder förklara, att då försäljningen endast afsåg en fördel för 10:de hufvudtiteln, fann K. Maj:t ock billigt, att de förluster, som numera voro oundvikliga, borde drabba densamma, hvadan, och då K. Maj:t i nåder gillade statsrådets tillstyrkan att 400,000 rdr finge i afräkning under de af statsrådet tillstyrkta vilkor utbetalas, ansåg K. Maj:t, att 200,000 rdr borde anvisas att utgå, på sätt redan den 15 November förlidet år i nåder är vordet stadgadt, af den influtna köpeskillingen för linieskeppet Tapperheten och fregatten af Chap-

man, samt de återstående 200,000 rdr af 10:de hufvudtitelns anslag äfvenledes framdeles ersättas, och borde, intilldess denne titel härtill kunde lemna tillgång, den erforderliga summan, på sätt statsrådet i underdånighet tillstyrkt, på mindre kreditivet beräknas, men nu imellertid af statskontoret utaf under händer hafvande medel förskjutas.

I sammanhang härmed och då under den 29 Oktober förlidet år handelshuset Michaelson & Benedicks blifvit försäkradt om optionsrätt till inköp instundande vår af en fregatt, i händelse K. Maj:t skulle finna lämpligt att något sådant fartyg försäljes, befallde K. Maj:t statssekreteraren, att af bemälda handelshus infordra bestämdt yttrande, huruvida det önskade tillhandla sig en fregatt instundande vår, i händelse K. Maj:t funne godt en sådan försäljning i nåder anbefalla.

In fidem protocolli
C. Meinander.

Expedieras
Stockholms slott den 24 Januari 1826.

CARL JOHAN.

Fredr. Gyllenborg. *M. Rosenblad.* *R. Cederström.*
A. F. Skjöldebrand. *A. G. Mörner.*

D. v. Schulzenheim.

N:o 35.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. Maj:t konungen i statsrådet den 20 Juni 1826.

Närvarande: h. exc. justitie-statsministern herr grefve Gyllenborg,
d. exc. statsråden herr grefve Rosenblad och herr grefve Mörner,
statsrådet herr grefve Wirsén,
statssekreteraren friherre af Nordin.

Statssekreteraren friherre af Nordin anmälde i underdånighet att den till följe af Kungl. Maj:ts nådiga befallning förrättade speciela granskning af den redogörelse, som handelshuset Michaelson & Benedicks afgifvit för upphandlingar, aflöningar m. m. i och för utrustningen af de till dem försålda, men af Kungl. Maj:t och kronan återtagna skeppen Försigtigheten, Eurydice och Camilla, nu vore fulländad, på sätt det underdåniga betänkande, som finnes detta protokoll bilagdt, utförligt visar, och hvilket nu ord för ord upplästes.

Statssekreteraren och statsrådet funno sig icke för deras del kunna tillstyrka utbetalning af ifrågaställda summa.

Då, i händelse af Kungl. Maj:ts gillande af statssekreterarens och statsrådets nu yttrade tanke, en följd otvifvelaktigt blifver, att handelshuset inför laga domstol söker göra dess ersättningsanspråk gällande; så och då denna fråga allifrån sin början varit af Kungl. Maj:t betraktad ur politiska förhållanden, i anledning hvaraf Kungl. Maj:t redan befallt att samtliga handlingar rörande denna sak borde, allt intill nästa riksdag, hemliga hållas, och då vid en inför domstol anhängiggjord rättegång något resultat troligen icke vore att förvänta innan målet blifvit draget under

samtliga högre instantier, hvarvid möjligen meddelandet af alla föregående i ämnet emanerade handlingar icke kunde undvikas, samt då slutligen de gjorda anmärkningarna i sig sjelfva ej vore af någon vidlyftig beskaffenhet, utan endast afsåge ett uppkommet olika begrepp om principen, hvarefter ersättningarna borde utgå, trodde statssekreteraren och statsrådet det bästa och lämpligaste sättet vara, att frågornas afgörande öfverlemnades till en af båda kontrahenterne till lika antal utsedd kompromiss, som egde de tvistiga frågorna i första och sista rummet afgöra.

Härvid anmälde statssekreteraren i underdånighet, att handelshuset Michaelson & Benedicks enskildt gifvit statssekreteraren tillkänna, att handelshuset för sin del vore beredvilligt låta afdöma saken vid en kompromiss; efter inhemtande hvaraf Kungl. Maj:t i nåder biföll statssekreterarens och statsrådets i detta afseende underdånigt gjorda hemställan.

Statssekreteraren uppläste härefter det vid detta protokoll äfven bilagda förslag till förening emellan Kungl. Maj:t och kronan och handelshuset Michaelson & Benedicks, som borde ligga till grund för den blifvande kompromissens åtgärder, hvilket, uppå statssekreterarens och statsrådets underdåniga tillstyrkan, af Kungl. Maj:t derjemte i nåder gillades; och anbefallde Kungl. Maj:t derjemte i nåder, att en afskrift af denna förening borde kronans ombud tillställas, för att med dess å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar samt handelshuset Michaelson & Benedicks' underskrifter förses.

Härefter ansågo sig statssekreteraren och statsrådet böra i underdånighet föreslå ledamöter å Kungl. Maj:ts och kronans sida i den ifrågavarande kompromissrätten, och fäste statssekreteraren och statsrådet i underdånighet Kungl. Maj:ts höga uppmärksamhet på följande personer, såsom i statssekreterarens och statsrådets underdånige tanke förtjente af Kungl. Maj:ts nåd och förtroende, nemligen justitierådet Örbom, prosten grefve Schwerin och förste expeditionssekreteraren Richert; hvarförutan statssekreteraren och statsrådet, till iakttagande af Kungl. Maj:ts och kronans höga rätt och bästa vid den blifvande kompromissen, såsom ombud å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar i underdånighet föreslogo revisionssekreteraren Thuring. Till hvad statssekreteraren och stats-

rådet sålunda i underdånighet hemställt och föreslagit täcktes Kungl. Maj:t i nåder lemna dess bifall.

In fidem protocolli

C. W. Riben.

Expedieras
Stockholms slott den 27 Juni 1826.

CARL JOHAN.

Fred. Gyllenborg. *M. Rosenblad.* *A. G. Mörner.*

N:o 36.

Sedan i följd af återgången af det emellan Kungl. Maj:t och kronan å ena, samt handelshuset Michaelson & Benedicks å andra sidan, den 1 Juni sistlidet år afslutade kontrakt, angående försäljning af linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice, hrr Michaelson & Benedicks uppgjort räkning öfver de ersättningsposter, hvartill bemälde herrar, med anledning af fjerde punkten af samma kontrakt, ansett sig berättigade, uppgående till ett sammanräknadt belopp af 530,240 rdr 24 sk. b:ko, men vid granskningen deraf anmärkningar vid åtskillige bland de uppförde ersättningsposterne funnits böra ega rum och i anledning deraf Kungl. Maj:t i nåder ansett lämpligast, att de stridige posterne blefve af kompromissarier utredde och slutligen pröfvade samt hrr Michaelson & Benedicks jemväl förklarat sig nöjde med ett sådant sätt för de stridiga frågornas afgörande; så är emellan undertecknad A. Thuring i egenskap af Kungl. Maj:ts och kronans genom nådig skrifvelse den 27 Juni 1826 förordnade ombud å ena samt hrr Michaelson & Benedicks å andra sidan följande förening afslutad.

Å hvardera sidan utses trenne redlige, upplyste och skicklige män, hvilka sex personer sig emellan välja den sjunde.

Dessa sju personer ega att enligt lag och bästa öfvertygelse samt i händelse af yppande skiljaktighet på det sätt, hvarom de

flesta rösterna äro ense, afgöra följande under deras pröfning skjutna stridiga frågor.

1:o. Åtskilliga anmärkta missräkningar, jemte uppburen ristorno, tillsammans utgörande .... b:ko rdr 19,435: 33. 7.

2:o. Frågan, huruvida åtskillige, i och för fartygens utrustning upphandlade persedlar, hvilke vid handelns återgång ej voro till Karlskrona ankomne utan å andra ställen upplagde, böra af Kungl. Maj:t och kronan emot den yrkade betalningen öfvertagas, eller om desamme böra ur räkningen helt och hållet eller till större eller mindre del utgå, hvilken fråga innefattar poster utgörande .... 36,463: 17. 3.

3:o. De till försvinnande ur räkningen anmärkte poster, nemligen

a)	Utbetalning till hrr Rudyerd 1,000 £ och till hrr Cheyne 760 £ sterling, eller tillsammans 1760 £ à 11: 18 utgörande b:ko rdr	20,020: — —
b)	En del af de till herr grefve v. Rosen utbetalda medel...	24,484: 33. —
c)	Arfvoden till åtskilliga personer	4,032: 45. 8
d)	Anmärkt nedsättning i kapten du Rees arfvode	644: — —
e)	Uppgifven brist i varor hos handlanden Gyllensköld......	1,217: 32. —
f)	Provision å assuransen	5,562: 18. —
g)	Provision å ristorno af assuransen	5,562: 18. —
h)	Vexel-omkostnader	9,896: 4. 4
i)	Ränta å köpeskillingsafbetalningen	4,698: 18. —

och således de till försvinnande ur räkningen anmärkte poster tillsammans utgörande .... 76,109: 25. —

Summa b:ko rdr 132,008: 27. 10.

Då förestående 132,008: 27. 10 afdragas från den fordrade

summan 530,240: 29, återstår ett belopp af 398,232 rdr 1 sk. 2 rst. b:ko, hvilket å Kungl. Maj:t och kronans sida anses böra såsom ostridigt hrr Michaelson & Benedicks tillkomma, hvarvid tillika erkännes och iakttages, att ränta såsom oberäknad å alla kapitalposter till sistlidet års slut å ena sidan af hrr Michaelson & Benedicks godtgöres för den redan den 4 förutgående November lyftade summan b:ko rdr 206,666: 32. och å andra sidan af Kungl. Maj:t och kronan ytterligare gäldas för återstoden till 3 Februari innevarande år, då hrr Michaelson & Benedicks emottogo 193,333 rdr 16 sk. b:ko.

Å ömse sidor förklara sig parterne nöjde med det utlåtande de utsedde kompromissarierne öfver ofvan upptagne stridige poster meddela, så att de summor, i afseende hvarå anmärkningarna varda ogillade, af Kungl. Maj:t och kronan till ovilkorlig betalning bestämdt godkännas med förbindelse att å hvarje sålunda godkänd kaditalpost, i likhet med hvad räkningarna till sistlidet års slut upptaga, gälda ytterligare ränta ifrån berörda tid till dess betalning sker; hvaremot hrr Michaelson & Benedicks lika bestämdt frånträda vidare anspråk å sådane poster, hvilke af kompromissarierne förklaras böra ur ersättningsräkningen försvinna.

Af denna förening äro tvenne lika lydande exemplar utskrifna och af oss å ömse sidor undertecknade samt med våra brukliga sigill försedda.

Stockholm den 5 Juni 1826.

N:o 37.

Protokoll, hållet inför H. Maj:t konungen och statsrådet på Stockholms slott den 27 Juli 1826.

Närvarande: d. exc. justitie-statsministern herr grefve Gyllenborg,
statsministern för utrikes ärendena herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden herr grefve Rosenblad,
herr grefve Skjöldebrand,
statsrådet herr grefve Wirsén,
hofkansleren von Schulzenheim,
förste expeditionssekreteraren Netzel.

Förste expeditionssekreteraren föredrog i underdånighet revisionssekreteraren A. Thurings underd. promemoria af den 25 Juli, hvaruti anmäles att, sedan Kungl. Maj:t, genom nådig skrifvelse den 27 Juni, i nåder förordnat honom att, i egenskap af Kungl. Maj:ts och kronans ombud, inför utsedde kompromissarier i behörig ordning yrka godkännande af de anmärkningar vid handelshuset Michaelson & Benedicks' afgifna ersättningsräkning i afseende å återgången af handeln om tre svenska örlogsfartyg, hvartill kontraktets ordalydelse samt beskaffenheten af de för samma räkning åberopade verifikationer gifva anledning; så hade revisionssekreteraren, med ledning af de honom tillställda handlingar samt i öfverensstämmelse med de af statssekreteraren för krigsärendena honom lemnade föreskrifter, den 5 i denne månad ingått i skriftlig öfverenskommelse med ofvannämnda handelshus, hvilken öfverenskommelse (i afskrift underdånigst bilagd berörda P. M.) jemte bestämmande af de poster, hvilke komma att kompromissariernes pröfning underkastas, hufvudsakligen innehåller, att å hvardera sidan skulle utses 3 redlige, upplyste och skicklige män, hvilka sex personer sig emellan komme att välja den sjunde; att dessa sju personer egde att, enligt lag och bästa öfvertygelse, samt, i händelse af yppande skiljaktighet, på det sätt, hvarom de flesta rösterna äro ense, afgöra de stridiga frågorna; samt att parterne,

å ömse sidor, förklara sig nöjde med det utlåtande, de utsedde kompromissarierne meddelade, så att de summor, i afseende hvarå anmärkningarna blifva ogillade, af Kungl. Maj:t och kronan till ovilkorlig betalning bestämdt godkändes, hvaremot handelshuset Michaelson & Benedicks lika bestämdt frånträdde vidare anspråk å sådane poster, hvilke af kompromissarierne förklaras böra ur ersättningsräkningen försvinna. Vidare tillkännagifver revisionssekreteraren i underdånighet, att, i enlighet med förberörda öfverenskommelse, å handelshuset Michaelson & Benedicks' sida, blifvit utsedde 3 kompromissarier, hvilke den 21 Juli, med de 3, som Kungl. Maj:t i nåder förordnat, haft ett sammanträde i ändamål att, genom utväljande af en sjunde person, få kompromissen kompletterad; att dervid mött den betänklighet, att Kungl. Maj:ts för sistbemälde 3 kompromissarier utfärdade förordnande innefattar hvarken föreskrift att en sjunde person borde tillkallas eller förklarande, att parterne å ömse sidor, komme att åtnöjas med kompromissariernes beslut; samt att, då kompromissarierne icke kunnat såsom gällande antaga, hvad i sådant afseende uti ofvanberörda öfverenskommelse influtit, helst Kungl. Maj:ts till revisionssekreteraren aflåtna nådiga skrifvelse och det honom lemnade nådiga uppdrag icke kunde anses lemna honom rättighet att i slik öfverenskommelse ingå, kompromissarierne således funnit sig för närvarande och innan Kungl. Maj:t sig närmare i ämnet utlåtit, icke kunna gå i författning om någon sjunde persons tillkallande.

I anledning af detta allt anhåller revisionssekreteraren i underdånighet att, i händelse Kungl. Maj:t i nåder bifaller, det kompromissens organisation bör ske på det i ofta berörda öfverenskommelse upptagna sätt, äfvensom att vid kompromissariernes beslut kommer att oåterkalleligen förblifva, Kungl. Maj:ts beslut derom måtte varda till vederbörandes underdåniga underrättelse i nåder meddelat.

Föredraganden och statsrådet tillstyrkte i underdånighet, att, då de speciela moment att underställas ifrågavarande kompromissariers pröfning och uppgörande, som Kungl. Maj:ts vid kompromissen tillförordnade ombud, revisionssekreteraren Thuring, hade att med den andre parten, handelshuset Michaelson & Benedicks, uppgöra samt genom ömsesidig underskrift bekräfta, redan

under den 27 sistlidne Juni blifvit af Kungl. Maj:t i nåder gillade, samt, enligt hvad revisionssekreteraren Thuring nu i underdånighet anmält, på grund af berörda moment, skriftlig öfverenskommelse med ofvannämnda handelshus är vorden afslutad, Kungl. Maj:t täcktes, genom nådig skrifvelse till de å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar förordnade kompromissarier i nåder förklara, att hvad den nu anmälda öfverenskommelsen innehåller, till alle delar erhållit Kungl. Maj:ts nådiga bifall; i följd hvaraf, bland annat, de 6 kompromissarierne sig emellan skulle välja den sjunde, och dessa 7 personer ega att enligt lag och bästa öfvertygelse, samt, i händelse af yppande skiljaktighet, på det sätt, hvarom de flesta rösterna blefve ense, afgöra de stridiga frågorna, samt parterne, å ömse sidor, förklara sig nöjde med det utlåtande, de utsedde kompromissarierne meddelade.

Kungl. Maj:t, som i nåder biföll detta föredragandens och statsrådets underdåniga tillstyrkande, befallde tillika i nåder, att Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse härom skulle, utan afvaktan af protokollets justering, genast uppsättas och expedieras.

In fidem protocolli

P. E. Östling.

N:o 38.

Protokoll, hållet på Stockholms slott inför H. Maj:t konungen uti statsrådet den 12 Oktober 1826.

Närvarande: h. exc. justitie-statsministern herr grefve Gyllenborg,
h. exc. statsministern för utrikes ärendena herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden
herr grefve Rosenblad,
herr grefve Cederström,
herr grefve Skjöldebrand och
herr grefve Löwenhjelm,
statsrådet herr grefve Wirsén,
hofkansleren von Schulzenheim samt
statssekreteraren friherre af Nordin.

Statssekreteraren anmälde i underdånighet, att revisionssekreteraren Thuring, såsom kronans ombud vid kompromissen rörande liqviden emellan Kungl. Maj:t och kronan och handelshuset Michaelson & Benedicks om återgången af köpet utaf skeppen Försigtigheten, Eurydice och Camilla, uti ingifven skrifvelse underdånigst tillkännagifvit, att kompromissarierne tvekat att i en sak af sådan beskaffenhet utfärda dom med mindre densamme jemte alla de handlingar, som till kompromissen inlemnades, finge genom trycket offentliggöras, i händelse någon till deras utfående sig hos kompromissarierne anmälde; samt att kompromissarierne, uppå af kronoombudet gjord framställan, förklarat sig beredvillige, att om det af Kungl. Maj:t i nåder gillades, uppfatta deras uppå lag och bästa öfvertygelse grundade mening i ett gemensamt utlåtande; och slutligen att handelshuset Michaelson & Benedicks af kronoombudet yrkat efterlefnad af den med ombudet under den 5 sistlidne Juli afslutade öfverenskommelse, den handelshuset förmenade icke vara rubbad genom den förändrade form, kompromissarierne förklarat sig vilja gifva åt deras yttrande, utan ansett sig ega en uppå öfverenskommelsen grundad rättighet att genom redan valde kompromissariers utlåtande få de uppkomna skilj-

aktigheterna bestämdt afgjorda, anhållande revisionssekreteraren Thuring om nådig föreskrift till dess underdåniga efterrättelse.

Enär Kungl. Maj:t redan den 27 Juni detta år i nåder beslutit, att de till de tvistige punkterne emellan Kungl. Maj:t och kronan å ena och handelshuset Michaelson & Benedicks å den andra sidan hörande handlingar af i förenämnde dags protokoll utredda skäl, hvilka äfven under närvarande förhållanden böra antagas såsom oförändrade, icke finge genom trycket meddelas allmänheten, och dessa skäl utgjort den hufvudsaklige grund, uppå hvilken Kungl. Maj:t icke till vederbörlig domstol, utan till gode mäns afgörande velat öfverlemna dessa tvistigheter, och derom med handelshuset Michaelson & Benedicks genom kronoombudet öfverenskommit, hvilken öfverenskommelse, sådan som den emellan kronoombudet och handelshuset den 5 sistlidne Juni afslöts, icke kan anses förlora något af sin kraft eller uti sina följder till tvistigheternas skyndsamma och rättsenliga afgörande, derigenom att de gode männen vilja gifva en förändrad form åt sitt yttrande, i synnerhet som grundläggningen i allmänhet för en sådan behandling af uppkomna tvistigheter ytterst hvilar uppå parternes dertill lemnade ömsesidiga bifall och yttrade förtroende uti utväljandet af gode män, utan att den form, som desse gode män vilja gifva åt sitt utlåtande och hvilken ensamt af dem beror, bör inverka eller medföra någon förändring i den enda hufvudsakliga öfverenskommelsen parterne emellan, att anse valde gode mäns utlåtande såsom en dom, uti hvilken ingen ändring sökas må; så trodde statssekreteraren och statsrådet sig i underdånighet böra tillstyrka, det kronoombudet, revisionssekreteraren Thuring, må erhålla nådig befallning, att under ovilkorligt iakttagande af Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 27 sistlidne Juni, angående handlingarnas hållande i hemlighet, öfverlemna dem till de utsedde gode männen, samt derefter emottaga och till Kungl. Maj:t i underdånighet inkomma med deras afgifvande gemensamma yttrande, uppfattadt i den form, gode männen sjelfve finna lämpligast, genom hvilket nådiga beslut den emellan ombudet, revisionssekreteraren Thuring, och handelshuset Michaelson &

Benedicks den 5 Juli detta år afslutade öfverenskommelse icke kan anses hafva undergått någon förändring, utan vara uti sin fulla kraft bibehållen; och hemställde statssekreteraren och statsrådet, i händelse detta deras underdåniga tillstyrkande vann nådigt bifall, det revisionssekreteraren Thuring derjemte må i nåder anbefallas, att underrätta vederbörande om hvad Kungl. Maj:t sålunda i nåder förordnat.

Kungl. Maj:t biföll hvad statssekreteraren och statsrådet nu i underdånighet tillstyrkt och hemställt, och behagade härvid sig i nåder yttra som följer:

»Då Vi i nåder lemnade Vårt förtroende åt kompromissarierne, för att på ett förlikande sätt afgöra om kronans intresse å ena sidan och handelshuset Michaelson & Benedicks' gjorda anspråk å den andra, ville Vi uppskjuta en publicitet, som med lemnad upplysning om några kabinetts oantagliga fordringar kunde föranleda nationen att tro sig anfallen uti det, som är henne kärast, sitt politiska oberoende, och i rättigheten att disponera och afyttra de effekter, som hon kan umbära.

»De muntliga och skriftliga diskussioner, som i detta ämne egt rum med de regeringar, hvilka mellankommit i en så ömtålig sak, hafva varit af den natur, att de kunnat stöta nationer, som äro sinnade att afvärja all vassallitet, under hvad slags skepnad den ock må visa sig.

»Då dessa underhandlingar nu nått sitt slut och folkrätten blifvit erkänd äfven utaf Spanien, som gjort köpeanbud, skulle det vara opolitiskt att åter uppväcka tvister, som lemnat rum åt en fullkomlig enighet och åt erkännandet af principer, hvilka utgöra grundvalen till folkslagens samhällsordning och bestånd. Alltså skulle publicitet af denna fråga för det närvarande blott vara ett sjelfmant och obetänksamt anfall, rigtadt mot de regeringar, som inblandat sig uti skeppshandeln, emedan det är endast i följd af denna mellankomst, i sanning orättvis, som köparne begärt kontraktets återkallande, hvilket regeringens moraliska rättvisa borde bevilja, jemte förbindelsen att hålla köparne skadeslöse för de verkliga förluster, de derigenom måste vidkännas.

»Hvad de omtvistade artiklarnes afgörande vidkommer, så lemne Vi det i statens namn och för dess väl åt kompromissariernes upplysta insigter, rättvisa och oväld. Vi hafve lemnat dem

Vårt fullkomliga förtroende och ämne bibehålla dem deri, öfvertygade, att det aldrig kunnat vara deras mening att söka fråntaga kronan en af dess förnämsta konstitutionela prerogativ, det, att endast vända sig till alla fyra riksstånden i allt hvad som rörer statens politiska angelägenheter, då hon finner det nyttigast för nationalvärdigheten.

»Vi anse kompromissarierne som medlare, hvilke vilja förena enskilda personer eller familjer, och dem skyldigheten bjuder att icke öfverskrida de gränser, som blifvit för dem utstakade och inom hvilke den ene parten grundat sitt förtroende.

»Slutligen förklare Vi oss vilja sjelfve underrätta hemliga utskottet vid näste riksdag om de försök, som blifvit gjorda emot oss; och vilja Vi uti nationens namn begära det bistånd, som den kan lemna, för att afvärja dylika försök, om de någonsin skulle förnyas.»

In fidem protocolli

A. W. Grundelstjerna.

N:o 39.

Protokoll, hållet inför H. Maj:t konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 April 1827.

Närvarande: h. exc. justitie-statsministern herr grefve Gyllenborg,
h. exc. statsministern för utrikes ärenden herr grefve af Wetterstedt,
d. exc. statsråden herr grefve Rosenblad,
herr grefve Skjöldebrand,
herr grefve Mörner,
herr grefve Löwenhjelm,
statsrådet herr grefve Wirsén,
hofkansleren von Schulzenheim,
statssekreteraren friherre af Nordin.

Statssekreteraren friherre af Nordin föredrog i underdånighet revisionssekreteraren Thurings underdåniga skrifvelse den 30 sistl.

månad, innefattande berättelse om de ömsesidigt utsedde gode mäns afgifna yttranden i frågan om bestämmandet af det ersättningsbelopp, som bör tillkomma handelshuset Michaelson & Benedicks, i följd af återgången af det, 1 Juni 1825, emellan kronan å ena samt bemälda handelshus å andra sidan afslutade kontrakt angående försäljning af linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice; i öfverensstämmelse med hvilka yttranden revisionssekreteraren uppfattat och nu i underdånighet öfverlemnat en liqvidation, utvisande handelshuset Michaelson & Benedicks' återstående fordran.

Denna liqvidation upptager först beloppet af den såsom tvistig, till gode mäns afgörande hänskjutna fordran £ st. 3837: 15 och svenskt banko 88,354: 8. 4 samt derefter de anmärkningar, som af gode männen blifvit gillade, utgörande £ st. 2,524: 19: 5 och svenskt banko 21,843: 38. 8, så att handelshusets fordran, så vidt den blifvit af gode männen erkänd, utgör £ st. 1,312: 15: 7 och svenskt banko 66,510: 17. 8.

Vidare har revisionssekreteraren, såsom grund för liqviden, i hvad den rörer den del af handelshusets fordran, hvilken icke blifvit af kronan ifrågasatt samt de af kronan den 4 Nov. 1825 och den 3 Februari 1826 verkställda betalningar, utgörande tillsammans 400,000 rdr sv. banko, antagit, att handelshusets erkända pretension i £ st. bör beräknas efter den kurs, som gällde den 5 Juni 1826, då de ostridiga och tvistiga ersättningsbeloppen till summor bestämdes; efter hvilken, af handelshuset jemväl erkände grund, värdet af dess ostridiga fordran i £ st. 5,802: 11 utgör ett belopp af svenskt banko 73,015: 13, så att de 326,984: 35, hvilka utöfver nyssnämnda belopp redan blifvit af kronan erlagde, vore att anse såsom afbetalning af kronans erkända skuld i sv. banko 332,114: 12. 10. Då skilnaden rdr 5,129: 25. 10 ökar kronans kapitalskuld, utgör den således £ st. 1,312: 15: 7 och svenskt banko 71,639: 43. 6, hvartill komma räntor £ st. 98: 9: 2 och svenskt banko 4,507: 21 eller tillsammans £ st. 1,411: 4: 9 och svenskt banko 76,147: 16. 6, med tillägg af den ytterligare ränta å kapitalbeloppet, som kan uppkomma genom betalningens möjliga fördröjande utöfver sistl. Mars månads slut, intill hvilken tid räntan blifvit i liqvidationen beräknad. Anhållande revisionssekreteraren i underdånighet, att, derest Kungl. Maj:t efter hand-

lingarnas granskning skulle finna för godt att gilla de af honom såsom kronans ombud i denna sak vidtagna åtgärder, décharge måtte blifva honom meddelad.

Af handlingarna inhemtades vidare, att gode männen ansett Kungl. Maj:t och kronan skyldige att öfvertaga åtskilliga för fartygens behof inköpta, i Helsingör upplagda varor, upptagna i särskilda fakturor, en af Harrison och två af Hambro & Son, samt i trenne räkningar af konsul Lindberg.

Slutligen hade af revisionssekreteraren Thuring blifvit ingifven en af vaktmästaren Bogren qvitterad räkning på 14 rdr 20 sk. för uppassning m. m. vid de sammanträden, som egt rum i afseende på utredandet af de tvistiga frågorna emellan kronan å ena samt handelshuset Michaelson & Benedicks å andra sidan.

Statssekreteraren yttrade i underdånighet, att då handelshuset Michaelson & Benedicks, enligt Kungl. Maj:ts nådiga befallning under d. 4 Nov. 1825 erhållit 80,000 rdr hamb. b:ko i vexlar samt ytterligare under den 3 Febr. 1826 uppburit 50,000 rdr hamb. b:ko och i sv. b:ko 64,166: 32, tillsammans efter 124 sk. kurs utgörande 400,000 rdr sv. b:ko, och hvad som nu återstode af handelshusets hos kronan egande kontanta fordran i och för återgången af den om linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Camilla och Eurydice afslutade handel alltså inskränkte sig till £ st. 1,411: 4: 9. och i sv. b:ko rdr 76,147: 16. 6 med löpande ränta från och med innevarande månad, så tillstyrkte statssekreteraren i underdånighet, under åberopande af de skäl, som af statsrådet den 17 Jan. 1826 blifvit anförda och uti det inför H. Maj:t i statsrådet samme dag förda protokoll finnes intagna, att nyssnämnda summor £ st. 1,411: 4: 9 och sv. b:ko rdr 76,147: 16. 6 måtte få anvisas af den del utaf mindre kreditivet, som är afsatt för utomordentliga tillfällen och behof, men tillsvidare af statskontoret förskjutas af under händer hafvande medel emot framdeles tilldelande ersättning, om hvilken utbetalning till handelshuset Michaelson & Benedicks statskontoret torde böra i nåder förständigas.

Statsrådets samtlige ledamöter förenade sig med statssekreteraren.

Kungl. Maj:t, som ansåg tionde hufvudtitelns anslag framdeles böra ersätta äfven de ersättningsmedel, som nu slutligen

komma att till handelshuset Michaelson & Benedicks utbetalas i och för återgången af den för samme titels fördel beräknade skeppsförsäljningen, biföll, att intill dess denne titel för en sådan ersättning lemnar tillgång, de erforderliga summorna £ st. 1,411: 4: 9 och sv. banko 76,147: 16. 6 med ränta från och med den 1 dennes, på sätt statssekreteraren och statsrådet i underdånighet tillstyrkt, må på kreditivet beräknas, men nu imellertid af statskontoret utaf under händer hafvande medel förskjutas.

Beträffande användandet af de i Helsingör upplagda varor och effekter, som nu af kronan böra öfvertagas, så tillstyrkte statssekreteraren och statsrådet i underdånighet, att svenske konsulns derstädes yttrande genom statssekreterarens försorg finge infordras, huruvida någon utsigt för en förmånlig afsättning på stället af dessa varor vore för handen, samt att bemälde konsul derjemte måtte uppdragas att desse effekter för Kungl. Maj:ts och kronans räkning öfvertaga. Imellertid ansågo statssekreteraren och statsrådet statskontoret böra förständigas att, före utbetalningen till handelshuset Michaelson & Benedicks af det här ofvan nämnda slutliga ersättningsbeloppet, affordra nämnda handelshus såväl en gällande försäkran att vara Kungl. Maj:t och kronan ansvarigt för ifrågavarande varors behöriga återlevererande, som en invisning till ofvanbemälde konsul att dem emottaga.

De af revisionssekreteraren Thuring förskjutne 14 rdr 20 sk. tillstyrkte statssekreteraren och statsrådet i underdånighet måtte honom godtgöras; äfvensom att, i ersättning för hans i öfrigt för tillfället vidkände kostnader och nedlagda möda, en summa af 500 rdr b:ko måtte honom tilldelas, att jemte de nyss nämnde rdr 14: 20 oafkortadt utgå af enahanda medel, som till handelshuset Michaelson & Benedicks' liqviderande blifvit i nåder anvista.

Slutligen och då föremålet för det revisionssekreteraren lemnade uppdrag nu vore uppnådt samt ingen anledning till anledning till anmärkning mot hans åtgärder sig företedt, tillstyrka statssekreteraren och statsrådet i underdånighet att nådig décharge måtte honom meddelas.

Kungl. Maj:t täcktes i nåder gilla och bifalla allt hvad statssekreteraren och statsrådet sålunda i underd. yttrat och tillstyrkt.

In fidem protocolli
C. W. Riben.

N:o 40.

Underdånigste redovisning

för den mig nådigst anbefallda försäljning af linieskeppen Tapperheten och Försigtigheten samt fregatterne af Chapman, Eurydice och Camilla.

(Original i Cederström'ska saml.)

1825		Pund Sterling.	Rdr Hamb. Bko.
Mars 8	Bilagda kontrakt *n:o 1* upptager skeppet Tapperhetens försäljningssumma till riksdaler hamburger banko 180,000		
	Deraf afgår 5 proc. försäljningsprovision till handelshuset Michaelson & Benedicks, enligt deras åtföljande derå gifne qvittens *n:o 2* 9,000		
	Netto-försäljningssumman 171,000		
	Lika med Kungl. Maj:ts, härjemte i underdånighet under *n:o 3* i afskrift vidlagda skrifvelse af anförda datum, hvilket belopp i följande poster af mig blifvit aflemnadt; nemligen:		
Mars 18	Till kungl. förvaltningen af sjöärendena enligt vidlagda protokollsutdrag *n:o 4* 36,000		
Maj 2	Till kungl. statskontoret enligt hosgående protokollsutdrag *n:o 5* 135,000	——	171,000
April 19	Bilagda kontrakt *n:o 6* utvisar fregattens af Chapman försäljningssumma till pund sterling 20,000		
	Derutaf afgår förutnämnda handelshus' 5 proc. försäljningsprovision, enligt deras qvitto *n:o 7*......... 1,000		
	Netto-försäljningssumman 19,000		
	Transport	——	171,000

1825			Pund Sterling.	Rdr Hamb. Bko.
	Transport		——	171,000
	Lika med i afskrift under *n:o 8* vidlagda kungl. brefvet af samma dato; hvilket belopp i följande poster af mig blifvit aflemnadt, nemligen:			
April 20	Till statskontoret enligt bilagda protokollsutdrag *n:o 9;* afbetalning å fregattens köpesumma	4,000		
Juni 10	Till dito resten af köpesumman, enl. protokollsutdrag *n:o 10*	15,000	19,000	
Juni 1	Afslutade kontrakt på försäljning af linieskeppet Försigtigheten samt fregatterne Eurydice och Camilla, hvilket under *n:o 11* härjemte följer. I likhet med Kungl. Maj:ts i afskrift vidlagda nådiga bref *n:o 12* är försäljningssumman fastställd till riksdaler hamburger banko 361,500, hvilket belopp i följande poster af mig blifvit inbetaldt, nemligen:			
Juni 28	Till k. statskontoret, enligt bilagda protokollsutdrag *n:o 13,*	90,000		
Juli 22	Till dito, enligt protokollsutdrag *n:o 14*	271,500	——	361,500
	Hela försäljningsbeloppet		19,000	532,500

Med underdånig åtlydnad af åberopade kungl. brefvet af den 8 Mars äro undre batteriets kanoner, attiralj och ammunition från köpesumman för skeppet Tapperheten med rdr sv. bko 25,000 afdragen; men då underdånigste vidlagda kontrakt under *n:o 15* med handelshuset Fabian Philip utvisar, att desamme effekter för ofvananförda pris, 25,000 rdr sv. bko, till honom blifvit försålde; och sålunda hela försäljningsbeloppet, ehuru från 2:ne olika hus, ingått; så har jag ej ansett nödigt någon annan redovisning derföre afgifva.

Stockholm den 25 Juli 1826.

Rudolph Cederström.
General-amiral.

Likheten med originalet intygar

H. v. Steijern.

Denna redovisning blef aldrig mottagen, ehuru den utsändes till H. Maj:t vid dess höga vistelse på Rosersberg 1825.

N:o 41.

Underdånig promemoria.

Odaterad, men tydligen från $\frac{18}{7}$ 1829—$\frac{15}{2}$ 1830.

Rikets ständer hafva nu mera afgjort frågan om konungens rådgifvares *konstitutionela ansvarighet* på ett sätt, som leder till alles befrielse. Detta gäller äfven i afseende på h. exc. grefve Cederströms befattning med den bekante skeppshandeln, sedan bondeståndet, lika med presteståndet, ansett någon åtgärd emot h. exc., såsom redan utur statsrådet entledigad, ej böra ega rum. *Således blir H. Maj:t ej besvärad med någon anmälan från rikets ständer på grund af 107 § Reg. F.*

Af annan beskaffenhet är åter den åtgärd, rikets ständer komma att vidtaga i anledning af deras revisorers anmärkning rörande redogörelse för de medel, hvilka för skeppshandeln influtit. I den delen lyder statsutskottets utlåtande ordagrannt sålunda:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Med fullkomlig visshet kan det antagas, att rikets ständer bifalla utskottets förslag och således inkomma till K. M:t med en underdånig skrifvelse i ofvannämnda ordalag. Denna skrifvelse kan ej ega annan konstitutionel grund än § 30 Riksd. Ordn., som bjuder följande:

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det beror utan tvifvel på konungens vilja, hvad uppmärksamhet eller afseende, som bör göras å en så beskaffad anmälan. Om konungen ej finner skäl, att låta tjenstemannen undergå lagligt åtal, så förfaller all verkan af rikets ständers skrifvelse. På samma sätt behandlades rikets ständers anmälan siste riksdag, rörande åtalet emot allmänna magasinsdirektionen.

Förhållandet i hufvudsaken lärer vara sådant, att ifrågavarande skilnad i summor i sjelfva verket endast härrör från den provision af 5 proc., som *med K. M:ts nådiga tillåtelse* förunnades handelshuset Michaelson & Benedicks, som deruppå gifvit h. exc. grefve Cederström särskilda qvittenser; men i statsrådet lärer protokoll ej vara fördt öfver den tillåtelse, h. exc. haft att bevilja Michaelson & Benedicks berörda provision.

Obehaget af en legal undersökning vid sådana omständigheter är lätt att inse.

H. exc. grefve Cederström, som i allt underkastar sig H. M:ts nådiga vilja, yrkar visserligen icke denna undersökning, allra minst *då hans innerliga förtroende till H. M:ts vishet och bevågenhet aldrig något ögonblick kan svigta;* men frågan är numera endast: om icke, sedan alla anmärkningar rörande skeppshandeln i konstitutionelt eller politiskt afseende kommit att förfalla, men rikets ständers förutnämnda skrifvelse om redovisning för de anmärkta summorna i alla fall är att förvänta, ett klarare ljus skulle i allmänna opinionen spridas öfver ämnet, så framt grefve Cederström, innan ännu rikets ständers anmälan inkommer, eller rättare innan statsutskottets förslag i rikets ständers plena föredrages, till K. M:ts handels- och finansexpedition inlemnade en med tillbörlig varsamhet författad underdånig skrift, deri h. exc., utan att ordalagen innefattade någon direkt begäran om undersökning, likväl förekom rikets ständer med ett underdånigt öfverlemnande till H. M:ts nådiga välbehag, huruvida H. M:t skulle täckas anbefalla eller tillåta någon sådan åtgärd, hvarigenom h. exc. lemnades tillfälle att offentligen ådagalägga, hurusom alla de förmedelst skeppsförsäljningen omtingade eller influtna medel blifvit i vederbörlig ordning och på tillfyllestgörande sätt af h. exc. redovisade.

Genom detta *egna* erbjudande skulle allmänheten måhända bäst och säkrast öfvertygas, att intet underslef egt rum, och då äfven försvinna all anledning till tvifvelsmål, att h. exc. sökt undvika en offentlighet i sin befattning såsom redogörare, den nationens representanter ansett sig föranlåten att påyrka.

Skriften, såsom blott innehållande en underdånig hemställan, skulle ej ställas annorlunda än att, i händelse H. M:t framdeles ansåge rikets ständers skrifvelse icke böra bifallas eller icke for-

dra någon åtgärd, så förfölle med detsamma all verkan eller påföljd af hvad h. exc. underställt; och torde den erinran härvid ej vara olämplig, att den åsigt af saken i det hela, som konungen från dess högre ståndpunkt då kan täckas fatta, icke utesluter riktigheten af hvad h. exc. för opinionens skull tillgjort genom skriftens inlemnande i det underordnade skick, hvari han sig befunnit.

N:o 42.

Inlaga från general-amiralen grefve Cederström.

(Efter afskrift i Schinkel'ska Saml.)

Odaterad, men tydligen skrifven före den 15 Februari 1830.

S. A. K.

Underrättad att rikets ständer ännu ej tillkännagifvit sitt beslut öfver den framställning, som af 1827 års revisorer lemnats om försäljningen af en del kronans skepp och redogörelsen för de derigenom influtna medel, anser jag mig, såsom af E. K. M:t utsedd underhandlare i denna sak med hrr Michaelson & Benedicks, likasom i min egenskap af mottagare af det köpebelopp, som för de försålda fartygen, linieskeppet »Tapperheten» och fregatten »af Chapman», blef öfverenskommet, böra i underdånighet hänskjuta till Ed. Maj:ts pröfning, huruvida Ed. Maj:t ej kunde finna lämpligt att — i afsigt att tillintetgöra alla misstankar, det jag skulle hafva sökt undvika en offentlighet, hvilken folkombuden möjligen anse sig berättigade att kräfva med hänsyn till min ansvarighet såsom redogörare — anbefalla eller tillåta en åtgärd af den art, att den satte mig i stånd att öppet ådagalägga, det alla summor, som af skeppshandeln influtit, af mig blifvit vederbörligen redovisade.

N:o 43.

Stormägtigtigste allernådigste konung!

Då anledningar förekommit, som skulle den befattning med försäljning af krigsfartyg, hvilken jag, enligt Ed. Kungl. Maj:ts

nådiga uppdrag ombesörjt, vara ämnad att göras till föremål för åtal och pröfning hos domaren, i afseende på den olikhet, som visade sig emellan hvad till kronan blifvit betaldt för linieskeppet Tapperheten och fregatten af Chapman och hvad uti kontrakten om samma fartyg varit bestämdt, så torde Ed. Kongl. Maj:t täckas tillåta mig att anföra, huru detta ärende blifvit af mig utfördt och redovisadt.

Under *den 4 Mars 1825* har jag i underdånighet anmält, »att vid ett af handelshuset Michaelson & Benedicks gjordt anbud att köpa ett af linieskeppen Manligheten eller Tapperheten, i beräkning ingått vanlig 5 procents försäljningsprovision. Att jag afslagit detta, emedan 180,000 pesos duros ansågos böra för ettdera af skeppen oafkortadt inflyta; att Michaelson & Benedicks derefter uppgjort köpeförslaget i lika många rdr hamb. bko som pesos duros, hvarigenom en skilnad tillkom, som svarade mot 5 procent, och att, som denna differens uppstått af hvad rdr hamb. bko effektive voro större än pesos duros, komme Ed. Kungl. Maj:t och riket derigenom intet att förlora, emedan 171,000 rdr hamb. bko, som utgjorde återstoden då 5 procent afgingo, voro lika med 180,000 pesos duros.»

Uti nådigt bref af *den 8 i samme månad* har Ed. Kungl. Maj:t täckts tillkännagifva, »att sedan jag anmält, att Michaelson & Benedicks erbjudit för ettdera af linieskeppen en oafkortad köpeskilling af 171,000 rdr hamb. bko, svarande efter dåvarande kurs emot 459,562 rdr 24 sk. bko, hade Ed. Kungl. Maj:t i nåder funnit för godt bifalla, att linieskeppet Tapperheten finge till dem försäljas, med vilkor att nedre batteriet undantoges och 25,000 rdr bko derföre afräknades, i enlighet hvarmed jag hade att afsluta kontrakt samt att med underdånig berättelse derom inkomma.»

Kontraktet, uppstäldt på sätt Michaelson & Benedicks föreslagit och jag den 4 Mars anmält, underskrefs *den 18 i samme månad*, dervid köparne, såsom dem tillerkänd provision, qvitterade de 9,000 rdr hamb. bko, som utgjorde skilnaden emellan den i kontraktet utförda köpesumma, 180,000 rdr, och det belopp af 171,000 rdr hamb. bko, som för kronans räkning var oafkortadt tillbetingadt.

Deruppå *den 22 Mars* ingaf jag min underdåniga rapport,

att försäljningen af linieskeppet Tapperheten blifvit afslutad till en köpesumma af 171,000 rdr hamb. bko och fjerdedelen deraf, med afdrag af 25,000 rdr sv. bko för undre batteriets artilleri, till förvaltningen af sjöärendena öfverlemnadt Och täcktes Ed. Kungl. Maj:t uti bref *under nämnde dag* i nåder gilla denna min med Michaelson & Benedicks träffade öfverenskommelse, samt befalla, att köpeskillingen skulle till k. statskontoret för 10:de hufvudtitelns behof aflemnas.

Med försäljningen af fregatten af Chapman har på enahanda sätt tillgått. Sedan jag i underdånighet anmält Michaelson & Benedicks' anbud att derför oafkortadt betala 19,000 p. sterl. och Ed. Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref *den 19 April 1825*, detsamma antagit, har nyssnämnde dag kontrakt derom blifvit upprättadt, med tillägg af 1000 p. sterling, såsom svarande emot den af Michaelson & Benedicks äskade provision, hvarefter jag i underdånig rapport *den 22 i samme månad* inberättat, att försäljningen försiggått till den betingade summan af 19,000 pund sterling.

Redovisningen för dessa försäljningsuppdrag är fullgjord sålunda, att jag insatt:

1825, Mars 18, hos förvaltningen af sjöärendena	Rdr hamb. bko	36,000.
» Maj 2, i k. statskontoret.........	» » »	135,000.
Summa	Rdr hamb. bko	171,000.

1825, April 20, i k. statskontoret	p. sterl.	4,000.
» Juni 11, i k. statskontoret	» »	15,000.
Summa	p. sterl.	19,000.

Sådant är i korthet förloppet af denna affär. I min underdåniga rapport den 4 Mars anmälde jag uttryckligen det af Michaelson & Benedicks föreslagna vilkor, att köpesumman borde i kontraktet ökas med 5 procent och min afsigt att dertill bifalla. Att emot denna framställning något ej anmärktes och att den ej ogillades, ansåg jag styrkt genom Ed. Kungl. Maj:ts nådiga bref den 8 Mars, som utan allt yttrande deröfver endast förklarade, att linieskeppet finge försäljas för en oafkortad köpeskilling af 171,000 rdr hamb. bko. När jag förskaffade denne åt kronan, trodde jag mig sålunda uppfylla min pligt och den

tillkännagifna kontraktssumman desto mindre vara blottställd för klander, som, enligt hvad min anmälan utmärkte, köparen gjort summans nominela tillökning till vilkor för handelns afslutande. Af statsrådets protokoll för den 8 och 22 Mars, hvaraf jag med Ed. Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd erhållit del, finner jag väl, att berörda anmälan icke blifvit *i det förra* fullständigt upptagen, och att *i det senare* åberopas en dervid bilagd handling, som skulle vara den af mig ingifna, med Michaelson & Benedicks afslutade, skriftliga öfverenskommelse. Men då min rapport icke föranleder dertill att jag bifogat någon afskrift deraf och då nämnda handling, som saknar underskrift och vidimation, icke till summan är enlig med det verkliga, fyra dagar förut undertecknade kontraktet, finner man lätt, att densamma blott är ett utkast, som, under förutsättning att annat belopp än den å kronans sida yrkade köpeskillingen icke komme i fråga, blifvit författadt i förväg och således innan Michaelson & Benedicks' påstående föranledde ändringen deruti. Huru detta utkast kommit att under en annan egenskap vidläggas protokollet, kan jag ej utreda; men vid sakens i öfrigt ådagalagda förhållande, lärer detta synbara misstag lika litet kunna komma mig till last, som det med billighet må tillräknas mig, att jag underskrifvit protokollen utan misstroende till deras innehåll eller närmare granskning deraf; och förmodar jag mig ega det kraftigaste försvar emot alla misstydningar dels genom min den 4 Mars gjorda skriftliga anmälan, dels ock i det vitsord, som jag förväntar af statsrådets herrar ledamöter, att jag således redligen uppgifvit förhållandet med kontraktens uppställning för båda skeppen och att de i följd derutaf icke derom varit i okunnighet.

Skulle något klander med rättvisa ega rum, så lärer jag, i följd af hvad anfört är, få dela påföljden deraf med statsrådets öfrige herrar ledamöter, hvilke vid mina framställningar om sättet för köpeaftalets reglering och kontraktens uppställning icke gjort någon anmärkning. Det förmenta klandervärda skall dock säkerligen försvinna, när man öfverväger:

1:o att den anmärkta olikheten mellan de i kontrakten utsatta köpesummor och de för kronans räkning betingade belopp icke härledt sig från något så beskaffadt aftal, i följd hvaraf högre köpeskilling, än den Ed. Kungl. Maj:t i nåder bestämdt,

är vorden i sjelfva verket utbetald, hvilket tillräckligen bevisas genom min om förhållandet gjorda tidiga anmälan;

2:o att deremot tillökningen i kontraktsnumerären af 9,000 rdr hamb. bko för linieskeppet Tapperheten och 1,000 p. sterl. för fregatten af Chapman haft sin grund i köparnes (Michaelson & Benedicks) eget förslag, och hvarigenom de åsyftat att tillgodonjuta en äfven af kronan äskad, men, såvida den ledde till minskning i de bestämda köpesummorna, dem förnekad provision;

3:o att förhållandet härigenom blef alldeles enahanda, som om jag å kronans sida fordrat för ena fartyget 180,000 rdr hamb. bko och för det andra 20,000 p. sterl. och deremot åt Michaelson & Benedicks beviljat 5 procents provision för deras bemedling, möda och kostnader, och för att undanrödja hinder och tidsutdrägt vid afslutandet af denne för kronan högst fördelaktige affär, i hvilken det var både nödvändigt och billigt, att köparen ej vägrades de fördelar, som utan skada för kronan kunnat medgifvas; samt ändtligen

4:o att enär de köpeskillingar, som å kronans vägnar blifvit begärde, oafkortade influtit, och kronan således icke lidit den ringaste förlust genom att Michaelson & Benedicks' yrkande om sättet för kontraktens uppställning bifallits, någon fråga om ersättning följaktligen icke kan efter lag och rättsgrunder ega rum.

Dessa åsigter öfverlemnar jag i underdånighet till Ed. Kungl. Maj:ts visa bedömande, öfverlåtandes mig till rättvisan och garantien, som derutaf blifver en följd, utan att omnämna mina tjenster, som någon gång torde varit gagneliga för mitt fosterland, ej heller de mödor och de bekymmer, som ofta varit min belöning.

Med djupaste vördnad, trohet och nit framhärdar, stormägtigsta, allernådigste konung, Ed. Kungl. Maj:ts underdånigste och tropligtigste tjenare och undersåte

R. Cederström.

Denna h. exc. hr grefve Cederströms inlaga ligger vid statsrådsprotokollet för den 29 Oktober, då frågan af Kungl. Maj:t i nåder uppsköts. Sedermera har dervid intet blifvit tillgjordt.

Stockholm den 21 November 1831.

Grip.

N:o 44.

(Originalet i Cederström'ska handskrifterna.)

Underdånigste memorial.

Genom allmänne tidningar underrättad, att E. K. Maj:t åt dess justitiekanslers-embete i nåder öfverlemnat, att låta anställa ersättningstalan emot vederbörande i afseende på den olikhet, som visade sig emellan hvad till kronan blifvit betaldt för linieskeppet Tapperheten och fregatten af Chapman och hvad uti kontrakten om samma fartyg varit bestämdt, har jag sedermera från hr justitiekansleren under den 1 dennes erhållit handbref, hvaruti tillkännagifves, att undersökning i detta ämne kommer att genom stämning till Stockholms stads kämnersrätt göras anhängig.

Då häraf vill synas, som skulle den befattning, jag enligt E. K. Maj:ts uppdrag, i denna angelägenhet ombesörjt, vara ämnad att göras till föremål för åtal och pröfning hos domaren, torde E. K. Maj:t täckas tillåta mig att till dess höga uppmärksamhet återkalla, såväl hvad vid det ifrågavarande ärendets beredning förekommit och legat till grund för mina åtgärder, som ock huru dessa blifvit af mig utförda och redovisade.

Sedan E. K. Maj:t pröfvat för riket nyttigt att köpeanbud finge göras på äldre, större och mindre krigsskepp utur flottan, har jag under den 4 Mars 1825 i underdånighet anmält — — — — — (hela reciten = näst föregående).

Uti en öfver köpesummorna, såväl för dessa som för de trenne andra, sedermera försålda krigsfartygen, den 25 Juli 1825 af mig upprättad specifik räkning, utföras desamma till fulla beloppet, enligt bifogade originalkontrakten och med afdrag af qvitterade provisionssummorna eller den numerär, som öfversteg hvad å kronans vägnar var såsom köpeskilling för Tapperheten och af Chapman fastställdt. Vid saknadt tillfälle att få denna räkning inför E. K. Maj:t föredragen under dess höga vistande vid Rosersberg hösttiden år 1825, och sedan fråga uppstått om återgång i skeppshandeln, blef den af mig tillsvidare förvarad,

men jemte dess bilagor, sedermera under den 28 April 1828 till förvaltningen af sjöärendena i förségladt konvolut inlemnad, till följe af E. K. Maj:ts den 11 November 1825 gifna nådig befallning, att alla skeppshandeln rörande dokument skulle hemliga hållas.

Från detta konvolut äro under den 31 Oktober 1828 originalkontrakten af hr statsrådet m. m. frih. Nordin infordrade och enligt statskommissarien Westerstrands bevis qvitterade, hvarefter desamma jemte öfriga handlingar blifvit Rikets Ständers statsutskott tillställde.

Genom nu beskrifna, behörigen styrkta förhållanden förmodar jag i underdånighet vara ådagalagdt:

1:o att den anmärkta olikheten emellan de i köpekontrakten om linieskeppet Tapperheten och fregatten af Chapman utsatta köpesummor, och de belopp, som för kronans räkning blifvit betingade, icke härledt sig från något så beskaffadt aftal, i följd hvaraf en högre köpeskilling än den E. K. Maj:t i nåder bestämt, är vorden i sjelfva verket af köparen utbetald;

2:o att deremot tillökningen i kontraktssumman af 9,000 rdr Hamb. banco för Tapperheten och 1,000 Pund St. för Chapman haft sin grund i köparne, Michaelson & Benedicks' eget förslag och hvarigenom de åsyftat att tillgodonjuta en äfven af kronan äskad, men, såvida den nemligen ledde till minskning i de bestämda köpesummorna, dem förnekad vanlig provision;

3:o att förhållandet härigenom blef alldeles enahanda, som om jag å kronans sida fordrat för Tapperheten 180,000 rdr hamb. banko och för af Chapman 20,000 pund st. och deremot åt Michaelson & Benedicks beviljat 5 % provision för deras bemedling, möda och kostnader och för att i öfrigt undanrödja alla hinder och tidsuppehåll vid afslutandet af denna för kronan högst fördelaktiga transaktion;

4:o att jag i min underdåniga rapport af den 4 Mars 1825 uttryckligen anmält det af Michaelson & Benedicks sålunda gjorda förslag och min afsigt att, af anförda skäl, deruti ingå, samt följaktligen haft anledning att förvänta anmärkning dervid, i fall någon sådan funnits böra ega rum;

5:o att då någon anmärkning eller något ogillande af min underdåniga framställning likväl ej följt, utan E. K. Maj:t i dess

nådiga bref af den 8 Mars endast förklarat, att skeppet finge försäljas för en oafkortad köpeskilling af 171,000 rdr hamb. banko, jag *ansett mig ega fullkomligt skäl att anse framställningen om den föreslagna kontraktssumman medgifven*, samt mig endast åligga, att förskaffa kronan den bestämda köpesumman, och sådant desto hellre som min anmälan utmärkte, att köparnes förslag utgjorde ett vilkor å deras sida för handelns verkställighet;

6:o att kronan icke härigenom lidit minsta förlust, enär den köpeskilling, som å dess vägnar blifvit begärd, oafkortad influtit, samt att följaktligen, enär fordran på skadestånd alltid måste förutsätta en liden förlust eller skada, någon fråga derom icke kan lagligen ega rum;

7:o att jag i öfrigt för de mig lemnade uppdragen tillbörligen redovisat, då jag å anvista ställen genast efter erhållen betalning aflemnat köpeskillingsmedlen utan all afkortning, samt således bör anses för min sysslomannabefattning lagligen dechargerad;

8:o att denna decharge äfven är en ovilkorlig följd deraf, att allt ifrån den tid originalkontrakten blifvit till vederbörande utlemnade, något klander å styrelsens sida ej egt rum, samt att vid de diskussioner i ämnet, som förefallit hos Rikets Ständer, ingen af statsrådets ledamöter bestridt kännedomen om förhållandet eller yttrat något missgillande af mina åtgärder.

Efter underdånig framställning af dessa åsigter öfverlemnar jag till E. K. Maj:ts visa pröfning, huruvida en rättegång i förenämnda ämne skulle kunna anses lämplig eller till något nyttigt ändamål ledande, helst klarligen utredt är, att staten tillgodonjutit allt hvad påräknadt och bestämdt varit och att den derutöfver i kontrakten befintliga tillökning icke tillkommit för att bereda kronan eller dess ombud någon fördel, utan grundar sig på köparnes förslag om provisionsberäkning, hvilket jag till dess beskaffenhet tidigt och öppet inför E. K. Maj:t tillkännagifvit, såsom ett med köpeanbudet förenadt förbehåll.

(Odateradt, men tydligen från början af April 1831.)

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 01 08 13 006 4